

Evaluering av KRDs og NHDs tilskudd til Ungt Entreprenørskap

av

**Sissel Ovesen
Arild Gjertsen
Wenche Rønning**

NF-rapport nr. 9/2011

ISBN-nr.: 978-82-7321-616-8

ISSN-nr.: 0805-4460

REFERANSESIDE

- Rapporten kan også bestilles via nf@nforsk.no

Tittel Evaluering av KRDs og NHDs tilskudd til Ungt Entreprenørskap.	Offentlig tilgjengelig: Ja	NF-rapport nr.: 9/2011
	ISBN nr. 978-82-7321-616-8	ISSN 0805-4460
	Ant. sider og bilag: 206	Dato: Juni 2011
Forfattere Sissel Ovesen, Arild Gjertsen og Wenche Rønning	Prosjektansvarlig (sign): Wenche Rønning	
	Forskningsleder: Terje Olsen	
Prosjekt Evaluering av Ungt Entreprenørskap	Oppdragsgiver: NHD og KRD	
	Oppdragsgivers referanse: Inger Slottet og Bente Boye Lund	
Sammenheng Den foreliggende rapporten er en evaluering av statlige (NHD og KRD) tilskudd til organisasjonen Ungt Entreprenørskap (UE). Arbeidet er utført på oppdrag fra Nærings- og Handelsdepartementet og Kommunal- og Regionaldepartementet og er gjennomført i perioden mars til juni 2011. Kunnskapsparken Bodø AS og Nordlandsforskning AS har i samarbeid gjennomført prosjektet, med Nordlandsforskning som prosjektleder.	Emneord Entreprenørskap Utdanning Ungt Entreprenørskap Elevbedrift Ungdomsbedrift Studentbedrift	
	Keywords Entrepreneurship Education Young Enterprise Pupil enterprise Youth enterprise Student enterprise	
Andre rapporter innenfor samme forskningsprosjekt/program ved Nordlandsforskning	Salgspris NOK 250,-	

Nordlandsforskning utgir tre skriftserier, rapporter, arbeidsnotat og artikler/foredrag. Rapporter er hovedrapport for et avsluttet prosjekt, eller et avgrenset tema. Arbeidsnotat kan være foreløpige resultater fra prosjekter, statusrapporter og mindre utredninger og notat. Artikkel/foredragsserien kan inneholde foredrag, seminarpaper, artikler og innlegg som ikke er underlagt copyright rettigheter.

FORORD

Den foreliggende rapporten er en evaluering av Ungt Entreprenørskap (UE). Arbeidet er utført på oppdrag fra Nærings- og Handelsdepartementet og Kommunal- og Regionaldepartementet og er gjennomført i perioden mars til juni 2011. Kunnskapsparken Bodø AS og Nordlandsforskning AS har i samarbeid gjennomført prosjektet, med Nordlandsforskning som prosjektleder.

I forbindelse med gjennomføring av prosjektet har vi vært avhengige av god tilrettelegging fra UE Norges side for å få tilgang til nødvendig dokumentasjon fra perioden som er studert, fra 2002 og fram til i dag. Vi vil takke UE Norge for effektiv og grundig hjelp og for at de har bistått umiddelbart ved behov for ekstra dokumentasjon underveis i prosessen. Vi vil også takke NHD og KR D som ga oss oppdraget og som har ytt god og effektiv hjelp i forbindelse med innsamling av dokumentasjon fra nasjonale myndigheter. Til sist vil vi takke alle som velvillig har stilt sin tid til disposisjon for oss gjennom å bli intervjuet. En oversikt over hvilke informantgrupper det omfatter, finnes i Kapittel 1.

Vi håper informasjonen som framkommer gjennom rapporten vil være til nytte for oppdragsgiver og for UE og at den kan reise en del spørsmål som kan stimulere den videre utviklingen av Ungt Entreprenørskap.

Bodø, juni 2011.

INNHOLD

FORORD.....	1
TABELLOVERSIKT	6
FIGUROVERSIKT	8
SAMMENDRAG	9
SUMMARY	13
1. INNLEDNING.....	17
1.1 OM OPPDRAGET.....	17
1.1.1 <i>Problemstillinger</i>	17
1.2 FORSKNINGSMETODISK TILNÆRMING OG DATAGRUNNLAG	19
1.2.1 <i>Bruk av tilgjengelig materiale – dokumenter og registerdata</i>	19
1.2.2 <i>Innhenting av nytt datamateriale – spørreskjema og intervju</i>	20
1.3 OPPBYGGING AV RAPPORTEN	21
2. OM UNGT ENTREPRENØRSKAP	22
2.1 ETABLERING OG ORGANISERING.....	22
2.1.1 <i>Etablering av UE</i>	22
2.1.2 <i>Organisering av UE</i>	23
2.2 UNGT ENTREPRENØRSKAPS VISJON OG FORMÅL	25
2.3 UNGT ENTREPRENØRSKAP NORGE	26
2.4 UNGT ENTREPRENØRSKAPS FYLKESFORENINGER	27
2.5 ØVRIGE ORGANISASJONER INNEN UE NORGE.....	28
2.5.1 <i>Ungt Entreprenørskap Forlag AS</i>	28
2.5.2 <i>Ungt Entreprenørskap Alumni (UE Alumni)</i>	29
2.6 ANSATTE	29
2.7 MÅLGRUPPER OG SAMARBEIDSPARTNERE	31
2.7.1 <i>Næringslivssamarbeid</i>	33
2.7.2 <i>Møteplasser næringsliv – skole</i>	33
2.7.3 <i>Offentlige myndigheter</i>	33
2.7.4 <i>Andre samarbeidspartnere</i>	34
2.8 OMDØMME.....	34
2.9 ØKONOMI	34
2.9.1 <i>Kostnader i programperiodene</i>	37
2.9.2 <i>Finansiering</i>	42
2.10 INNSPILL FRA INFORMANTER OM ORGANISERINGEN	47
2.11 OPPSUMMERING.....	49

3.	FORVALTNING AV TILSKUDDENE	51
3.1	INNLEDNING.....	51
3.2	MÅL OG FØRINGER	52
3.2.1	Tildelingsbrev.....	52
3.2.2	Føringer og samordning	54
3.2.3	Rapportering, dialog og oppfølging.....	57
3.2.4	Føringer fra andre støttespillere.....	58
3.3	FORDELING AV TILSKUDDMIDLENE	59
3.4	TILSKUDDMIDLENE BETYDNING.....	61
3.4.1	Betydning for UE Norge	61
3.4.2	Betydning for fylkesforeningene.....	62
3.5	PRIVAT FINANSIERING	63
3.5.1	Privat finansiering og fylkesforeningene	64
3.6	OPPSUMMERING	66
4.	SATSINGSOMRÅDE: OMFANG, KOMPETANSE OG KVALITET	69
4.1	GRUNNSKOLE.....	70
4.1.1	Programmer og aktiviteter i grunnskole.....	71
4.1.2	Aktiviteter i grunnskole.....	72
4.1.3	Arbeid med entreprenørskap i grunnskolen	74
4.1.4	Grunnskolens vurdering av omfang, kompetanse og kvalitet	75
4.2	VIDEREGÅENDE OPPLÆRING	76
4.2.1	Programmer og aktiviteter i videregående opplæring	77
4.2.2	Omfang – aktiviteter i videregående opplæring.....	78
4.2.3	Arbeid med entreprenørskap i videregående skoler.....	81
4.2.4	Videregående opplærings vurdering av omfang, kompetanse og kvalitet	81
4.3	HØYERE UTDANNING	82
4.3.1	Status på entreprenørskap i høyere utdanning	84
4.3.2	UEs programmer og aktiviteter i høyere utdanning	85
4.3.3	Registrerte aktiviteter i høyere utdanning.....	87
4.3.4	Fylkesforeningenes arbeid med entreprenørskap i høyere utdanning	89
4.3.5	Utfordringer.....	91
4.3.6	Forbedringsmuligheter	95
4.4	OPPSUMMERING: OMFANG, KOMPETANSE OG KVALITET	97
4.4.1	Omfang	98
4.4.2	Kompetanse og kvalitet	100
4.4.3	UEs egen vurdering av måloppnåelse i forhold til omfang, kompetanse og kvalitet	102
4.4.4	Utfordringer relatert til omfang, kompetanse og kvalitet.....	103
4.4.5	Resultatutvikling.....	104
5.	ØVRIGE SATSINGSOMRÅDER.....	106
5.1	FORANKRING OG SAMARBEID	106

5.1.1	Forankring hos eiere og ledere av utdanningsinstitusjoner.....	107
5.1.2	Forankring blant lærere og lærerstudenter	108
5.1.3	Forankring blant offentlige myndigheter	110
5.1.4	Forankring i næringslivet	110
5.1.5	UEs egen oppfatning av måloppnåelse	111
5.1.6	Utfordringer i forhold til forankring og samarbeid.....	112
5.2	DOKUMENTASJON, EVALUERING, FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID	113
5.2.1	Dokumentasjon.....	113
5.2.2	Dokumenter.....	114
5.2.3	Rapportering.....	114
5.2.4	Registrering av aktiviteter	114
5.2.5	Interne evalueringer	117
5.2.6	Evalueringer og andre forskningsprosjekter.....	117
5.2.7	Programutvikling	118
5.3	INTERNASJONALISERING	122
5.3.1	UEs tilbud om internasjonale aktiviteter	123
5.3.2	Oppfattelse av satsingsområdet internasjonalisering	125
5.3.3	UE blant de best i klassen i Europa	126
5.4	OPPSUMMERING	128
6.	ANALYSE AV REGIONALE FORSKJELLER	130
6.1	INNLEDNING OG BAKGRUNN	130
6.2	ØKONOMI.....	131
6.3	AKTIVITET	133
6.3.1	Regional fordeling i seks programmer.....	134
6.4	OPPSUMMERING.....	139
7.	KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER	141
7.1	INNLEDNING.....	141
7.2	BETRAKTNINGER OM EFFEKTIVITET	141
7.3	FORVALTNING AV TILSKUDDENE	143
7.3.1	Tildelingsbrev og samordning.....	143
7.3.2	Finansiering	144
7.4	UES BRUK AV TILSKUDDSMIDLENE	145
7.4.1	Omfang, kompetanse og kvalitet	145
7.4.2	Forankring og samarbeid.....	146
7.4.3	Dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid.....	147
7.4.4	Internasjonalisering	147
7.5	ORGANISERING	148
7.6	ANBEFALINGER	149
7.6.1	Anbefalinger relatert til organiseringen av UE.....	149
7.6.2	Anbefalinger relatert til omfang, kompetanse og kvalitet av UEs aktiviteter og programmer	150

7.6.3	<i>Anbefalinger relatert til forankring av UEs aktiviteter og programmer</i>	150
7.6.4	<i>Anbefalinger relatert til dokumentasjon, evaluering og forsknings- og utviklingsarbeid</i>	152
7.6.5	<i>Anbefalinger relatert til UEs internasjonaliseringsarbeid</i>	152
VEDLEGG 1	KARTLEGGINGSSKJEMA KOMPETANSE	154
VEDLEGG 2	KARTLEGGINGSSKJEMA LØNN, HUSLEIE	155
VEDLEGG 3	OVERSIKT OVER UE-RELATERT FORSKNING	157
VEDLEGG 4	MÅLOPPNÅELSE 2002 – 2005	169
VEDLEGG 5	MÅLOPPNÅELSE 2006 – 2009	186
VEDLEGG 6	INTERVJUGUIDE SKOLEVERKET	202
VEDLEGG 7	INTERVJUGUIDE UES FYLKESFORENINGER	204

TABELLOVERSIKT

Tabell 1 Oversikt over opprinnelige og nye organisasjoner som har bidratt til etableringen av UE.....	22
Tabell 2 Oversikt over UEs kjerneverdier og deres innhold.	26
Tabell 3 Oversikt over UEs målgrupper, fordelt etter aktører innen utdanning og andre samfunnsområder	31
Tabell 4 Budsjetterte kostnader og finansieringsbehov, programplanperiode - 2002-2005.....	35
Tabell 5 Budsjetterte kostnader og finansieringsbehov, programplanperiode - 2006-2009.....	36
Tabell 6 Budsjetterte kostnader og finansieringsbehov for tredje programplanperiode - 2010-2014	36
Tabell 7 Oversikt over budsjetterte og faktiske kostnader i perioden 2005 til 2010, angitt i antall millioner.....	42
Tabell 8 Totale tilskudd i fylkesforeningene for årene 2006 – 2010, fordelt etter offentlig og privat finansiering.	44
Tabell 9 Oversikt over finansieringsbehov, faktisk finansiering og bidragsyttere i perioden 2002 til 2010, angitt i antall millioner kroner.	46
Tabell 10 Oversikt over UEs programmer rettet mot grunnskolen.....	71
Tabell 11 Antall EB-elever for perioden 2003 – 2010, fordelt etter fylke.	73
Tabell 12 Antall elever i andre program/aktiviteter for perioden 2004 til 2010. ..	74
Tabell 13 Oversikt over UEs programmer rettet mot videregående opplæring.	77
Tabell 14 Antall elever i UB i perioden 2003 til 2010, fordelt etter fylke.....	78
Tabell 15 Antall elever i andre program i videregående skole for perioden 2006 til 2010.....	80
Tabell 16 Oversikt over UEs programmer rettet mot høyere utdanning.....	86
Tabell 17 Antall studenter som har deltatt på ulike UE programmer i perioden 2007 til 2010.	88
Tabell 18 Oversikt over fylkesforeningenes samarbeid og kontakt med høyere utdanning.....	90
Tabell 19 Måloppnåelse for omfang for første og andre programplanperiode.....	99
Tabell 20 Utvikling i UEs finansiering, ansatte og aktiviteter i perioden 2003 til 2010.....	105
Tabell 21 Oversikt over internasjonal aktivitet i perioden 2002 til 2010.....	123
Tabell 22: Total finansiering av UE etter fylke. Kroner.....	132
Tabell 23: Privat finansieringsandel av fylkesforeningenes totale finansiering, 2006-2010. Prosent.	133

Tabell 24: Deltakende elever i "Vårt lokalsamfunn" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.	134
Tabell 25: Deltakende elever i "SikkSakk Europa" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.	135
Tabell 26: Deltakende elever i "Økonomi og karrierevalg" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.	135
Tabell 27: Deltakende elever i "Elevbedrift" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.	136
Tabell 28: Deltakende elever i "Fra utdanning til jobb" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.	136
Tabell 29: Deltakende elever i "UB" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.	137
Tabell 30: Samlet andel deltakende elever av befolkningen i aldersgruppen 6-20 år i seks utvalgte programmer etter fylke. 2009 og 2010. Prosent og prosentpoeng.	138
Tabell 31: Andel deltakende jenter i seks programmer. 2008-2010. Prosent.	139

FIGUROVERSIKT

Figur 1 Kart over UEs ulike enheter og samhandlingsarenaer.....	23
Figur 2 Oversikt over utviklingen av antall ansatte i UE i perioden 2002 til 2010, totalt og fordelt på UE Norge og fylkesforeningene.....	30
Figur 3 Oversikt over UE og organisasjonens ulike samarbeidspartnere.....	32
Figur 4 Oversikt over UEs økonomiske utvikling i perioden 2005 til 2010 etter eliminering.....	37
Figur 5 Oversikt over inntekter og kostnader for UE Norge i perioden 2002 til 2010	39
Figur 6 Balansetall for UE Norge i perioden 2002 til 2010	40
Figur 7 Inntekter og kostnader i fylkesforeningene i perioden 2005 til 2010.....	41
Figur 8 UE Norges finansiering for perioden 2002 til 2010, totalt og fordelt etter offentlig og privat finansiering	43
Figur 9 Oversikt over fylkesforeningenes finansiering i perioden 2006 til 2010, fordelt etter ulike bidragsyttere	44
Figur 10 Progresjonsmodellen for Ungt Entreprenørskap	69
Figur 11 Ungdomsbedrifter i perioden 2008 til 2010, fordelt etter programområde.....	80
Figur 12 Oversikt over antall studenter i studentbedrift (SB) i perioden 2002 til 2010.....	88
Figur 13 Antall UE aktiviteter som elever, lærere og mentorer har deltatt på i perioden 2003 til 2010.	98
Figur 14 Antall kommuner som UE samarbeider med i perioden 2003 til 2009..	107
Figur 15 Antall lærere som har deltatt i UE-aktiviteter i perioden 2003 til 2009.	109
Figur 16 Antall frivillige som har deltatt som mentorer o.a. i UE-aktiviteter i perioden 2003 til 2009.	110

SAMMENDRAG

Den foreliggende rapporten er en evaluering av den økonomiske støtten Nærings- og Handelsdepartementet (NHD) og Kommunal- og Regionaldepartementet (KRD) gir til Ungt Entreprenørskap (UE). Arbeidet er utført på oppdrag av de to departementene. UE er en ideell, landsomfattende organisasjon som ble etablert i 1997 med hovedformål å samarbeide med skoleverket, næringsliv og andre aktører for å stimulere til entreprenørskap i utdanningen. Evalueringen omfatter perioden fra 2002 og fram til i dag; dette inkluderer to programplanperioder – 2002 til 2005 og 2006 til 2009. Den tredje programplanperioden som går fra 2010 til 2014 kommenteres enkelte steder der det er relevant og der data finnes tilgjengelig.

Oppdragsgiver definerte tre hovedspørsmål som evalueringen skulle besvare:

- Hvordan forvaltes departementenes tilskudd til UE?
- Hvordan bidrar UE som organisasjon og UEs aktiviteter og resultater til å oppfylle departementenes mål med tilskuddene?
- Hva som eventuelt kan gjøres av forbedringer under de to første punktene?

Hovedvekten av arbeidet ble lagt på spørsmål 2. I tillegg til de tre nevnte områdene, er det, som ledd i evalueringen, også foretatt en vurdering av fremtidige utfordringer for UE. I det videre vil vi kort oppsummere funnene for hvert av de tre hovedområdene som evalueringen har omfattet.

Når det gjelder spørsmål 1, *forvaltning av tilskuddene fra departementene*, så gir tildelingsbrevene fra departementene føringer som gjennomgående framstår som hensiktsmessige og godt samordnet. Dette bekreftes av informantene fra UE, som opplever departementenes føringer som entydige, forståelige og etterprøvbare. Departementenes interesse for arbeidet med å styrke entreprenørskap i skolen oppleves som stor, og kontakten og dialogen mellom departementene og UE oppleves som god og fruktbar fra begge parter. Den økonomiske støtten fra departementene har en viktig betydning som grunnfinansiering til UEs virksomhet, noe som sikrer stabilitet i driften. Den symbolske siden ved de statlige tilskuddene oppleves også som svært viktig. Departementenes tilskudd betraktes av UE Norge som en sterk indikator på statens engasjement når det gjelder

entreprenørskap i utdanningen. Den statlige støtten har vært et bidrag til å utløse annen finansiering og aktivitet som ellers ikke ville ha blitt realisert. Selv om det i dette arbeidet ikke er gjort forsøk på entydig å kvantifisere denne addisjonalitetseffekten, noe som metodisk sett uansett er svært vanskelig, er det klart at en slik effekt finnes. Privat samfinansiering, og det partnerskapet med næringslivet som dette representerer, framstår som et viktig legitimitetsfundament for UE. Målsettingen om minimum 40 % privat finansiering på nasjonalt plan har imidlertid ikke blitt nådd. På regionalt nivå er der store variasjoner, og det ligger fortsatt en utfordring i å få større grad av næringslivsdeltakelse i UEs aktiviteter. Både for UE Norge og for flertallet av fylkeslederne fremstår arbeidet med å skaffe privat finansiering som en stor utfordring.

Når det gjelder spørsmål 2, så har en i evalueringen, i tillegg til en vurdering av UE som organisasjon, sett nærmere på de fire hovedområdene som UEs programplaner omfatter; (1) omfang, kompetanse og kvalitet, (2) forankring og samarbeid, (3) dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid og (4) internasjonalisering.

For at UE skulle kunne oppnå målsettingene i den første programplanen ble det etablert fylkesforeninger i alle landets fylker, med UE Norge som sekretariat for hele organisasjonen. Evalueringen avdekker at denne formen for organisering har fungert godt både i forhold til å oppnå lokal finansiering, etablere samarbeid med lokalt næringsliv, og skape aktiviteter i skolen. Betydningen av den lokale tilknytningen gjennom de selvstendige fylkesforeningene, vektlegges sterkt. Gjennom at fylkesforeningene er etablert som egne juridiske enheter, oppstår imidlertid noen ekstra utfordringer i forhold til å fremstå enhetlig og drive effektivt i forhold til fellestjenester, stabsfunksjoner, merkevarebygging og regnskap.

For området *omfang, kompetanse og kvalitet*, viser evalueringen at UE så langt ikke har nådd målet om 200 000 elev- og studentaktiviteter per år. Omfanget av aktiviteter har imidlertid økt mer enn hva som kunne forventes ut fra økningen i antall ansatte og økning i tilgjengelige midler for å finansiere aktiviteten. Det påpekes imidlertid at noe av økningen er kommet i programmer som krever forholdsvis begrensede investeringer for å nå et høyt antall elever. I grunnskolen har det vært en stor økning i antall elever som har deltatt i elevbedrifter gjennom programplanperiodene, men for videregående opplæring var det i andre programplanperiode en stagnasjon i forhold til antall elever som deltok i

ungdomsbedrift. I høyere utdanning har UE ikke lyktes i arbeidet med å øke omfanget av studentbedrifter. I perioden som er studert, har antall programmer som tilbys økt betraktelig, og UE er nå inne i en fase som omhandler konsolidering av allerede igangsatte aktiviteter mer enn fokus på utvikling av nye tilbud. Kvaliteten på arbeidet som utføres vurderes som godt, både når det gjelder det faglige innholdet i de ulike programmene som tilbys, og når det gjelder aktiviteter rettet mot å øke kompetansen hos lærerne. Det påpekes imidlertid at man så langt har for lite kunnskap om kvaliteten på arbeidet som legges ned i de ulike UE-programmene i forhold til hvilken læringseffekt de har for elever og studenter.

Når det gjelder *forankring og samarbeid*, så viser evalueringen at UE i hovedsak har oppnådd sine målsettinger om forankring og samarbeid i grunnopplæringen, men at man sliter noe mer med å få ønsket innpass og aktivitet i høyere utdanning. Der er imidlertid nokså store variasjoner fra fylke til fylke, og også innad i fylkene, i forhold til hvor sterkt entreprenørskap i utdanningen generelt og UEs programmer spesielt, er forankret. Der er oppgaver framover knyttet til å få bredere nedslag i kommuner og fylkeskommuner, og da er involvering av skoleledere og skoleeiere sentralt.

Område tre, *dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid*, stod særlig i fokus i programplanperioden fra 2002 til 2005, da en rekke av de programmene som per i dag tilbys skoleverket og høyere utdanning, ble utviklet. Tiden etterpå har blitt brukt til implementering av programmene og etablering av systemer for å sikre dokumentasjon om bruken av programmene. Den foreliggende evalueringen viser at UE i hovedsak har nådd sine mål for dette programområdet, men at det, som tidligere nevnt, kan settes mer fokus på dokumentasjon av og forskning om kvaliteten av de programmene som tilbys, særlig i forhold til hvordan programmene bidrar til at skoler og elever kan nå kompetansemål i gjeldende læreplan. Det sistnevnte er av avgjørende betydning for at UEs programmer skal kunne få mer omfattende og langsiktig gjennomslag i grunnopplæringen.

Det siste programområdet, *internasjonalisering*, er viktig for UE i forhold til å få tilgang til programmer og aktiviteter som utvikles internasjonalt, og for etablering av nettverk for erfaringsutveksling og gjennomføring av aktiviteter på tvers av landegrensene. Når det gjelder det sistnevnte, vurderes det som givende men ressurskrevende, særlig når elever skal møtes på internasjonale arrangement. JA-YE Europe, som er UEs hovedkontaktpunkt ut til det internasjonale nettverket, ser på UE som en viktig bidragsyter til JA-YE nettverket.

Evalueringen avslutter med anbefalinger i forhold til det videre arbeidet med å utvikle UE som organisasjon og styrke arbeidet med de ulike programområdene. Anbefalingene som gis, er:

- Oppretthold dagens organisering med selvstendige fylkesforeninger.
- Utnytt regionsamarbeidet bedre for å få fart på satsingen i høyere utdanning.
- Utvikle gode rutiner for økonomi- og finansieringskontroll for den nye programplanen.
- La ikke kvantitet gå ut over kvalitet og bredden av UEs tilbud.
- Utarbeide strategier for forankring av UEs aktiviteter i grunnopplæringen.
- Få forståelse av og definert UEs rolle i høyere utdanning.
- Fylkesforeningene må fortsette arbeidet med å forankre UE i sitt lokale miljø.
- Sikre gjennomføring av forskningsprosjekt som kartlegger kvaliteten i læringsarbeidet.
- Få avklart om SB skal være "flaggskipet" til UE i høyere utdanning.
- Oppretthold det gode samarbeidet med JA-YE.
- Gi flere elever muligheten til å delta i internasjonale programmer og aktiviteter.

SUMMARY

The present report describes findings from an evaluation of the financial support which two Norwegian ministries, the Ministry of Trade and Industry and The Ministry of Local Government and Regional Development, have made available for the organization Young Entrepreneurship, abbreviated UE. The research has been commissioned by the two ministries. UE is an idealistic, national organization established in 1997 with the aim of cooperating with the education system, private businesses and other authorities to stimulate entrepreneurship in education. The present evaluation uses data from the period between 2002 and 2010.

The ministries defined three questions which the research should aim at answering:

- How is the financial support from the ministries managed?
- How does UE as an organization, its activities and the results from these activities, contribute to the achievement of the objectives the ministries have defined for their support?
- What need for improvement is there regarding the areas raised in the two previous questions?

The main focus was put on the second question. In addition to providing answers to the three questions, the present report also analyses future challenges for UE and comes up with some suggestions for areas that need to be prioritized. The findings regarding the research questions stated above are summarized below.

With regard to the first question – how the financial means provided by the ministries is managed, the researchers find that the assignment letters from the ministries contain objectives which generally come out as appropriate and well coordinated. This finding is confirmed by the respondents from UE who experience the objectives stated by the ministries as unambiguous and measurable. The ministries' interest in entrepreneurship in education is experienced as being considerable and the contact and dialogue between the ministries and UE is conceived by both parties as being good and productive. The financial support which the ministries make available for UE is considered a very important basis for their work in that it ensures financial means for the basic functions of the organization. The symbolic effect of the contribution is also

considered very important; the ministries are conceived of as strongly supporting the focus on entrepreneurship in education. This state financial support has also contributed to ensuring financial support from other parties. In the current report we have not aimed at measuring the additional effect that the state support has made, something which is very complicated methodically. However, it is evident that such an effect exists. Private co-financing and the partnership with private businesses that such financing represents is an important fundament for the legitimization of UE within the education system and the private sector. However, the objective of reaching 40 per cent private financing for UE nationally has not been achieved. There are major variations at regional level and it is still a great challenge to achieve more participation from private businesses in UE activities and financing.

With regard to the second research question there are five areas which have been evaluated: UE as an organization; scale, competence and quality; foundation and cooperation; documentation, evaluation, research and development work; international work.

Organisation: To ensure that UE would be able to meet the objectives stated in the first programme plan (2002 – 2005) offices were established in each county, with UE Norway serving as the national secretariat for the whole organization. The current research finds that this way of organizing has worked well both with regard to achieving local financing, establishing cooperation with local private businesses and creating activities in schools. The importance of this kind of local fundament is strongly emphasized. The fact that the county offices are separate legal entities, create some challenges with regard to UE functioning as efficiently as possible with regard to common services, branding and accounting.

Scale, competence and quality: The present research finds that UE has not yet reached the objective of 200.000 pupil and student activities per year. However, the number of activities has increased more than could be expected as an effect of the increase in number of staff and financial means to support the activities. But, it should be noted that some of the increase is due to more focus on programmes which demand relatively low staff efforts to include many pupils. With regard to more staff intensive programmes there has been an increase in the participation in pupil enterprises in compulsory education, while there was a stagnation in the number of students participating in youth enterprises in upper-secondary education in the second programme period (2006 – 2009). Within higher education UE has not yet succeeded in increasing the number of student

enterprises. During the period which the present research comprises, the number of programmes that UE offers have increased considerably and UE has now entered a phase of consolidating already implemented programmes, instead of developing new programmes. The quality of UE activities is conceived of as being high, both with regard to pedagogical relevance, academic content and with regard to quality of teacher competence development. However, the research finds that there is little empirical evidence generally with regard to the quality of the work conducted within the different UE programmes and the effect that these activities have on pupil and student learning outcomes.

Foundation and cooperation: UE has to a large extent achieved the objectives about foundation and cooperation within compulsory education and upper-secondary education, but within higher education there are still major challenges. There are major variations from county to county and also within each county with regard to how strong an impact the focus on entrepreneurship in education has made in the schools. There are challenges ahead to achieve a wider participation in UE programmes in municipalities and county municipalities, and to meet this challenge the involvement of school owners and school leaders is of central importance.

Documentation, evaluation, research and development work: This area was strongly focussed in the first programme plan period (2002 – 2005) when a number of the different programmes in use today were being developed. The years since then have been used for implementing the programmes and to establish systems which ensure documentation of the use of the programmes. The present research finds that UE to a large extent has reached its goals for this programme area, but there is still need for more research about the quality and effects of the different programmes, in particular with regard to how the activities may help teachers and students meet the competence aims in the current National Curriculum, LK06. The latter is of central importance to make UE's programmes have a more lasting and extensive breakthrough within the education sector.

International work: This area is important to ensure that UE gets access to new programmes and activities which are being developed on the international scene. It is also important for establishing networks internationally, exchanging experiences and carrying out activities across national borders. The latter is conceived of as being very demanding with regard to financial resources, in particular when students have to travel abroad to take part in international

activities. JA-YE Europe, which is UE's main contact in the international network, views UE as an important contributor to the international network.

The present report finally presents some recommendations with regard to further work to strengthen UE as an organisation and its different programmes and activities. The recommendations offered are as follows:

- Maintain the current organisation with independent county organisations.
- Utilise regional cooperation to enhance work within higher education.
- Develop good quality routines for financial control during the current programme period (2010 – 2014).
- Make sure that focus on quantity does not reduce quality and breadth of programmes offered.
- Develop adapted strategies to ensure wide usage of UE programmes within compulsory education and upper-secondary education.
- Ensure and define UE's role within higher education.
- The county offices should continue their work to ensure support and cooperation locally.
- Develop research projects which investigate the quality and learning outcomes of UE programmes.
- Clarify whether student enterprise should still be UE's main activity within higher education.
- Continue the good relations and cooperation with the JA-YE network.
- Support more students in participating in international programmes and activities.

1. INNLEDNING

1.1 OM OPPDRAGET

Ungt Entreprenørskap (UE) er en ideell, landsomfattende organisasjon som ble etablert i 1997 med hovedformål om å samarbeide med skoleverket, næringsliv og andre aktører for å stimulere til entreprenørskap i utdanningen. En rekke ulike departementer og organisasjoner var blant etablererne; disse omfattet Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH), Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), Nærings- og handelsdepartementet (NHD), Landbruks- og matdepartementet (LMD), Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Sparebankforeningen i Norge, Kunnskapsdepartementet (KD) og Innovasjon Norge. Gjennom de årene organisasjonen har eksistert, har den mottatt tilskudd til sitt arbeid fra nasjonale myndigheter. Det foreliggende oppdraget omfatter en evaluering av UEs arbeid på oppdrag fra to av disse tilskuddsyterne – Nærings- og handelsdepartementet (NHD) og Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Oppdraget omfatter perioden fra 2002 og fram til i dag, men med hovedvekt på de seinere år.

1.1.1 Problemstillinger

Oppdragsgiver har definert tre hovedspørsmål som evalueringen skal søke å gi svar på:

- Hvordan forvaltes departementenes tilskudd til UE?
- Hvordan bidrar UE som organisasjon og UEs aktiviteter og resultater til å oppfylle departementenes mål med tilskuddene?
- Hva kan eventuelt gjøres av forbedringer under de to første punktene?

Oppdragsgiver ønsker at hovedvekten av arbeidet skal legges på spørsmål 2. I tillegg til de tre nevnte områdene, skal det som ledd i evalueringen også foretas en vurdering av fremtidige utfordringer for UE.

Spørsmål 1 omfatter at det skal gjøres en analyse både av de rammene departementene setter opp for UEs arbeid (mål, kriterier), hvordan departementene følger opp arbeidet gjennom rapportering og direkte kontakt med UE, og i hvilken grad de to departementene er samordnet i sine rammer for og oppfølging og kontakt med UE. I følge konkurransegrunnlaget fra

oppdragsgiver er det også ønskelig å lære av andre lands erfaringer med tilsvarende samarbeid. UE i de ulike fylkene arbeider under ulike vilkår som følge av ulike geografiske og demografiske forhold, og avhengig av hvilken lokal finansiering man har klart å få til. Som følge av at de økonomiske rammene vil påvirke i hvilken grad og på hvilken måte de lokale UE organisasjonene kan følge opp departementenes mål med tilskuddene (spørsmål 2), har vi også kartlagt og analysert slike forhold fordelt på de ulike fylkene som del av arbeidet med å besvare spørsmål 1.

Spørsmål 2 er, som nevnt ovenfor, hovedspørsmålet i evalueringen og omfatter kartlegging og analyse av UEs arbeid på en rekke ulike områder. Med utgangspunkt i de strategiske satsingsområdene som er definert for UEs arbeid, vil det omfatte en analyse av på hvilken måte og i hvilken grad UE tilrettelegger for samordning av, og samarbeid med, de aktørene som arbeider med entreprenørskap i utdanningen, hvordan UE utvikler sin aktivitet både når det gjelder omfang, kompetanse og kvalitet, deres internasjoniseringsarbeid, hvorvidt UE har videreutviklet og forbedret sitt arbeid med elevbedrift (EB), ungdomsbedrift (UB) og studentbedrift (SB), og hvorvidt de har lyktes med målsettingen om å sette større fokus på entreprenørskapsarbeid innen høyere utdanning. I tillegg er det et mål at UE kontinuerlig skal dokumentere sitt arbeid og bidra til kunnskapsutvikling om feltet entreprenørskap i utdanningen, noe som også drøftes gjennom arbeid med denne problemstillingen. Som nevnt ovenfor, antar vi at UE i de ulike fylkene arbeider under noe ulike vilkår, og kartlegging av hvilke rammer og hvordan det arbeides i de forskjellige fylkene vil danne et viktig bakteppe for å kunne analysere funnene som framkommer gjennom arbeidet med spørsmål 2.

Spørsmål 3, som omfatter et fokus på eventuelle forbedringer både av forvaltningssystemet (spørsmål 1) og UEs konkrete arbeid med å realisere de strategiske satsingsområdene (spørsmål 2), vil bli besvart på bakgrunn av funnene fra kartlegging og analyse av ulike forhold knyttet til de to første spørsmålene.

De tre hovedspørsmålene som evalueringen omfatter, vil utgjøre rammene for oppbyggingen av rapporten og presentasjon og drøfting av funn, jfr. punkt 1.3 nedenfor.

1.2 FORSKNINGSMETODISK TILNÆRMING OG DATAGRUNNLAG

For å besvare spørsmålene som er presentert ovenfor, kreves det et bredt sett av data. Det er behov for å kunne gå tilbake i tid for å studere utvikling av UEs villkår og aktivitet, samtidig som det skal gjøres en analyse av nåsituasjonen, og det skal foretas en vurdering av eventuelle behov for justeringer og endringer. For å få tilgang til det nødvendige datamaterialet for å kunne besvare disse spørsmålene, har vi valgt å benytte i alt fire ulike tilnærminger – dokumentanalyse, analyse av registerdata, innhenting av data gjennom kortfattede spørreskjema, samt semi-strukturerte intervju med en rekke ulike respondentgrupper. Det betyr at det både er gjort bruk av allerede tilgjengelig materiale, samt at forskerne har innhentet eget materiale i forbindelse med gjennomføring av oppdraget. Kopi av forskningsverktøy som er utviklet spesifikt for dette oppdraget, følger som vedlegg til rapporten.

1.2.1 Bruk av tilgjengelig materiale – dokumenter og registerdata

Evalueringsprosessen startet med en sammenstilling av eksisterende informasjon og forskning om Ungt Entreprenørskap. Denne informasjonen danner grunnlag for utarbeidelse av intervjuguider, samt at den også utgjør et viktig selvstendig datagrunnlag i evalueringen.

Både oppdragsgiver (NHD og KRD) og UE Norge har gjort en rekke ulike dokumenter tilgjengelige for forskerne i forbindelse med gjennomføring av oppdraget. Fra oppdragsgiver er samtlige tildelingsbrev i perioden, samt referat fra dialogmøter med UE Norge, stilt til disposisjon. UE Norge opprettet en egen webside for forskerne hvor alt relevant materiale ble lagt inn. Dette omfattet årsmeldinger, rapporter, ulike typer planer (programplaner, strategiplaner, handlingsplaner), oversikt over finansieringskilder etc. I tillegg fikk forskerne tilgang til UEs egen aktivitetsdatabase som omfatter en rekke data om de ulike aktivitetene som gjennomføres i fylkene og kommunene.

Analyse av dokumenter og registerdata (aktivitetsdatabasen) danner grunnlag for de fleste tabellariske og grafiske framstillingene i kapitlene som følger. I tillegg er det foretatt en gjennomgang av tilgjengelig forskning omkring entreprenørskap i utdanning generelt og UEs arbeid mer spesifikt, noe som både presenteres i teksten, men som også er satt opp i tabellform som Vedlegg 3.

1.2.2 Innhenting av nytt datamateriale – spørreskjema og intervju

Hovedtilnærmingen for vår innsamling av eget datamateriale har vært semi-strukturerte intervju. I tillegg oppstod det underveis i evalueringsprosessen behov for å innhente data fra de enkelte fylkesforeningene i UE, noe som enklest lot seg gjennomføre ved å utvikle enkle spørreskjema. Det ble utviklet to ulike skjema (se Vedlegg 1 og 2). Disse ble distribuert til respondentene og returnert til forskerne ved hjelp av e-post.

Når det gjelder de semi-strukturerte intervjuene, så ble disse i hovedsak gjennomført som telefonintervju, men det ble også foretatt et mindre antall personlige intervju. Det sistnevnte omfattet ansatte i departement, UE Norge og UE Norges styre, mens de øvrige gruppene er intervjuet per telefon. Følgende respondentgrupper er intervjuet; tallet i parentes angir antall personer som er intervjuet:

- UE Norge – administrasjon (3)
- UE Norge - styre (2)
- Ledere UEs fylkesforeninger (16)
- Departementer (3)
- Innovasjon Norge (1)
- Utdanningsdirektoratet (1)
- Grunnopplæringen: skoleeiere, skoleledere og lærere (14)
- Høyere utdanning:
 - Representanter for entreprenørskapsopplæring (4)
 - Representanter for lærerutdanning (4)
- Start Norge (1)
- JA-YE Europe (1)

Totalt er det gjennomført intervju med 50 personer. Tre av disse ble gjennomført som gruppeintervju, mens de resterende 47 ble foretatt som individuelle intervju. Når det gjelder representanter for grunnopplæringen, så valgte vi ut respondenter fra de ulike gruppene innenfor samme kommune (grunnskole) og fylkeskommune (videregående opplæring), noe som betyr at lærer, skoleleder og skoleeier kommer fra hhv. samme kommune eller fylkeskommune. I utvalget er tre kommuner og to fylkeskommuner representert. Det er sikret geografisk spredning i utvalget av respondenter fra grunnopplæringen. For de fleste intervjuene er det foretatt lydopptak av intervjuet som grunnlag for transkribering av samtalene.

I tillegg til gjennomføring av intervju, har en av forskerne også deltatt på et ledermøte i UE (se organisasjonskart i punkt 2.1 nedenfor), der forskningsprosjektet ble presentert for UE Norge og for lederne i fylkesforeningene, samt at ulike forhold vedrørende gjennomføring av og datagrunnlag for evalueringen ble drøftet.

1.3 OPPBYGGING AV RAPPORTEN

Etter dette innledende kapittelet, gir vi i Kapittel 2 en kort gjennomgang av UEs historie, organisering, finansiering og økonomi. Kapittel 3 setter fokus på forvaltning av tilskuddene fra de to departementene som er oppdragsgiver for det foreliggende forskningsprosjektet (jfr. problemstilling 1 ovenfor). Kapittelet presenterer hvilke mål og føringer som er gitt for tilskuddene, hvordan dette har utviklet seg gjennom den perioden som er studert, tilskuddsmidlenes betydning, i hvilken grad de har utløst annen finansiering, samt hvordan rapportering og oppfølging av tilskuddene foregår. I Kapittel 4 foretas det en gjennomgang av UEs aktiviteter i utdanningen, som videre belyses i forhold til satsingsområdet omfang, kompetanse og kvalitet, og i hvilken grad UE har bidratt til måloppnåelse for de ulike områdene (problemstilling 2). Som følge av at oppgavene varierer en god del mellom de ulike delene av utdanningssystemet vårt, er kapittelet inndelt slik at måloppnåelse for hhv. grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning presenteres og drøftes hver for seg, før det foretas en mer sammenfattende analyse og drøfting. I Kapittel 5 foretas en gjennomgang av de resterende satsingsområdene, og i hvilken grad UE har oppnådd målene relatert til disse prioriterte områdene. I Kapittel 6 foretas det en analyse av UEs aktivitet med sikte på å avdekke eventuelle regionale forskjeller. I sluttkapittelet, Kapittel 7, foretas det en sammenfattende analyse og drøfting av resultatene knyttet til de to tidligere nevnte problemstillingene (1 og 2), samt at det legges fram anbefalinger i forhold til videre utvikling av UEs arbeid (problemstilling 3).

2. OM UNGT ENTREPRENØRSKAP

2.1 ETABLERING OG ORGANISERING

2.1.1 Etablering av UE

Ungt Entreprenørskap ble etablert 21. oktober 1997, under navnet Foreningen Ungdomsbedrifter. Dette navnet ble i mai 2001 endret til Ungt Entreprenørskap. Ungt Entreprenørskap er organisert som en ideell landsforening med tilsluttede fylkesforeninger, hvor hvert enkelt ledd i organisasjonen er en egen juridisk enhet, med eget styre og egen administrasjon. Ungt Entreprenørskap består av et nasjonalt sekretariat (UE Norge) og 17 fylkesforeninger. Avviket i forhold til antall fylker, som er 19, skyldes at de to Agderfylkene er slått sammen til en forening, og det samme er tilfelle med de to Trøndelagsfylkene.

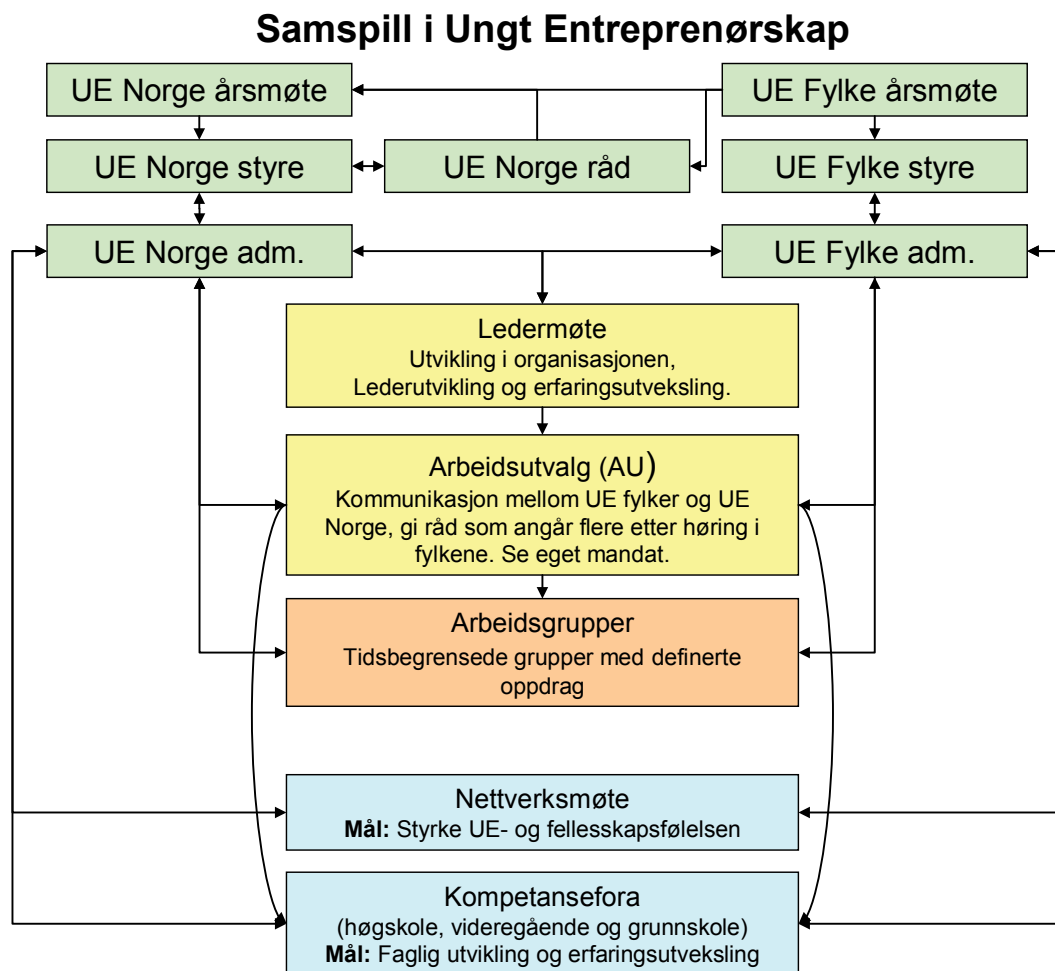
Fylkesforeningene fører sitt eget regnskap, har sin egen generalforsamling, sitt eget styre og sender representanter til landsforeningens generalforsamling. Det som binder organisasjonen sammen, er formål, arbeidsområde, felles materiell, grafisk design, merkevare og vedtekter. Fylkesforeningene er det utøvende leddet i organisasjonen, og siden fylkesforeningen er medlem i landsforeningen skal fylkesleddets vedtekter samsvare med formål og vedtekter for nasjonalleddet. Ungt Entreprenørskap er del av et verdensomspennende nettverk gjennom medlemskap i JA-YE Europe og JA Worldwide. En rekke institusjoner og organisasjoner stod bak etableringen av Ungt Entreprenørskap, og en oversikt over disse finnes i tabellen nedenfor.

Tabell 1 Oversikt over opprinnelige og nye organisasjoner som har bidratt til etableringen av UE.

De opprinnelige:	Nye som er kommet til:
Handels- og Servicenæringenes Hovedorganisasjon (HSH)	Utdanningsforbundet
Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)	Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Landbruksdepartementet (LD)	Skattedirektoratet
Nærings- og handelsdepartementet (NDH)	Brønnøysundregistrene
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)	Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS)
Sparebankforeningen i Norge	
Innovasjon Norge (IN)	
Kunnskapsdepartementet (KD)	

2.1.2 Organisering av UE

UE har, som nevnt ovenfor, et nasjonalt ledd, UE Norge, samt 17 ulike fylkesforeninger. Disse samspiller på ulike måter, og i figuren¹ nedenfor gis en oversikt over hvilke enheter UE totalt består av, og hvordan disse samhandler gjennom representasjon og deltakelse på ulike arenaer.

Figur 1 Kart over UEs ulike enheter og samhandlingsarenaer.

¹ Figuren og den forklarende teksten er hentet fra et referat fra Ledermøte i UE i desember 2008, der organisasjonskartet og samhandlingsrutinene ble drøftet og vedtatt.

En kort forklaring til de ulike enhetene og samhandlingsarenaene følger her:

- **Årsmøter, styrer og administrasjoner**
 - Rollene til og forholdet mellom årsmøtene, styrene og administrasjonene i foreningene er avklart gjennom vedtektene. Det er sikret stor grad av likhet mellom foreningenes vedtekter gjennom at fylkesforeningenes vedtekter godkjennes av styret i UE Norge.
- **Fylkesforeningenes ansvarsområder**
 - Fylkesforeningene har ansvar for aktivitetene innenfor sine geografiske områder. En fylkesforening skal ha kjennskap til initiativ UE Norge eller andre fylkesforeninger tar innenfor en fylkesforenings ansvarsområde.
- **Ledermøtet**
 - Ledermøtet skal ha fokus på utvikling av organisasjonen, lederutvikling og erfaringsutveksling. Det skal være to ledermøter pr. år, fortrinnsvis i juni og desember.
- **AU**
 - AU er et rådgivende organ som er opprettet for å ha god kommunikasjon mellom de daglige lederne i fylkesforeningene og UE Norge. Utvalget består av en regionrepresentant fra hver av de fire regionene Øst, Sør, Vest og Nord. AU skal arbeide for å sikre godt samspill fylkesforeningene imellom, og mellom fylkesforeningene og UE Norge. AU har eget mandat som er gitt tilslutning av de daglige lederne i fylkesforeningene i ledermøte. Mandatet er utarbeidet i samarbeid med UE Norge.
- **Arbeidsgrupper**
 - Arbeidsgrupper opprettes ved behov og er tidsbegrensede grupper med definerte oppdrag. Opprettelse av en arbeidsgruppe som vedgår fylkesforeninger, bør behandles i AU.
- **Nettverksmøtet**
 - Nettverksmøtet skal ha fokus på å styrke fellesskapsfølelsen i UE. Her skal Ungt Entreprenørskaps kjerneverdier, framtid, samspill og skaperglede, være i fokus. Dette skal være et organ hvor den enkelte kan hente påfyll og motivasjon for det daglige arbeidet i UE. Det skal være et nettverksmøte pr. år.

- **Kompetansefora**

- Det er opprettet tre kompetansefora; ett for grunnskole, ett for videregående skole og ett for høyskole. Hvert av foraene skal fortrinnsvis ha en leder som er ansatt i UE Norge. Dette er fora, ikke rigide grupper med definerte medlemmer. Kompetanseforaenes fokus skal være faglig utvikling, erfaringsutveksling og kompetanseheving. Hvert forum kan ha to møter pr. år.

Som figuren og den tilhørende teksten viser, er det utviklet en rekke ulike arenaer som skal sikre samarbeid, arbeidsdeling og erfaringsutveksling innad i UE. Dette er viktig, som følge av at UE, som tidligere nevnt, ikke er organisert som et konsern med klare kommando- og rapporteringslinjer, men i stedet som en sammenstilling av uavhengige enheter som arbeider mot felles mål.

2.2 UNGT ENTREPRENØRSKAPS VISJON OG FORMÅL

UEs visjon er å inspirere unge til å tenke nytt og til å skape verdier. Formålet til UE er, i samspill med skoleverket, næringslivet og andre aktører, å:

- Utvikle barn og ungdoms kreativitet, skaperglede og tro på seg selv.
- Gi barn og ungdom forståelse for betydningen av verdiskaping og nyskaping i næringslivet.
- Fremme barn og ungdoms samarbeidsevne og ansvarsbevissthet.
- Gi forståelse for og kunnskap om etikk og regler i nærings- og arbeidslivet.
- Styrke samhandlingen i lokalsamfunnet mellom nærings- og arbeidslivet og skolene.
- Stimulere til samarbeid over landegrensene.
- Inspirere til framtidig verdiskaping i en sosial, kulturell og økonomisk sammenheng.

Framtid, samspill og skaperglede er UEs kjerneverdier, og i tabellen nedenfor gir en oversikt over hva dette innebærer.

Tabell 2 Oversikt over UEs kjerneverdier og deres innhold.

Framtid	Samspill	Skaperglede
<ul style="list-style-type: none"> • Styrke unge menneskers evne og kompetanse til å mestre framtida • Være en drivkraft for verdiskaping og nyskaping • Gi viktige bidrag til å skape livskraftige lokalsamfunn og global bærekraftig utvikling 	<ul style="list-style-type: none"> • Lære barn og unge å samarbeide • Være en forutsigbar og langsiktig samarbeidspartner i spennet mellom skole, arbeids- og næringsliv • Skape møteplasser og bygge nettverk; lokalt, nasjonalt og internasjonalt 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi unge mennesker muligheter til å utvikle kreativitet, skaperglede og tro på seg selv • Motivere unge mennesker til å tenke nytt og til å skape verdier • Benytte "lære ved å gjøre" i sentrum for all aktivitet

2.3 UNGT ENTREPRENØRSKAP NORGE

Ungt Entreprenørskap Norge (UE Norge), med sine 13 ansatte, fungerer som sekretariat for hele organisasjonen og skal bidra til å tilrettelegge for at fylkesforeningene skal kunne gjennomføre sine aktiviteter på en god og rasjonell måte. Herunder ligger blant annet at UE Norge har ansvar for kompetansebygging og veiledning, både nasjonalt og i fylkene. UE Norge skal også tilrettelegge for felles kvalitetsnormer og kvalitets sikre arbeidet nasjonalt, samt følge opp kvalitetsarbeidet i fylkene. En viktig oppgave er å følge opp forpliktelser i forhold til organisasjonens nasjonale målsettinger, herunder den nasjonale rapporteringen. UE Norge er lokalisert til Oslo.

Forvaltning av merkevaren Ungt Entreprenørskap er blant nasjonalleddets primære ansvarsoppgaver. UE Norge skal planlegge og gjennomføre markedstiltak, samt ta initiativ til å gjennomføre tiltak av nasjonal og internasjonal karakter. UE Norge har også som ansvarsoppgave å følge opp og ivareta kontakten med de nasjonale samarbeidspartnerne, herunder departementer og nasjonalleddet i organisasjoner og etater. Å sikre nasjonal finansiering, er en viktig arbeidsoppgave. Det er UE Norge som skal sikre utvikling og produksjon av læremateriell, samt forvalte eiendomsretten til alle programmer og alt læremateriell i regi av UE. I tillegg skal UE Norge stå for drift og utvikling av felles infrastruktur, blant annet i forhold til IT-løsninger.

UE er en aktiv deltaker i det internasjonale nettverket JA-YE, og har ansvar for å ivareta den internasjonale aktiviteten i tråd med de internasjonale avtalene. UE Norge skal fungere som bindeleddet mellom lokal og internasjonal aktivitet.

Det er et krav om at det skal gjennomføres dokumentasjon av og forskning på det arbeidet som UE utfører. I den forbindelse har UE Norge ansvar for å sikre dokumentasjon for fremtidig forskning, samt ta initiativ til å gjennomføre forskning og dokumentasjon av arbeidet i organisasjonen.

UE Norge har et eget styre som består av representanter fra organisasjoner og næringsliv, samt fra departementer og øvrige etater.

2.4 UNGT ENTREPRENØRSKAPS FYLKESFORENINGER

Det er fylkesforeningene i UE som står for det utadrettede arbeidet mot skoler, og det er dermed disse som danner fundamentet organisasjonen står på. Samtlige fylker har tilgang på UEs tjenester gjennom de ulike fylkesforeningene. Aust-Agder og Vest-Agder er organisert gjennom ett felles kontor. Det samme er tilfelle for Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag. Fusjonen i Agder skjedde for om lag to år siden, mens Trøndelag ble etablert som ett, felles kontor seinhøstes 2010. De resterende fylkene har sin egen fylkesforening. Antall fylkesforeninger blir dermed 17 som dekker aktiviteten i alle landets 19 fylker.

Det er om lag 83 ansatte i fylkesforeningene, og disse har ansvar for all aktivitet i eget fylke innenfor arbeidsområdene til UE. Alle aktiviteter skal gjennomføres på en kvalitativt god måte i tråd med felles kvalitetsnormer for hele organisasjonen. Fylkesforeningene skal for øvrig bidra til å gjennomføre tiltak av nasjonal karakter vedtatt av styret i UE Norge.

Fylkesforeningene skal bidra til å markedsføre aktivitetene og markedsføre merkenavnet Ungt Entreprenørskap. Det skal benyttes felles logo og design. Videre skal fylkesforeningene promotere og bruke felles læremateriell utgitt av UE; eventuell bruk av annet læremateriell skal godkjennes av UE Norge.

Som nevnt tidligere er fylkesforeningene egne juridiske enheter. De har ansvar både i forhold til egne vedtekter og formål, men også i forhold til de nasjonale vedtekter og formål. Blant annet har fylkesforeningene ansvar for å finansiere egen aktivitet. Det stilles krav om at fylkesforeningene skal holde en god økonomistyring, og de må følge opp krav gitt i forbindelse med tilsagn fra samarbeidspartnere. Styremøter og årsmøte skal avholdes innenfor gjeldende frister. I forbindelse med overføring av det statlige tilskuddet fra UE Norge til fylkesforeningene, signeres det avtaler mellom UE Norge og hver fylkesforening. I følge avtalen forutsettes følgende forpliktelser for fylkesforeningene:

- Det skal foreligge strategiplan/handlingsplan som synliggjør målsettinger i budsjettåret, og som skisserer utvikling for de neste to årene i forhold til programmet, før tilskuddet utbetales.
- Det utarbeides budsjett for tilskuddsåret.
- Årsrapport for virksomheten, resultatregnskap og prosjektrengnskap som synliggjør bruken av midlene, samt oversikt over finansierer, sendes UE Norge innen 25. januar det påfølgende år.
- Det utarbeides aktivitetsrapporter for budsjettet.
- Deltakelse i utvikling og utprøving/pilotering av nye programmer for entreprenørskap i utdanning etter avtale.
- Oppfølging i forhold til nødvendig dokumentasjon for forskning og evaluering som kan dokumentere programmets virkning.
- Tilskuddet kan ikke utgjøre mer enn 50 % av totalbudsjett, og det forutsettes aktiv fylkeskommunal medvirkning.

Det er fylkesforeningenes ansvar å ivareta kontakten med offentlige og private finansierer og samarbeidspartnere i fylket.

Felles administrative rutiner skal følges opp, slik som rapportering på aktivitet, fakturering av læremateriell og oppdatering av nettsider. Alle "bedrifter" i eget fylke skal registreres. Det påligger fylkesforeningene ansvar for å delta i det nasjonale nettverksarbeidet. Det er etablert fire regionale grupper for å koordinere arbeidet på tvers av fylkene:

- Nord: Finnmark, Nordland, Troms og Trøndelag
- Vest: Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland
- Øst: Hedmark, Oppland, Oslo, Akershus og Østfold
- Sør: Agder, Buskerud, Vestfold og Telemark

Fordelene ved regionsamarbeid er mange. Flere av fylkesforeningene samarbeider om gjennomføring av kurs og andre arrangementer innad i regionen.

2.5 ØVRIGE ORGANISASJONER INNEN UE NORGE

2.5.1 Ungt Entreprenørskap Forlag AS

UE etablerte i oktober 2001 aksjeselskapet Ungt Entreprenørskap Forlag AS (UE Forlag). UE Forlag driver forlagsvirksomhet, produserer og selger materiell for

Ungt Entreprenørskap. Det er ingen som er registrert som ansatt i selskapet. UE har rettigheter til alt materiell som blir utviklet og distribuert gjennom Ungt Entreprenørskap Forlag AS.

2.5.2 Ungt Entreprenørskap Alumni (UE Alumni)

Ungt Entreprenørskap Alumni er en egen, ideell organisasjon for elever. Organisasjonen har som formål å opprettholde og utvide nettverk for ungdom som har vært med i UE. Organisasjonen ble etablert 20. september 2003. Det er blitt etablert UE Alumni organisasjoner i 10 fylker, med varierende grad av aktivitet. I følge vedtektene til UE Alumni er foreningens formål å:

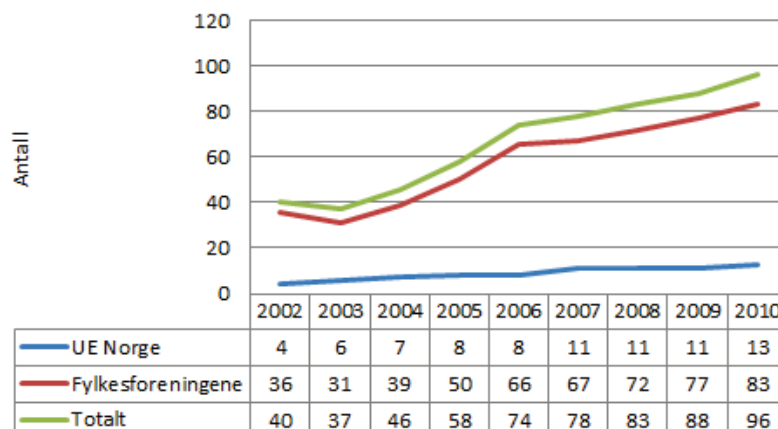
- Opprettholde og utvide nettverk for ungdom som har vært med i aktiviteter i regi av Ungt Entreprenørskap.
- Arbeide for å øke interessen for UEs arbeid.
- Bidra i gjennomføringen av undervisningsopplegg, arrangement, og aktiviteter i regi av UE.
- Fremme ungdoms kreativitet, samarbeidsevne, nettverk og ansvarsbevissthet.
- Bidra og delta i internasjonalt arbeid.
- Samarbeide med andre organisasjoner nasjonalt og internasjonalt.
- Gi ungdom lyst til selv å etablere bedrift.

Nettsidene til UE Alumni www.uealumni.no inneholder nyheter fra arrangementer, bilder, formål med organisasjonen og mye mer. Alle tidligere ungdoms- og studentbedriftselever får mulighet til å registrere seg som medlemmer.

2.6 ANSATTE

Ved igangsettelsen av første programperiode (2002 – 2005) var det om lag 40 ansatte i UE, fordelt over hele landet. Det var på det tidspunkt etablert fylkesforeninger i alle fylkene. Flere av de ansatte jobbet på dette tidspunktet kun deltid for UE og representerer derfor ikke fulle årsverk. Svært mange av de ansatte hadde bakgrunn som lærere i grunnopplæringen, eller bakgrunn fra næringslivet. Figur 2 viser hvordan antall ansatte i UE har økt siden igangsettelsen av den første programperioden i år 2002.

Antall ansatte i UE

Figur 2 Oversikt over utviklingen av antall ansatte i UE i perioden 2002 til 2010, totalt og fordelt på UE Norge og fylkesforeningene.

Som Figur 2 viser, var det 96 ansatte i Ungt Entreprenørskap i 2010, noe som utgjorde om lag 75 årsverk. En sammenligning av økning i antall ansatte i forhold til økning i finansieringen og i aktiviteter er nærmere beskrevet i kapittel 4.4.5.

I forbindelse med evalueringen er det gjennomført en kartlegging² av de ansattes bakgrunn som viser at om lag 62 % av de ansatte har pedagogisk kompetanse. Av totalt antall ansatte er det 61,7 % som sier at de har næringslivserfaring. Litt mer enn halvparten av de ansatte har grunnskoleerfaring, mot om lag 26 % som sier de har erfaring fra videregående opplæring. Når det gjelder høyere utdanning, er det 16 % som oppgir at de har arbeidserfaring fra denne delen av utdanningssystemet. De ansattes erfaringer med å arbeide i offentlig forvaltning/organisasjoner ble ikke kartlagt i forbindelse med den foreliggende evalueringen. Kjennskap til offentlig forvaltning er imidlertid viktig for Ungt Entreprenørskap, siden de som organisasjon ofte må forholde seg til politiske prosesser og offentlig byråkrati og beslutningsprosesser.

² Se Vedlegg 1 for oversikt skjemaet som ble benyttet ved kartlegging av kompetanse i UE.

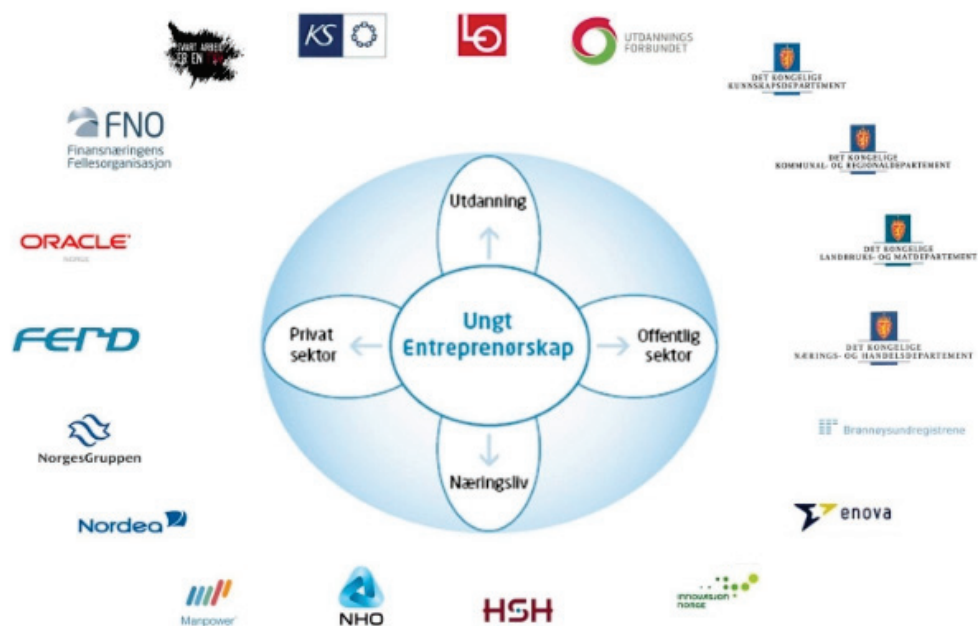
2.7 MÅLGRUPPER OG SAMARBEIDSPARTNERE

Et viktig mål med programmet til UE er å bygge opp og videreutvikle langsiktige relasjoner, nettverk og samarbeidsprosjekter mellom utdanningsinstitusjoner og arbeids- og næringsliv. UE retter seg mot følgende målgrupper, som beskrevet i Tabell 3.

Tabell 3 Oversikt over UEs målgrupper, fordelt etter aktører innen utdanning og andre samfunnsområder

Utdanning	Andre
Grunnskolen:	
<ul style="list-style-type: none">• Elever, undervisningspersonale, skoleledelse og skoleeiere• Foreldre• Andre organisasjoner som arbeider på samme felt• Junior achievement – Young Enterprise Europe	<ul style="list-style-type: none">• Private bedrifter• Etablerersentre• Organisasjoner innen næringsutvikling• Statlige etater i fylker og nasjonalt• Fylkeskommunale etater• Kommuner• Organisasjonene i arbeidslivet• Næringsorganisasjoner
Videregående skoler:	<ul style="list-style-type: none">• Andre ideelle organisasjoner• Veiledere fra arbeids- og næringsliv
Høyskole og universitet – voksenopplæring	
<ul style="list-style-type: none">• Studenter, ledelse og undervisningspersonale i høyskole og universitet• Andre organisasjoner i Norge som arbeider innen samme felt• Europeiske organisasjoner	

For at UE skal lykkes i sitt arbeid, er det viktig at partene fra næringsliv, skole og offentlige myndigheter klarer å skape et godt samarbeid. UE har et utstrakt samarbeid på mange nivåer og områder og har vært med på å utvikle og skape møteplasser for de ulike samarbeidspartnerne.

Figur 3 Oversikt over UE og organisasjonens ulike samarbeidspartnere³

I figuren ovenfor befinner Ungt Entreprenørskap seg i midten som et dynamisk møtepunkt mellom offentlige og private virksomheter, og mellom skole, arbeids- og næringsliv. Ungt Entreprenørskaps nasjonale samarbeidspartnere er:

- Nærings- og handelsdepartementet (NHD), Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), Kunnskapsdepartementet (KD), Landbruks- og matdepartementet (LMD), Skatteetaten (Samarbeid mot svart økonomi),
- Handels- og Servicenæringenes Hovedorganisasjon (HSH), Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Landsorganisasjonen (LO), Utdanningsforbundet, Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS), Finansnæringens fellesorganisasjon (FNO), Innovasjon Norge (IN), Brønnøysundregistrene,
- Nordea, Ferd, Manpower, Enova, Oracle og Norgesgruppen.

³ Figuren er hentet fra nettsiden til UE

I tillegg til disse finnes en rekke lokale samarbeidspartnere som bidrar mye i forhold til det lokale arbeidet.

2.7.1 Næringslivssamarbeid

Som omtalt i avsnittet ovenfor, spiller næringslivet en viktig rolle i UEs arbeid, både som finansielle bidragsytere, men også som veiledere i forbindelse med gjennomføring av bedriftsprogrammene⁴ og andre aktiviteter. Bedriftsprogrammene til UE fordrer at elevene/studentene tilknytter seg en mentor (rådgiver) fra lokalt næringsliv. Mentorens oppgave er å følge elevene gjennom skoleåret, og vedkommende skal, sammen med læreren, være støttespiller og veileder for elevene.

I alt 12 833 personer fra arbeids- og næringslivet fungerte i 2010 som mentorer og veiledere for UEs programmer og bidro med sin tid og kompetanse i skolen. Dette er arbeidskraft som bedriftene gir til skolene og UE.

2.7.2 Møteplasser næringsliv – skole

UE arbeider kontinuerlig for å skape gode møteplasser mellom skole og næringsliv. På messene som arrangeres, både nasjonalt og regionalt, får elevene presentere seg for lokalt næringsliv, lokale politikere og representanter for offentlig forvaltning, i tillegg til publikum. Messene er ofte fylkenes fremste arena for presentasjon av UEs aktiviteter.

2.7.3 Offentlige myndigheter

I følge regjeringens handlingsplan for entreprenørskap i utdanning – fra grunnskole til høyere utdanning 2009 – 2014 – er målet å styrke kvaliteten på og omfanget av entreprenørskapsopplæring på alle nivåer og fagområder i utdanningssystemet. Norge skal være ledende internasjonalt innenfor entreprenørskap i utdanningen⁵. UE spiller en viktig rolle, både i forhold til å gjennomføre aktiviteter og ved å bidra til å nå de målsettingene som departementene har beskrevet i denne handlingsplanen. Tilsvarende hadde UE en viktig rolle i forhold til å skape aktiviteter og bidra til å oppnå målene i den forutgående strategiplanen for perioden 2004 – 2008.⁶

⁴ Bedriftsprogrammene omfatter elevbedrift, ungdomsbedrift og studentbedrift.

⁵ KD, KR D, og NHD (2009): Entreprenørskap i utdanningen, fra grunnskole til høyere utdanning (2009 – 2014)

⁶ UFD, KR D og NHD (2004:6); KR D, KR D og NHD (2006:4): Se mulighetene og gjør noe med dem! – strategi for entreprenørskap i utdanningen

2.7.4 Andre samarbeidspartnere

UE samarbeider med Brønnøysundregistrene, Skattedirektoratet, etablerer-kontorer, NAV og en rekke andre. I tillegg samarbeider UE med andre ideelle organisasjoner og beslektede nettverk. Ett eksempel er START Norge som jobber for å fremme entreprenørskap blant studenter i høyere utdanning.

2.8 OMDØMME

UE gjennomførte våren 2010 en undersøkelse av UEs omdømme og kulturbygging, ved hjelp av RØE Kommunikasjon.⁷ Undersøkelsen var rettet mot alle ansatte i UE, i tillegg til en rekke eksterne personer med kjennskap til UE.

Hovedkonklusjonene fra undersøkelsen er: 1) UE svarer på det som mange ser som en forutsetning for et godt samfunn i fremtiden – å utvikle barn og ungdoms kreativitet, skaperglede og tro på seg selv. Omdømmekartleggingen viser at UE har et sterkt omdømme og at omgivelsene slutter opp om UEs oppdrag. 2) En av de unike ressursene UE har, er medarbeidere med uvanlig sterke og positive følelser for organisasjonen de jobber i. 3) Omverdenen mener at kvaliteten på UEs leveranser er mindre gode enn det UEs ledere har ambisjoner om. Det samme gir medarbeiderne uttrykk for. Derfor er det viktig at UE setter kvaliteten på UEs leveranser på agendaen.

Undersøkelsen viser en oversikt over omdømme fordelt etter de ulike interessegruppene. Aller høyest score får UE hos nasjonale politikere, regionale styremedlemmer, næringslivet og ved høgskole/universiteter. Lavest score får UE fra media og i grunnskolen. I grunnskolen er det spesielt faktorene "Finansiell styrke" og "UEs rolle som arbeidsgiver" som trekker ned resultatet.

2.9 ØKONOMI

Programplanene for de tre programperiodene (hvh. årene 2002-2005, 2006-2009 og 2010-2014) gir en spesifisert oversikt over budsjetterte kostnader for gjennomføring av de beskrevne aktivitetene i disse periodene, samt en oversikt over finansieringsbehovet. I dette delkapittelet redegjøres det for inntekts- og

⁷ Grimsrud, A., Jenssen, F. og Røe, K. (2010): *UEs omdømme og kulturbygging: Muligheter og utfordringer*.

kostnadsutviklingen i UE for årene fra 2002 til og med 2010.⁸ Som beskrevet tidligere i dette kapitlet, er fylkesforeningene ansvarlig for egen regnskapsføring, og regnskapsresultatene rapporteres deretter inn til UE Norge.

For programplanen for 2002 til 2005 har UE budsjettert med kostnader og finansieringsbehov som oppsummert i tabellen nedenfor.

Tabell 4 Budsjetterte kostnader og finansieringsbehov, programplanperiode - 2002-2005

Kostnader/finansieringsbehov pr. år	2002	2003	2004	2005
Budsjetterte kostnader (millioner kroner)	28,2	33,9	40,0	42,5
Budsjettert finansiering:				
Statlig finansiering (KRD, NHD, KD, SND)	8,4	9,0	12,5	12,5
Egenfinansiering i fylkesforeningene	8,4	11,0	12,0	13,0
Privat finansiering	11,8	13,9	15,5	17,0
Total finansiering	28,6	33,9	40,0	42,5

Tabell 4 viser et finansieringsbehov på 28,6 millioner kroner for 2002, et behov som øker gjennom programperioden til 42,5 millioner kroner i 2005. Totalt finansieringsbehov for denne første programperioden var 145 millioner kroner, hvorav 29,2 % ble søkt dekket gjennom statlig finansiering. Programplanen for 2006 – 2009 er en søknad om videreføring av Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge. For andre programperiode, årene 2006 – 2009, var kostnader og finansieringsbehov som vist i tabellen nedenfor.

⁸ Økonomirapporteringen for deler av fylkesforeningene er mangelfull for årene 2002, 2003 og 2004. Det er derfor ikke mulig å gi et fullstendig bilde av den totale økonomien i årene forut for 2005.

Tabell 5 Budsjetterte kostnader og finansieringsbehov, programplanperiode - 2006-2009

Kostnader/finansieringsbehov pr. år	2006	2007	2008	2009
Budsjetterte kostnader (millioner kroner)	47,4	48,2	52,9	53,3
Budsjettert finansiering:				
Statlig finansiering (KRD, NHD, KD, Innovasjon Norge)	24,0	24,0	24,0	24,0
Fylkeskommunal / kommunal finansiering	8,0	8,0	9,0	9,0
Egenfinansiering/privat næringsliv i fylkene	8,0	9,0	10,0	10,0
Privat finansiering sentralt	7,0	7,0	10,0	10,0
Total finansiering	47,0	48,0	53,0	53,0

Som Tabell 5 viser, har kostnadsnivået og finansieringsbehovet i UE økt betraktelig siden første programperiode startet i år 2002. Finansieringsbehovet for år 2006 er 47 millioner kroner, økende til i alt 53 millioner kroner i 2009. Totalt finansieringsbehov for andre programperiode er 201 millioner kroner. Av det totale finansieringsbehovet, er 47,7 % søkt finansiert gjennom KRD, NHD, KD og Innovasjon Norge. UE har budsjettert med en privat finansiering på om lag 35,3 % i denne programperioden.

Kostnader og finansieringsbehov for gjeldende programplanperiode (2010 – 2014) framkommer i tabellen nedenfor.

Tabell 6 Budsjetterte kostnader og finansieringsbehov for tredje programplanperiode - 2010-2014

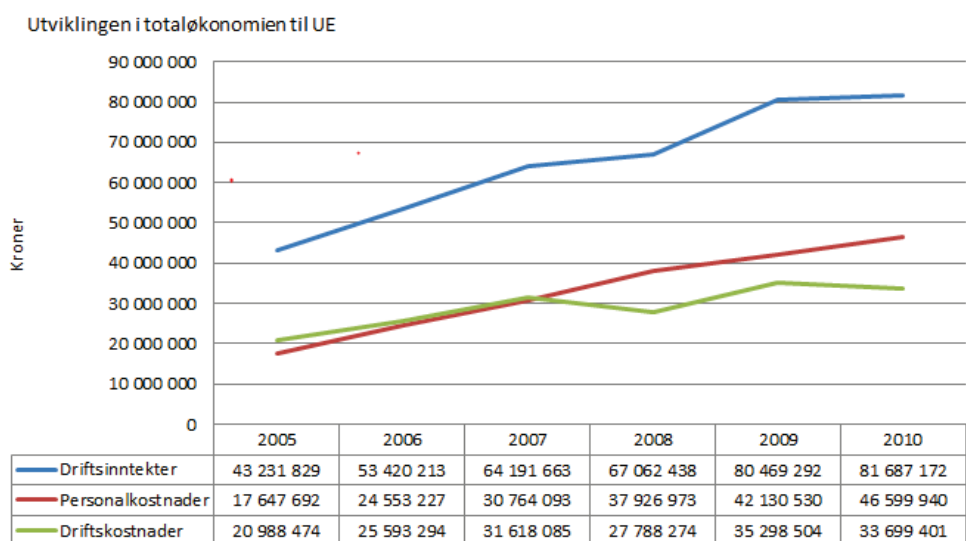
Kostnader/finansieringsbehov pr. år	2010	2011	2012	2013	2014
Budsjetterte kostnader (millioner kroner)	80	83	90	94	101
Budsjettert finansieringsbehov:					
Statlig finansiering (NHD, KRD og KD)	27	27	30	31	34
Annen finansiering (primært Frifond)	8	8	8	9	10
Fylkeskommunal/kommunal finansiering	28	29	30	31	32
Egenfinansiering/privat næringsliv	20	21	22	24	25
Total finansiering	83	85	90	95	101

Den siste programperioden startet i januar 2010. Denne evalueringen omfatter i hovedsak resultater oppnådd til og med året 2010. Som Tabell 6 viser, er det budsjettert med et finansieringsbehov som ligger mellom 83 og 101 millioner kroner for årene fra og med 2010 til og med 2014. Totalt finansieringsbehov for

programperioden er anslått til 454 millioner kroner, hvorav 32,8 % er søkt dekket gjennom statlig finansiering fra NDH, KR D og KD, og 24,6 % gjennom privat finansiering. Denne programperioden går over fem år, i motsetning til de to forutgående programperiodene som har hatt en lengde på fire år.

2.9.1 Kostnader i programperiodene

UEs årsmeldinger gir en oversikt over kostnadsutviklingen og oppnådd finansiering per år både for UE Norge, UE Forlag AS og fylkesforeningene. Bakgrunnstallene som er benyttet i figurer og tabeller i dette delkapitlet, er basert på informasjon fremkommet gjennom disse årsmeldingene. 2002 var det første året i den første programperioden, og regnskapene viser at kostnadene for UE totalt lå på om lag 28,5 millioner kroner dette året.

Figur 4 Oversikt over UEs økonomiske utvikling i perioden 2005 til 2010 etter eliminerings⁹.

Figur 4 viser den totale kostnadsutviklingen for UE for årene 2005 – 2010. Totaloversikten omfatter regnskapstallene for UE Norge, UE Forlag AS og for fylkesforeningene. De totale kostnadene (personalkostnader og driftskostnader) har mer enn doblet seg gjennom de seks årene som figuren illustrerer, fra om lag 38,6 millioner kroner i 2005 til 80,3 millioner kroner i 2010. Driftsinntektene

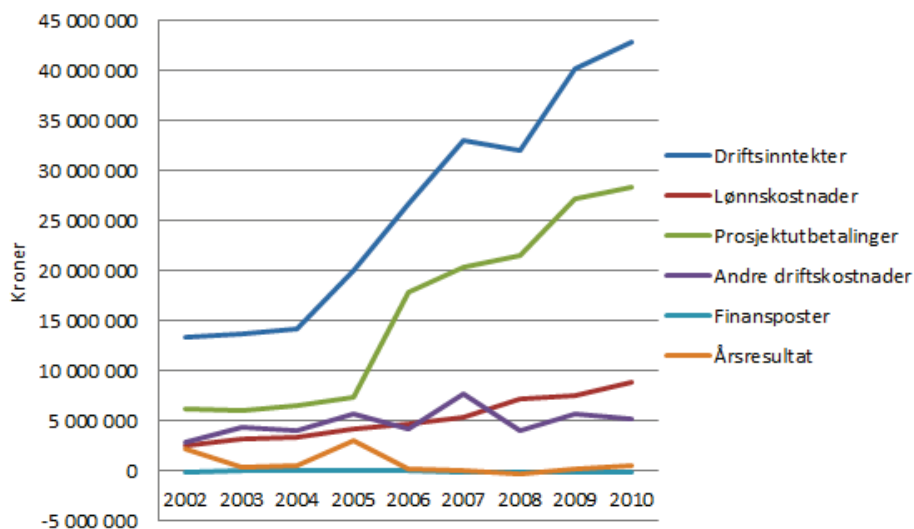
⁹ "Etter eliminerings" betyr at interne transaksjoner er fjernet, dette for kun å vise transaksjoner i forhold til eksterne.

består i all hovedsak av ekstern finansiering fra det offentlige og fra privat næringsliv, i tillegg til inntekter fra salg gjennom for eksempel UE Forlag AS. Finansieringskilder vil bli nærmere drøftet i neste avsnitt.

Fra 2005 til 2010 har personalkostnadene økt fra 17,6 millioner kroner til 46,6 millioner kroner. I samme periode har antall ansatte økt fra 58 til 96 ansatte. Driftskostnadene har økt fra om lag 21 millioner kroner i år 2005 til 33,7 millioner kroner i 2010. Driftskostnadene omfatter alle kostnader relatert til aktivitet i UE, med unntak av personalkostnader. Kostnader forbundet med infrastruktur sentralt og regionalt, messer og konkurranser sentralt og regionalt, programutvikling, materiellutvikling, markedsføring, forskning og andre utviklingskostnader, er typiske eksempler på driftskostnader i UE. Den største endringen i kostnadsbildet er relatert til messer og konkurranser som har økt fra 6,6 millioner kroner i 2005 til 10,6 millioner kroner i 2010. I tillegg er det en viss økning i kostnader relatert til kontorhold og reisevirksomhet i fylkesforeningene, fra om lag 6,9 millioner kroner i 2005 til 8,3 millioner kroner i 2010. I denne perioden er det brukt om lag 10,8 millioner kroner totalt på utvikling av nettbasert digitalt materiell og web-sider. Øvrige kostnadsøkninger er som følge av den økte aktiviteten.

Figur 5 nedenfor viser inntekts- og kostnadsutviklingen for UE Norge for årene 2002 til og med 2010.

Inntekter og kostnader i UE Norge

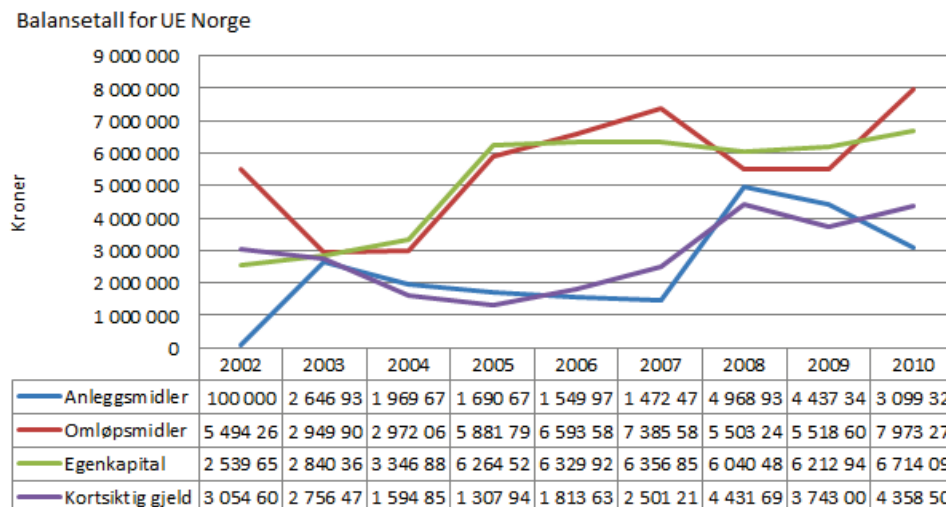
Figur 5 Oversikt over inntekter og kostnader for UE Norge i perioden 2002 til 2010

Som Figur 5 viser, har inntektene økt fra 13,2 millioner kroner i 2002 til 42,7 millioner kroner i 2010. Disse inntektene består hovedsakelig av ekstern offentlig og privat finansiering, hvor en stor andel overføres til fylkesforeningene som prosjektutbetaling. Prosjektutbetalinger er den finansielle støtten som UE Norge viderefører til fylkesforeningene (Både fra NHD, KRD, KD, LMD og andre støttespillere). Figur 5 viser at prosjektutbetalingene har økt fra om lag 6 millioner kroner i 2002 til om lag 28 millioner kroner i 2010.

Lønnskostnadene har økt fra 2,4 millioner kroner i 2002 til 8,8 millioner kroner i 2010, samtidig som antall ansatte har økt fra 4 til 13 personer. UE Norge hadde i 2010 andre driftskostnader på om lag 5,4 millioner kroner. Inkludert i driftskostnadene til UE Norge, er kontorleie, kostnader forbundet med arrangementer og messer, reisekostnader, utviklingskostnader relatert til læringsmateriell og nettside, honorarer og andre driftskostnader.

Samtidig som UE Norge har vokst kraftig i omfang, både når det gjelder antall ansatte og aktivitet, har det vært viktig å etablere en stabil økonomi i organisasjonen. Fra år 2002 til år 2010 har egenkapitalen i UE Norge økt fra om lag

2,5 millioner kroner til 6,7 millioner kroner. Figur 6 nedenfor oppsummer balansetallene for UE Norge for programperiodene fra og med 2002 til i dag.

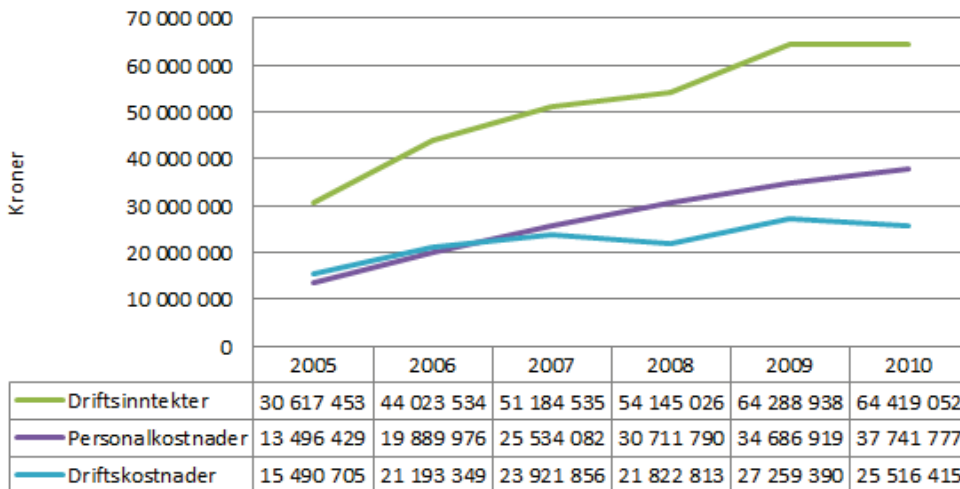
Figur 6 Balansetall for UE Norge i perioden 2002 til 2010

Som Figur 6 viser, har tilgjengelige omløpsmidler også økt i perioden fra 2002 til og med 2010. Dette er svært viktig i forhold til å sikre at organisasjonen har en tilfredsstillende likviditet. UE Norge har kun kortsiktig gjeld, det vil si leverandørgjeld ved innkjøp, samt offentlige skatter og avgifter. Organisasjonen har ingen lån.

Figur 7 nedenfor gir en oversikt over totale inntekter og kostnader i fylkesforeningene for årene 2005 – 2010.¹⁰

¹⁰ Manglende regnskapsinformasjon for et par av fylkesforeningene for årene 2003 og 2004 medfører at vi kun kan vise inntekts- og kostnadsutviklingen i fylkesforeningene for årene fra og med 2005.

Inntekter og kostnader i fylkesforeningene

Figur 7 Inntekter og kostnader i fylkesforeningene i perioden 2005 til 2010.

Inntektene som framkommer i Figur 7 består hovedsakelig av ekstern finansiering, som det blir redegjort nærmere for i neste avsnitt. Personalkostnadene har økt fra 13,5 millioner kroner til 37,7 millioner kroner i 2010. Samtidig har antall ansatte økt fra om lag 50 til 83.

I løpet av programperiodene fra 2002 og frem til dags dato finnes det flere tilfeller fra fylkesforeningene hvor UE-personell får dekket sin lønn gjennom sin lokale fylkeskommune, NHO eller andre.¹¹ For en av fylkesforeningene er ikke lønn inkludert i rapporteringen til UE, men personalet er inkludert i oversikten over antall ansatte i UE. Driftskostnadene har siden 2005 økt fra om lag 15,5 millioner kroner til 25,5 millioner kroner i 2010. Økningen i driftskostnadene er en naturlig konsekvens av økt aktivitet i fylkesforeningene. Den høyeste kostnadsveksten er i forbindelse med arrangementer, kurs og messer. Åtte av de sytten fylkesforeningene får kontorkostnadene sine dekket gjennom fylkeskommunen, NHO eller andre. For fire av fylkesforeningene er verdien av kontorkostnadene ikke vist i regnskapet, og heller ikke innrapportert til UE Norge.

Tabell 7 nedenfor viser en sammenligning av budsjetterte kostnader og faktiske kostnader for UE for to av programperiodene, for årene fra 2005 til 2010.

¹¹ For skjema om kartlegging av lønn, husleie og kontorhold i fylkesforeningene, se Vedlegg 2.

Tabell 7 Oversikt over budsjetterte og faktiske kostnader i perioden 2005 til 2010, angitt i antall millioner.

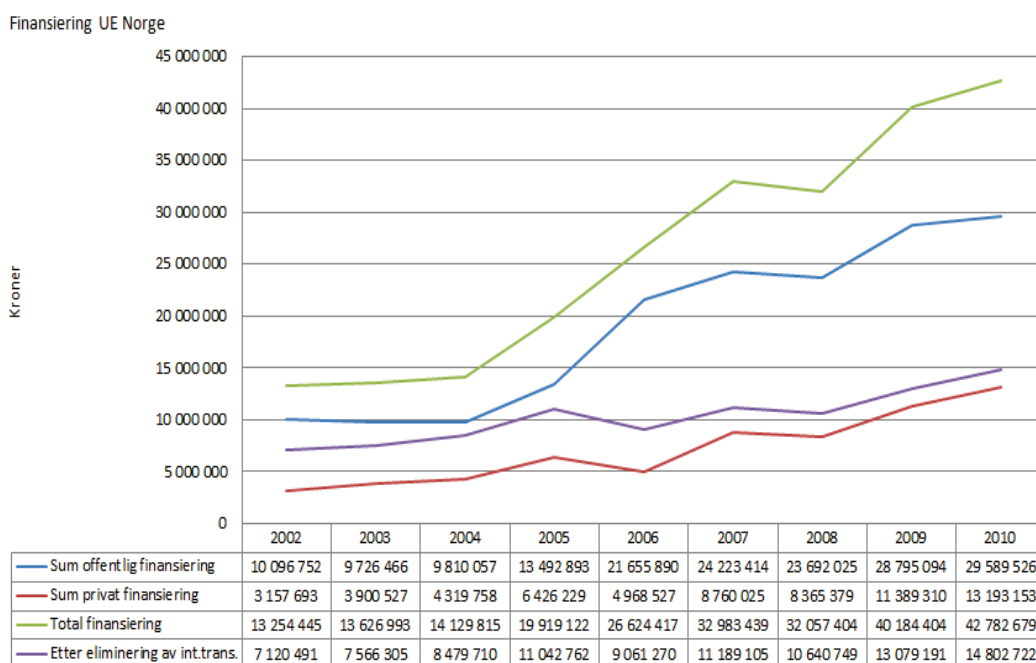
Kostnader pr. år	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Budsjetterte kostnader	42,5	47,4	48,2	52,9	53,3	80,0
Virkelige kostnader	38,6	50,1	62,4	65,7	77,5	80,1
Avvik (virkelige kostnader – budsjetterte kostnader)	-3,9	+2,7	+14,2	+12,8	+24,2	+0,1

Som tabellen viser, er de faktiske kostnadene på et langt høyere nivå enn hva det var budsjettert med i programplanene. Spesielt for årene fra 2007 og til og med 2009, er der store kostnadsavvik. Årsaken til avvikene disse årene, er den sterke økningen i antall ansatte i fylkesforeningene, noe som har gitt både økte lønnskostnader og høyere infrastrukturkostnader. I tillegg var det en sterk økning i aktiviteter denne perioden for å kunne målsettingene. Blant annet ligger kostnadene for arrangementer og messer på omtrent det dobbelte av hva som er budsjettert med for denne perioden.

2.9.2 Finansiering

UE er avhengig av ekstern finansiering for å kunne drive sin virksomhet. I tildelingsbrev fra KRD OG NHD for året 2002 opplyses det om at UE har en intensjon om at minimum 60 % av arbeidet i regi av UE skal finansieres av næringslivet og dets organisasjoner innen 2005. I tildelingsbrev for 2005 er intensjonen endret til at UE har som et langsiktig mål at halvparten av arbeidet i regi av UE skal finansieres av næringslivet og halvparten av offentlige investorer. I tildelingsbrev for år 2010 oppfordrer departementene UE til å tiltrekke seg flere private samarbeidspartnere for å styrke den private finansieringen, og sier videre at den offentlige finansieringen ikke skal overskride 60 %. Det har altså vært justeringer gjennom programperiodene i forhold til fordelingsnøkkelen for offentlig og privat finansiering, fra hhv. 40–60, til 50-50, og endelig 60-40 i siste programperiode.

Figur 8 nedenfor gir en total oversikt over hva UE Norge har mottatt i finansiell støtte i løpet av årene 2002 – 2010. I tillegg gir figuren en oversikt over hvor mye av de totale tildelingene (fra både offentlige og private støttespillere) som UE Norge har beholdt til programutvikling og for å dekke andre personell- og driftskostnader i egen organisasjon, etter at både offentlige og private midler er overført til fylkesforeningene.

Figur 8 UE Norges finansiering for perioden 2002 til 2010, totalt og fordelt etter offentlig og privat finansiering¹²

I 2002 oppnådde UE Norge en total finansiering på om lag 13,2 millioner kroner. I løpet av årene har den finansielle støtten vokst betraktelig, til om lag 42,8 millioner kroner i 2010. I 2002 utgjorde den private finansieringen 23,8 % av total finansiering i UE Norge, mens den private finansieringen var økt til 30,8 % i 2010. Også i fylkesforeningene er det stort fokus på å øke andelen privat finansiering.

Tabell 8 nedenfor gir en oversikt over hvordan offentlig og privat finansiering har utviklet seg i fylkesforeningene fra 2006 til 2010.¹³

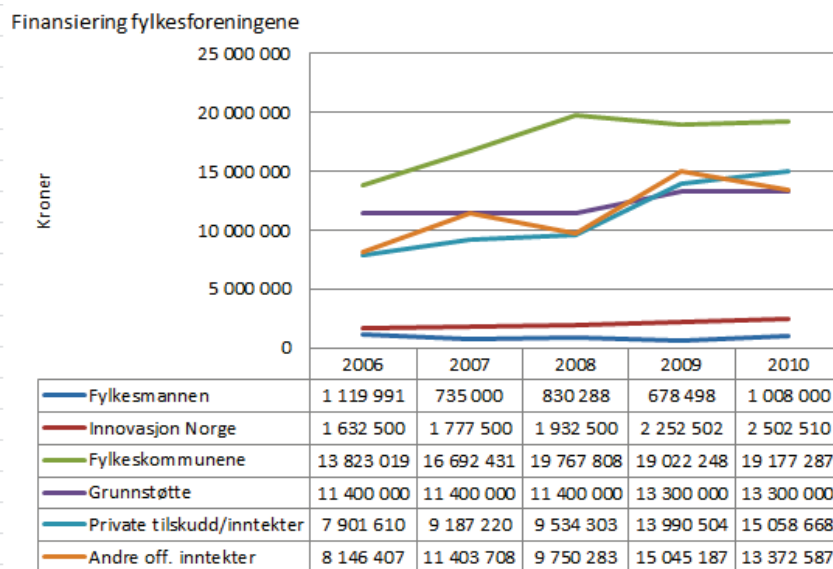
¹² Se Fotnote 8 for forklaring av begrepet 'eliminering'.

¹³ På grunn av manglende informasjon om finansieringskildene i de forutgående årene, har vi kun valgt å vise utviklingen fra år 2006.

Tabell 8 Totale tilskudd i fylkesforeningene for årene 2006 – 2010, fordelt etter offentlig og privat finansiering.

Tilskudd pr år	2006	2007	2008	2009	2010
Private	7 901 610	9 187 220	9 534 303	13 990 504	15 058 668
Offentlig	36 121 917	42 008 639	43 680 879	50 298 435	49 360 384
Totalt	44 023 527	51 195 859	53 215 182	64 288 939	64 419 052
Andel privat finansiering	17,95 %	17,95 %	17,92 %	21,76 %	23,37 %

Tabellen viser at de private tilskuddene har økt fra 7,9 millioner kroner i år 2006 til om lag 15 millioner kroner i år 2010, noe som tilsvarer en økning på 90,5 %. Tilsvarende har de offentlige tilskuddene økt med om lag 36,6 %, fra 36,1 millioner kroner i 2006 til 49,36 millioner kroner i 2010. Andelen privat finansiering i fylkesforeningene har økt fra 17,95 % i 2006 til 23,37 % i 2010. En ytterligere spesifisering av oppnådd privat finansiering i fylkene gis i kapittel 6.1. Figur 9 nedenfor gir et mer detaljert bilde av den offentlige finansieringen i fylkesforeningene for årene 2006 – 2010, i tillegg til privat finansiering.

Figur 9 Oversikt over fylkesforeningenes finansiering i perioden 2006 til 2010, fordelt etter ulike bidragsyttere

Som figuren viser, er det fylkeskommunene som bidrar med mest finansiell støtte til fylkesforeningene. Bidragene fra fylkeskommunene har økt med om lag 38,7 % fra 2006 til 2010. Grunnstøtten er det statlige tilskuddet som overføres fra UE Norge til fylkesforeningene. Private tilskudd/inntekter er støtte fra næringslivet, i tillegg til UEs egne kursinntekter, deltakeravgifter og lignende.

Andre offentlige inntekter/tilskudd er i hovedsak Frifondsmidler overført fra UE Norge, kommunale tilskudd. Frifond er en støtteordning opprettet av Stortinget for å bedre de økonomiske rammevilkårene for demokratisk og medlemsbasert aktivitet på lokalt plan i frivillige organisasjoner som arbeider for og med barn og unge. Formålet med frifond er å stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse på lokalt nivå. UE Norge har fordelt frifondmidlene ut fra aktivitet i fylkene. Fylkesforeningene bruker disse midlene til å dekke reisekostnader for elevene og studentene i forbindelse med messer og andre aktiviteter som krever reisevirksomhet. I 2006 fikk fylkesforeningene overført 3,7 millioner kroner fra frifond. I 2010 var dette beløpet vokst til 5,9 millioner kroner. UE har fått beskjed om at organisasjonen ikke lengre er berettiget til frifondsmidler etter de nye retningslinjene. I 2011 vil UE motta en mindre andel Frifondsmidler som en utfasing (30 % av søkegrunlaget er innvilget). Fylkeslederne ser med stor bekymring på at frifondmidlene blir borte i forhold til å kunne dekke reise- og oppholdskostnader for elever i forbindelse med messer og andre aktiviteter. Tilskudd fra kommuner til fylkesforeningene var i 2006 på om lag 1,6 millioner kroner, mens det i 2010 utgjorde 2,9 millioner kroner. Det er spesielt kommunene i Trøndelag som bidrar med mye støtte til UE-Trøndelag. Av det totale beløpet på 2,9 millioner kroner i 2010 var 1,4 millioner kroner fra Trøndelagskommuner.

Behovet for økt finansiering har vært stort disse årene som følge av en sterk økning i aktivitet. Tilskuddene fra fylkeskommuner, kommuner og andre offentlige instanser til fylkesforeningene har beløpsmessig økt mer enn hva bidragene fra privat næringsliv har gjort i løpet av disse årene.

Tabell 9 Oversikt over finansieringsbehov, faktisk finansiering og bidragsytere i perioden 2002 til 2010, angitt i antall millioner kroner.

År	Finansieringsbehov	Totalt	Herav statlig støtte	Støtte fra
2002	Budsjettert	28,6	8,40	
	Faktisk	33,8	9,05	KRD: 2,9 mill kr. NHD: 2,5 mill kr. SND: 3,25 mill kr og fra KD/UFD: 0,4 mill kr.
2003	Budsjettert	33,9	9,00	
	Faktisk	28,8	7,58	KRD: 2,5 mill kr. NHD: 1,5 mill kr., SND: 3,1 mill kr og fra KD/UFD: 0,4 mill kr. LMD: 0,08
2004	Budsjettert	40,0	12,5	
	Faktisk	33,5	6,60	KRD: 2,5 mill kr. NHD: 1,5 mill kr., Innovasjon Norge: 2 mill. KD/UFD: 0,4 mill kr. LMD: 0,2 mill
2005	Budsjettert	42,5	12,50	
	Faktisk	43,2	9,99	NHD: 4 mill kr. KRD: 3,1 mill kr. KD: 0,48. LMD: 0,4. Innovasjon Norge: 2 mill kr.
2006	Budsjettert	47,0	24,00	
	Faktisk	53,4	17,42	NHD: 10 mill kr. KRD: 6 mill kr. KD: 0,85 mill kr. LMD: 0,3 mill kr. Innovasjon Norge: 0,271 kr.
2007	Budsjettert	48,0	24,00	
	Faktisk	64,2	17,70	NHD: 10 mill kr. KRD: 6 mill kr. KD: 0,8 mill kr. LMD: 0,3 mill kr. Innovasjon Norge: 0,6 mill kr.
2008	Budsjettert	53,0	24,00	
	Faktisk	67,1	17,50	NHD: 10 mill kr. KRD: 6 mill kr. KD: 0,8. LMD 0,4. Innovasjon Norge: 0,3
2009	Budsjettert	53,0	24,00	
	Faktisk	80,5	21,06	NHD: 11 mill kr. KRD: 8 mill kr. KD: 0,8 mill kr. LMD: 0,4 mill kr. Innovasjon Norge: 0,863 mill.
2010	Budsjettert	83,0	27,00	
	Faktisk	81,7	21,65	NHD: 11 mill kr. KRD: 9 mill ¹⁴ kr. KD: 1 mill kr. LMD: 0,4 mill kr. Innovasjon Norge: 0,265 mill kr.

Tabell 9 ovenfor viser en sammenligning av budsjettert finansieringsbehov i programplanene fra årene 2002 til og med år 2010 (for hele organisasjonen,

¹⁴ Inkluderer 1 mill kr til forsterket satsing på entreprenørskap blant unge i Nord-Norge (tilhører nordområde satsingen)

inkludert UE Forlag AS), sammenlignet med faktisk oppnådd finansiering. I tillegg viser tabellen hvilke beløp som er søkt dekket gjennom statlig finansiering fra NHD, KRD, KD, LMD og Innovasjon Norge, samt hva som faktisk ble tildelt. Støtte gjennom Frifond og Skattedirektoratet er ikke tatt med i denne oversikten. Tabellen viser at til tross for at UE ikke har oppnådd den budsjetterte statlige finansiering som er beskrevet i programplanene for noen av årene, har dette finansieringsbehovet i stor grad blitt dekket opp gjennom annen finansiering. For årene 2005 – 2009 ligger den faktiske totale finansieringen på et høyere nivå enn hva som er budsjettert med i programplanene.

2.10 INNSPILL FRA INFORMANTER OM ORGANISERINGEN

For å avklare om Ungt Entreprenørskap er organisert på en optimal måte i forhold til å nå sine målsettinger, ble det stilt spørsmål til de interne informantene om deres oppfatning av måten UE er organisert på.

Fylkeslederne er samstemte i at UE per i dag er organisert på en optimal måte for å kunne oppnå lokal finansiering, både fra offentlige aktører og fra det private næringslivet. Alle fylkesforeningene mottar tilskudd fra egne fylkeskommuner. Dette mener fylkeslederne kun er mulig fordi UE er representert i de respektive fylkene. Fylkeslederne påpekte flere viktige faktorer ved dagens organisering:

- Det handler om lokal tilknytning.
- Man kan ikke sitte i Oslo og jobbe med hele landet; lokalkunnskap er viktig.
- Dagens organisering er avgjørende for å oppnå høy aktivitet.
- Det er den lokale forankringen som skaper omfang og kvalitet.
- Hadde UE vært organisert som et konsern med toppledelse i Oslo, ville det regionale og lokale engasjementet sviktet.
- Selvstendighet i fylkesforeningene er viktig.
- Det er viktig at de ansatte er ute i fylkene hvor aktivitetene skjer.
- Man kan ikke jobbe på samme måte i alle fylkene.
- Å ha et nasjonalt kontor som har kontakt med nasjonale myndigheter, og som har et internasjonalt nettverk, er også viktig.

Fylkeslederne mener at den lokale forankringen er avgjørende for å kunne nå ut til skolene over hele landet. Frivillige fra lokalt nærings- og arbeidsliv spiller en viktig rolle i forbindelse med gjennomføring av UE sine programmer og arrangementer.

Fylkeslederne påpekte at for å kunne oppnå engasjement blant nærings- og arbeidslivet, er den lokale tilknytningen avgjørende.

Flere av fylkeslederne påpekte at selv om dagens organisering fungerer svært bra i forhold til å oppnå lokal aktivitet, finansiering og engasjement, er det likevel områder hvor det kan være rom for forbedringer, og da spesielt i forhold til muligheter for samarbeid på ulike områder. Følgende synspunkter fremkom:

- Fellesfunksjoner kunne vært mer effektive og kan forbedres.
- Bedre struktur og klare føringer.
- Mer og bedre regionsamarbeid.
- Det må være rom for utvikling og tilpasning hele tiden.
- Ønsker et større engasjement fra KD sin side, spesielt i forhold til å få entreprenørskap forankret som en viktig opplæringsstrategi hos skolemyndighetene.
- Viktig å forenkle en del arbeidsoppgaver.
- Synes at for mye av de statlige midlene blir igjen i administrasjonen i UE Norge; en større andel burde vært distribuert ut til fylkesforeningene.
- Bli bedre på å bruke den kompetansen som de ulike kontorene i regionen har.
- UE Norge må jobbe for å øke kompetansen innenfor høyere utdanning.
- UE Norge burde kunne organisert seg på en bedre måte i forhold til fylkesforeningene ved at de samlet sett øker sin kompetanse, og innretter sine stillinger mer i forhold til å yte service til fylkene, i større grad enn hva de gjør i dag.

Bedre samarbeid i forhold til å dele på kompetanse i de ulike regionene, synes å være et område som flere av fylkeslederne mener det er viktig å gripe fatt i. Flere mener at dette er aktuelt i forhold til å løse utfordringer knyttet til manglende kompetanse innenfor høyere utdanning. UE Norge er nå inne i en prosess med å ansette en ny person med kompetanse innenfor høyere utdanning, noe som oppfattes som svært positivt blant fylkeslederne.

Ledelsen i UE Norge mener at UE, i likhet med andre desentraliserte bedrifter og organisasjoner, står overfor den klassiske utfordringen mellom sentral styring kontra lokal tilpasning. I tillegg er alle fylkesforeningene organisert som egne juridiske enheter, noe som skaper en ekstra utfordring i forhold til å fremstå enhetlig og drive effektivt i forhold til fellestjenester, stabsfunksjoner merkevarebygging, finansiering og regnskap. I UE jobbes det i en matrise og i

nettverk med lokale tilpasninger. Dersom målet er kortest mulige kommandolinjer, er UE ikke organisert på den mest effektive måten. I forhold til å kommunisere ut budskapene fra departementene om for eksempel å nå et visst antall elever innenfor en utdanning, oppleves ikke dagens organisering som noen "showstopper" for det.

Samtidig vektlegger ledelsen i UE Norge de tilleggs kvalitetene som gjør UE som organisasjon ekstra robust. Spesielt nevnes den lokale forankringen gjennom fylkesforeningene som svært viktig for å oppnå målsettingene. Lokal forankring, ansvar for egen finansiering og for å skape aktivitet, er med på å skape en robust organisasjon.

Ledelsen i UE Norge viste til at de har startet prosesser i forhold til å skape en klar rolle- og ansvarsfordeling mellom det nasjonale leddet og fylkesforeningene, noe som er helt naturlig i en organisasjon som i løpet av få år har doblet antall ansatte til nå å nærme seg hundre personer.

2.11 OPPSUMMERING

Siden etableringen i 1997 har UE vokst til nærmere hundre ansatte, fordelt i alle landets fylker, med et sekretariat i Oslo. UE er nå i gang med sin tredje programperiode med statlige tilskudd fra NDH, KR D og KD. Antall samarbeidspartnere i privat og offentlig sektor har økt betraktelig siden etableringen. Det ble i 2010 gjennomført en omdømmeundersøkelse som viser at UE har et sterkt omdømme og at omgivelsene slutter opp mot UEs oppdrag.

I første programplanperiode ble det budsjettet med et finansieringsbehov på 145 millioner kroner for perioden 2002 – 2005, mens faktisk oppnådd finansiering for perioden ble 139,3 millioner, hvorav statlige støtte fra NHD, KR D, KD, LMD og Innovasjon Norge utgjorde 33,2 millioner. I den andre programperioden, dvs. årene 2006 – 2009, ble det budsjettet med et finansieringsbehov på 201 millioner kroner. Den faktiske oppnådde finansieringen ble hele 265,2 millioner kroner. I løpet av denne fireårsperioden økte den statlige støtten fra NHD, KR D, KD, LMD og Innovasjon Norge til totalt 73,7 millioner kroner.

I 2010 startet den tredje programperioden i UEs historie. Budsjettet finansieringsbehov for 2010 var på 83 millioner kroner, mens faktisk oppnådd finansiering var på 81,7 millioner kroner, hvorav 20 mill. kroner var statlig støtte fra NHD, KR D og KD. NHD bidro med 11 mill. kroner, KR D med 9 millioner kroner,

og KD med 1 mill. kroner. I tillegg bidro Innovasjon Norge med 0,265 mill. kroner og LMD med 0,4 mill. kroner.

I 2002 oppnådde UE Norge en total finansiering på om lag 13,2 millioner kroner. I løpet av årene har den finansielle støtten vokst betraktelig, til om lag 42,8 millioner kroner i 2010. I 2002 utgjorde den private finansieringen 23,8 % av totalt finansiering i UE Norge, mens den i 2010 var økt til 30,8 %. Etter eliminering av støtte som har blitt overført til fylkesforeningene satt UE Norge i 2002 igjen med en finansiering av egen virksomhet på 7,1 mil kroner; tilsvarende beløp i 2010 var 14,8 millioner kroner.

UE Norge overfører store deler av den statlige støtten fra KRD, NHD og KD til fylkesforeningene som årlig grunnstøtte. Grunnstøtten bidrar til å utløse andre midler i fylkene, både offentlige og private midler. Det er fylkeskommunene som bidrar med mest støtte til fylkesforeningene. De private tilskuddene har økt fra 7,9 millioner kroner i år 2006 til om lag 15 millioner kroner i år 2010, noe som tilsvarer en økning på 90,5 %. Tilsvarende har de offentlige tilskuddene økt med om lag 36,6 %, fra 36,1 millioner kroner i 2006 til 49,36 millioner kroner i 2010. Andelen privat finansiering i fylkesforeningene har økt fra 17,95 % i 2006 til 23,37 % i 2010.

Ledelsen i UE Norge og i fylkesforeningene er tilfreds med dagens organisering. Betydningen av lokal tilknytning gjennom selvstendige fylkesforeninger vektlegges sterkt, både i forhold til å oppnå lokal finansiering, samarbeid med lokalt næringsliv, og for å skape aktiviteter blant elever og studenter. Både ledelsen i UE Norge og i fylkesforeningene mener det kan være rom for forbedringer. Faktorer som nevnes spesielt, er arbeid med kompetanse i organisasjonen, kvalitetssikring og mer effektive fellesfunksjoner.

3. FORVALTNING AV TILSKUDDENE

3.1 INNLEDNING

Et sentralt punkt i den foreliggende evalueringen omhandler organiseringen av tilskuddene, og hvorvidt den gjeldende rolle- og ansvarsfordeling som ligger til grunn for tilskuddene er *hensiktsmessig*. Med hensiktsmessig forstås her at den virker fornuftig i forhold til målsettingene med tilskuddet, at den er klar og gjennomførbar, ikke gjensidig motstridende, samt at den er mulig å etterprøve. Hvordan kriteriene oppfattes av de som mottar tilskuddet og de som skal følge dem opp, utgjør også en sentral del av dette.

Mer spesifikt er vi her også opptatt av de mål og føringer som gis fra departementene. Er mål og føringer entydige, forståelige og etterprøvbare? Departementene har sluttet seg til UEs strategiske satsingsområder, mål og delmål, slik at de føringer som gis bør være i samsvar med dette. Et annet spørsmål knytter seg til hvordan føringene fra departementene virker i forhold til eventuelle andre føringer fra andre av UEs samarbeidspartnere og interessenter. I praksis tar evalueringen utgangspunkt i mål og føringer slik de er beskrevet blant annet i tilsagnsbrev, og hvordan disse oppleves og forstås av sentrale aktører hos UE og i departementene. Det vil her gjøres en vurdering av mål og føringer for tilskuddene, sett i sammenheng med de mer generelle mål og planer som eksisterer for UE og UEs aktiviteter.

Samordningsaspektet er et sentralt poeng i dette. Aktører som mottar støtte fra flere ulike kilder, kan ofte oppleve at føringene er forskjellige og noen ganger motstridende. Ulike målsettinger og føringer øker kompleksiteten, men kan håndteres så lenge de ikke er direkte motstridende. I tilfeller med motstridende føringer, må tilskuddsmottaker balansere ulike mål i forhold til hverandre og foreta valg knyttet til hvor sterkt de ulike føringene skal følges. En samordning av føringer og tilbakemeldinger fra de ulike tilskuddsyterne vil lette denne prosessen og bidra til at departementene, og ikke tilskuddsmottaker, foretar prioriteringer mellom ulike kriterier. Et annet viktig aspekt som berøres i dette kapitlet, er den oppfølgingen departementene gjør gjennom dialogmøter og tilbakemeldinger på andre måter. Oppdragsgiver ønsker belyst om denne oppfølgingen er god, dvs. om den bidrar til forståelse for de mål og føringer som gjelder, og dermed bidrar til at målene nås.

UEs aktiviteter er imidlertid ikke kun et anliggende for offentlige aktører og tilskuddsyttere. Et sentralt poeng er at det å utvikle konsepter for entreprenørskap i skolen – og etablere en styrket entreprenøriell kultur på sikt – må involvere lokalt og regionalt næringsliv. Det partnerskapet som UE søker å bygge med private aktører, er derfor et viktig element i de ulike konseptene som er utviklet.

Innenfor rammen av offentlig politikk refererer begrepet "partnerskap" til uavhengige aktører som arbeider sammen mot definerte mål. Partnerskap kan beskrives som en kombinasjon av offentlige og private aktører (samt evt. sivilsamfunnsinteresser) som på frivillig basis involverer seg i gjensidige nytterelasjoner. Formålene kan åpenbart være mange; fra avgrenset samarbeid om å gjennomføre enkeltstående prosjekter, via politikktutforming i avgrensede spørsmål, til et langsiktig samarbeid med en målsetting om å utvikle en overordnet strategi for et samlet policyområde.¹⁵

På et prinsipielt plan er det i alle fall to grunner til dette. For det første kan man hevde at det ligger *effektivitetsgevinster* i slike offentlige/private partnerskap. Ikke bare er det tale om reduserte kostnader for offentlig sektor, men også en bedre tilpasning av aktiviteten – i dette tilfellet entreprenørskap i skolen – til regionale og lokale behov. For det andre kan man hevde at det ligger en *legitimitetsgevinst* i slike former for samarbeid. Direkte involvering av lokalt og regionalt næringsliv, kan gi økt oppmerksomhet, oppslutning og støtte til prosjektet. I denne sammenhengen settes hovedfokus på næringslivets finansiering av UE-aktiviteter.

3.2 MÅL OG FØRINGER

3.2.1 Tildelingsbrev

Departementenes tildelingsbrev har utviklet seg over tid; de har blitt mer omfattende og spesifikke i sine føringer. Et hovedinntrykk er imidlertid at brevene fra NHD og KRD har samme hovedfokus, selv om hvert departement har enkelte spesifikke føringer. Generelt synes tildelingsbrevene å ha blitt bedre samordnet over tid.

For årene 2002 – 2005 er tildelingsbrevene veldig enkle. NHD viser bare til programplanen og har ingen føringer ut over dette. KRD har føringer om at 70 %

¹⁵ I UE-sammenheng kan man hevde at det både er elementer av prosjektgjennomføring, med involvering av næringsliv på lokalt og regionalt plan, og et element av policyutforming gjennom den kontakt som næringslivsrepresentanter i UEs styre har med sentrale myndigheter og det politiske miljø.

av midlene fra budsjettkapittel 552, post 53, skal brukes innenfor det geografiske virkeområdet for de distriktspolitiske virkemidlene.

I 2006 utformer NHD et nytt tilsagnsbrev som beskriver rollen til UE i næringspolitikken. I tillegg er det lagt inn føringer i forhold til hovedprioriteringer innenfor alle utdanningsnivåer; i grunnopplæringen og i høyere utdanning (herunder også lærerutdanning). KRD har tatt utgangspunkt i tidligere års tilsagnsbrev, og målene er de samme som tidligere. De viser til at programmet skal gå over en ny fireårsperiode.

For 2007 har NHD tilnærmet samme tekst som i 2006 om UE sin rolle i næringspolitikken. De har imidlertid gjort noen mindre endringer i teksten vedrørende prioriteringene: Det er lagt til et ekstra punkt på prioriteringsområdet "alle utdanningsnivåer" om utbredelse og forankring. For prioriteringsområdet "grunnutdanningen" er det lagt til et punkt om omfang og bredde, samtidig som de har fjernet punktet om kontakt med næringslivet. I prioriteringsområdet "høyere utdanning" har de også fjernet punktet om kontakt med næringslivet.

KRD tar fortsatt utgangspunkt i tidligere års tilsagnsbrev (samme mål som i 2002). De har nå endret litt på forutsetningene for tildeling av midlene. Minst 2/3 av midlene fra Kap 552, post 72, skal brukes som ekstrainsats innenfor det geografiske området for de distriktspolitiske virkemidlene. Nytt er også at KRD ønsker at UE skal arbeide spesielt mot unge kvinner for å øke kompetansen om entreprenørskap og bedre holdninger blant denne gruppen i distriktene. Videre har KRD definert flere nye krav i forhold til rapportering: Hvordan bevilgningene fra KRD bidrar til ekstra aktivitet i det distriktspolitiske virkeområdet, ressursbruk innenfor det geografiske virkeområdet, aktivitetsnivå fordelt på kommunenivå, og kjønnsfordeling.

For 2008 har NHD gjort noen mindre justeringer i teksten om UEs rolle i næringspolitikken. Det er også gjort noen mindre justeringer i prioriteringene/målene: For prioriteringsområdet "alle utdanningsnivå" er forankring splittet i 2 punkter: Forankring og utbredelse. I prioriteringsområdet "grunnutdanningen" er det kommet inn et nytt punkt om geografisk utbredelse, samtidig som punktet om omfang og bredde er fjernet. Det samme er gjort innenfor prioriteringsområdet "Høyere utdanning".

KRD benytter de samme målene som tidligere år. Det er gjort en spesifisering under forutsetningene for tildeling av midler: Departementet har som mål om at

40 % av de distrikts- og regionalpolitiske næringsretta virkemidlene skal gå til kvinner, og de ber om at UE arbeider for at minst 40 % av deltakerne i UEs aktiviteter er jenter. De utvidede kravene til rapportering er de samme som i 2007.

I 2009 har NHD et helt nytt tilsagnsbrev. Innledningen er ny. Målene er blitt litt mer utdypet. Formålet med det statlige tilskuddet er endret fra tidligere år til: *å bidra til at organisasjonen viderefører og utvikler sin innsats med å styrke entreprenørskapsopplæringen i utdanningen*. Prioriteringsområdet "alle utdanningsnivåer" er endret til "prioriteringer i grunnopplæringen og høyere utdanning"). KRD har ingen endringer i sitt tilsagnsbrev siden 2008.

I 2010 har NHD igjen en helt ny form på tilsagnsbrevet, mer i samsvar med den nye handlingsplanen til UE (2010 – 2014) som det også henvises til i brevet. Hovedprioriteringene er omskrevet til: 1) Økt utbredelse i grunnopplæringen, 2) Forankring og samarbeid, 3) Innretning. Det informeres om at det skal foretas en evaluering av bruken av tilskuddet. Ordningen med dialogmøter nevnes også. Føringer om høyere utdanning og kvinner er tatt ut. KRD har nå også en helt ny form på tilsagnsbrevet. Prioriteringsområdene er i samsvar med hva NHD har i sitt brev. KRD har et ekstra punkt om ekstra innsats mot unge i Nord-Norge, midler over Kapittel 551, post 71. Dette er en del av regjeringens nordområdesatsing.

Både NHDs og KRDs tilsagnsbrev for 2011 preges av betydelig forenkling og stor grad av samordning. Tilsagnsbrevene er nå tilnærmet likelydende, med unntak for de spesifikke føringene fra KRD knyttet til innsats i virkeområdet for distriktpolitiske virkemidler, kjønnsperspektivet, og nordområdeperspektivet. For øvrig videreføres innholdet i tildelingsbrevene for 2010. Et nytt element er imidlertid at departementene har utarbeidet klare *felles* krav til rapportering. Disse er samlet i vedlegg til NHDs tildelingsbrev.

3.2.2 Føring og samordning

I UE Norge vurderes tildelingsbrevene positivt i den forstand at de er skrevet med utgangspunkt i handlingsplanene som UE i stor grad har utviklet selv. Dialogen med departementene betraktes som uproblematisk. Graden av kontakt oppleves å ha økt i senere tid, og det oppleves som om departementene har jobbet godt med å koordinere form og innhold i tilsagnsbrevene.

Departementene oppleves også å gi klar støtte til UEs forskjellige målsettinger, selv om de har hatt noe ulikt fokus. KRD har etter UEs egen oppfatning inntatt en mer sentral rolle over tid. Det at KRD ønsket fokus på det distriktpolitiske virkemiddelområdet, ble opplevd som en ganske sterk føring og har medført ekstraarbeid for UE Norge. Rapporteringen måtte legges om, men UE mener nå å ha på plass et bedre system for å se aktiviteten i det distriktpolitiske virkemiddelområdet. De endringene som tildelingsbrevene har vært gjenstand for, betraktes som å være et uttrykk for at ulike saksbehandlere har hatt ansvaret for utformingen.

UE opplever selv at departementenes føringer generelt er både entydige, forståelige og etterprøvbare. Selv om enkelte formuleringer er generelle, er det ikke problemer med å dokumentere og komme med måltall på det som skal rapporteres på. KRD har på sin side en generelt svært positiv vurdering av UE, og man opplever at UE på en god måte følger opp de føringer som gis. Man opplever heller ikke at disse føringene går på tvers av UEs egne ønsker. Sett fra KRDs ståsted, beskrives samordningen mellom KRD og NHD som å ha blitt stadig bedre over tid. Dette synet gjenspeiles også i hovedsak av NHD. NHD har riktig nok etter egen vurdering særlig vært opptatt av å gi føringer i forhold til effektivitet og et fokus på å nå "flest mulig elever for pengene", mens KRD oppleves å ha en mye *bredere* agenda generelt, og også i forhold til UE.

Kunnskapsdepartementet gir på sin side svært få føringer og betraktes som en relativt perifer aktør. De er med i dialogmøtene, men "er ikke de som driver dialogen". Dette representerer likevel ingen konflikt for UE, men UE opplever at KD opptre veldig forskjellig fra NHD og KRD. Delvis oppleves dette å henge sammen med at KD har ett annet bevilgningsregime, sammenlignet med de to andre. KDs bevilgning går via Utdanningsdirektoratet. Flere informanter, også fra KD selv, viser også til at det ligger en forklaring i et stort press på andre saksfelt – KDs fokus er rettet mot gjennomføring av Kunnskapsløftet og frafallsproblematikk i videregående skole. KDs grunnleggende tilnærming til entreprenørskap i utdanningen framstår dermed som forskjellig fra NHD og KRD. Entreprenørskap betraktes her som *metode*, et valgfag og et læringsverktøy.

Når det gjelder UEs organisasjon på fylkesnivå, kommer det klart frem at fylkeslederne har kjennskap til tildelingene fra NHD og KRD og de føringene som følger med tilskuddene. To av lederne bemerket at de kun hadde overfladisk kjennskap til føringene. Flere av fylkeslederne bemerket imidlertid at de i år for aller første gang hadde fått tilgang til tildelingsbrevene, i tillegg til en grundig

orientering om føringene i ledermøte. Det ble samtidig påpekt at de hele tiden har blitt orientert om føringene, enten i ledermøter eller gjennom e-post. Disse føringene ligger til grunn for det nasjonale planverket til UE, som også de lokale strategi- og handlingsplanene bygger på.

Flertallet av fylkeslederne er også enige i at departementenes føringer er relevante i forhold til deres satsingsområder og mål. Det ble samtidig påpekt fra flere at de opplever måltallet på 200 000 elevaktiviteter som vanskelig å oppnå¹⁶. I det siste tildelingsbrevet står det skrevet at det skal satses på bedriftsprogrammene. Lederne mener dette vil gå på bekostning av de korte programmene, slik som Gründercamp, som resulterer i mange elever i aktivitet. Det oppleves altså at det er en motsetning mellom å nå målet om antall elevaktiviteter, samtidig som bedriftsprogrammene skal prioriteres.

Fylkeslederne mener at tildelingsbrevene er både entydige, forståelige og etterprøvbare. Flere bemerket at NHD ønsker at flest mulig elever skal få et tilbud om entreprenørskapsopplæring, samtidig som KRD vektlegger det regionale perspektivet. Dette oppleves likevel ikke som et nevneverdig problem for fylkesforeningene.

I all hovedsak beskrives altså forholdet mellom UE og departementene som å være preget av sammenfallende interesser, i alle fall når det gjelder de store linjene. Denne fellesinteressen oppleves også å bli formidlet godt nedover i UEs organisasjon. Det viktigste er at interessen for arbeid med entreprenørskap i utdanningen synes å være stor både i KRD og NHD, og slik oppleves det også av UE Norge.

Samordningsutfordringene oppleves ikke som store. Unntaket er KD, som flere ønsker inn som en mer aktiv partner. Samtidig representerer KD en liten bidragsyter i økonomisk forstand, noe som også kan bidra til å forklare det som av enkelte oppleves som et sviktende engasjement når det gjelder entreprenørskap. Spørsmålet som reises er imidlertid om KD burde vært en tyngre bidragsyter i utgangspunktet, sett i forhold til at KD er fagdepartement for UEs hovedarena, skoleverket, og derigjennom sitter med nøkkelen til eventuell prioritering av arbeid med entreprenørskap i skole-Norge.

¹⁶ Det er UE selv som har satt et mål på 200 000 elevaktiviteter, NHD og KRD støtter denne målsettingen, men presiserer at det er UE selv som har initiert måltallet.

3.2.3 Rapportering, dialog og oppfølging

Både NHD og KR D er selv av den oppfatning at de mottar god og tilstrekkelig informasjon for å kunne overvåke og følge opp UEs aktiviteter. NHDs krav til rapportering framstår som noe mindre omfattende enn de krav som kommer fra KR D. NHD hevder selv å ha lagt seg på en linje som ikke unødig skal belaste UEs organisasjon. I siste tildelingsbrev fra KR D og NHD for 2011 blir det lagt opp til at rapporteringen skal bli enklere, og at en del temaer kun rapporteres på i dialogmøte. KR Ds rapporteringskrav er i stor grad knyttet til de distriktpolitiske føringene. UEs rapportering oppleves generelt å ha blitt bedre over tid. Særlig siste runde med rapportering beskrives som god. Enkelte peker imidlertid på at det kan være vanskelig å få en fullgod oversikt over de ulike fylkeskontorene når det gjelder andelen privat finansiering av UEs arbeid.

UEs rapportering må åpenbart sees i sammenheng med de krav som stilles i departementenes tildelingsbrev. I tildelingsbrevet for 2011 er det for første gang kommet med et vedlegg om felles retningslinjer for rapportering. UE selv mener at departementene har gjort en omfattende jobb i de to siste tildelingsbrevene for å gjøre disse mer likelydende, både i innhold og form. Dette manifesterer seg i felles retningslinjer i forhold til hva som skal rapporteres skriftlig og hva som skal rapporteres muntlig i dialogmøtene.

I dialogmøtene mellom departementene og UE drøftes gjennomførte aktiviteter i forhold til gjeldende programperiode. Med utgangspunkt i dette diskuteres utkast til tildelingsbrev, hvor departementene har invitert UE til å komme med innspill, både med hensyn til relevans, målbarhet og ressursbruk. UE beskriver selv dette som "en åpen og reell dialog". Samtidig er UE selv klar på at rapporterings- og dokumentasjonskravene fyller en reell funksjon for departementene, selv om dette skjer i nær dialog; [...] "Det er ingen penger som slenges etter oss, vi må jammen rapportere". Og til sammenligning med private støttespillere, er oppfølgingen fra og dialogen med departementene mye tettere.

Sett fra departementenes side har dialogmøtene med UE sitt utgangspunkt i at UE ikke er, og ikke kan, betraktes som en form for underliggende etat. Dialogmøtene beskrives også av departementene som en godt fungerende og fruktbar arena. Departementene har observatørstatus i UEs styremøter, noe som også er en kilde til informasjon, meningsutveksling og dialog. Selv om dette for enkelte kan oppleves som en "litt uklar arena" hva departementenes rolle angår, så omtales styret i positive ordelag av departementene, og de oppfordres til å delta aktivt. Invitasjonen til departementene om å delta som observatører i styret hevdes av

UE selv også å være motivert av behovet for å spille med så åpne kort som mulig, [...]”de skal få være med på alt, være inkludert i alle diskusjoner, de møter, de kjenner oss langt inn i sjela.” Observatørstatusen oppleves av styret selv å være med på å bygge tillit mellom UE og myndighetene.

Også før dialogmøtene ble etablert som et formelt forum (to ganger i året), var kontakten mellom departementene og UE Norge tett. I tillegg har departementene hatt en egen gruppe som har drevet fram samarbeidet. UE mener selv at departementene har formalisert og profesjonalisert disse møtene. Dialogen gis dermed et generelt godt skussmål:

”På vegne av UE opplever jeg det som veldig behagelig, [departementene] fremstår som koordinerte, profesjonelle og forberedte. [Møtene er] en bra arena for dialog, og vi opplever også at de vil oss vel, samtidig som de er tydelige på sine krav [...] De er uformelle og presise, det er heller ikke noe problem å ringe til dem. De er dedikerte folk som tar oppgaven alvorlig.”

Departementene opplyser at de har egne formøter forut for dialogmøtene og at de ellers har samarbeidsmøter ved behov. Særlig er samarbeidet tett i forbindelse med utarbeidelse av de årlige tildelingsbrevene. Skifte i saksbehandlere/personer i departementene vurderes ikke som noen stor utfordring. UE opplever også at støtten har vært god fra det politiske nivået; ulike statsråder beskrives over tid som engasjerte, og dialogen går hele veien fra statsrådene og ut i skolene.

3.2.4 Føringer fra andre støttespillere

Føringer fra andre samarbeidspartnere varierer. UE Norge peker bl.a. på at Innovasjon Norge har hatt et relativt omfattende rapporteringsregime, der betydelige ressurser har gått med til å lage revisorrapporter. Samarbeidsavtalene med private aktører varierer. Én aktør kan si at tilskuddet er til drift av UE Norge, uten å legge andre føringer, mens andre er mer spesifikke når det gjelder at ressurser skal kanaliseres til tiltak ute i fylkene. Andre igjen har eierskap til særskilte aktiviteter og programmer. Eksempler på dette kan være Enova som eier Enova Gründercamp, og tidligere Sparebankforbundet som har vært med på utviklingen av programmet Økonomi og karrierevalg.

UE Norge opplever imidlertid ikke noen motstridende føringer mellom ulike offentlige tilskudd, eller mellom offentlige tilskudd og private midler: ”Pr. i dag er det ingen showstoppere i tildelingsbrevene fra staten”. Samtidig synes det å være

liten tvil om at departementstilskuddene står i en særstilling; dette betraktes som en grunnfinansiering av UEs aktivitet.

Heller ikke på fylkesnivå i UEs organisasjon oppleves krav og føringer fra andre støttespillere som noen spesiell utfordring. I følge fylkeslederene har fylkeskommunene ofte krav og føringer som tilsvarer føringene fra departementene. De lokale handlingsplanene ligger til grunn for søknadene til fylkeskommunene. Det er noen lokale tilpasninger, men disse er i hovedsak i tråd med de nasjonale føringene. Fylkene er i prinsippet 100 % ansvarlig for egen finansiering. UE Norges fordeling statstilskuddet ut til fylkesforeningene, oppleves dette å gi den nødvendige roen til å arbeide med å skaffe ekstra og ytterligere finansiering fra lokalt næringsliv.

3.3 FORDELING AV TILSKUDDMIDLENE

Tilskuddsmidlene fordeles flatt som grunntilskudd til fylkene, og UE Norge betraktes også som et fylke i forhold til fordelingen. Det har riktig nok vært enkelte variasjoner i dette, avhengig av hvilken situasjon organisasjonen har vært inne i. I en periode hvor UE skulle utvikle nytt læremateriell, ble det for eksempel holdt av en del ressurser til omsøkbare utviklingsmidler. Men etter at UEs ulike programmer er utviklet, er det den flate fordelingen mellom fylker som ligger til grunn. Tilskuddet følger fylkesgrensene, slik at de fylkesforeningene som har ansvar for to fylker får dobbelt tilskudd sammenlignet med foreningene som dekker ett fylke. Tilskuddet følger fylkesgrensene, slik at de fylkesforeningene som har ansvar for to fylker får dobbelt tilskudd sammenlignet med foreningene som dekker ett fylke. Fylkeslederene har alle sammen kjennskap til at det gjøres en slik flat fordeling av tilskuddene.

Sett fra departementenes ståsted anerkjennes den flate fordelingen av midler til regionalt nivå som et greit kompromiss, selv om det erkjennes at ulike fylker har ulike regionale forutsetninger og at det dermed kan finnes ulike vurderinger av rettferdigheten i en slik modell ute i fylkene.

Fylkeslederene er riktig nok noe usikre om hvorvidt den flate fordelingen av tilskuddene er rettferdig og hensiktsmessig, men man synes samtidig at det er vanskelig å finne en optimal fordelingsnøkkel. Det vises til at kostnadsnivået for de ulike fylkesforeningene varierer veldig mye og påvirkes av ulike parametre, slik som befolkningstetthet og reiseavstander. Østlandsregionen skal dekke et stort omfang av skoler og elever. Fordelen for Østlandsregionen er de korte

reiseavstandene. I andre landsdeler kan antall elever og skoler som fylkesforeningene retter seg mot, være langt færre, men reisetid vil kunne være både lang og kostnadskreven. Det ble påpekt fra noen fylkesledere at de opplever det som urettferdig at noen fylkesforeninger kan benytte hele det statlige tilskuddet direkte på aktiviteter fordi personal- og kontorkostnader dekkes av andre samarbeidspartnere, for eksempel gjennom fylkeskommune og/eller NHO, mens de selv må dekke alle kostnader. Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag har, som tidligere nevnt, slått sammen sine kontorer til ett UE-kontor som dekker begge fylkene, og det samme er tilfelle i for Agderfylkene. Enkelte av fylkeslederne mener det er lite rettferdig at disse skal få doble tilskudd, som om det fremdeles er to kontorer.

Nøkkel for fordelingen av tilskuddene har vært diskutert på ledermøtene i ti år uten at man har oppnådd en bedre løsning. Tolv av seksten fylkesledere mener at dagens fordeling er den mest hensiktsmessige. Fire av de seksten fylkeslederne synes ikke at dagens fordeling av tilskuddene er rettferdig og hensiktsmessig. Dette begrunnes med at fordelingen burde gjøres ut i fra oppnådde resultater og omfanget av aktiviteter. Samtidig påpeker de fleste at måten tildelingene blir gjort på har vært diskutert i årevis, og at man ikke har lyktes i å finne en bedre løsning. Muligens som en konsekvens av dette, har fylkeslederne få forslag i forhold til forbedringer relatert til bruken og fordelingen av midlene. En av fylkeslederne mente at noe av tilskuddene fra departementene burde øremerkes arbeid for å øke den private medfinansieringen. Det ble også påpekt at Frifondsmidlene¹⁷ burde erstattes.

”Vi løfter [diskusjonen om fordeling mellom fylker] sikkert hvert tredje år. Årsmøtet satte sist ned en komité for å se på dette hvor fylkene var involvert og styret var involvert. Svaret ble det samme. Man kan fordele midler på mange måter men de aller fleste vil antageligvis ha et ønske om mer uansett. Det er en stilltiende avtale om at den fordelingen som er, er rimelig ok, men skulle gjerne hatt litt mer i de ulike fylkene, ut fra litt ulike begrunnelser”.

Departementene åpner selv for å se på den flate fordelingen av tilskudd som et kompromiss mellom det å nå flest mulig elever og det å sikre en regional balanse i programmene. Den implisitt sentraliserende effekten i en målsetting om å nå flest mulig, kan hevdes å balanseres av en slik flat fordeling, uten at dette pålegger UE

¹⁷ De såkalte Frifondsmidlene ble benyttet til å dekke reiseutgifter i forbindelse med elev- og læreraktiviteter. Disse er falt bort fra inneværende år, 2011.

et særskilt distrikts- eller regionalfokus. Fordelingen av tilskudd fra *privat* sektor varierer derimot mye. Noen av samarbeidspartnerne gir støtten helt konkret til UE Norge. Andres finansiering (eksempelvis fra Nordea) er todelt, hvorav 500 000,- går til UE Norge, og 150 000,- ut til fire fylker hver.

”Vi skal ikke stjele hverandres samarbeidspartnere. Målet er at man gjennom nasjonale samarbeidspartnere skal få ut midler som fylkene alene ikke ville klart. [Vi kan holde midler igjen] på nasjonalt nivå til materiellutvikling, koordinering og utvikling av det pedagogiske, mens de fylkene som kjører prosjektet får [en gitt andel]”.

3.4 TILSKUDDMIDLENES BETYDNING

3.4.1 Betydning for UE Norge

UE Norge har argumentert overfor departementene at de siste årene har UE som organisasjon blitt så stor at man må ha en forutsigbarhet i bunn for finansieringen, og da synes man at det er naturlig å betrakte den statlige støtten som et bidrag til nettopp dette:

”Fra å være et ”artig tiltak” som startet noen steder, så har man blitt en stor og landsdekkende organisasjon som også må være profesjonell i forhold til forutsigbarhet på en del av finansieringen, slik at man ikke må ta opp og ned aktivitet i forhold til tilskuddene”.

Rent praktisk har departementstilskuddene en betydning som grunnfinansiering til virksomheten, noe som sikrer stabilitet i driften og en grunnbemanning. UE Norge framhever imidlertid også den symbolske siden ved de statlige tilskuddene; den betydelige veksten i tilskudd over relativt få år, forteller omgivelsene at staten ser på dette som en ønsket satsing. På denne måten oppleves statens bidrag å gjøre det lettere å sikre støtte fra andre bidragsytere, både når det gjelder privat sektor og andre offentlige aktører. At det bevilges penger over statsbudsjettet er et signal til annet offentlig virkemiddelapparat om at entreprenørskap er noe man innenfor sine ansvarsområder skal ha et øye med.

Særlig i UEs tidlige fase ble dette ansett som viktig. Det ble tidlig knesatt et prinsipp om en delt finansiering av aktiviteter:

”[...] vi skulle ikke være en organisasjon som var 100 % statlig finansiert, vi skulle jobbe, ut og skaffe midler. Hvis ikke fylkeskommunen var med, så gikk de glipp av de statlige midlene. Det var effektivt. Dette var i oppbyggingen.

Den lokale pengesekken ble doblet [...] Vi skal ikke ha en strategi hvor vi kan sovne litt på et offentlig budsjett.”.

Det ble tidlig signalisert fra både NHD og KRD at en forutsetning for statlig finansiering var at UE skulle jobbe for å få inn privat kapital. UE Norge mener selv dette var en vinkling som var inspirert av tilsvarende aktivitet i Europa, der det var stor privat finansiering av slik aktivitet, og NHD opplevdes ikke å ha noe ønske om å drive dette selv. Kravet til å jobbe aktivt mot private finansieringskilder ble likevel ikke oppfattet som en begrensning. Tilstedeværelsen av statlige midler medførte at det kunne planlegges godt for arbeidet med å skaffe private midler. Kravene til privat medfinansiering har vært et tilbakevendende tema i dialogmøtene.

UE Norge betrakter selv denne finansieringsmodellen som en buffer mot omskiftelige omgivelser og en garantist for stabilitet. Sammenlignet med tilsvarende organisasjoner med en stor andel av offentlig finansiering (eksempelvis Storbritannia), er UEs finansiering i mye mindre grad gjenstand for omskiftelige politiske vinder. Tilsvarende er organisasjoner med kun privat finansiering (eksempelvis Polen) følsomme for turbulente finansmarkeder.

3.4.2 Betydning for fylkesforeningene

Som Figur 9 viste, utgjør grunnstøtten en begrenset andel av fylkesforeningenes totale finansiering¹⁸. Likevel oppfatter fylkesorganisasjonslederne tilskuddene fra NHD og KRD som helt avgjørende for fylkesforeningenes eksistens. Igjen vurderes disse tilskuddene som selve nøkkelen for å oppnå finansiering fra andre støttespillere – både offentlige og private. Forutsigbarhet er også viktig for fylkesforeningene. Tilskuddene bidrar til å opprettholde kontinuitet i arbeidet, både i forhold til å beholde ansatte og når det gjelder å arbeide målrettet for å nå de definerte målsettingene.

I likhet med UE Norge understreker fylkeslederne den symbolske og legitimerende siden ved departementenes tilskudd. Slike tilskudd gir viktige signaler til regionale miljøer om at entreprenørskap i utdanningen er et viktig satsingsområde. Det at departementene står bak satsingen, er med på å løfte perspektivet og gi tyngde til satsingen. Flere av fylkeslederne påpekte at den forankringen som midlene bidrar til, også er en styrke i forhold til å få arbeids- og næringslivet til å bidra. Ingen av fylkeslederne hadde erfart at tilskuddsmidlene var et hinder for å oppnå annen

¹⁸ Gjennomsnittet for grunnfinansieringen i denne perioden er 21,4 %.

finansiering. For alle fylkesforeningene er tilskuddene viktig i forhold til å få finansiering fra egen fylkeskommune.

3.5 PRIVAT FINANSIERING

Figur 8 viste at andelen privat finansiering ligger noe under målsettingen om et minimum på 40 %¹⁹. Med unntak av 2006 er imidlertid trenden økende hva denne andelen angår. Andelen privat finansiering ligger også under 40 % når det gjelder fylkesforeningene.

Som antydnet ovenfor, hevder informanter fra UE Norge at andelen statlige tilskudd i liten grad har fungert som sovepute i forhold til arbeidet med å skaffe annen finansiering, også når det gjelder bidrag fra privat sektor. Enkelte representanter for virkemiddelapparatet opplever riktig nok at offentlig sektor er "under kontinuerlig press" fra UE om finansiering, noe som beskrives som uheldig. Dette hevdes også å manifestere seg i at UE har blitt en stor organisasjon som kan stå i fare for å slite med fornying. Samtidig anerkjennes det at substansen i UEs arbeid på mange måter er et nybrottsarbeid som også har møtt motstand, og som derfor har vært avhengig av en betydelig grad av offentlige støttropper i finansieringsforstand.

Uansett er det et faktum at målsettingen om minimum 40 % privat finansiering ikke har blitt oppnådd, og det ligger fortsatt en utfordring i å få større grad av næringslivsdeltakelse i UEs aktiviteter. Enkeltaktører kan nok oppleves å gi betydelige finansielle enkeltbidrag, men flere informanter gir uttrykk for et behov for å få flere private aktører involvert. Det er også viktig å synliggjøre privat sektors ressurs- og tidsbruk bedre. Betydelige ressurser settes inn her, men så langt synliggjøres ikke dette i tallene for finansiering. Dette er en diskusjon som har vært oppe i dialogmøtene. Departementene stiller seg i utgangspunktet positiv til å kvantifisere og formalisere synliggjøringen av private tidsressurser sterkere, men det presiseres også at en slik anerkjennelse av innsats fra private aktører ikke må gå på bekostning av faktisk finansiering av UEs aktiviteter fra private aktører. Uansett vil finansieringsspmåll være sentralt i tiden framover; dette aktualiseres i særlig grad etter bortfallet av de før nevnte Frifondsmidlene.

Målsettingen om minimum 40 % privat finansiering er å betrakte som et samlet nasjonalt mål. Ut fra en erkjennelse av at ulike regioner har ulikt grunnlag for

¹⁹ I perioden 2002-2010 har den gjennomsnittlige andelen privat finansiering vært 27,3 %.

privat finansiering, betraktes dette som fornuftig. UE Norge har imidlertid opplevd at arbeidet med finansiering generelt har blitt vanskelig, både på grunn av situasjonen med Frifondsmidlene, men også spørsmål knyttet til momsrefusjon. UE Norge opplever likevel at det er en forståelse hos departementene for denne situasjonen. Uansett aktualiserer dette arbeidet med å styrke andelen av privat finansiering, noe som oppleves som viktig, ikke bare for å nå målet om 40 %, men fordi det vil representere verdifull involvering av lokalt næringsliv.

UE Norge erkjenner likevel at det kan være tungt å skaffe privat finansiering. Store internasjonale konsern og større foretak kan hente midler fra fondsavsetninger. Andre bedrifter i Norge tar imidlertid slike midler fra driftsbudsjettene sine. Den private støtten som faktisk oppnås, vurderes likevel av UE Norge som å være stabil. Frafallet er begrenset, og store aktører som Nordea, Ferd og andre velger å forlenge sitt engasjement. Disse oppleves også fortsatt å være engasjerte både i UEs styre og i ulike arrangementssammenhenger. Det understrekes likevel at arbeidet med å skaffe privat finansiering tar tid. Innsalgprosessen er lang.

For UE Norges del knyttes det konkrete og praktiske arbeidet med å øke andelen privat finansiering ofte til å bruke store UE-arrangementer aktivt. Representanter for næringslivet inviteres inn som jurymedlemmer, veiledere og mentorer. På denne måten mener UE at aktiviteten synliggjøres godt. I tillegg er suksess i arbeidet med privat finansiering avhengig av at det jobbes aktivt med å lokalisere nye finansieringskilder, og å være "på hugget" i forhold til prosjekt og tiltaksmidler som man ser passer i forhold til UEs aktivitet.

Til forskjell fra arbeidet med privat finansiering i fylkesforeningene, er UE Norges arbeid rettet mot aktiviteter som UE Norge ikke skaper selv, men som krever involvering fra fylkene for å bli realisert. Fylkesforeningens arbeid med privat finansiering er langt mer direkte rettet mot spesifikke aktiviteter.

3.5.1 Privat finansiering og fylkesforeningene

Fylkeslederne bruker en stor del av sin arbeidstid for å komme i kontakt med næringslivet, for derigjennom å arbeide for å øke den private finansieringen. For de aller fleste oppleves arbeidet med å skaffe privat finansiering som en utfordring, fordi det går ut over den tiden som de ønsker skulle vært brukt til å jobbe ut mot skoleverket.

Den vanligste måten for fylkesforeningene å knytte kontakter opp mot næringslivet, er ved å invitere disse med på arrangementer slik som Gründercamp

og fylkesmessene. I etterkant følges disse opp gjennom telefon og/eller møter for å få dem med videre både finansielt og gjennom arbeidsinnsats på andre områder. Fylkeslederne mener at slike aktiviteter er veldig bra for å starte relasjonsbyggingen med næringslivet.

Privat finansiering står også ofte på agendaen i styremøtene til fylkesforeningene. Lederne inviterer seg gjerne inn til møter hos offentlig virksomhet og privat næringsliv. Lederne er også bevisste på å stille opp på konferanser og andre arrangementer hvor de har mulighet for å komme i kontakt med næringslivet. Ved en av fylkesforeningene har de ansatt en egen person som har til hovedoppgave å arbeide for å skaffe privat finansiering. Flere av kontorene fortalte at de legger stor vekt på å synliggjøre UE, noe som gjøres gjennom å bruke media aktivt. Andre kanaler er Facebook, nettsiden, og markedsmateriell slik som brosjyrer. En av fylkeslederne fortalte at de jobber mye mot næringsforeninger og næringshagene i sitt fylke.

For flertallet av fylkeslederne fremstår arbeidet med å skaffe privat finansiering som en stor utfordring. Fylkeslederne fortalte at de synes det er spesielt vanskelig å skaffe finansiering fra småbedrifter i mindre kommuner. En annen utfordring er tidsbruken i forhold til det som oppnås. En av fylkeslederne fortalte at de hadde erfart at store lokale bedrifter synes at det er vanskelig å gi støtte på lokalt nivå. I tillegg ble det bemerket at det finnes nasjonale avtaler som skaper utfordringer for lokalkontorene.

Fylkeslederne påpeker at til tross for at det oftest er en utfordring å skaffe privat finansiering, bidrar næringslivet på andre måter, særlig ved å stille opp som veiledere i forbindelse med gjennomføring av programmer i skolene. Næringslivet stiller også opp i forbindelse med fylkesmessene. En av lederne fortalte at de beregnet en besparelse på mer enn to hundre tusen kroner i løpet av siste året som følge av en svært gunstig avtale med en hotellkjede. Dette er tall som aldri fremkommer gjennom regnskaper eller rapporteringer.

”Når vi er i kontakt med næringslivet er det to ting vi ønsker: penger og kompetanse. Vi likestiller disse. Når vi inngår samarbeidsavtaler med næringslivet, er kompetansen like viktig som pengene vi får. Det er en verdi som vi ikke er så god til å synliggjøre, altså den tiden næringslivet bruker i programmene våre.”

”Det er mye snakk om den private andelen. Fryktelig vanskelig å beregne næringslivets innsats. For å få kvalitet på satsingen må vi ha næringslivet

med inn i skolene. Jeg synes offentlige myndigheter er for opphengt i at de private også skal inn med midler som ren økonomi. Det er en tung prosess for oss som ledere å skaffe denne finansieringen. Det er vanskelig arbeid.”

En av fylkeslederne mente at det burde utarbeides en nasjonal strategi om hvordan det skal arbeides med finansiering på nasjonalt og lokalt nivå. Flere av fylkeslederne fortalte at de brukte nesten all sin tid på å skaffe privat finansiering, og at de selv derfor ikke hadde anledning til å jobbe med entreprenørskap i skolene. Samtlige fylkesledere mener at tilskuddene blir brukt effektivt:

”Jeg tenker at departementene får utrolig mye igjen for hver krone de legger igjen i mitt fylke, og det samme tror jeg er tilfelle i andre fylker. Det vi gjør er veldig nyttig i forhold til nærings- og distriktsutvikling.”

UE Norge har på sin side forståelse for frustrasjonen på fylkesnivå, men opplever det likevel som riktig at lederne ute i fylkene skal bruke mesteparten av tiden sin på eksternt rettet virksomhet. Dette betraktes som hovedjobben, i tillegg til å være personal- og aktivitetsleder. Fylkesforeningene har imidlertid ikke vært spesifikt bemannet for jobben med å skaffe privat finansiering. I så måte opplever UE Norge selv at organisasjonen som sådan står foran et veiskille i tiden framover:

”Vi er i et skjæringspunkt hvor vi har litt vekstmerter i fra å være veldig operative, fra å komme fra skolen til å drive profesjonell virksomhet”.

3.6 OPPSUMMERING

Det generelle inntrykket, både på bakgrunn av gjennomgang av tildelingsbrev og intervjuer med UE Norge, UEs fylkesforeninger og de involverte departementer, er at de føringer som gis gjennom tildelingsbrevene framstår som hensiktsmessige og godt samordnet. NHD og KRD har samme hovedfokus, selv om hvert departement har enkelte spesifikke føringer. Dette oppleves også å bli formidlet godt nedover i UEs organisasjon. UE opplever selv at interessen og oppmerksomheten er stor i begge departementene. UE mener også at departementenes føringer generelt er både entydige, forståelige og etterprøvbare.

Evaluators gir tilslutning til en slik vurdering. Samordningsutfordringene kan neppe betraktes som store. Vi vil likevel påpeke at spørsmålet om Kunnskapsdepartementets deltakelse bemerkes av flere informanter som et mulig unntak. Generelt ønskes KD/Utdanningsdirektoratet inn som mer aktive partnere i UE-sammenheng. Tatt i betraktning at KD er en viktig premissleverandør for den

sentrale arenaen for UEs aktiviteter – skolen – framstår dette som et betimelig ønske. Samtidig skal det bemerkes at KD/Udirs rolle i dagens situasjon ikke framstår som konfliktskapende for UE. Utfordringer knyttet til KDs involvering på dette feltet har imidlertid også blitt trukket fram i den tidligere evalueringen av Regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanningen. Evalueringen viste at det var et ønske både fra NHD, KR D og de sentrale aktørene at KD og Utdanningsdirektoratet hadde prioritert entreprenørskap i utdanningen høyere enn hva det oppleves at de har gjort²⁰.

I UE Norge vurderes kontakten og dialogen med departementene for øvrig som god og fruktbar. Denne vurderingen framstår som gjensidig; lydhørheten i UEs organisasjon er god når det gjelder oppfølging av de føringer som gis, og organisasjonen framstår som serviceinnstilt og på tilbudssiden. Både NHD og KR D mener at de i all hovedsak mottar god og tilstrekkelig informasjon fra UE.

Når det gjelder fordelingen av tilskuddsmidler, kan det argumenteres for at den flate fordelingen mellom fylker representerer et kompromiss mellom et effektivitetsfokus (antall involverte i målgruppen) og et hensyn til regional balanse i UEs programmer. Selv om det reises spørsmål om hensiktsmessighet og rettferdighet i en slik modell fra fylkesforeningens side, framstår det som vanskelig å finne en bedre egnet fordelingsnøkkel. Grunnleggende sett synes det ikke som om dette representerer en stor utfordring for UE som organisasjon.

Rent praktisk har altså departementstilskuddene en betydning som grunnfinansiering til virksomheten. Denne grunnfinansieringen sikrer stabilitet i driften og en grunnbemanning. Den symbolske siden ved de statlige tilskuddene oppleves også som svært viktig. Departementenes tilskudd betraktes av UE Norge som en sterk indikator på statens engasjement når det gjelder entreprenørskap i utdanningen. Som sådan er dette også et viktig virkemiddel i arbeidet med å skaffe annen finansiering.

Den private andelen av annen finansiering, og det partnerskapet med næringslivet som dette representerer, framstår som et viktig legitimitetsfundament for UE. Målsettingen om minimum 40 % privat finansiering på nasjonalt plan har imidlertid ikke blitt oppnådd. Det ligger fortsatt en utfordring i å få større grad av

²⁰ B. Rotefoss, C. E. Nyvold og S. Ovesen (2008): *Evaluering av regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanningen 2004-2008: Se mulighetene og gjør noe med dem!* KPB-rapport 4-2008.

næringslivsdeltakelse i UEs aktiviteter. Men både for UE Norge og for flertallet av fylkeslederne, fremstår arbeidet med å skaffe privat finansiering som en stor utfordring. Til tross for dette, er det viktig å ta i betraktning at næringslivet også bidrar på andre måter ved gjennomføring av ulike programmer i skolene. Slike bidrag blir imidlertid i liten grad synliggjort, noe som trekkes fram som en utfordring av en rekke respondenter.

4. SATSINGSOMRÅDE: OMFANG, KOMPETANSE OG KVALITET

Det er programplanene som har vært utgangspunktet for strategiplaner og handlingsplaner både på nasjonalt og regionalt nivå, i tillegg til å være grunnlagsdokument for søknader til departementene. Ett av hovedmålene til UE har fra starten av vært å etablere en kontinuitet i entreprenørskapsopplæringen gjennom hele utdanningsløpet, med en naturlig progresjon fra barneskole til høyere utdanning. Progresjonsmodellen gir en oversikt over de ulike programmene som UE tilbyr for å nå målene i forhold til grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning.

Figur 10 nedenfor viser progresjonsmodellen som er UEs pedagogiske plattform.

Figur 10 Progresjonsmodellen for Ungt Entreprenørskap²¹

²¹ Figuren er hentet fra nettsiden til UE

Alle UEs programmer er forankret i Kunnskapsløftet. Progresjonsmodellen er i stadig utvikling gjennom at nye programmer utvikles og inkluderes i modellen.

I det foreliggende kapittelet vil vi gi en beskrivelse av hvordan UE har arbeidet for å nå målene som er beskrevet i de tre programplanene. Det er spesielt mål relatert til de to første programplanene som blir omtalt, dvs. for periodene 2002-2005 og 2006-2009, siden siste programplanperiode (2010-2014) bare så vidt har startet. Vedlegg 4 og 5 gir en oppsummering av måloppnåelse for de spesifikke målene i de to første programplanene. Først vil vi kort presentere aktiviteter og omfang i hhv. grunnskole (punkt 4.1), videregående opplæring (punkt 4.2) og høyere utdanning (punkt 4.3), før vi oppsummerer måloppnåelse og vurderinger i forhold til omfang (totalt for grunnskolen, videregående skole og høyere utdanning), kompetanse og kvalitet (punkt 4.4).

Regionale ulikheter i forhold til deltakelse i de ulike programmene er omtalt i Kapittel 6.

4.1 GRUNNSKOLE

I programplanen for årene 2002-2005 hadde UE som mål at de skulle nå minst 20 % av et årskull elever i grunnskolen, det vil si om lag 100.000 elever per år. I tillegg var det beskrevet en rekke faglige og organisatoriske mål som skulle nås, både i forhold til kompetanseoppbygging, nettverksbygging, samarbeid med næringsliv, programutvikling, forankring og lignende. En oversikt over disse, samt kommentarer i forhold til måloppnåelse ligger som Vedlegg 4. Målene for programperiode to (2006-2009) er mer overordnet definert for alle målgruppene. Om grunnskolen står det spesielt at programmet skal bidra til at alle elever i grunnskolen får jobbe med personlige egenskaper og holdninger som bidrar til å styrke deres entreprenørskapskompetanse. Vedlegg 5 gir en vurdering av måloppnåelse relatert til programplan to for årene 2006-2009.

I punkt 4.1.1 nedenfor gis en oversikt over de ulike programmene og aktivitetene som UE tilbyr i grunnskolen. Videre presenteres en oversikt over omfang av aktiviteter, det vil si antall personer som har vært involvert i UEs programmer og aktiviteter i grunnskolen. Kommentarer fra informantene om oppfattelse av omfang, kompetanse og kvalitet presenteres. Til sist drøftes utfordringer i forhold til entreprenørskapsarbeid i grunnskolen, og det gjøres en oppsummering.

4.1.1 Programmer og aktiviteter i grunnskole

Tabell 10 nedenfor gir en kort beskrivelse av UE-programmene som tilbys i grunnskolen.

Tabell 10 Oversikt over UEs programmer rettet mot grunnskolen.

	Program	Beskrivelse
1.-7. trinn	SikkSakk Europa	SikkSakk Europa gir elevene en spennende introduksjon til land og ressurser i Europa. Elevene får bedre forståelse for hvordan vi i et samfunn gjør bruk av ressurser og hvordan vårt eget forbruk påvirker samfunnet rundt oss. Programmet er tilpasset 5.-7. trinn
	SMART	SMART er et program som handler om å identifisere behov, utvikle ideer og realisere løsninger. Gjennom observasjoner og kartlegginger bruker elevene sine egne ideer til å løse problemer som gir positive forandringer for seg selv og andre. Programmet er tilpasset 5.-7. trinn
	Vårt Lokalsamfunn	Vårt lokalsamfunn skal gi elevene innsikt i hvordan lokalt næringsliv og offentlig forvaltning spiller inn i deres hverdag og hvordan elevene selv kan bidra med positive forandringer i eget lokalmiljø. Målgruppen er 4. og 5. trinn i grunnskolen.
8.-10 trinn	Elevbedrift (EB)	Elevbedrift er et pedagogisk opplegg tilpasset grunnskolen (8.-10. trinn) der elevene lærer å etablere, drive og utvikle sin egen bedrift. Elevbedrift som metode er basert på elevaktiv læring hvor elevene samarbeider om å utvikle sin egen bedrift, med lærere og andre som veiledere.
	Gründercamp	Gründercamp gjennomføres som en treningsleir i kreativitet og nyskaping. I treningsleiren får elevene et oppdrag som de skal presentere en løsning på innen et avgrenset tidsrom. Oppdraget er reelt og blir gitt av en oppdragsgiver fra en privat eller offentlig virksomhet. Elevene får et innblikk i arbeids- og næringslivsspørsmål og erfaring med kreativt arbeid i en virkelighetsnær kontekst. På ungdomstrinnet kan programmet brukes i utdanningsvalg. Det egner seg godt som forberedelse til EB.
	Jobbskygging	Gjennom Jobbskygging lærer elevene om framtidige yrkes- og utdanningsmuligheter i nær kontakt med arbeidstakere og elever i den videregående skole. Programmet går over tre år. På 8. trinn fotfølger elevene et voksent, yrkesaktivt familiemedlem på arbeidsplassen, mens de på 9. trinn følger en "fremmed" arbeidstaker med et yrke som eleven finner spennende. "Skyggingen" på 10. trinn tar for seg utdanningsmuligheter i den videregående skole ved at eleven skygger en elev fra et utdanningsprogram han/hun finner interessant.
	Økonomi og karrierevalg	Økonomi og karrierevalg lar elevene reflektere over hva de vil med livet sitt gjennom å bevisstgjøre dem på egne interesser, ferdigheter og verdier. Dette koples opp mot mulige framtidige utdannings- og yrkesvalg og refleksjon omkring personlig økonomi. Økonomi og karrierevalg er tilpasset ungdomstrinnet. Programmet gjennomføres med en ekstern veileder fra lokalt næringsliv.
	Se mulighetene!	Programmet Se mulighetene! gir elevene en innføring i hva som er de typiske trekkene med en entreprenør. I tillegg stimuleres elevenes egen entreprenørskapskompetanse gjennom kreative øvelser, refleksjon. Programmet er basert på at det gjennomføres med en veileder fra lokalt næringsliv.
	Teknovisjon	Programmet er forankret i realfagene og skal styrke sammenhengen mellom teknologi, design og entreprenørskap. Elevene jobber kreativt med idéutvikling fokusert på teknologi og design og ender opp med å etablere sin egen elevbedrift.

I tillegg til disse programmene gjennomfører UE en rekke andre aktiviteter rettet mot elever og lærere i grunnskolen, samt aktiviteter som også er rettet mot nærings- og arbeidsliv, som for eksempel:

- Skolemesse (lokal messe)
- Informasjonskurs om UE
- Kurs i kjerneprogrammene
- KickOff
- Fagkurs
- Andre aktiviteter

Det pågår en kontinuerlig utvikling for å tilpasse programmene til elevenes behov, i tillegg til at det utvikles nye konsepter.

4.1.2 Aktiviteter i grunnskole

I dette avsnittet gis en oversikt over elevdeltakelse i UEs programmer og aktiviteter i grunnskolen.

Tabell 11 nedenfor viser en fylkesvis oversikt over antall elever som deltar i elevbedrifter for årene 2003 – 2010.

Tabell 11 Antall EB-elever for perioden 2003 – 2010, fordelt etter fylke.

Elever som deltar i elevbedrifter								
Fylker/årstall	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Akershus	350	540	750	344	1 463	840	1022	1518
Agderfylkene	300	306	404	1 168	448	442	274	287
Buskerud	8	312	259	107	590	198	207	258
Finnmark	10	6		151	165	142	140	214
Hedmark	98	72	51	245	673	908	879	819
Hordaland	0	0	140	372	230	505	617	755
Møre og Romsdal	0	144	110	150	153	271	143	126
Nordland	235	54	1352	659	1 092	1492	2031	2616
Oppland	6	162	544	561	1 050	1118	1330	1289
Oslo	260	774	757	676	802	1405	2257	2134
Rogaland	9	30	426	224	271	425	565	255
Sogn og Fjordane	0	0	720	82	89	257	607	1061
Telemark	130	6	345	58	153	36	39	34
Troms	0	6	7	64	189	124	70	195
Trøndelagsfylkene	570	1482	1043	2148	1841	1606	1706	1280
Vestfold	50	192	103	161		21	0	11
Østfold	40	66	272	648	962	928	937	1479
Totalt	2067	4152	7274	7 818	10 171	10718	12824	14331

Tabell 11 viser en jevn økning i antall EB-elever i årene 2003-2010. Nordland er det fylket som har aller flest EB-elever, etterfulgt av Oslo og Akershus. Færrest EB-elever er det i Telemark og Vestfold. I Sogn og Fjordane er det mange av skolene som bruker REAL sitt pedagogiske program for entreprenørskap i utdanningen, det har likevel vært en stor vekst fra 2008 i antall elever som deltar i EB. I noen av fylkene er der store forskjeller fra år til år i forhold til hvor mange elever som har deltatt i EB. Akershus hadde en sterk økning i antall elever som deltok i EB fra 2006 til 2007, med en reduksjon de to neste årene, for deretter å øke antallet i 2010 til litt mer enn hva som ble oppnådd i 2007. Agderfylkene mer enn doblet antall elever i EB fra 2005 til 2006, men året etter var tallet redusert til 2005 nivået. Også Trøndelagsfylkene hadde en dobling i antall elever som deltok i EB fra 2005 til 2006, med påfølgende reduksjon i årene deretter.

Tabell 12 nedenfor viser elevdeltakelse på andre programmer i grunnskolen.

Tabell 12 Antall elever i andre program/aktiviteter for perioden 2004 til 2010.

Program	2006	2007	2008	2009	2010
Vårt Lokalsamfunn	932	4017	4965	4928	5432
SMART	110	1680	2291	3127	4894
SikkSakk Europa	-	14	1051	916	980
Teknovisjon	-	-	1675	911	1648
Se mulighetene!	-	-	687	958	5994
Økonomi og karrierevalg	444	331	2046	4877	9400
Jobbskygging	-	100	294	4707	5786
Gründercamp for ungdomsskolen	3439	6153	9505	15850	16965
Totalt	4925	12295	22514	36274	51 099

Tabell 12 viser antall elever som har deltatt i de ulike programmene som UE tilbyr ut over elevbedrift, og at Gründercamp i ungdomsskolen er den aktiviteten som flest elever har deltatt i. Gründercamp er også det programmet som tar kortest tid å gjennomføre, vanligvis fra en til to dager. SikkSakk Europa er den aktiviteten som færrest elever har jobbet med. I 2010 var det om lag 51 000 elever som deltok i UEs andre programmer utenom elevbedrift. I tillegg til disse var det flere tusen elever som deltok på kurs/seminar, messer og lignende aktiviteter.

4.1.3 Arbeid med entreprenørskap i grunnskolen

Som nevnt innledningsvis (se punkt 1.2) ble det foretatt intervju med skoleeiere, skoleledere og lærere i grunnskolen. Informantene kommer fra tre ulike kommuner. Skoleledere og lærere fra samme skole i utvalgte kommuner er intervjuet, samt representant for skoleeier. Informantene beskriver et både omfattende og variert samarbeid med UE og variert bruk av de ulike programmene. De beskriver at de opplever arbeidet med entreprenørskap i utdanningen som en god tilnærming for å nå mål knyttet til å utvikle elevenes kreativitet og selvstendighet.

I to av kommunene brukes UEs programmer bevisst og systematisk som verktøy i faget Utdanningsvalg i ungdomsskolen. I en av kommunene er dette en vedtatt kommunal strategi, slik at det gjelder alle skolene i kommunen. I den samme kommunen er det også lagt en kommunal strategi for arbeidet med entreprenørskap på barnetrinnet. Både skoleeier, skoleleder og lærer i denne

kommunen beskriver at entreprenørskap i utdanningen har gått over fra å være et utviklingsprosjekt i skolene, til å bli innarbeidet som en fast del av skolenes løpende virksomhet. Av de tre kommunene som inngikk i utvalget, er det kun denne ene kommunen som beskriver en slik type forankring av arbeidet – de andre to beskriver at arbeidet er mer fragmentert og avhengig av engasjerte enkeltlærere.

4.1.4 Grunnskolenes vurdering av omfang, kompetanse og kvalitet

Samtlige respondenter fra grunnskolen gir UE et godt skussmål når det gjelder programmenes innhold. De mener det er enkelt å knytte arbeidet til implementeringen av gjeldende læreplan, LK06, og vurderer at de ulike konseptene er godt egnet til å nå kompetansemål i læreplanen. Flere beskriver at de opplever at UE er blitt mindre "konseptstyrt" de seinere årene når det gjelder de tilbudene de har om kompetanseutvikling. Kursene har mer fokus på overordnede pedagogiske prinsipper for arbeidet med entreprenørskap i utdanningen, sammenlignet med tidligere da kursene var mer rettet mot detaljerte gjennomganger av hvordan de ulike programmene skulle gjennomføres. Denne endringen oppleves som positiv og som avgjørende for at UE skal nå fram til flere med sitt arbeid – lærerne må forstå grunnlaget for og se den pedagogiske gevinsten av å bruke programmene dersom de skal ta dem i bruk og integrere dem som del av det løpende undervisningsarbeidet. Samtlige informanter beskriver UE som serviceinnstilt og imøtekommende; de får hjelp når det trenger det, og UEs folk har god kompetanse både i forhold til de enkelte programmene og til hva som er relevant og godt arbeid i grunnskolen.

Utfordringen i forhold til større utbredelse av UEs programmer i grunnskolen knyttes først og fremst til at UE ikke i stor nok grad har klart å nå skoleeiere og skoleledere. Slik informantene opplever det, er mye av arbeidet rettet direkte mot lærere og elever, mens det har vært vanskelig å nå ledere og representanter fra skoleetaten på kommunenivå. Større utbredelse og systematikk i arbeidet med entreprenørskap i utdanningen er imidlertid avhengig av at skoleeier og skoleleder prioriterer dette området, og flere av respondentene etterlyser dermed mer målrettede tiltak fra UE overfor skoleledere og -eiere.

Et par av respondentene fra grunnskolen viser til den nye ungdoms-skolemeldingen²² som nylig ble lagt fram, og mener at UEs programmer kan være

²² St. meld. nr. 22 (2010-2011): Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

gode verktøy i forbindelse med å møte en del av de utfordringene meldingen beskriver for ungdomstrinnet.

4.2 VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Det var i videregående skole at UE startet sine aller første aktiviteter. I den første programplanen (for perioden 2002 til 2005) er det definert tydelige mål for satsingen innen videregående opplæring. En oversikt over disse målene og måloppnåelse ligger som Vedlegg 5. Programplanen for den andre perioden er mer overordnet og gjelder alle utdanningsnivå, og resultatmålene er ikke like tydelig beskrevet som i den første programplanen. I forhold til videregående opplæring sies det at særlig i de studieforberevende programområdene skal entreprenørskap fremmes som en metode for læring. Programmet skal bidra til at det i videregående skoler blir stimulert til samarbeid på tvers av fag, og mellom ulike programområder, for på den måten å bryte ned unaturlige skiller. I tillegg beskrives flere målområder som er felles med grunnskolen. En vurdering av måloppnåelse for andre programperiode ligger som Vedlegg 4.

I programplan tre, for perioden 2010 – 2014, er det beskrevet seks satsingsområder med tilhørende delmål. Fem av disse satsingsområdene berører arbeidet med entreprenørskap i videregående opplæring: Forankring og samarbeid, omfang, kompetanse og kvalitet, særskilt fokus på bedriftsprogrammene, samt dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid. Ett av målene som er relatert til videregående opplæring er at det skal igangsettes systematiske tiltak for å vurdere om entreprenørskapsaktiviteter i videregående skoler, og især programmet Ungdomsbedrift, kan bidra til å redusere frafall. Det er ikke mulig å evaluere måloppnåelsen i denne siste programplanen siden den befinner seg i sin første fase, men vi vil presentere kommentarer fra fylkeslederne og ledelsen i UE Norge i forhold til deres oppfatning av satsingen, og hvordan de ligger an i forhold til å nå målene.

I dette delkapitlet gis en oversikt over de ulike programmene og aktivitetene som UE tilbyr i videregående opplæring. Videre presenteres en oversikt over omfang av aktiviteter, det vil si antall personer som har vært involvert i UEs programmer og aktiviteter i videregående opplæring. Kommentarer fra informantene om oppfattelse av kompetanse og kvalitet, presenteres. Til slutt drøftes utfordringer i forhold til entreprenørskapsarbeid i videregående opplæring.

4.2.1 Programmer og aktiviteter i videregående opplæring

Tabell 13 nedenfor gir en kort beskrivelse av UE-programmene som tilbys innen videregående opplæring.

Tabell 13 Oversikt over UEs programmer rettet mot videregående opplæring.

Program/-aktivitet	Beskrivelse
Ungdomsbedrift (UB)	Ungdomsbedrifter er en pedagogisk metode som gir ungdom i videregående skole kunnskap om, erfaring med og forståelse for bedriftsetablering. Elevene skal i løpet av et skoleår etablere, drive og avvikle en ungdomsbedrift med lærer som veileder og en mentor fra lokalt næringsliv. Ungdomsbedriften registreres via UE i enhetsregistret i Brønnøysund som en egen juridisk enhet og får tildelt organisasjonsnummer og bedriftsattest. Ungdomsbedrift gir gode muligheter for tverrfaglig læring og er godt forankret i kompetansemål i en rekke studiespesialiserende og yrkesfaglige utdanningsprogram.
Gründercamp	Støtteprogrammet Gründercamp er en treningsleir i kreativitet og nyskaping. Elevene får tildelt en konkret oppgave som de skal presentere en løsning på innen et avgrenset tidsrom. Problemene/utfordringene som skal løses er reelle og er gitt av en oppdragsgiver fra privat eller offentlig sektor. Gründercampen har et konkurranseaspekt, hvor løsningene blir vurdert av en jury og de beste premiert.
Fra Utdanning til jobb	Fra Utdanning til jobb er beregnet på alle elever i videregående skole. Programmet gir den enkelte elev økt selvinnsikt når det gjelder egne styrker og potensialer. Elevene lærer å presentere sine ferdigheter og kvalifikasjoner både skriftlig gjennom søknad og CV, og muntlig gjennom intervju. Dette gjør elevene bedre rustet til senere arbeidsliv.
Enterprise without Borders (EwB)	Er et program for elever som driver en ungdomsbedrift. Programmet gjør det mulig for deltakerne å skaffe seg kontakt med andre ungdomsbedrifter i Europa, med tanke på et mulig samarbeid. Målsettingen er å få til import og/eller eksport av produkter. Det er utviklet en egen internasjonal nettside som fungerer som møteplass for ungdomsbedriftene, hvor man kan registrere sin profil og utforske internasjonale forretningsmuligheter.
Leder for en dag	Leder for en dag gir elevene som har drevet UB muligheten til å se hvordan Norges toppledere jobber. Topplederne i noen av Norges største og mest profilerte selskaper deler sin kompetanse og arbeidshverdag med "skyggen" de har med seg.
Jenter og Ledelse	Gjennom kurset Jenter og Ledelse lærer jentene om ledelse, lederstiler, lederroller, kommunikasjon og nettverksbygging. På samlingene får jentene møte aktuelle kvinnelige ledere.
Inkluderende arbeidsliv (IA)	Inkluderende Arbeidsliv (IA) i ungdomsbedrifter fungerer på samme måte som i det ordinære næringslivet. I ungdomsbedriftene rettes søkelyset mot arbeidsmoral, samarbeidsmåter, dialog, trivsel, motivasjon og arbeidsglede. Hensikten er å skape et godt arbeidsmiljø og forebygge fravær. UE samarbeider med NAV i gjennomføringen av programmet.
Cambridge eksamen	Cambridge eksamen (Young Enterprise International Examination) er et tilbud til elever og studenter som driver UB/SB. Det er en internasjonal, skriftlig eksamen som administreres fra University of Cambridge hvor elever og studenter utfordres på sin entreprenørskapsforståelse. Cambridge eksamen tilbys ikke i 2011.

11. -13. trinn

I tillegg til disse programmene gjennomfører UE en rekke andre aktiviteter rettet mot elever og lærere i videregående opplæring, samt aktiviteter som også er rettet mot nærings- og arbeidsliv, som for eksempel:

- KickOff
- Skolemesser (både lokalt, nasjonalt og internasjonalt)
- Fagkurs
- Informasjonskurs om UE
- Kurs i kjerneprogrammene
- Andre prosjekter

Tilbudet av programmer og aktiviteter har økt betraktelig siden første programperiode startet i 2002, da UB var det eneste tilbudet. I tillegg til at det utvikles nye konsepter, pågår det en kontinuerlig prosess for å tilpasse programmene til elevenes behov.

4.2.2 Omfang – aktiviteter i videregående opplæring

Tabellen nedenfor viser en fylkesvis oversikt over antall elever som deltar i ungdomsbedrift.

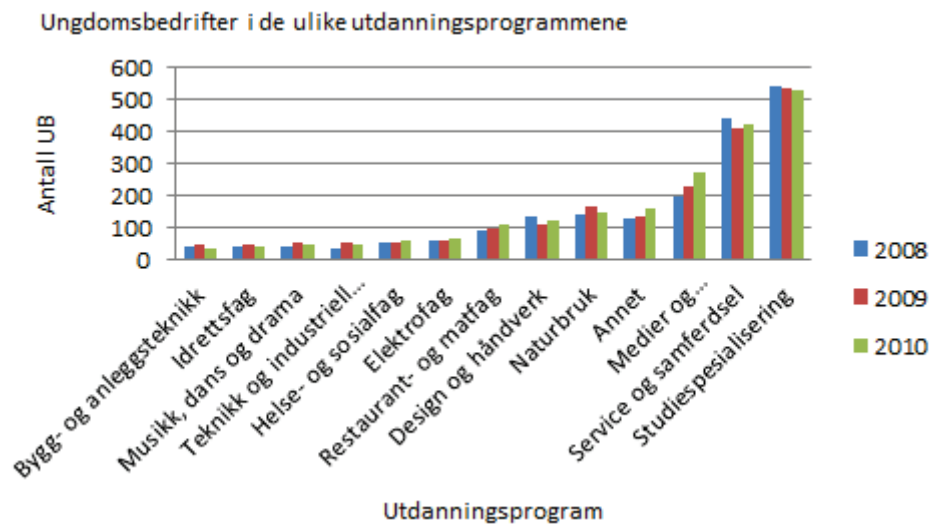
Tabell 14 Antall elever i UB i perioden 2003 til 2010, fordelt etter fylke.

Elever som deltar i ungdomsbedrifter								
Fylker/årstall	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Akershus	608	667	884	1047	853	960	913	951
Agderfylkene	560	585	1059	1268	1045	1115	1069	935
Buskerud	282	373	431	467	334	395	446	470
Finnmark	127	163	218	269	220	243	322	381
Hedmark	511	474	504	539	373	501	483	612
Hordaland	429	454	714	679	886	771	783	747
Møre og Romsdal	388	489	524	549	508	533	497	598
Nordland	583	686	645	816	852	782	786	803
Oppland	459	525	502	407	526	415	413	483
Oslo	439	477	430	321	446	532	504	683
Rogaland	656	739	826	695	761	837	812	802
Sogn og Fjordane	310	455	500	504	381	342	510	409
Telemark	246	472	522	462	392	547	460	460
Troms	362	413	728	635	626	564	552	503
Trøndelagsfylkene	965	1188	1502	1322	1126	1271	1144	1107
Vestfold	147	338	307	406	497	687	679	456
Østfold	516	473	553	539	737	736	794	617
Totalt	7588	8975	10849	10925	10563	11231	11167	11017

Tabell 14 viser en økning i antall UB-elever fra 2003 til 2005. I perioden fra 2005 til i dag har antall elever holdt seg på omtrent samme nivå, med mindre variasjoner årene i mellom. I perioden 2006 – 2008 lanserte UE en rekke nye programmer og aktiviteter som kan gjennomføres uavhengig av om man driver med ungdomsbedrift. En oversikt over disse programmene vises i Tabell 15. Det er i Akershus, Nordland og Rogaland at flest elever arbeider med ungdomsbedrift.²³

Figur 11 viser hvilke utdanningsprogram ungdomsbedrift er tilknyttet.

²³ Trøndelag og Agder representerer to fylker

Figur 11 Ungdomsbedrifter i perioden 2008 til 2010, fordelt etter programområde.

Figur 11 viser at det for årene 2008-2010 var innen utdanningsprogrammet studiespesialisering at de fleste UBene befant seg, tett fulgt av Service og samferdsel. Det er innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene at UB har størst utbredelse. I 2010 tilhørte 70 % av UBene yrkesfaglige utdanningsprogram.

Tabell 15 nedenfor viser elevdeltakelse på andre programmer i videregående opplæring i perioden 2006 til 2010.

Tabell 15 Antall elever i andre program i videregående skole for perioden 2006 til 2010

Antall elever i programmene - hele landet	2006	2007	2008	2009	2010
Cambridge eksamen	1876	1798	1353	1060	1409
Jenter og ledelse	184	478	372	220	180
Leder for en dag (UB)	28	32		21	20
Enterprise without borders	-	46	277	532	407
Fra Utdanning til jobb	-	-	283	1424	1816
Gründercamp for videregående skole	1560	3005	4687	9151	9839
IA-bedrift	-	1694	1641	-	1127
Totalt	3648	7053	8613	12408	14798

Tilsvarende som i grunnskolen, er det Gründercamp som er den aktiviteten utenom UB som har omfattet flest elever i videregående opplæring.²⁴ Den sterke økningen i antall elever som deltar på Gründercamp gjør seg utslag i at totalaktiviteten for UEs andre programmer i videregående skole har økt alle årene siden 2006 og frem til i dag. Som tabellen viser, har det vært en nedgang i antall elever i videregående opplæring som har tatt Cambridgeeksamen. Programmet Jenter og ledelse hadde en jevn økning i deltakelsen i årene 2006 til 2008, men antall deltakere var i 2010 redusert til samme nivå som ved igangsettingen i 2008. Programmet Enterprise without Borders som gir UBene anledning til internasjonal handel, hadde en økning i antall deltakere fra 46 i 2006 til 532 i 2009, mens det i 2007 ble redusert til 407 deltakere. Programmet Fra utdanning til jobb har hatt en stor vekst fra at 283 elever gjennomførte programmet i 2008 til at 1816 elever gjennomførte programmet i 2010.

4.2.3 Arbeid med entreprenørskap i videregående skoler

Informantene fra videregående opplæring kommer fra to ulike fylkeskommuner, og fra en skole i hver av disse to fylkeskommunene. Ved begge skolene er det ungdomsbedrift som benyttes som redskap i arbeidet med entreprenørskap i utdanningen, men det beskrives også deltakelse i UEs internasjonale arbeid. Begge lærerne som er intervjuet beskriver at de opplever at arbeidet med entreprenørskap først og fremst er deres eget initiativ. Der er ikke noen felles strategi på skolenivå eller fra skoleeiers side for å sikre en mer gjennomgående satsing på arbeidet med entreprenørskap i utdanningen på alle skolene i fylket. Fra en av skoleeierne bemerkes at dette er en bevisst strategi – de ønsker ikke å styre skolene. En eventuell satsing på entreprenørskap må være skolenes eget valg, ut fra en vurdering av hvorvidt programmene UE tilbyr gir et godt pedagogisk grunnlag for arbeidet med å realisere målene i læreplanene.

4.2.4 Videregående opplærings vurdering av omfang, kompetanse og kvalitet

Også innen videregående opplæring beskrives samarbeidet med UE som godt, at de programmene som tilbys har god kvalitet, og at kompetansen som UE besitter er god. UE har bidratt til å øke lærernes kompetanse og UE har vært en viktig samarbeidspartner også i det mer generelle arbeidet med å styrke satsingen på entreprenørskap i utdanningen. En representant fra skoleeier viser til at satsingen på entreprenørskap "eies" og styres av fylkeskommunen, men at UE er en kompetent og god samarbeidspartner i arbeidet. I den andre fylkeskommunen er

²⁴ En elev kan ha deltatt i flere av programmene

UE en del av utdanningsetaten, og samarbeidet med de øvrige fagfolkene i utdanningsavdelingen er tett og godt, og det er løpende kontakt i forhold til å vurdere hvor UEs aktiviteter kan komme inn. Valget om å bruke UEs tilbud ligger imidlertid på skolenivå; skoleledere og lærere må selv vurdere hensiktsmessigheten av de ulike tilbudene i forhold til sine spesifikke behov.

4.3 HØYERE UTDANNING

Høyere utdanning har vært et satsingsområde for UE helt siden oppstarten av første programperiode i 2002, og videre i de to etterfølgende programplanene. I programsøknaden fra 2002 har UE satt som mål at de skal nå minst 10 % av et årskull i høyskole og universitet (om lag 4000 studenter pr år). I denne første programplanen er det også konkretisert flere resultatmål for høyere utdanning. I Vedlegg 4 ligger en oversikt over resultatmålene relatert til høyere utdanning og i hvilken grad UE oppnådde sine mål i denne perioden.

I programplanen for 2006-2009 er ikke resultatmålene for høyere utdanning like tydelig beskrevet som i den første programplanen, men er fremdeles et viktig satsingsområde. Nytt i denne programplanen i forhold til høyere utdanning er at programmet skal sikre at studenter i lærerutdanningen får kunnskaper om ulike måter å jobbe med entreprenørskap. De får erfaring med metodikken gjennom selv å drive studentbedrift, samtidig som studentene skal gjøre seg kjent med materiell og metoder i grunnutdanningen. Vedlegg 5 gir en oversikt over mål for årene 2006-2009.

I den siste programplanen, med varighet fra 2010 til 2014, sier UE at de skal ha et særskilt fokus på høyere utdanning i denne perioden. Dette er i samsvar med at Regjeringens Handlingsplan har et spesielt fokus på høyere utdanning de kommende årene.²⁵ Den nye handlingsplanen for entreprenørskap i utdanning legger spesielt vekt på å utvikle studenters kunnskap og ferdigheter om innovasjonsprosesser, bedriftsetableringer og forretningsutvikling. Satsingen må også sees i sammenheng med det nye Kvalifikasjonsrammeverket i høyere utdanning, hvor universiteter og høyskoler innen 2012 skal ha revidert sine studieplaner innenfor alle fagområder, slik at læringsutbyttet synliggjøres også i forhold til innovasjon og nyskaping. UEs definerte mål for entreprenørskap i høyere utdanning for 2010 – 2014 er som følger:

²⁵ KD, KR D og NHD (2009): Entreprenørskap i utdanningen, fra grunnskole til høyere utdanning (2009-2014)

Ungt Entreprenørskap vil i programperioden bidra til økt fokus, omfang og bredde på entreprenørskapstilbudet for studenter ved å ha nær dialog med institusjonene for å samarbeide om å utvikle tilbud som passer innenfor det enkelte studie. UE skal øke egne stillingsressurser og egen kompetanse om høyere utdanning, og skal legge til rette for at flere fylker setter inn mer arbeidskraft på feltet.

Ledelsen i UE Norge begrunner UEs satsing på entreprenørskap i høyere utdanning med at det skal være en naturlig progresjon gjennom hele utdanningen. Arbeidet starter med fokus på holdningsskapende arbeid i grunnskolen, og etter hvert skal elevene lære om konkrete metoder, verktøy og begreper. I høyere utdanning skal studentene i kontrollerte former kunne tilegne seg stadig mer kunnskap og erfaring, før de senere i livet kanskje skal etablere egen bedrift. Det ideelle er at elevene møter entreprenørskap i ordets videste betydning gjennom hele utdanningsløpet. Det er læren om, for og gjennom entreprenørskap. En konsekvens av det arbeidet som er startet, ikke bare i regi av UE, er at det skal utdannes en befolkning som er både arbeidstakere og gründere, og dermed legge grunnlaget for større verdiskaping på sikt.

Fra starten av var det også en tanke bak studentbedriftene at de skulle være det sterkeste distriktspolitiske virkemidlet i forhold til å utdanne entreprenører. UE opplever ofte at institusjonene innenfor høyere utdanning er svært autonome. De beskriver at de opplever at mange av institusjonene lever i en boble for seg selv, med ryggen vendt ut mot omverden. I denne sammenheng opplever UE at de har en rolle å spille som broen mellom praksis og teori. For UE har det hele tiden vært et mål å involvere og aktivisere lokalt næringsliv inn mot utdanningsinstitusjonene. UE opplever seg selv som et nav, det vil si koblingen mellom akademia, det private næringsliv og det offentlige.

Følgforskningen av entreprenørskap i utdanningen har kartlagt hvordan det jobbes med entreprenørskap i høyere utdanning i Norge.²⁶ Vi starter delkapitlet med kort oppsummering av resultatene fra denne kartleggingen. Videre gis en oversikt over UEs tilbud i høyere utdanning, og det presenteres en aktivitetsoversikt over studenter som har deltatt i UEs programmer siden tilbudet kom i

²⁶ Bjørnåli, E.S, Støren, L.A., og Henaug, I. (2011): Entreprenørskap i høyere utdanning – en kartlegging av omfang og innhold. NIFU Rapport 17/2011.

gang. Utfordringer og forbedringsmuligheter blir belyst. Til slutt presenteres forslag til forbedringsmuligheter, og det gjøres en oppsummering.

4.3.1 Status på entreprenørskap i høyere utdanning

Høsten 2010 ble det gjennom følgeforskningsprosjektet for den nasjonale satsingen på entreprenørskap i utdanning (EiU) utført en kartlegging over hvilke høyere utdanningsinstitusjoner i Norge som har entreprenørskapstilbud, og hva slags tilbud de gir.

Følgeforskningen viser at høsten 2010 hadde om lag halvparten av høyere utdanningsinstitusjoner et tilbud innenfor entreprenørskap. Alle universitetene hadde et tilbud, mens blant de statlige høgskolene hadde 20 av 21 entreprenørskapstilbud. Det var spesielt de private høgskolene som skilte seg ut, hvor bare 2 av 34 hadde et tilbud. Blant de 4 private vitenskapelige høgskolene og kunsthøgskolene var det ingen som hadde EiU tilbud til sine studenter.

Det ble kartlagt 135 studietilbud i entreprenørskap av ulike typer, og man fant at om lag 3000 studenter deltar i ordinære EiU-tilbud, når studentbedrifter ikke er medregnet. Dette tilsier at omlag 1,4 % av studentmassen høsten 2010 deltok i EiU tilbud. De fleste tilbudene er på Bachelor nivå, og de fleste tilbudene gjelder enkeltemner innenfor entreprenørskap. Rapporten fastslår at entreprenørskapsstudier har en relativt beskjeden plass innenfor høyere utdanning, også innenfor de fagfeltene der tilbudene oftest forekommer.

Det er spesielt innenfor de økonomiske og administrative fagene hvor de mest omfattende tilbudene gis, og der de oftest finnes på alle nivåer. Naturvitenskap og teknologi følger deretter. Det er innenfor disse fagfeltene man har den bredeste tilnærmingen til entreprenørskap, ved at de gir tilbud som kombinerer de ulike tilnærmingene om, for og gjennom entreprenørskap. Studenter fra disse retningene utgjør samlet om lag to-tredeler av de studentene som deltar i EiU-tilbud. Innenfor humanistiske og estetiske fag er der en del EiU-tilbud som kombinerer tilnærming om og for entreprenørskap, hvor den siste er rettet mot å organisere seg som selvstendig næringsdrivende.

Innen lærerutdanning og pedagogikk er det flere tilbud som i hovedsak er konsentrert innenfor etter- og videreutdanning. Utdanning gjennom entreprenørskap blir vektlagt. Det betyr at entreprenørskap brukes som en pedagogisk metode hvor formålet er å kvalifisere studentene for undervisning i entreprenørskap i grunnopplæringen. Følgeforskningen identifiserte bare få tilbud

innen samfunnsfag og primærnæringsfag. Det ble ikke identifisert tilbud innenfor helse- og sosialfag og samferdsels-, sikkerhets- og servicefag.

Rapporten konkluderer med at resultatene tyder på at det er rom for å utvikle entreprenørskapstilbudet innenfor flere fagfelt. Utviklingen kan skje gjennom å utvikle tilbud på fagområder som per i dag ikke er dekket, i tillegg til å utvikle tilbud innenfor fagfelt hvor tilbudene er begrenset, samt at det er potensial for utvikling av tilbud rettet mot vekstentreprenørskap.

4.3.2 UEs programmer og aktiviteter i høyere utdanning

Studentbedrift (SB) er ett av UEs eldste programmer og har vært kjørt ved høyskoler og universiteter over hele landet siden studieåret 2002/2003. I de senere år er også Gründercamp og KAN-programmet blitt populære støtteprogram innenfor høyere utdanning. Det gis her en kort beskrivelse av disse konseptene, samt en kort redegjørelse av resultater fra forskning på effekten av studentbedrift.

Tabell 16 nedenfor gir en oversikt og beskrivelse av programmene rettet mot høyere utdanning.

Tabell 16 Oversikt over UEs programmer rettet mot høyere utdanning.

	Program/aktivitet	Beskrivelse
Høyere utdanning	Studentbedrift (SB)	SB gir studenter kunnskap om bedriftsetablering gjennom et år med oppstart, drift og avvikling av egen bedrift. SB kan etableres som et eget fag eller som en del av et eksisterende studium/fag. Studentbedriftene må knytte til seg en veileder ved studiestedet og en mentor fra næringslivet. Studentbedriften registreres via UE i enhetsregistret i Brønnøysund som en egen juridisk enhet og får tildelt organisasjonsnummer og bedriftsattest. UE Norge tar hvert år initiativ til NM i Studentbedrift, som er en konkurranse mellom de beste studentbedriftene. Vinnere fra NM får muligheten til å delta på EM i studentbedrift.
	Gründercamp	Gründercamp er en treningsleir i kreativitet og nyskaping. Studentene får en problemstilling som de skal presentere en løsning på, innen et avgrenset tidsrom. Problemstillingene skal være reelle og gitt av en oppdragsgiver fra privat eller offentlig sektor. Gründercamp er et konkurranseaspekt hvor løsningene blir vurdert av en jury og premiært. Gründercamp gjennomføres som regel over en dag eller opp til en uke på det lengste. Et av formålene med gründercamp er å inspirere studenter til å jobbe mer med entreprenørskap og gjerne innenfor SB-programmet.
	KAN	Formålet med KAN-programmet (Kvinner, Ambisjoner og Nettverk) er å styrke jenters kunnskap om bedriftsetablering og styreverv. KAN skal være med å bidra til å oppnå Regjeringens mål i handlingsplanen "Mer entreprenørskap blant kvinner", hvor kvinneandelen blant nye entreprenører skal være minst 40 % innen 2013. KAN-programmet gjennomføres med støtte fra Innovasjon Norge.
	Leder for en dag	Leder for en dag gir studentene som har drevet SB muligheten til å se hvordan Norges toppledere jobber. Topplederne i noen av Norges største og mest profilerte selskaper deler sin kompetanse og arbeidshverdag med "skyggen" de har med seg.
	Cambridge-eksamen	Cambridge eksamen (Young Enterprise International Examination) er et tilbud til elever og studenter som driver UB/SB. Det er en internasjonal, skriftlig eksamen som administreres fra University of Cambridge hvor elever og studenter utfordres på sin entreprenørskapsforståelse. Cambridge eksamen tilbys ikke i 2011.

I tillegg til disse programmene gjennomfører UE en rekke andre aktiviteter rettet mot studenter, lærere og mentorer fra nærings- og arbeidsliv, som for eksempel:

- Introduksjonsbedrift
- IA
- Kickoff
- Fylkesmesse (lokal messe)
- Nasjonal messe (NM i studentbedrift)
- Internasjonal messe (deltakelse på EM for de aller beste studentbedriftene)
- Fagkurs for studenter
- Informasjonskurs om UE
- Kurs i kjerneprogram
- Andre kurs

UE beskriver at de har et godt samarbeid med lærerutdanningsinstitusjoner over hele landet, hvor lærerstudenter får kjøre UE-programmer overfor elever i grunnopplæringen, med veiledning fra UE. På denne måten driver UE kunnskapsoverføring til de kommende lærerne som skal ut i skolene.

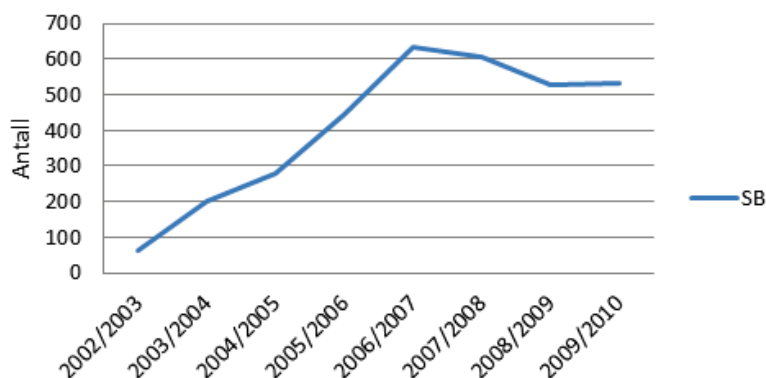
I 2006 gjennomførte Østlandsforskning prosjektet "Etableringsfrekvens Studentbedrift",²⁷ en kvantitativ studie av tidligere deltakere i studentbedrifter. Målet var å vite hvordan deltakerne opplevde tiden som etablerer av studentbedrift, og hvorvidt deltakelsen i studentbedrift har hatt innvirkning på deres senere karriere, herunder etableringer av egne bedrifter. Hele 25 % av de som hadde studentbedrift i perioden 2002 til 2004 hadde etablert, eller holdt på med å etablere, egen bedrift. 90 % av de som selv valgte å ha SB vil anbefale SB for andre studenter, sammenlignet med 82 % av de som hadde SB som obligatorisk fag.

4.3.3 Registrerte aktiviteter i høyere utdanning

Figur 12 nedenfor viser utviklingen i antall studenter som har arbeidet med studentbedrift. Som figuren viser, var det en jevn årlig økning i antall studenter som brukte SB frem til 2005/2006, men at det i årene deretter har vært en nedgang.

²⁷ Johansen, V., Hella Eide, T. (2006). Erfaringer fra deltakelse i Studentbedrift. Hvordan opplevd deltakerne tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå? Østlandsforskning. ØF-notat nr: 16/2006.

Antall studenter i SB

Figur 12 Oversikt over antall studenter i studentbedrift (SB) i perioden 2002 til 2010.

I programplanen for 2010-2014 er ett av målene at UE skal gå i dialog med noen høyere utdanningsinstitusjoner for å få råd om hvor og hvordan SB bedre kan tilpasses ulike studier, og deretter skal programmet revideres.

De senere årene har UE kommet med flere støtteprogrammer rettet mot høyere utdanning. Tabell 17 nedenfor viser en oversikt over disse og antall studenter som har deltatt i de ulike aktivitetene.

Tabell 17 Antall studenter som har deltatt på ulike UE programmer i perioden 2007 til 2010.

	2007	2008	2009	2010
KAN-programmet	-	-	48	30
Gründercamp	96	127	1088	1756
Leder for en dag	-	-	-	5
Cambridge eksamen	-	44	34	10
Introduksjonsbedrift	61	28	9	17
Totalt	156	199	1179	1818

Som tabellen viser, har Gründercamp hatt en sterk vekst i antall studenter som har deltatt. Gründercamp er en aktivitet som synes å passe inn i de fleste studieretninger. Tabellen viser en nedgang i deltakelsen i programmene Jenter og ledelse, Cambridge eksamen og Introduksjonsbedrift.

Alle de åtte informantene fra høyere utdanning som ble intervjuet for det foreliggende oppdraget, mente at UE hadde bidratt positivt til å øke interessen for, og omfanget av, entreprenørskap ved deres skoler. En av informantene trodde ikke at de ved deres høgskole hadde hatt tilbud om Bachelor innenfor innovasjon og entreprenørskap, dersom det ikke hadde vært for UE. Denne høgskolen opplevde at UE hadde bidratt med mye inspirasjon, i tillegg til å bidra med mediaoppmerksomhet gjennom sine arrangementer. Mediaoppmerksomheten i forhold til entreprenørskapsarrangementene er noe som ledelsen ved høgskolen både legger merke til og setter pris på.

4.3.4 Fylkesforeningenes arbeid med entreprenørskap i høyere utdanning

Fylkeslederne opplever at innenfor høyere utdanning er det to områder de skal rette satsingen mot; lærerutdanningen og anvendelse av SB mer generelt innen høyere utdanning. Ny rammeplan for lærerutdanning for grunnskolen ble gjort gjeldende fra høsten 2010. I følge den nye rammeplanen skal entreprenørskap bli et obligatorisk element i fagene pedagogikk, elevkunnskap og samfunnsfag. Stadig flere lærerutdanninger er i prosess med å inngå samarbeid med UE om å gi lærerstudentene kunnskap om hvordan de kan legge til rette for dette.

I forhold til definisjonen av begrepet entreprenørskap er det innen UE en oppfattelse av at det er den samme som gjelder for hele utdanningsløpet, og de fleste fylkeslederne viser til definisjonen i regjeringens handlingsplan for entreprenørskap i utdanning. Alle fylkesforeningene har en eller flere pågående aktiviteter/programmer i høgskolene og universitetene. Det er fylkesforeningene i Telemark, Møre og Romsdal, og Sogn og Fjordane som synes å være nærmest knyttet til høgskolene i sine fylker. En grov beregning av UEs egen angivelse av ressurser som settes inn mot høyere utdanning, viser at fylkesforeningene samlet sett bruker i underkant av 6 årsverk på denne målgruppen. Tabell 18 nedenfor gir en kortfattet status på fylkesforeningenes tilstedeværelse med SB på de lokale høgskolene og samarbeid med lærerutdanningene.

Tabell 18 Oversikt over fylkesforeningenes samarbeid og kontakt med høyere utdanning.

Fylke	SB – alle studieretninger	Kontakt med lærerutdanningen
Nordland	Noen få studentbedrifter, lite ressurser som blir brukt på SB	Har samarbeid med lærerutdanningen på UiN
Troms	SB ved universitetet og ved Høgskolen i Harstad	Har fått på plass avtale med lærerutdanningen
Finnmark	Noen få Sber ved høgskolen i Finnmark.	Sammen med LNU har UE Finnmark utarbeidet et program for entreprenørskap i lærerutdanningen i Finnmark. Har en entreprenørskapsdag for studentene hver høst
Trøndelag	Jobber med BI og PLU på NTNU	Satses en del på å komme inn i lærerutdanningen
Sogn og Fjordane	Har noen få studentbedrifter	
Møre og Romsdal	Er kommet langt med SB i Ålesund	Er inne på lærerutdanningen i Volda, har kjørt gründercamp
Agder	Har jobbet med SB på universitetet i Agder og ved BI	Er ikke inne på lærerutdanningen
Rogaland	Ikke aktivitet lengre	
Hordaland	Høgskolen i Bergen (ikke inne på universitetet)	Har vært mest inne på lærerutdanningen
Østfold	SB ved Høgskolen i Østfold	Studentene er ute og gjennomfører UEs programmer i sin praksisperiode.
Akershus	Har studentbedrifter ved Høgskolen i Akershus	Er inne på lærerutdanningen med kurs
Oslo	SB er hovedprogrammet for UE Oslos satsing i høyere utd.	Er inne i lærerutdanningen
Hedmark	SB	Er inne i lærerutdanningen
Oppland	Har 2 studentbedrifter	
Buskerud		Studenter gjennomfører UEs programmer i sin praksisperiode
Telemark	Har jobbet med SB over mange år – har økt innsatsen i forhold til høyere utdanning	
Vestfold		

Tabellen viser at fylkesforeningene har foten innenfor i lærerutdanninger i de fleste fylker. Det er imidlertid bare et lite utvalg av fylkesforeningene som føler at de er godt inne i høgskolene og universitetene mer generelt. Flertallet av fylkeslederne forteller at de føler at det er en lang vei å gå før de vil nå målsettingene i forhold til entreprenørskap i høyere utdanning.

4.3.5 utfordringer

Gjennom evalueringen er det avdekket at UE opplever en rekke utfordringer relatert til sitt arbeid med entreprenørskap i høyere utdanning. utfordringene kan grupperes innenfor følgende områder:

- 1) Interne kapasitets- og kompetanseutfordringer i UE-organisasjonen.
- 2) UEs tilbud.
- 3) Handlingsplanen for entreprenørskap er dårlig forankret i høgskolene og universitetene, og kravene i kvalifikasjonsrammeverket er lite kjent.
- 4) Manglende interesse for entreprenørskap blant de ansatte i høyere utdanning.
- 5) Andre utfordringer.

I det videre vil vi kort kommentere de ulike typene utfordringer som UE står overfor når det gjelder satsingen mot høyere utdanning.

Kapasitets- og kompetanseutfordringer

Entreprenørskap i høyere utdanning er det satsingsområdet som i UE-organisasjonen totalt sett har hatt lavest prioritet. Gjennom evalueringen er det gjort en grov beregning som viser at fylkesforeningene bruker i underkant av seks årsverk totalt for å jobbe med høyere utdanning. Fylkeslederne oppfatter at UE Norge heller ikke har hatt like høyt fokus på høyere utdanning som på grunnskole og videregående skole. Ledelsen i UE Norge bekrefter at organisasjonen har voksesmerter. Samtidig som det skal satses på høyere utdanning, er det omfattende aktivitet innfor enkelte av de andre programmene i grunnskolen og videregående skole. Det handler mye om kapasitet. En erkjennelse av ikke å ha den riktige kompetansen for nå ut i høyere utdanning, kjennetegner de fleste fylkesforeningene. Det ble trukket sammenligninger til videregående opplæring hvor ansatte i UE som har bakgrunn fra videregående skole, har en enklere oppgave med å selge inn UEs konsepter fordi man snakker samme språk som lærerne i videregående skole. Det ble vist til at det i flere tilfeller er en sammenheng mellom kompetansebehov og hvilke fakulteter innsatsen rettes mot. Ledelsen i UE-Norge fortalte at deres erfaring er at jo høyere opp i

utdanningssystemet man kommer, jo mer proteksjonistiske blir man i forhold til hva man holder på med selv, og det er vanskeligere å selge inn ny metodikk der enn på lavere nivå. Dette, i tillegg til at det er få av de UE-ansatte som har kjennskap til termologien, kulturen, språket og beslutningskanalene i høyere utdanning, skaper utfordringer.

I UE Norge er det en ansatt som har hovedansvaret for arbeidet med entreprenørskap i høyere utdanning. Fylkeslederne oppfatter at UE Norges arbeid i forhold til entreprenørskap i høyere utdanning er som tilrettelegger av NM og EM, Leder for en dag, og tilsvarende tiltak. Den generelle oppfatningen er at det gjøres et bra arbeid i denne sammenheng og at dialogen rundt disse arrangementene oppleves som god. Utfordringen på nasjonalt nivå er at det brukes for lite midler på satsingen, og at UE Norge ikke har nok tyngde i forhold til å nå langt nok ut i høgskolene og i universitetene. Flere av fylkeslederne påpekte at de ønsket en tettere oppfølging av satsingsområdet, for å unngå at fylkesforeningen må "seile sin egen sjø" i forhold til dette satsingsområdet.

Informantene fra høyere utdanning bekrefter UEs oppfatning om at det stilles høyere krav til kompetanse i høyere utdanning, enn hva som stilles av krav i grunnopplæringen.

UEs tilbud

Det er delte meninger blant fylkeslederne om SB-programmet er tilstrekkelig for å lykkes i høyere utdanning.

Lederen for START Norge er veldig positiv til SB, men påpekte flere utfordringer i forhold til å drive SB i høyere utdanning. For det første er den lave inntjeningsgrensen et hinder. Han har selv erfaring fra NTNU hvor studentene ofte velger å etablere vanlig bedrift fremfor studentbedrift, blant annet på grunn av taket som er satt i forhold til inntjening. Studentbedrifter kan ha potensial til å tjene langt mer enn hva som er tillatt i dag. Det oppleves også som negativt at studentbedriften må legges ned etter ett år, spesielt i høyere utdanning hvor studiene går over mange år. Enkelte ser ikke hensikten med å starte opp, for så å legge ned etter ett år, og deretter starte opp virksomheten igjen hvis den ønskes videreført.

Informantene fra lærerutdanningen vurderer kvaliteten på UE-programmene til å være bra til veldig bra, og de oppfatter også at studentene har samme syn. Det stilles imidlertid spørsmål ved den faglige kvaliteten i forhold til den pedagogiske

kunnskapen hos UE-ansatte. Det påpekes at de også opplever at kvaliteten på UEs tilbud er personavhengig. En av lærerutdannerne viste til at i amerikansk entreprenørskapsutdanning skilles det mellom "entrepreneurial training" og "entrepreneurial education". Han mener at UE ligger på "entrepreneurial training" nivået som både har betydning og er viktig, men som ikke er tilstrekkelig for å bygge opp kompetansen til lærerne for at de skal forstå hvordan programmene skal brukes.

Informantene fra de andre høgskolene er positive til UEs tilbud, men synes det er vanskelig å vurdere kvaliteten på tilbudet. Også disse mener at tilbudet fra UE er veldig personavhengig. En av informantene fortalte at han ser på SB som en plattform som de selv skal fylle med faginnhold. Han opplever at rammeverket rundt, som UE har levert, fungerer bra, men hvis tanken er at UE også skal stå for det akademiske undervisningsopplegget, så trenger UE å øke sin kompetanse. Hans erfaring er at de selv som høgskole kan fylle dette rammeverket med faglig innhold etter som de ønsker. Denne måten å jobbe på oppleves som en fordel, fordi ulike studieretninger kan vektlegge det som de synes er spesielt viktig. Han mener at dersom alle studenter skal gjennom den samme malen, så vil det være umulig å få sykepleiere, kjemikere og andre å benytte studentbedrift.

To av de fire informantene fra lærerutdanningene mener at lærerutdannere ved deres høgskoler har fått økt sin kompetanse om entreprenørskap gjennom UE. De andre to lærerutdannerne mente at ansatte ved deres lærerutdanning ikke har benyttet seg av UEs tilbud om kurs innenfor entreprenørskap.

Informantene fra de andre høgskolene (ikke lærerutdannerne) viste til at de selv og kollegaer har deltatt på kurs og seminarer i forbindelse med arrangementer og oppstart av programmer. Disse kursene og seminarene oppleves som lite akademiske.

Forankring – interesse for entreprenørskap blant de ansatte i høyere utdanning

Fylkesforeningene opplever at ansatte ved høgskolene og universitetene har lite eller ingen kjennskap til handlingsplanen, ei heller til kravene som stilles i kvalifikasjonsrammeverket.

Informantene fra høyere utdanning bekreftet at forankringen er veldig varierende. En av informantene mener at arbeidet med entreprenørskap i høyere utdanning fremdeles er ildsjelsbasert. Hans oppfatning er at entreprenørskaps-

utdanningen stort sett er drevet av ildsjeler som ikke har faglig bakgrunn i feltet, og at entreprenørskap derfor blir oppfattet som veldig lett, akademisk sett. Han mente at det burde vært utviklet et opplæringsprogram av en høyere utdanningsinstitusjon for ansatte i høyere utdanning. Videre er hans erfaring at høgskolene befinner seg i en kryssild, hvor de ansatte skal drive med undervisning, forskning og samfunnsoppdrag som bidrar til innovasjon. Han tror ikke at entreprenørskap blir ordentlig forankret før en finansieringsordning er på plass. Undervisning og forskning er finansiert, men i forhold til entreprenørskap er det en utfordring å få midler til å drive aktiviteten.

Det er en allmenn oppfatning blant fylkeslederne at det store flertallet av de ansatte i høyere utdanning er veldig fagorienterte, og at vanlig teoribasert undervisning prioriteres, fordi det er mindre tidkrevende. Også i høgskole- og universitetssektoren spiller ildsjelene en viktig rolle i entreprenørskapsarbeidet, men utfordringer oppstår når disse brenner ut eller slutter i jobben sin. Fylkeslederne ser også utfordringer ved at mange oppfatter entreprenørskap kun som business, og at det er mest fokus på forretningsplanutvikling.

En av de åtte informantene fra høyere utdanning hadde ikke registrert noen utfordringer i forhold til å få entreprenørskap integrert i høgskolen. De andre syv informantene fortalte at de erfarte utfordringer knyttet til å få integrert entreprenørskap i høyere utdanning. Erfaringene er imidlertid at det har begynt å løsne de senere årene, slik at entreprenørskap blir mer og mer aktuelt i høyere utdanning.

Informantene fra høgskolene bekreftet UEs oppfatning om at ansatte i høyere utdanning ofte prioriterer teoriundervisning fremfor mer praksisbasert undervisning som entreprenørskap. Årsaken er at entreprenørskap oftest oppfattes som tidkrevende.

Andre utfordringer

Innovasjon Norge lanserte i 2010 programmet Ung Gründer, hvor målet er å øke entreprenørskapsaktivitetene i høyere utdanning. Gjennom dette programmet kanaliseres om lag 13 millioner kroner ut til høgskoler og universiteter. Tidligere mottok UE midler direkte fra Innovasjon Norge for å arbeide med entreprenørskap på de lokale høgskolene og universitetene. Samtidig med igangsettelsen av Ung Gründerprogrammet ble det i de fleste fylkene slutt på tildelingene fra Innovasjon Norge til UE. Om lag halvparten av fylkesforeningene er involvert i Ung Gründerprosjektene, mens den andre halvdel står utenfor. For de

fylkesforeningene som ikke har fått til et samarbeid, oppleves dette både som en skuffelse og som en utfordring, som i flere tilfeller resulterte i en negativ effekt for UE. En av fylkeslederne mente at Innovasjon Norge gjennom Ung Gründer hadde bidratt til å ødelegge deres samarbeid med høyskolen. Flere av fylkeslederne mener at Ung Gründer har for stort fokus på verdiskapingen som skjer etter studentbedrift.

To av de åtte informantene fra høyere utdanning påpekte at de opplevde at samarbeidet med UE ikke ble så nært som ønskelig på grunn av geografiske avstander mellom nærmeste UE-kontor og høyskolen.

4.3.6 Forbedringsmuligheter

For at UE skal lykkes med entreprenørskap i høyere utdanning, er det av avgjørende betydning at det settes inn mer ressurser, både nasjonalt og i fylkene. I tillegg må organisasjonen tilegne seg mer kompetanse. Dette er hva fylkeslederne mener er aller viktigst.

Ledelsen i UE Norge fortalte at de er i prosess med å ansette en person som skal ha spesialansvar for høyere utdanning. Denne ansettelsen vil bidra til å øke kompetansen hos UE Norge om entreprenørskap i høyere utdanning. Denne personen vil ha som ansvar å videreutvikle dagens programkonsepter, i tillegg til å gjøre innsalg. Omdømmeundersøkelsen viser at UE har et veldig godt omdømme i høyskolene og universitetene hos de som kjenner til UE. Strategien fremover blir å velge ut noen utdanningsinstitusjoner og arbeide målrettet for å få til et godt samarbeid. Fylkeslederne ser svært positivt på at UE Norge forsterker sine ressurser på høyere utdanning, og mener det er nødvendig for at organisasjonen skal kunne ta steget videre innenfor denne satsingen. Det er et ønske fra flere av fylkeslederne at det fra nasjonalt hold tas initiativ til utvikling av en overordnet strategi som legger kursen for hvordan målene skal nås, med styring fra nasjonalt hold. Alternativt nevner de at det kan etableres en gruppe fra de fylkesforeningene som faktisk har lyktes innenfor høyere utdanning, som får i oppgave å utarbeide en plan for videre jobbing. Det ble også foreslått at regiongruppene i større grad bør bli flinkere å samarbeide om entreprenørskap i høyere utdanning, samt økt grad av kunnskapsdeling og erfaringsutveksling mellom fylkesforeningene.

Fylkeslederne hadde følgende forslag til hvordan UE kan forbedre sitt tilbud til studenter og ansatte i høyere utdanning:

- Utvikling av nye konsepter som fokuserer mer på innovasjonsprosessen enn selve bedriftsetableringen.
- Mer arbeid med sosialt entreprenørskap og gründercamp. Det er enklere å nå inn i høgskole- og universitetssektoren gjennom sosialt entreprenørskap.
- Viktig at oppdraget til gründercamp har en sammenheng med studiet, at det er noe studentene ser nytten av.
- Fornyelse av SB-programmet.
- Ha mindre fokus på verdiskapingen i SB, men mer fokus på prosessene rundt SB.

Det er ønskelig fra fylkesforeningene at Kunnskapsdepartementet gjør en større innsats for å forankre entreprenørskap i høyere utdanning.

De ansatte ved høgskolene mener at man i dag er for mye avhengig av enkeltpersoner i UE for at man skal lykkes med satsingen. Disse hadde følgende råd og anbefalinger om hvordan UE kan forbedre sitt tilbud til høyere utdanning:

- Mindre personavhengighet.
- UE må innta en god meglerrolle, skape bånd og entusiasme rundt entreprenørskap i høyere utdanning.
- UE må bli flinkere både til å formidle og til å selge sitt budskap.
- Viktig at UE øker sin egen kompetanse. Ansatte i høyere utdanning legger spesielt vekt på bakgrunn og kompetanse for det man driver med.
- Prøve å finne en innsalgsmetode hvor UE ikke bare skal selge sine egne produkter. UE bør være mer åpen for å diskutere entreprenørskap generelt. Den samme malen passer nødvendigvis ikke inn på alle høgskolene.
- Bidra til å skape møteplasser for akademisk påfyll, et akademisk lavterskelnivå, men samtidig slik at ansatte i høyere utdanning kan få presentert papers om det entreprenørskapsarbeidet som de holder på med.
- Sommerskole i entreprenørskap som gir studiepoeng for ansatte i høyere utdanning.
- Nærhet til høgskolene er veldig viktig, og UE bør derfor vurdere organiseringsmåten.
- UE må jobbe mer langsiktig i forhold til høyere utdanning, og ikke falle for fristelsen med for mange kortvarige "happenings" slik som ved

Gründercamp; det blir bare en begivenhet som ikke gir samme læringsutbyttet.

- UE-ansatte bør være mer ydmyk i dialogen med høgskolene og universitetene. Det er ikke slik at UEs programmer er det eneste saliggjørende. Arbeidet må gjøres i fellesskap; vi må hjelpe hverandre til å bli bedre. UE bør ha en mer åpen holdning til at både skolen og lærerutdanningen har noen kvaliteter som UE kan være med å styrke i stedet for å lage til en slags konkurranse.

Lederen for START Norge mener at UE bør satse mer på å få studentene til å "pushe" entreprenørskap innenfra og til administrasjonen ved høgskolen/-universitetet. Dette kan blant annet oppnås gjennom et tettere samarbeid med START Norge.

4.4 OPPSUMMERING: OMFANG, KOMPETANSE OG KVALITET

I første programplan fra 2002-2005 hadde UE en målsetting om å nå ut med sine programmer og aktiviteter til:

- Minst 20 % av et årskull elever i grunnskolen (om lag 100 000 elever pr år)
- Minst 20 % av et årskull elever i videregående skole (om lag 12 000 elever pr år)
- Minst 10 % av et årskull studenter i høgskole og universitet (om lag 4 000 studenter pr år)

Gjennomføringen av programmene skulle skje i nært samarbeid med lokalt arbeids- og næringsliv.

I den andre programplanen for 2006-2009 var det ikke fastsatt konkrete tall for omfang, men tidlig i programperioden ble det vedtatt at måltallet skulle være å nå minst 200 000 elev- og studentaktiviteter årlig innen 2010 knyttet til UEs programmer. 130 000 elever skulle nås i grunnskolen (1. til 10. trinn), 68 000 elever i videregående skole og 2 000 studenter i høyere utdanning. Fokuset for den andre programperioden var å oppnå måltallene gjennom å tilby nye programmer av høy kvalitet.²⁸

²⁸ Måltallene er beskrevet i Strategiplan for Ungt Entreprenørskap 2008-2010

I den tredje programplanen for perioden 2010-2014 er UEs mål for omfang, kompetanse og kvalitet som følger:

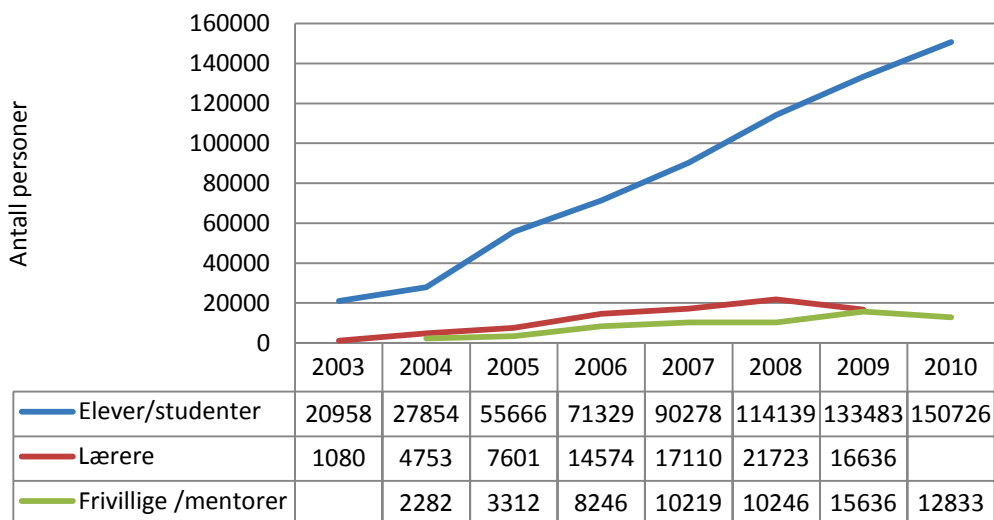
UE skal vedlikeholde eksisterende aktivitet samt øke volum og kvalitet innenfor de skoler som er i gang. UE skal gi tilbud til nye skoler og institusjoner og gjøre kobling til lokalt arbeids- og næringsliv. UE skal nå flere elever på alle trinn i utdanningsløpet og arbeide for at alle elever skal få tilbud om entreprenørskapsopplæring. For å øke kvaliteten på tilbudet til elevene, vil UE bidra til å styrke entreprenørskapskompetansen hos lærere, forelesere, skoleleder, samt stimulere til å utvikle kunnskap, kompetanse og interesse for entreprenørskap blant personalet i utdanningssystemet.

UE arbeider fremdeles for å nå målet om at 200 000 elever og studenter på et års årskull skal ha gjennomført aktiviteter og/eller programmer i regi av UE.

4.4.1 Omfang

Figur 13 nedenfor viser det totale omfanget av elever, lærere og frivillige som har deltatt i UEs programmer i perioden 2003 til 2010.

Omfang: elever, lærere og frivillige

Figur 13 Antall UE aktiviteter som elever, lærere og mentorer har deltatt på i perioden 2003 til 2010.

Som figuren illustrerer, har det vært en kraftig vekst i antall personer som har vært involvert i UEs aktiviteter og programmer gjennom hele perioden fra 2003 til i dag. I 2003 var det totalt 20 958 elever og studenter som deltok i UEs programmer og aktiviteter, mens i 2010 har antallet vokst til 150 726. I første programplanen hadde UE et mål om at minimum 2000 veiledere fra lokalt næringsliv årlig skulle bidra og være engasjert i UEs aktiviteter. Figuren ovenfor viser at antall frivillige har økt med mer enn 10 000 fra 2004 til 2010. Inkludert i tallet over frivillige/mentorer er også andre grupper utover næringslivet, slik som offentlig ansatte, politikere, foreldre og andre. Felles for gruppen av frivillige/mentorer er at de har bidratt med sin erfaring og kompetanse uten å ta betalt for denne tjenesten.

Tilsvarende som for elever og frivillige, har også antall lærere som har deltatt i UEs programmer og aktiviteter økt kraftig gjennom perioden. Den største økningen blant lærere involvert i UEs programmer og aktiviteter var i perioden fra 2005 til 2008. Det var også i denne perioden at UE lanserte mange nye programmer og aktiviteter. I forbindelse med lanseringen av alle de nye programmene ble det også gjennomført svært mange kurs for lærerne.

Tabell 19 viser måloppnåelse i forhold til omfang for de to første programplanperiodene.

Tabell 19 Måloppnåelse for omfang for første og andre programplanperiode.

Programperiode	Mål	Måloppnåelse
Programplanperiode 1	Minst 20 % av et årskull elever i grunnskolen (om lag 100 000 elever pr år)	16 000 elever
	Minst 20 % av et årskull elever i videregående skole (om lag 12 000 elever pr år)	37 400 elever
	Minst 10 % av et årskull studenter i høgskole og universitet (om lag 4 000 studenter pr år)	2 200 studenter
Programplanperiode 2 ²⁹	130 000 elever i grunnskolen	83 300 elever
	68 000 elever i videregående skole	61 300 elever
	2 000 studenter i høyere utdanning	5 578

²⁹ Målet tilknyttet omfang i Programplan 2 (200 000 elev- og studentaktiviteter) skulle nås innen år 2010; derfor benyttes 2010 tall

Tabellen viser at i første programplanperiode hadde UE størst utbredelse i de videregående skolene, noe som er naturlig siden ungdomsbedrift var UEs første programtilbud. Følgforskningen fra 2006 konkluderte i forhold til første programperiode med at UE hadde kommet i mål med å fremme entreprenørskap på alle nivåer i skoleverket, men at spredningen av UEs konsepter og konseptrelaterte tiltak varierte på ulike nivåer.³⁰ Evalueringen konkluderte med at UE hadde nådd målet i videregående opplæring. I forhold til å nå målet om 20 % av årskull elever i grunnskolen og minst 10 % av et årskull på høyskole og universitet, var UE fortsatt et stykke unna.

I programplanperiode to er det derimot i grunnskolen hvor UE hadde størst utbredelse, dette som en følge at flere programmer for grunnskolen ble lansert i denne perioden, i tillegg til at det ble jobbet ekstra for å forankre entreprenørskap inn i grunnskolen. Tabell 19 viser at UE ikke nådde målene sine i forhold til grunnskole og videregående skole. UEs statistikker viser at 5 578 studenter deltok i UE relaterte aktiviteter og programmer. Av disse var det 2269 studenter som deltok i SB, KAN, Gründercamp, Leder for en dag, Cambridge eksamen og introduksjonsbedrift. Det er derfor grunnlag å si at UE nådde målet sitt for høyere utdanning i programplanperiode to.

4.4.2 Kompetanse og kvalitet

UE har jobbet bevisst for å øke kompetansen hos både lærerne og veilederne, for på den måten å sikre god kvalitet i alle ledd. Alle som jobber med undervisningsopplegg i regi av UE, skal være kvalifiserte for arbeid med entreprenørskapsopplæring. Fylkesforeningene har en viktig rolle som formidlere og skal bistå lærere og veiledere med opplæring og veiledning gjennom kurs/seminarer og på eventuelle andre måter. UE Norge bidrar med informasjonsmateriell. Andre tiltak som gjøres i for å sikre god kvalitet, er kontinuerlige evalueringer av alle aktiviteter som gjennomføres i både lokalt og nasjonalt. Evalueringene i etterkant av programmer og aktiviteter brukes som grunnlag for å forbedre og videreutvikle aktivitetene/programmene.

³⁰ Frydenlund, S., Hella Eide T. og Johansen, V. (2006). Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps program: "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 3. Års følgeevaluering. ØF-notat nr: 07/2006

Nasjonalt har UE et kvalitetsutvalg som gjennomgår alt læremateriell og elevmaterieill. Kvalitetsutvalget består av representanter fra tre av fylkesforeningene og fra UE Norge.

Følgforskningen for første programperiode³¹ konkluderte med at UE i stor grad har lyktes med sitt arbeid i forhold til lærerne, men ikke i like stor grad blant veilederne. Dette forklares med at UE hadde hatt et særlig fokus på kvalifisering av lærerne. Følgforskningen viste at tre av fire lærere mente at UE hadde god kompetanse i forhold til å bistå elever, lærere og mentorer i arbeidet med å øke elevens entreprenørskapskompetanse. Fire av fem lærere og halvparten av mentorene var tilfredse med jobben som ble gjort i fylkesforeningene. Ni av ti lærere var fornøyd med UEs service, og syv av ti lærere var fornøyd med den faglige servicen. Halvparten av mentorene var ikke helt fornøyd med UE på fylkesnivå, og en av tre mentorer mente blant annet at de ikke fikk tilstrekkelig opplæring. Over halvparten av UB-lærerne var godt fornøyde med UEs læremateriell i forhold til dets faglige og praktiske verdi, mens det tilsvarende tallet for elevene var i overkant av 40 %.

I studien Ungdomsbedrifter og entreprenørskap³² ble det avdekket at blant UB-lærere som samarbeidet med UE, var det stor enighet om at UE opplevdes som enkel å samarbeide med og at de hadde et faglig godt opplegg.

I 2008 ble det gjennomført en studie om entreprenørskapsopplæring og elevenes læringsutbytte³³. I denne studien ble det blant annet stilt spørsmål til lærere om hvordan de oppfattet UE. Et viktig funn var at 85 % av EB-lærernes som hadde deltatt på seminar/kurs i regi av UE, hevdet at kursene hadde hatt moderat til stor innvirkning på deres undervisning. 60 % av elevbedriftslærerne var enige i påstanden om at de ble tatt godt i mot ved henvendelser til UE, at de alltid får rask tilbakemelding på henvendelser, samt at UE er lydhøre. 52 % av EB-lærerne mente at UE tilbyr aktiviteter som har høy faglig kvalitet, mens 56 % ikke var misfornøyde med opplæringen/veiledningen fra UE. Det ble videre avdekket at i

³¹ Frydenlund, S., Hella Eide T. og Johansen, V. (2006). Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps program: "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 3. Års følgeevaluering. ØF-notat nr: 07/2006

³² Haugum, M.(2005) Ungdomsbedrifter og entreprenørskap – 2005. Nord-Trøndelagsforskning. NTF-notat 2005:4.

³³ Johansen, V., Skålholt, A. og Schanke, T. (2008). Entreprenørskapsopplæring og elevenes læringsutbytte. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 08/2008.

overkant av 50 % av EB-lærerne mente at lærematerialet hadde høy faglig kvalitet, var praktisk og enkelt å bruke, og var tilpasset deres behov. Lærerne var i hovedsak fornøyd med det arbeidet som UE utfører.

4.4.3 UEs egen vurdering av måloppnåelse i forhold til omfang, kompetanse og kvalitet

Fylkesledernes oppfatning er at de er kommet relativt langt i forhold til å nå egne mål tilknyttet omfang, kompetanse og kvalitet, tatt i betraktning de tilgjengelige ressurser. Det er en allmenn oppfatning blant fylkeslederne at UE organisasjonen totalt sett er kommet langt i å nå målsettingene for omfang, kompetanse og kvalitet, men at det fremdeles gjenstår en del. Lavest måloppnåelse vurderer de det er innen høyere utdanning. Fylkeslederne påpekte at de har vært, og fortsatt er, veldig opptatt av at omfanget ikke skal gå på bekostning av kvaliteten på tilbudene. En av fylkeslederne kommenterte at han synes at UE har gapt for høyt og spredt seg for vidt de siste årene, i form av mange ulike programmer og ulike delmål. Denne lederen mener at UE burde konsentrere seg om en kjernevirksomhet.

Ledelsen i UE Norge bekreftet at de ikke hadde nådd sine måltall relatert til omfang, men at målet skal nås på sikt. I forhold til kvalitet har UE en stor prosess gående. I denne prosessen diskuteres hvordan UE kan jobbe smartere, samtidig som kvaliteten i programmene ivaretas. UE ønsker ikke at omfanget skal gå på bekostning av kvalitet, og ledelsen i UE Norge sier at de er veldig tydelige på at kvalitet og kvantitet henger nøye sammen. UE setter minstekriterier for kvalitet i sin strategi, og det skal settes minstekrav i forhold til innhold.

UE har fokus både på ekstern og intern kompetanse, noe som også vektlegges i forbindelse med rekruttering av nye medarbeidere. En intern kompetanseplan er utarbeidet. En grundig opplæring av mentorer og andre veiledere er viktig både for å øke kompetansen hos disse, men også for å sikre en god kvalitet på veiledningen. Ledelsen i UE Norge forteller at det jobbes mye for å opprettholde og styrke kompetansen på lærere som er med i UEs programmer. Alle store arrangementer er også arena for erfaring og kunnskapsutvikling. I tillegg skjer det mye uformell erfaringsdeling.

Fylkeslederne fortalte at det brukes mye ressurser både for å øke kompetansen hos elever, lærere og veiledere. Ansatte i fylkesforeningene deltar på kurs og konferanser som de ser er viktige for å øke egen kompetanse. Intern kompetanseheving og erfaringsutveksling skjer også gjennom deltakelse i

ledermøter, nettverksmøter, de ulike kompetanseforumene, og gjennom samarbeid med de andre fylkesforeningene i regionen.

4.4.4 Utfordringer relatert til omfang, kompetanse og kvalitet

Fylkeslederne opplever at den største utfordringen i forhold til å nå målene knyttet til omfang, henger sammen med fylkesforeningenes kapasitet og økonomi. Å skaffe nok finansiering oppleves som en kontinuerlig utfordring; flere av fylkeslederne synes at de bruker for mye tid på dette arbeidet i forhold til oppnådde resultater.

Antall ansatte per fylkesforening er få; når ansatte blir syke eller velger å avslutte sitt arbeidsforhold hos UE skaper det utfordringer når kompetanse går tapt.

Et par fylkeslederne viste til at det oppleves som vanskelig å komme inn på studieforberevende utdanningsprogrammer. De opplever ikke at elever på yrkesfaglige utdanningsprogram er like skolemotiverte som elevene som velger studieforberevende. Når det er mange spesialelever i UBene på yrkesfaglige utdanningsprogram gir det seg utslag i kvaliteten på arbeidet. I føringene fra departementene er det et ønske om at omfanget i studieforberevende skal øke, men deres erfaring er at det går bra å komme inn på videregående skoler hvor de har entreprenørskap- og bedriftsutvikling, men at det er vanskelig i forhold til realfag og samfunnsfag. Det påpekes at det er veldig viktig med entreprenørielle egenskaper også hos de som skal arbeide i høyteknologiske yrker.

Innad i skolene møter UE ulike utfordringer; det er konkurranse om tiden i skolen, det er mange skoleeiere og -ledere som er utydelige i forhold til satsingen på entreprenørskap, og skolene mangler penger til å gjennomføre entreprenørskapsaktiviteter. Fremdeles må UE bruke mye tid på å forklare at entreprenørskap og UE programmene er en pedagogisk metode.

Andre utfordringer som fylkeslederne erfarer i forhold til dette satsingsområdet:

- Har ikke nok midler i organisasjonen til å utvikle en god teknisk kvalitet på nettsidene og det trykte materialet.
- Det er knappe ressurser nasjonalt for å forbedre programmene.
- Har lite ressurser lokalt til kompetanseheving av personalet.
- Samarbeidet med UE Norge oppleves litt for ustrukturert.
- Det er kostnadskrevenende å arrangere kurs, spesielt i store fylker med få innbyggere og store avstander.

- Innovasjon Norge som sier at UE er utenfor deres virkemiddelområde; de ønsker å rette seg inn mot de over 18 år.
- For mye fokus på tallet 200 000; målsettinger om kvalitet og verdiskaping er viktigere.
- Behov for mer digitalisering av programmene, men det er kostnads-krevende.

Ledelsen i UE Norge mener at autonomien i skolene kan være deres mulighet, men samtidig deres store utfordring. Det er mer ressurskrevende å banke på alle skoleledernes dører enn å forholde seg til et kommunestyre eller et Storting. En typisk utfordring i grunnskolen er at lærerne følger elevene sine til neste trinn, og da må UE starte opplæringen av ny lærer for det samme programmet på samme klassetrinn til stadighet. Når det hele tiden kommer nye lærere, er det arbeidskrevende å selge seg inn på nytt og på nytt. Det er også stor variasjon i hvor tydelig skoleledelsen er på om man skal jobbe med entreprenørskap eller ikke. På en del skoler er det helt opp til lærerne selv hvilke arbeidsmåter de skal ta i bruk.

Utfordringen med å nå flest mulig lærere og elever, uten at skoleledelsen og skoleeier er dedikert til satsingen på entreprenørskap i utdanningen, bekreftes av representantene fra grunnopplæringen som er intervjuet. I en av kommunene var imidlertid entreprenørskap i utdanningen et prioritert område fra politisk nivå, noe som hadde resultert i at skoleetaten og skolene hadde innarbeidet rutiner og planer for å arbeide med ulike UE programmer gjennom hele grunnskolen. I de øvrige kommunene og fylkeskommunene som var representert i utvalget ble det trukket fram at de engasjerte lærerne ofte følte seg alene, og at det ikke var mulig å få til en helhetlig satsing på entreprenørskap, uten at skoleeier, både på politisk og administrativt nivå, prioriterte og støttet arbeidet. Når det gjelder kompetanse, viser representantene fra grunnopplæringen til at de opplever at UE har et godt tilbud, og at de bidrar til utvikling av lærernes kompetanse. Særlig positivt mener de det er at UE i de seinere årene har fokusert mer på generelle pedagogiske målsettinger og muligheter for arbeidet med entreprenørskap i utdanningen, i stedet for å ha et mer ensidig fokus på de ulike konseptene de tilbyr.

4.4.5 Resultatutvikling

Økt støtte fra både private og offentlige aktører har bidratt til at UE har oppnådd økt omfang av sine aktiviteter over hele landet. Tabell 20 nedenfor viser sammenhengen mellom økning i finansiering, antall ansatte og aktivitet for perioden 2003 til og med 2010. 2002 er ikke inkludert i tabellen fordi dette var et

oppstartsår hvor UE brukte mye av sin tid på forankring av sine daværende konsepter, og representerer derfor ikke et vanlig driftsår. Effekt er komplisert å måle, siden det kan ta flere år fra støtte mottas til at effekten vises tydelig. En bør derfor se totaliteten over flere år, fremfor kun å se på ett år isolert sett. Det betyr at selv om UE hadde økning i finansiering på 29 % fra 2004 til 2005, kan effekten vises over flere år fra det tidspunktet hvor økningen skjedde.

Tabell 20 Utvikling i UEs finansiering, ansatte og aktiviteter i perioden 2003 til 2010.

År	Finansiering	Antall ansatte	EB	UB	SB	EB, UB, SB Totalt	Total aktivitet elever/ studenter
Tall fra 2003	28,8 mill kr.	37	2067	7588	199	9584	20958
Tall fra 2010	81,7 mill kr.	96	14331	11017	451	25799	150726
2004	16,3 %	24,3 %	100,9 %	18,3 %	40,7 %	36,1 %	32,9 %
2005	29,0 %	26,1 %	75,2 %	20,9 %	59,3 %	38,5 %	99,8 %
2006	23,6 %	27,6 %	7,5 %	0,7 %	41,9 %	4,3 %	28,1 %
2007	20,2 %	5,4 %	30,1 %	-3,3 %	-4,6 %	10,1 %	26,6 %
2008	4,5 %	6,4 %	5,4 %	6,3 %	-12,9 %	5,3 %	26,4 %
2009	20,0 %	6,0 %	19,6 %	-0,6 %	1,3 %	9,1 %	16,9 %
2010	1,5 %	9,1 %	11,8 %	-1,3 %	-15,4 %	5,2 %	12,9 %
Total endring fra 2003 til 2010	183,7 %	159,5 %	593,3 %	45,2 %	126,6 %	161,8 %	619,2 %

Tabellen viser også endring i antall ansatte, endring i deltakelsen i bedriftsprogrammene, samt de totale aktivitetene. Fra 2003 til og med 2010 økte UEs finansieringer med 183,7 %. I løpet av den samme perioden økte antall ansatte i UE fra 37 til 96 personer, altså en økning på 159,5 %. Denne økningen har gitt seg utslag i mer enn en seksdobling av aktivitetene fra 2003 til 2010. Totalt for bedriftsprogrammene har økningen vært 161,8 %. Den mest synlige veksten er i grunnskolen, hvor antall elever som deltar i EB nesten er seksdoblet i løpet av disse årene. Dette har nok også en klar sammenheng med at flertallet av de ansatte i UE har grunnskoleerfaring, som beskrevet i 2.6. Økningen i antall elever som har deltatt i UB, har økt med 45,2 % gjennom perioden. De siste årene har det imidlertid vært en liten reduksjon i antall elever som deltar i UB. Selv om det for SB har vært en prosentvis vekst på 126 %, representerer dette ikke noen voldsom økning siden antallet studenter som deltar i SB er så vidt lavt i utgangspunktet.

5. ØVRIGE SATSINGSOMRÅDER

UEs mål relatert til omfang, kompetanse og kvalitet er tett knyttet opp til UEs øvrige satsingsområder: Forankring og samarbeid, Dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid, og Internasjonalisering. I det foreliggende kapitlet redegjøres det for UEs innsats for å forankre sine tilbud hos målgruppene. (punkt 5.1) Videre redegjøres det for hvordan UE arbeider for å sikre dokumentasjon for fremtidig forskning og utvikling. (punkt 5.2). Internasjonalisering er det siste satsingsområdet som blir belyst (punkt 5.3). Til slutt gjøres en oppsummering av satsingsområdene som er presentert i dette kapitlet.

5.1 FORANKRING OG SAMARBEID

Arbeid med forankring og samarbeid, både på nasjonalt og lokalt nivå, har vært i fokus siden etableringen i 1997. I den første programplanen sies det at UE skal utvikle en kanal mellom nasjonale prioriteringer og lokal gjennomføring, i nært samarbeid med statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter.

I andre programplanperiode sier UE at de skal være en foretrukket samarbeidspartner i entreprenørskapssatsingen i utdanningssystemet. UEs aktiviteter og programmer skal være forankret i lokale skole- og kommuneplaner. UE har et mål om at 80 % av alle grunnskoler og videregående skoler som UE samarbeider med, skal samarbeide med lokalt næringsliv om entreprenørskap som utdanningsmål gjennom partnerskapsavtaler.

Mål om forankring og samarbeid er i gjeldende programplan (2010-2014) formulert som følger:

Programmet skal bidra til å samordne satsingen på entreprenørskap i utdanningen, og UE vil arbeide for å realisere nasjonale, fylkeskommunale og kommunale mål og prioriteringer innenfor entreprenørskap i utdanning

Programmet skal sikre at satsingen på entreprenørskap i skolen er et spleiselag av mange aktører. Samarbeid mellom skole og næringsliv skal utvikles videre og på skolenivå skal arbeidet forankres gjennom partnerskapsavtaler med bedrifter.

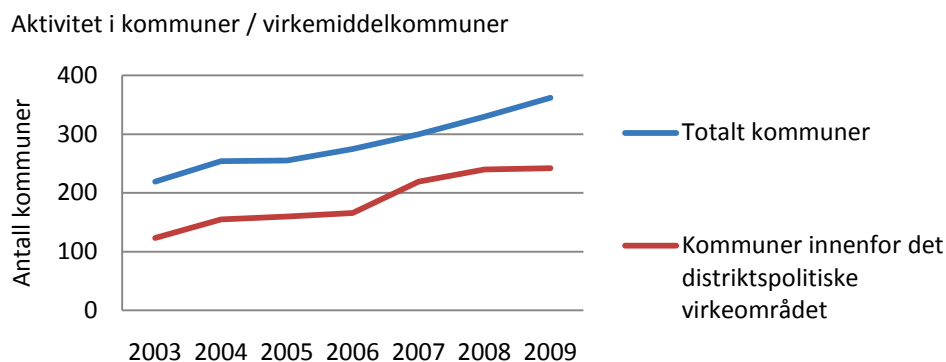
5.1.1 Forankring hos eiere og ledere av utdanningsinstitusjoner

UE har som målsetting å involvere alle kommuner og fylkeskommuner gjennom sin entreprenørskapssatsing, og på denne måten skape en sterk lokal og regional forankring, så vel som å bidra til en styrket nasjonal forankring.

UE har siden programstarten i 2002 jobbet målrettet med å forankre entreprenørskap hos skoleeierne for at disse skal få et bevisst forhold til entreprenørskap, og for at de skal sende ut signaler om at det skal jobbes med entreprenørskap i skolene i deres kommuner. Fylkeskommunene er en vesentlig bidragsyter til UEs fylkesforeninger. Fylkesforeningene har et nært samarbeid med fylkeskommunene, spesielt i forhold til entreprenørskapsarbeidet i videregående opplæring. I programperioden for årene 2006-2009 hadde UE som mål å rekruttere inn 80 % av kommunene i Norge som medlemmer av UE.

UE har siden 2006 hatt en samarbeidsavtale med kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, KS. For UE er KS en viktig samarbeidspartner i arbeidet med å få forankret entreprenørskap i utdanningen hos skoleeierne (kommunene). Ett av tiltakene for å stimulere til lokal aktivitet og styrke samarbeidet mellom KS og UE, er Entreprenørskapsprisen. Prisen deles ut årlig til en skoleeier som har jobbet systematisk med en helhetlig satsing på entreprenørskap over tid.

Figur 14 nedenfor viser at UE siden 2003 har fått utbredelse i stadig flere kommuner.

Figur 14 Antall kommuner som UE samarbeider med i perioden 2003 til 2009.

Figuren viser også utviklingen i aktivitet i kommuner som hører inn under det distriktspolitiske virkeområdet, og her er det en klar økning fram til 2008, med en påfølgende utflating.

Følgforskningen av den første programplanperioden hadde et spesielt fokus på hvordan skolens eiere og forvaltning la til rette for entreprenørskapsopplæring og for utvikling av UEs konsepter. Notatet fra denne evalueringen viser at UE på det tidspunkt var godt forankret i Norge, og da spesielt på regionalt nivå. UE fikk i 2004 også en plass i den nasjonale strategiplanen for entreprenørskap i utdanningen. Evalueringen viste for øvrig at det fra sentralt hold ikke hadde blitt utviklet klare retningslinjer for hvordan skolens ledelse og lærere skal forholde seg til, og arbeide med, entreprenørskap i skolen.

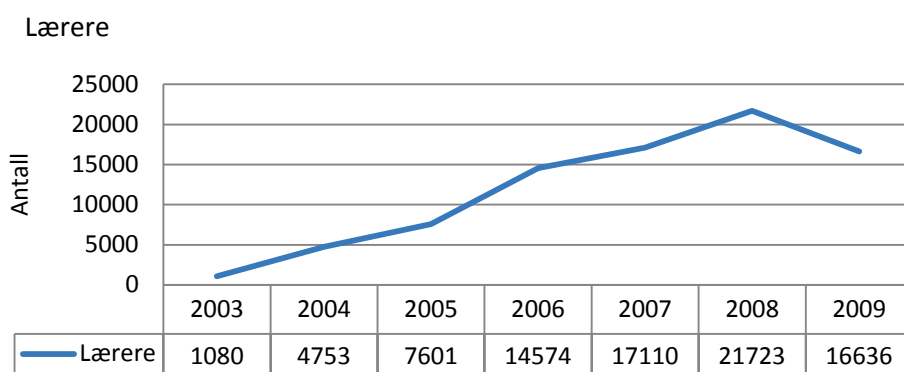
5.1.2 Forankring blant lærere og lærerstudenter

Gjennom hele skoleåret tilbyr UE kurs, skreddersydd både for lærere og for veiledere fra næringslivet. Dette kan være kurs i forhold til enkelte programmer, eller det kan være mer generelle entreprenørskapskurs. UE har videre som målsetting å invitere til årlige arenaer og konferanser for erfaringsutveksling og læring i fylker og nasjonalt, og tilrettelegge møteplasser og nettverk mellom ulike aktører.

De senere år har fylkesforeningene inngått samarbeid med flere av de høyere utdanningsinstitusjonene som tilbyr lærerutdanning, hvor UE er inne i lærerutdanningen og gir kurs og veiledning om bruken av UEs programmer.

I forbindelse med utformingen av nye rammeplaner for lærerutdanningen har UE bidratt aktivt. I 2010 ble Rammeplan for ny lærerutdanning for lærere som skal arbeide i grunnskolen lansert. Nå er entreprenørskap blitt et obligatorisk element i fagene pedagogikk og elevkunnskap, og i samfunnsfag. Styreleder i UE Norge deltok i rammeplanutvalget.

Figur 15 nedenfor viser antall lærere som har vært involvert i gjennomføringen av UEs programmer og andre aktiviteter.

Figur 15 Antall lærere som har deltatt i UE-aktiviteter i perioden 2003 til 2009.

Vi ser her at antall lærere som har vært involvert i gjennomføringen av UEs programmer og/eller andre aktiviteter, har økt fra 1080 i 2003 til hele 16636 i 2009. I perioden fra 2005 til 2008, hvor UE lanserte en rekke nye programmer, er det også en sterk økning i antall lærere som har vært involvert i UE-aktiviteter og programmer. Toppåret var 2008 hvor mer enn 21 000 lærere var involvert i UEs programmer og andre aktiviteter.

I programplanperioden 2002-2005 hadde UE et mål om at 1000 lærere hvert år skulle delta på deres kurs relatert til kreativitet og entreprenørskap i undervisningen. Følgeevalueringen for perioden 2002-2005 konkluderte med at UE i stor grad hadde lyktes med sitt arbeid i forhold til å kvalifisere lærere.³⁴ Tre av fire lærere mente at UE hadde god kompetanse i forhold til å bistå elever, lærere og mentorer i arbeidet med å øke elevenes entreprenørskapskompetanse. Fire av fem lærere var tilfredse med jobben som ble gjort av UE i fylkene. Ni av ti lærere var fornøyde med UEs service, og syv av ti var fornøyde med den faglige veiledningen. Over halvparten av ungdomsbedriftslærerne var godt fornøyde med UEs læremateriell i forhold til dets faglige og praktiske verdi.

Den positive opplevelsen av UE blant lærerne bekreftes av det noe begrensede utvalget som den foreliggende studien omfatter. De beskriver at UEs ansatte er kompetente, imøtekommende og veldig serviceinnstilte, og at de gjennomgående har et godt og varig samarbeid med UE lokalt.

³⁴ Frydenlund, S., Hella Eide T. og Johansen, V. (2006). Følgeforskning av Ungt Entreprenørskaps program: "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 3. Års følgeevaluering. ØF-notat nr: 07/2006

5.1.3 Forankring blant offentlige myndigheter

Statlig forankring er en forutsetning for UEs virksomhet. UE Norge har blant sine viktigste oppgaver å ivareta det gode samarbeidet med NHD, KRD og KD. UEs erfaring er at den statlige forankringen er med på å skape legitimitet for deres arbeid med entreprenørskap i utdanningen.

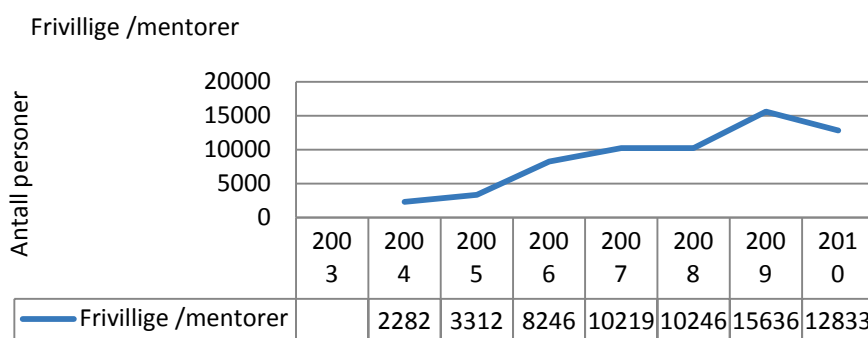
UE erfarer at det gode samarbeidet med NHD og KRD er veldig viktig i arbeidet med å forankre entreprenørskap i skolen. I den første og andre programplanperioden var den nasjonale strategiplanen *Se mulighetene og gjør noe med dem!* svært viktig i dette arbeidet. I den gjeldende programplanperioden (2010-2014) er det den nye handlingsplanen for entreprenørskap i utdanning som brukes for å legitimere departementenes satsing på entreprenørskap i utdanning.

Når det gjelder Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet, oppleves det en noe mer avgrenset kontakt og støtte. Noen av informantene beskriver at dette trolig begrenser UEs mulighet for å nå ut til skoleverket i større grad enn de så langt har oppnådd.

5.1.4 Forankring i næringslivet

UE har en gylden regel om at alle UEs programmer skal gjennomføres av eller med representanter fra lokalt arbeids- og næringsliv. På denne måten skal samhandlingen mellom skolen og lokalt næringsliv styrkes. Gjennom en lang rekke ulike aktiviteter rekrutteres frivillige til innsats i skolen.

Figur 16 nedenfor viser en oversikt over hvordan antall frivillige veileder/mentorer har økt fra 2003 og fram til i dag.

Figur 16 Antall frivillige som har deltatt som mentorer o.a. i UE-aktiviteter i perioden 2003 til 2009.

De frivillige represententer i stor grad arbeids- og næringsliv, og gjør en viktig rolle i skolene som veiledere og mentorer. Inkludert i figuren er også personer som har deltatt som jurymedlemmer på UE arrangementer, slik som de lokale og nasjonale messene.

I programperioden for 2002 – 2005 hadde UE et mål om at minst 2000 veiledere fra lokalt næringsliv skulle være engasjert i arbeidet. I samme periode hadde også UE et mål om at minimum 25 % av alle skoler skulle ha partnerskapsavtaler med lokalt næringsliv.

Følgeevalueringen fra 2006 konkluderer med at UE gjennom den første programperioden hadde fungert godt som brobygger mellom skole og lokalt næringsliv, men at det var en del variasjoner mellom fylker.³⁵

5.1.5 UEs egen oppfatning av måloppnåelse

Når det gjelder forankring på nasjonalt nivå, så er den generelle oppfatningen blant fylkeslederne at UE er kommet langt i dette arbeidet. De opplever at den statlige forankringen har vært avgjørende for de resultatene som er oppnådd i løpet av programperiodene.

Tolv av de seksten fylkesforeningene føler at de nærmer seg måloppnåelse i forhold til forankring i eget fylke, eller at de har nådd sine målsettinger om forankring. De påpeker likevel at forankringsarbeidet er en kontinuerlig prosess.

Ledelsen i UE Norge mener at organisasjonen er på god vei i forhold til forankring, og at det har skjedd en enorm utvikling bare de siste fem årene. Samtidig har lærerens kunnskap om entreprenørskap økt betraktelig, og begrepet entreprenørskap er blitt mye mer innarbeidet i samfunnet.

Representantene fra skoleverket som er intervjuet, bekrefter UEs egen oppfatning om forankring. UE beskrives som en sentral aktør som bidrar sterkt til satsingen på entreprenørskap i utdanningen i fylkene/kommunene, og som en aktør som er vel etablert gjennom de siste årene.

³⁵ Frydenlund, S. og Hella Eide T. (2005). Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 2. Års følgeevaluering. Østlandsforskning. ØF-notat nr: 04/2005

5.1.6 utfordringer i forhold til forankring og samarbeid

Fylkeslederne opplever at forankringsarbeidet er en ressurskrevende prosess, men også andre utfordringer er tydelige for UE. Den tydeligste utfordringen er kapasiteten i fylkesforeningene. Svært mange av fylkeslederne fortalte at de ikke hadde kapasitet til å nå ut til flere med dagens bemanning, og samtidig hadde de ikke økonomi til å kunne ansette flere personer.

Innad i skolene møter UE en rekke hindringer. Det er mange som ønsker å komme inn i skolene med ulike tilbud, og UE møter konkurranse, om ikke så ofte innenfor entreprenørskap som innenfor andre områder av relevans for skolen. I mange av skolene er det fremdeles ildsjelene som tar ansvaret for entreprenørskap, noe som gjør at satsingen blir personavhengig. UE opplever at det fremdeles er mange lærere som kun ønsker å jobbe på en mer teoretisk måte, og entreprenørskap kan bli betraktet som rent ekstraarbeid. I tillegg er det slik at skolene ofte velger å jobbe med det som de blir målt på gjennom de nasjonale prøvene og andre nasjonale og internasjonale tester. UE har en jobb som må gjøres i forhold til å overbevise lærere om at programmene til UE faktisk er godt forankret i forhold til læreplanene.

I forhold til offentlig forvaltning fremkommer det en skuffelse blant flere av fylkeslederne over at KD og Udir ikke gjør en større innsats i forhold til å forankre entreprenørskap i skolene. Det er også en viss skuffelse over at fylkesmannens utdanningsavdeling i de ulike fylkene heller ikke tar større initiativ for å styrke arbeidet med entreprenørskap i utdanningen. Det sistnevnte har nok en klar sammenheng med den opplevde manglende prioritering av entreprenørskap i utdanningen fra nasjonalt nivå, siden det regionale statlige leddet i utdanningssektoren har ansvar for å følge opp de områdene som er prioritert fra nasjonalt skolemyndigheter.

Ledelsen i UE Norge ønsker at Utdanningsdirektoratet skal inkludere entreprenørskap i de halvårlige undersøkelsene som de sender ut til alle skoler, fordi det som blir målt oftest også blir prioritert og utført lokalt. Krav om rapportering på entreprenørskap vil da kunne bidra til en større forankring i skolene. UE-ledelsen påpeker at selv om begrepet entreprenørskap er blitt stadig bedre forankret, er det fremdeles et stykke å gå, og forankringen av entreprenørskapsbegrepet i skolene oppleves ganske umodent i forhold til det UE holder på med.

5.2 DOKUMENTASJON, EVALUERING, FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID

I programplanen for Ungt Entreprenørskap, gjeldende for perioden 2010 – 2014, er følgende mål definert i forhold til dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid:

”UEs arbeid med entreprenørskap i utdanning skal dokumenteres, både gjennom årlige rapporter, men også ved å danne grunnlag for framtidig forskning. Alle aktiviteter skal jevnlig evalueres. På bakgrunn av rapporter og evalueringer, vil et kontinuerlig utviklingsarbeid pågå for å sikre kvalitet og for å kunne tilby nye programmer og aktiviteter både nasjonalt og internasjonalt i forhold til hovedmålet med programmet.”

Helt siden oppstart av den første programperioden i 2002, har UE hatt et kontinuerlig fokus på dokumentasjon av alle sine aktiviteter. Det har vært et mål at informasjonen skulle kunne danne grunnlag for fremtidig forskning, men også som grunnlag for videreutvikling av UEs konsepter. Gjennom tildelingsbrevene har departementene både stilt krav til rapporteringens form, og til at programmene skulle evalueres. UE har innrettet sin registrering av aktiviteter på en slik måte at det har vært mulig å oppfylle departementenes ønsker i forhold til rapporteringen.

I dette delkapitlet gis en beskrivelse av hvilken type dokumentasjon som UE utarbeider, hvordan aktiviteter registreres, interne evalueringer som er gjennomført, samt eksterne evalueringer og forskningsprosjekter. Til slutt gis en kort redegjørelse for hvordan UE arbeider med programutvikling, samt en oppsummering.

5.2.1 Dokumentasjon

Siden 2002 har det vært tre programplaner som har vært bærebjelken for all aktivitet og dokumentasjon i UE-organisasjonen. I programplanene er det definert hovedmål for programmet, prioriterte satsingsområder og delmål innenfor de ulike satsingsområdene. Programplanene har også blitt brukt som grunnlag for søknad om statlig finansiering. Kravene og føringene i tilsagnsbrevene er utformet på en slik måte at det skal være mulig å måle måloppnåelse i forhold til det som er beskrevet i søknaden.

5.2.2 Dokumenter

I tillegg til den overordnede programplanen utarbeides det på nasjonalt nivå 3-årige strategiplaner med resultatmål som revideres hvert år, samt årlige handlingsplaner/aktivitetsmål med indikatorer på måloppnåelse og budsjetter. Fylkesforeningene har sine egne 3-årige strategiplaner som revideres hvert år, samt årlige handlingsplaner. Strategi- og handlingsplanene i fylkene tar utgangspunkt i den felles programplanen og de nasjonale strategi- og handlingsplaner, men har sine egne lokale tilpasninger.

5.2.3 Rapportering

UE Norge er ansvarlig for rapporteringen til departementer og samarbeidspartnere. Denne rapporteringen tar blant annet utgangspunkt i registrerte aktiviteter i fylkesforeningene. I tillegg til dette gjøres det halvårlige rapporteringer til styret nasjonalt, og til fylkesforeningene. Årlig utføres evalueringer i forhold til handlingsplaner og strategier på alle nivåer. Videre utarbeides årlige budsjettvedtak knyttet til handlingsplanene. Det foretas også eksterne evalueringer ut fra prioriteringer i strategiplaner og program.

5.2.4 Registrering av aktiviteter

For å kunne utarbeide den påkrevde rapporteringen som beskrevet i avsnittet ovenfor, må alle aktiviteter registreres i UEs database. Dette gjelder både de aktivitetene som gjøres i regi av UE Norge, og de aktivitetene som fylkesforeningene har ansvar for. UE etablerte tidlig rutiner for hvordan registrering av aktiviteter skulle foregå. Registrering av aktiviteter er ofte tema i ledermøtene. På denne måten får de ansatte en omforent forståelse av hvordan tellingen skal foregå. I 2002 ble det besluttet at alle skoler og lærere som arbeidet med entreprenørskap i skolen, skulle registreres i en sentral database for forskning, formidling og idéutveksling. Det ble i den forbindelse etablert en egen prosjektgruppe som jobbet med dette. I 2003 ble det innført krav om at UBer og SBer skulle registreres i Brønnøysundregistret. For elever i grunnskolen ble registrering gjort i forhold til antall elever som deltok i aktiviteten, kjønn, samt skole og lærernavn. I årene deretter, hvor det ble utviklet flere programmer, ble det også innført rutiner for registrering av aktiviteter i forhold til disse nye programmene. Foruten registrering av aktivitetene i skolene, har UE hele tiden hatt et system for registrering av andre aktiviteter, slik som for eksempel kurs og messer, hvor elever, lærere og frivillige har blitt registrert.

I juni 2008 la UE om til ny nettside, og fikk samtidig et helt nytt administrasjonssystem for registrering av aktiviteter. Dette bygger på Oracle-verktøy og

–database. I forbindelse med utarbeidelse av kravspesifikasjon til systemet, ble det opprettet en ressursgruppe bestående av et utvalg av fylkeslederne som definerte organisasjonens behov. Det nye systemet ble bygget opp i forhold til de oppgavene og utfordringene som UE anså lå foran dem i nær framtid, og det ble tatt hensyn til at det nye systemet skulle ha kapasitet og utvidelsesmuligheter for å ivareta UEs utvikling på lengre sikt. Det var primært tre målsettinger som UE ønsket å ivareta med systemet:

- Holde en god og effektiv kommunikasjon med kunder.
- Dokumentere all aktivitet på en god måte.
- Effektivisere og kvalitetssikre arbeidet.

Portalen er landsdekkende, med fylkesvise internettportaler med artikler og nyheter, samt en aktivitetsoversikt som administreres i hvert fylke. Det er også en "min side" funksjon hvor registrerte brukere får tilgang til læremateriell og tilpasset informasjon. Det er et administrasjonsområde hvor UE-staben kan håndtere fylkenes internettsider, registrere og holde oversikt over programaktivitet og kommunisere direkte til ønsket målgruppe. En kopi av UEs løsning er i dag i bruk hos JA-YE Europe, samt hos flere søsterorganisasjoner i Europa. I følge årsmeldingen for UE i 2008 har Accenture gjennomført en evaluering som viser at det norske systemet er langt foretrukket fremfor andre tilsvarende systemer. Ledelsen i UE Norge fortalte at de hadde lagt vekt på at systemet skulle være transparent: Gjøres det en større feil i ett fylke, vil det bli avdekket.

Systemet er bygget opp på en slik måte at også lærere kan gå inn i systemet for å registrere aktiviteter i forhold til UEs programmer. Det er i varierende grad at lærere faktisk registrerer aktivitet. Det er derfor nødvendig med en nøye oppfølging fra UEs side for å fange opp all aktiviteten. I forbindelse med halvårsrapportering til UE Norge, gjøres det en omfattende jobb over hele landet for å få registrert inn all aktivitet i systemet, hvor lærere og veiledere kontaktes av de UE-ansatte.

Flertallet av fylkesforeningene gjør all registrering av aktiviteter selv, fordi skolene ikke rapporterer. I en travel skolehverdag er det en utfordring å få de skoleansatte til å bruke tid på å registrere aktiviteter, uten at det ligger en særskilt motivasjon til grunn. Det ble også påpekt at ikke alle lærere i grunnskolen nødvendigvis har enkel tilgang til PC mens de er på skolen.

Lederne i fylkesforeningene har både positive og negative erfaringer i forhold til bruk av systemet. Blant de positive erfaringene som ble påpekt, var at verktøyet, metodene og detaljene i systemene er grundige og sporbare til minste detalj. Det er derfor mulig å få generert nyttige rapporter på et detaljert nivå. Kvaliteten på registreringen oppfattes også som god, og det gjøres et nøye arbeid for å sikre at tallene som legges inn er korrekte. I tillegg til utfordringen med å få skolene til å registrere aktivitet i systemet, ble følgende forhold påpekt:

- Det er sannsynligvis ikke all aktivitet som blir registrert, og rapporteringen gir da kanskje ikke det fullstendige bildet.
- Elever blir registrert flere ganger på ulike aktiviteter.
- Det er mange elevbedrifter som ikke er registrert. Skoler som driver EB uten at UE er involvert, er noe som Skatteetaten burde se nærmere på ut fra skattemessige hensyn.
- Rapporteringen omfatter kun kvantitet; den sier ingenting om selve aktiviteten i forhold til varighet og kvalitet.
- Det burde vært gitt større verdi til de som har vært gjennom et helt år med bedriftsprogrammer, sett i forhold til de som gjennomfører kortprogrammer på bare 5 timer.
- Det burde være en sterkere kobling mellom bruken av programmet og aktivitet på organisasjonens nettsider, slik at man i større grad får tak i aktivitet som foregår.
- Det burde være mulig å få registrere aktivitet på egne prosjekter (lokale prosjekter).

Om lag en tredjedel av fylkeslederne påpekte at de synes at systemet er tregt og ikke helt brukervennlig. Omtrent like mange fortalte at de var fornøyd med systemet. Samtidig fremkom det at bruken av systemet varierte mye, fra de som kun registrerer sin aktivitet, til de som ofte ønsker å generere egne rapporter. Flertallet av de som kun brukte systemet for registrering, var fornøyd med løsningen, mens de lederne som bruker systemet mer aktivt i forhold til selv å generere rapporter, ikke var like fornøyd.

I forhold til nettsiden fremkom det et ønske om en bedre kalenderfunksjon, slik at fylkene kan legge inn egne aktiviteter for et helt år. Blant forbedringsfaktorene som utpekte seg spesielt, var behovet for enklere rapportgenerering, og at det må bli enklere og mer motiverende for lærere å registrere aktivitet.

I følge ledelsen i UE-Norge burde det være bedre sporbarhet i forhold til registreringene av UE og SB i Brønnøysundregistret. Det ideelle hadde vært om det hadde vært mulig å studere sammenhengen mellom det å ha drevet UB/SB og faktisk bedriftsetablering.

Om bruken av informasjonen som registreres, fortalte fylkeslederne at de oppfattet denne som viktig i forhold til rapportering til sponsorer og samarbeidspartnere, både nasjonalt og lokalt. I tillegg benyttet informasjon for å synliggjøre aktivitet overfor eget styre, og overfor kommuner og fylkeskommuner. Det ble påpekt at informasjonen er viktig for å vite hvor UE er tilstede, hvor det er potensial, og hvor UE gjør det bra. Uten rapporteringsverktøyet vet man ingenting om dette. Informasjonen er nyttig i forhold til å se hvordan man ligger an i forhold til egne målsettinger, og nasjonalt for å avklare progresjon i forhold til handlingsplanen. Informasjonen brukes mye både i brosjyrer og årsmeldinger for å synliggjøre aktivitet. En av lederne fortalte at han brukte kommuneinformasjonen til å utfordre andre kommuner.

5.2.5 Interne evalueringer

Det meste av aktiviteter som gjennomføres i regi av UE, både nasjonalt og regionalt, blir evaluert i ettertid. Elever, lærere og frivillige som deltar på UEs messer, fyller ut et evalueringsskjema i etterkant av arrangementet, hvor det gis en enkel tilbakemelding. Resultatene av evalueringen blir spesielt brukt i forhold til å tilpasse aktiviteten, slik at den blir bedre neste gang. Etter gjennomføring av programmer ute i skolene, blir disse også ofte evaluert. Evalueringen gir viktige tilbakemeldinger som blir brukt i forhold til videreutvikling og tilpasning av programmene, for derigjennom å øke kvaliteten. Arrangeres det kurs for elever og/eller lærere, blir disse også evaluert.

UE har ikke felles evalueringsmaler, og det er derfor vanskelig å sammenstille resultater av evalueringene. Det er av den grunn vanskelig å måle hvordan deltakerne vurderer kvaliteten i forhold til aktivitetene på landsbasis, og resultatene kan heller ikke brukes som grunnlag for forskning. Det er et ønske fra flere fylkesforeninger at det utarbeides felles evalueringsmaler.

5.2.6 Evalueringer og andre forskningsprosjekter

UE legger vekt på å dokumentere effekten av entreprenørskap i skolen, og har i flere år tatt initiativ til forskningsprosjekter på området. Det er i hovedsak UE Norge som har vært ansvarlig for å få gjennomført evalueringer og andre forskningsprosjekter. En oversikt over disse ligger som Vedlegg 3. Det er i

hovedsak Østlandsforskning som har gjennomført følgeforskning og andre forskningsprosjekter for UE. UE Akershus har initiert to større forskningsprosjekter som har hatt fokus på trivsel og arbeidsglede. Lokalt har fylkesforeningene bidratt til forskningen ved å utpeke skoler og elever som respondenter/informanter til prosjektene. En annen fylkesforening har planer om å få til forskning gjennom avtale med en lærerutdanningsinstitusjon. Noen av fylkesforeningene har deltatt i INTERREG prosjekter.

Lederne i fylkesforeningene legger vekt på at forskning er viktig og at det ønskes mer av det, men at de selv ikke har ressurser til å kunne jobbe aktivt med forskning. En av lederne fortalte at forskning er veldig viktig også for fylkesforeningene når de skal ut og innhente nye samarbeidspartnere, og når de skal presentere nye programmer ute i skolene. Spesielt når de skal presentere UE på skoler som ikke kjenner til UE fra før, av er det viktig å ha en oppdatert forskningsrapport å slå i bordet med. Forskningen er med på å rettferdiggjøre og begrunne eksistensen til UEs aktiviteter.

Et tema som ledelsen i UE Norge ønsker at det skal forskes mer på i fremtiden, er hvorfor det er markant flere bedriftsetableringer i enkelte fylker enn i andre, og hvilke kulturelle forutsetninger som eventuelt ligger til grunn for å få på plass verdiskaping.

5.2.7 Programutvikling

Helt siden etableringen i 1997, har UE jobbet kontinuerlig for å utvikle metoder og verktøy for å tilrettelegge for økt jobbing med entreprenørskap i utdanningen. Utviklingen av programmer har skjedd som en kombinasjon av egenutvikling og adopsjon av programmer som er utviklet og utprøvd av andre JA-YE organisasjoner i Europa. Fra å få mye støtte og hjelp fra det europeiske nettverket i oppbyggingsfasen, er nå UE på enkelte områder leverandør av kompetanse i nettverket. Flere av programmene som er utviklet i Norge, er nå i bruk i andre europeiske land. Gjennom evalueringer og annen forskning fremkommer informasjon som benyttes for å tilpasse programmene og aktivitetene, slik at de hele tiden er oppdatert både i forhold til læreplaner og andre behov. Vi vil her gi en kort beskrivelse av progresjonen i UEs arbeid med programutvikling og annen aktivitetsutvikling. Utviklingen skjer oftest som et samarbeid mellom UE Norge og fylkesforeningene, hvor det opprettes arbeidsgrupper som tester ut programmene i enkelte av fylkene.

Utviklingsarbeid i programperioden 2002 - 2005

Den første programperioden var mye preget av utvikling av materiell, infrastruktur og nettverk. Iverksetting og implementering hadde stort fokus. Fra oppstarten av UE i 1997 var UB hovedaktiviteten, og det var i videregående skole UE hadde sitt sterkeste fotfeste. I 2003 fikk UB konseptet en helt ny form, samt ny pedagogisk profil, der elementene kreativitet og nyskaping ble forsterket. Nettstedet til UE ble også betydelig utviklet, og det ble investert mye tid og penger i en digital lærebok. Læreren ble sett på som nøkkelpersonen for å få i gang entreprenørskapsaktiviteter i skolene, og det ble utviklet kurs og workshop for å skolere lærere, samtidig som det etablert nettverksgrupper blant lærerne. Det ble også arrangert kurs for elever og andre frivillige. I tillegg ble det utviklet og gjennomført kurs for andre aktører fra privat næringsliv, offentlig forvaltning og politikere. I løpet av den første programperioden ble det utviklet en rekke støttekonsepter som på ulikt vis setter elevene i stand til å starte og drive bedrift. I 2005 ble konseptene testet ut, og en evaluering ble påbegynt, slik at disse konseptene kunne tilbys til elever over hele landet. Disse konseptene omfattet Kick off, Gründercamp, syretest av UB, og Venture Café. I tillegg til å utvikle disse støtteprogrammene, gikk UE i gang med å utarbeide et program knyttet til internasjonal handel.

Grunnskolen sto sentralt i satsingen med nyutviklet pedagogisk og metodisk materiell for elevbedrift som ble lansert i 2002-2003. Tilsvarende som for videregående opplæring, ble det etablert kurs og programmer for alle involverte i UEs program. Flere av fylkene gikk i gang med kurs i ledelse, økonomi og markedsføring. I 2005 ble det satt i gang en stor satsing med å revidere programmene som hadde vært i bruk, samt utvikle og tilrettelegge for nye programmer for barnetrinnet. I 2005 ble det inngått en intensjonsavtale med Sparebanken om programmet Jobb og Økonomi. Smart-programmet ble utviklet i 2005, med utprøving i 2006. I 2005 ble det også besluttet at programmet Vårt Lokalsamfunn skulle utprøves. Programmet ble adoptert fra Young Enterprise England, og starten av tilretteleggingen ble påbegynt. I denne perioden ble det også laget en strategiplan i samarbeid med fylkesforeningene om et mer langsiktig utviklingsarbeid knyttet til ulike programmer for barnetrinnet.

De første studentbedriftene kom også i gang studieåret 2002-2003, hvor flere av høgskolene la konseptet inn som en del av den ordinære undervisningen. I 2004 ble den første nasjonale messen for SB arrangert ved Høgskolen i Vestfold, med 8 studentbedrifter fra 5 ulike høgskoler. Det ble også gjennomført en rekke foredrag

og kurs rettet mot skoleledelse, forelesere og studenter. Tilbakemeldingene fra høgskolene var at de oppfattet at lærematerialet for SB fungerte godt.

Utviklingsarbeid i programperioden 2006 - 2009

I forbindelse med oppstarten på programperiode to, ble alle UE- programmer for grunnskolen gjennomgått og forankret i henhold til den nye læreplanen, LK06. Det ble også utarbeidet entreprenørskapskriterier for entreprenørskap i utdanningen. Kriteriene ble tatt med i den reviderte strategiplanen fra Regjeringen for entreprenørskap i utdanning "Se mulighetene og gjør noe med dem". Programmet Vårt Lokalsamfunn for 3. og 4. klasse ble testet ut våren 2006, og nødvendige tilpasninger ble gjort. Mye av utviklingen av programmet Personlig økonomi, som er rettet mot elever på 8., 9. og 10 trinn, ble gjort i 2006, med utprøving og evaluering i noen av fylkene i 2007. For ungdomsskolen ble det også utviklet idéverksteder for å stimulere ungdom til kreativ tenking: Gründercamp og Innovation Camp ble i 2007 prøvd ut ved flere ungdomsskoler.

Etter implementeringen av LK06, ble Elevbedrift mer etterspurt i skolene og ble da spesielt benyttet i forbindelse med faget "Programfag til valg"³⁶. I 2006-2007 ble Jobbskygging for 8., 9. og 10 trinn utviklet av UE Telemark og UE Hordaland. Etter pilotering ble lærerveiledning og nettbasert ressursmaterieell til dette programmet utgitt ved årets begynnelse i 2009. 2006 var starten for et samarbeid mellom Renatesenteret og UE Oslo og Akershus om utvikling av Teknovisjon, et program som skal styrke sammenhengen mellom teknologi, design og entreprenørskap. Ved UE Finnmark startet i 2007-2008 utviklingen av SikkSakk Europa hvor målgruppen var 6. og 7 trinn. UE Østfold hadde i 2007-2008 ansvar for utvikling av programmet It's my business. Også programmet Se mulighetene ble utviklet ved UE Østfold, og ble ferdigstilt i desember 2008.

UBs forankring i videregående skole står også sterkt i den andre programperioden, og flere støtteprogrammer utvikles. Gründercamp utvikler seg stadig og benyttes også i den videregående opplæringen. Programmet Jenter og ledelse som skal bevisstgjøre unge jenter på ledelse har utviklet seg over tid, og i 2006 ble Jenter og ledelse gjennomført i 9 av fylkene. Tidlig i programperiode to ble det inngått et samarbeid mellom Trygdeetaten og UE Østfold om utvikling av programmet Inkluderende Arbeidsliv (IA), for å sette fokus på trivsel, motivasjon, arbeidsglede, humor og redusert fravær i videregående skole. I 2006-2008 ble det jobbet mye med planlegging og utvikling av programmene Enterprise without

³⁶ Dette faget heter nå Utdanningsvalg.

Borders og Success skills. Skoleåret 2008-2009 ble Enterprise without Borders pilotert av elleve europeiske land, blant dem Norge. Success skills ble gjennomført som pilotprosjekt første gang i 2008. Som et samarbeid mellom UE Akershus og Manpower ble programmet "Fra Utdanning til jobb" utviklet, med pilotering i fem fylker våren 2008 og full lansering året etter. Skoleåret 2008-2009 markerte et skille for UE, hvor de gikk fra å ha fokusert på utviklingsarbeid over flere år, til en fase hvor de nå måtte gjøre programmene kjent og øke aktiviteten innenfor de ulike programmene i skolene. I 2008 ble det gjort et omfattende arbeid for å oppdatere programmene i videregående opplæring basert på tilbakemeldinger fremkommet gjennom evalueringer i pilotperiodene.

Gjennom rapporten "Etableringsfrekvens Studentbedrift" som Østlandsforskning utarbeidet i 2005, fikk UE svært positive tilbakemeldinger fra studenter over hele landet, men også tilbakemeldinger om at materiellet trengtes å videreutvikles. I 2007-2008 gikk UE i gang med en omfattende revisjon og kvalitetssikring av det pedagogiske materiellet. I tillegg til å videreutvikle materiellet for studentene, ble det også utarbeidet et veilederhefte for foreleserne. UE Telemark hadde ansvaret for revideringen av materiellet. SB-programmet ble i denne perioden også oversatt til engelsk, og flere av søsterorganisasjonene i Europa valgte å bruke det norske SB-programmet. I 2008 startet UE Nord-Trøndelag et samarbeid med lærerutdanningen ved Høgskolen i Nord-Trøndelag hvor lærerstuderenter i sin praksisperiode gjennomførte programmet Vårt Lokalsamfunn for grunnskole-elever. I februar 2008 ble KAN-programmet (Kvinner, ambisjoner og nettverk) pilotert. Programmet fikk støtte fra Innovasjon Norge. Fra 2009 har flere og flere høyskoler og universiteter testet ut Gründercamp som også er blitt tilpasset bruk i høyere utdanning.

UE Telemark tok i denne perioden ansvaret for utvikling av Introduksjonsbedrift (IB) hvor målgruppen er deltakere i introduksjonsprogrammet for flyktninger og innvandrere. Det nasjonale prosjektet ble igangsatt som et samarbeid mellom UE og NHO, i samarbeid med KRD.

Utviklingsarbeid 2010 – 2014

I den nye programperioden fortsetter videreutviklingen av de eksisterende programmene, men det arbeides også med utvikling av nye programmer. Våren 2010 fikk UE støtte fra Gjensidigestiftelsen for å starte prosjektet Gjør noe med det! hvor elever i grunnskolen skal jobbe med å identifisere sosiale utfordringer i sitt nærmiljø og finne løsninger på disse.

Lærerutdanningen spiller en viktig rolle for utvikling av fremtidig entreprenørskapskompetanse i grunnopplæringen, og stadig flere høyere utdanningsinstitusjoner inngår samarbeid med UE.

5.3 INTERNASJONALISERING

UE skal gjennom sin tredje programplan for årene 2010 – 2014 bidra til internasjonalisering og samarbeid mellom norske utdanningsinstitusjoner og tilsvarende i utlandet. Formålet er å gi unge erfaring med og forståelse for betydningen av kontakt på tvers av landegrensene. Mål knyttet til internasjonalisering var også inkludert i de forutgående handlingsplanene. I den første programplanen hadde UE som mål å tilrettelegge for at 1000 ungdommer årlig fikk delta på Cambridge eksamen. Videre skulle det utarbeides et konsept for internasjonal handel for ungdomsbedrifter, samt at UE skulle bidra i utviklingen av en europeisk base for samarbeid om entreprenørskap mellom videregående skoler.

I den andre programplanen var følgende mål spesifisert i forhold til internasjonalisering:

- Gjennomføre en årlig konferanse der fokus første året er på høyskole/universitet.
- Delta i et internasjonalt prosjekt om utvikling av elevenvaluering innenfor UB.
- Utvikle metoder for internasjonal samhandling mellom elevgrupper i entreprenørskapsutdanningen.
- Sikre at elever får kunnskap om den globale økonomien som en naturlig del av entreprenørskap i utdanningen på ungdomstrinnet.
- Alle elever som gjennomfører UB eller SB, skal få delta på Cambridge eksamen, og antall norske deltakere skal dobles i løpet av programperioden.
- Bygge opp nasjonale og engelskspråklige databaser som grunnlag for informasjonsspredning og kontakt over landegrensene.
- Gjennomføre en årlig internasjonal erfaringskonferanse.

I første del av dette delkapitlet presenteres en oversikt over UEs internasjonale tilbud, og deretter følger en redegjørelse for hvordan fylkesforeningene og UE Norge oppfatter dette satsingsområdet. Videre presenteres informasjon som

fremkom gjennom intervju med JA-YE Europas leder, og til sist følger en liten oppsummering av måloppnåelse.

5.3.1 UEs tilbud om internasjonale aktiviteter

Gjennom sitt internasjonale nettverk har UE muligheten til å tilby norske elever et utvalg programmer og aktiviteter hvor internasjonalisering står i sentrum. Fra 2008 til i dag har årlig om lag 1000 elever på 6. og 7. trinn i grunnskolen gjennomført programmet SikkSakk Europa, hvor de har lært om hvordan de europeiske landene er gjensidig avhengige av hverandre, både i miljø og næringsssammenheng. Gjennom programmet Enterprise Without Borders får ungdomsbedrifter med internasjonalt fokus anledning til å samarbeide med ungdomsbedrifter i andre europeiske land. Mange av de 400 elevene som deltok i dette programmet fikk også muligheten til å besøke sine samarbeidspartnere. JA-YE arrangerer årlig europamesterskap for ungdomsbedrifter og studentbedrifter hvor Norge alltid er representert med 1 – 3 bedrifter.

Tabell 21 viser en oversikt over internasjonale aktiviteter for perioden fra 2002 fram til 2010, hvor UE har deltatt med elever og lærere fra hele landet. Tabellen viser også hvor mange elever eller UB/SB som har deltatt i disse aktivitetene. En oversikt over deltakerne i disse programmene ble presentert tidligere i dette kapittelet. Tabellen nedenfor viser derfor kun andre aktiviteter.

Tabell 21 Oversikt over internasjonal aktivitet i perioden 2002 til 2010.

	Internasjonale aktiviteter	Antall deltakere 2002-2010
2010	JA-YE Trade Fair Europe	3 UB
	Nordisk Trade Fair Danmark	7 UB
	Trade Fair Wien	7 UB
	Trade Fair Antwerpen	7 UB
	Sci-Tech Challenge Stavanger	
	European Social Innovation Camp	5 elever
	Next Generation Leaders Forum, Canada	9 elever
	Cambridge eksamen	1406 elever
	Uganda prosjekt:	<ul style="list-style-type: none"> • Lærerkurs for 74 Ugandiske lærere • Delegasjon fra Uganda på besøk i Norge • Elever fra vdg på besøk i Uganda
	EM for UB og SB	-
	Internasjonalt lærerseminar på Gardermoen	140 lærere fra 16 nasjoner deltok

2009	<p>European and innovation & Creativity camp, Brussel JA-YE Trade Fair Europe, Bodø jaXchange Cambridge Internasjonal anerkjennelse (priser) Uganda prosjekt: Gründercamp EM for UB og SB</p>	<p>5 elever 12 elever 1375 elever Teacher of the year 2 turer til Uganda for UE Norge, UE Telemark og UE Agder -</p>
2008	<p>JA-YE Trade Fair Europe, Linz Canjac 2008 Cambridge Internasjonal anerkjennelse (priser) EM for UB og SB</p>	<p>3 UB 13 elever 1468 elever <ul style="list-style-type: none"> • JA-YE Leadership award til Vibeke Hammer Madsen og Johan H. Andresen • JA-YE Outstanding Leadership til Johan H. Andresen • Model Organization til UE Norge • European Language label til UE Norge -</p>
2007	<p>JA-YE Trade Fair Europe, Bucuresti Canjac 2007 Cambridge Internasjonal anerkjennelse EM for UB og SB</p>	<p>- 11 elever 1798 elever UE Norge og Sverige fikk felles pris for forskning på tidligere deltakere i UB</p>
2006	<p>JA-YE Trade Fair Europe. Zagreb Cambridge Internasjonal anerkjennelse EM for UB og SB</p>	<p>6 UB 1876 elever Andre plass i prisen for banebrytende entreprenørskap for arbeidet med studentbedrift i høyere utdanning -</p>
2005	<p>Cambridge JA-YE Trade Fair Europe. Odense Canjac 2005 Internasjonal anerkjennelse EM UB (UE Norge arrangør) og EM SB</p>	<p>1425 elever 6 UB 7 elever <ul style="list-style-type: none"> • JA Worldwide Quality Award for kvaliteten på arbeidet og forskningen • JA Worldwide Bata Lifetime Achievement Award for godt samarbeid og internasjonalt engasjement -</p>

2004	EM UB Norway Innovation Trade Fair Szeged Bridge Fair, Ungarn Canjac 2004	1 UB - 40 elever 4 elever
2003	Norway Innovation Trade Fair JA-YE Trade Fair Europe, Sveits Canjac 2003 Språkskolen Ceran Lingua EM UB, London	- 6 UB 3 elever 3 elever fikk stipend for deltakelse 1 bedrift

I tillegg til aktiviteter viser tabellen ovenfor en oversikt over internasjonale priser som UE har mottatt i forbindelse med sitt internasjonale engasjement gjennom de tre programperiodene.

5.3.2 Oppfattelse av satsingsområdet internasjonalisering

UE Norge har et tett samarbeid med søsterorganisasjonene i JA-YE. I de første oppstartsårene hadde UE veldig stor nytte av å reise ut til sine europeiske søsterorganisasjoner for å lære av disse, og for derigjennom å kunne adopterte en rekke programmer. I dag er UE blitt en viktig bidragsyter i dette nettverket. UE bidrar både med egenutviklede programmer og aktiviteter som søsterorganisasjonene kan dra nytte av. Erfaringsutveksling i forhold til programmer og aktiviteter er av stor nytte for alle deltakerne i nettverket. Det internasjonale arbeidet går over flere dimensjoner. Det ene er å bidra til at norske elever og lærere får mulighet til å samarbeide internasjonalt gjennom ulike programmer. UE Norge legger også til rette slik at norske elever og lærere får delta på internasjonale messer og konferanser. Ut over elev- og læreraktivitet har UE blitt invitert med i internasjonale delegasjoner, når regjeringer skal ut og promotere entreprenørskap i andre land. De siste to årene har UE hatt et samarbeid med NORAD om et prosjekt i Uganda, hvor UE skal bidra til næringsutvikling gjennom at elever gjennom utdanningen sin får entreprenørskapsopplæring. For å lære om hvordan søsterorganisasjonene organiserer sitt arbeid, har de ansatte i både UE Norge og i fylkesforeningene flere ganger reist på studieturer til søsterorganisasjonene.

Lederne for fylkesforeningene ble bedt om å fortelle hva de legger i satsingsområdet internasjonalisering. Fylkeslederne mener det er viktig at elevene lærer å se at vi som bor i Norge er avhengige av et samspill med Europa og resten av verden på næringsviden i forhold til import og eksport. Forståelse for andre lands kulturer, språk og samarbeidsformer er andre viktige sider ved dette

arbeidet. Verdiskaping gjennom globalt samarbeid er gjennomgående en viktig faktor. Det er i videregående opplæring at hovedvekten av UEs internasjonale arbeid ligger. Elever skal få muligheten til å delta i internasjonale programmer og aktiviteter, men det jobbes også med internasjonalisering uten at elevene nødvendigvis reiser til andre land. Alle fylkesforeningene jobber med internasjonalisering på ett eller annet nivå, men flere påpekte at internasjonalisering ikke hadde første prioritet blant satsingsområdene. Årsaken til manglende prioritering i enkelte fylker, er at arbeidet med internasjonalisering oppleves som både innsats- og kostnadskrevende.

Blant målene for internasjonalisering i UE er at UE-organisasjonen selv skal kunne tilegne seg kunnskap og erfaringer gjennom det internasjonale samarbeidet. Fylkeslederene hadde til en viss grad kjennskap til hvordan søsterorganisasjonene jobber. Det var spesielt de som hadde deltatt på studieturer som hadde gjort seg oppfatninger om dette. Flere refererte til at de var imponert over hvor flinke en del andre land er til å involvere personer fra arbeids- og næringslivet som frivillige til arbeid i skolene. Noen av lederne tror at den sterke involveringen fra arbeids- og næringslivet skyldes kulturforskjeller. I Norge har ikke næringslivet den rollen i skolene som de har i mange andre europeiske land. Det er spesielt England, Irland og Skottland som ble fremhevet som gode eksempler, hvor vi i Norge har mye å lære.

5.3.3 UE blant de best i klassen i Europa

JA-YE Europe består av 38 medlemsland og er Europas største tilbyder av programmer innenfor entreprenørskapsundervisning. JA-YE er representert i det verdensomspennende nettverket JA Worldwide. I 2010 nådde JA-YE ut til om lag 3,1 millioner europeiske elever med sine programmer og aktiviteter. JA-YE sitter med rettighetene til de ulike programmene som er utviklet, og UE Norge undertegner årlig en avtale som gir dem rettigheter til å anvende programmene nasjonalt. Med denne retten følger også en betydelig rapportering til JA-YE Europe (og derfra videre til JA-YE Worldwide) for å sikre at man internasjonalt har best mulig datagrunnlag for arbeidet.

Europakommisjonen viser til JA-YEs programmer som “best practice” innenfor entreprenørskapsundervisning. Direktøren for JA-YE Europe fortalte at UE (den norske modellen) brukes som et godt eksempel på hvordan et land bør jobbe med entreprenørskap i utdanning, og at hun alltid bruker Norge som et eksempel i sine presentasjoner.

UEs gode samarbeid med norske myndigheter blir av JA-YE ansett som ganske unikt i europeisk sammenheng. JA-YE Europas leder oppfatter at den sikkerheten som UE får gjennom en langsiktig finansiering fra departementene, gjør at UE kan konsentrere seg om sine aktiviteter og arbeide med kvalitet, og på denne måten oppnå svært gode resultater, både i forhold til kvalitet og omfang. Den nære relasjonen mellom UE og departementene betyr også at UE har mulighet til å nå ut med sine tilbud til skolene både raskere og i større grad enn hva som er mulig uten et slikt nært samarbeid.

De ulike medlemslandene i JA-YE er organisert på ulikt vis, og arbeider på ulike måter. Det er derfor vanskelig å sammenligne landene i forhold til resultater og finansiering, både som følge av forhold relatert til landenes størrelse, hvordan disse er organisert, og måten de jobber med programmene på. Av den grunn, samt at andre forhold ble høyere prioritert av oppdragsgiver, har medført at denne delen av den foreliggende evalueringen ble nedprioritert, til fordel for evaluering av interne norske forhold.

Arbeids- og næringslivets involvering i gjennomføring av programmene er ikke den samme i alle landene. I enkelte land er det JA-YE organisasjonene som selv er ute i skolene og gjør alt i forbindelse med gjennomføringen av programmene, noe som resulterer i at arbeids- og næringslivet blir lite involvert. JA-YE anbefaler den metoden som UE har valgt, med at arbeids- og næringslivet alltid er representert med veiledere i programmene. Det er også den metoden som er mest utbredt i Europa.

De europeiske JA-YE organisasjonene har ulike finansieringskilder, og disse varierer fra år til år. JA-YE Europas leder sammenlignet Norge med Storbritannia hvor offentlig sektor har bidratt mye. Hun fortalte at en erfaring fra Storbritannia var at bedriftene reduserte sin finansielle støtte til JA-YE UK mer og mer, som følge av den høye offentlige finansieringen. Årsaken var at da de offentlige tilskuddene nådde 80 % – 90 %, ble det oppfattet av næringslivet som et tegn på at det egentlig var myndighetenes ansvar å finansiere JA-YE. For JA-YE UK ble det en utfordring da også de offentlige midlene ble redusert. Lederen for JA-YE Europe mener at det er veldig viktig å finne en balanse, slik at organisasjonene har flere ben å stå på. Hun anbefaler at UE setter klare mål for framtiden i forhold til privat andel finansiering, og at dette bør utgjøre en viktig del av budsjettet. Samtidig påpekte hun at departementene må være bevisste på at UE i dag er ledende på feltet entreprenørskap i utdanning i Norge, og at det er viktig å opprettholde og vedlikeholde denne posisjonen.

5.4 OPPSUMMERING

I 2003 hadde UE aktivitet ved skoler i 219 av landets kommuner, mens ved slutten av andre programplanperiode i 2009 hadde UE aktivitet i hele 362 kommuner. Dette tyder på at UE har fått et sterkere fotfeste i kommunene. Følgforskningen tilknyttet første programperiode fant at UE på det tidspunktet var godt forankret i Norge, og det er ingen grunn til å tro at bildet har endret seg til i dag. Det skal samtidig påpekes at det er mange skoler hvor det ikke er entreprenørskapsaktiviteter. Ledelsen i UE Norge og fylkesforeningene mener at det fremdeles må jobbes med forankring i årene fremover. Gjennom programplanperiodene har UE forankret entreprenørskap hos titusener av lærere over hele landet. Den statlige forankringen gjennom NHD, KRØ og KD bidrar til å legitimere satsingen for UE, og bidrar til å forenkle forankringsarbeidet, både i forhold til skoleeiere og i forhold til arbeids- og næringslivet. UE gjennomfører sjelden eller aldri en aktivitet i skolene uten at næringslivet er representert. UEs statistikker viser en stor økning fra 2002 til 2010 i næringslivets involvering i UEs aktiviteter.

UE har fra starten av første programperiode i 2002 jobbet aktivt med å sikre dokumentasjon av de aktiviteter som gjennomføres. Det er opprettet rutiner for registrering av all aktivitet i et felles system. I forbindelse med første programperiode ble det gjennomført en følgeevaluering, og det er i tillegg gjennomført flere forskningsprosjekter for å dokumentere effekten av UEs programmer. Tilbakemeldinger gjennom evalueringer og annen forskning har blitt benyttet for å forbedre de allerede eksisterende programmene, og i arbeidet med å utarbeide nye programmer og aktiviteter. Programmene som er utviklet har blitt pilotert ved noen skoler, før de har blitt lansert over hele landet. Dette for å være sikre på at kvaliteten er god nok. Det var ved slutten av første programperiode, og gjennom hele den andre programperioden, at nesten alle UEs programmer ble utviklet. Store deler av utviklingsarbeidet har foregått i grunnskolen og i den videregående opplæringen. Innen høyere utdanning har SB-konseptet blitt videreutviklet, KAN-programmet er kommet i gang, og tilpasning av Gründercamp til gjennomføring i høyere utdanning er foretatt.

Samarbeidet med JA-YE har stor betydning for at UE skal nå sine målsetninger for satsingsområdet internasjonalisering. Målsettingene for den første programplanen ansees å være oppnådd. UE har ikke gjennomført alle målsettingene for internasjonalisering som er beskrevet i den andre programplanen, men flere av

tiltakene er påbegynt. Totalt sett vurderer vi at UE delvis har oppnådd sine målsettinger i forhold til internasjonalisering for programplan to, og at det har skjedd en fin utvikling i arbeidet. Flere av tiltakene som skal gjennomføres i programplan tre, er allerede igangsatt.

6. ANALYSE AV REGIONALE FORSKJELLER

6.1 INNLEDNING OG BAKGRUNN

Østlandsforskning gjennomførte høsten 2008 en undersøkelse om UEs arbeid i en regional utviklingsammenheng.³⁷ Undersøkelsen konkluderer med at elever som ofte deltar i prosjekter som er nært knyttet til det lokale nærings- og samfunnslivet, vil kunne ha større tilbøyelighet til å bosette seg på hjemstedet enn elever som ikke har deltatt i slike programmer. Offentlig ansatte og politikere mener også at den regionale dimensjonen ved UEs arbeid er svært viktig. Entreprenørskap i skolen oppleves å kunne styrke ungdommens kjennskap til behov og muligheter i lokalmiljøet – og dermed også tilhørigheten til hjemstedet. Det er også stor tilslutning fra både lokalt næringsliv og lærere, til at skolen bør satse mer på samarbeid med lokalt og regionalt næringsliv.

I denne sammenhengen er vi opptatt av å se nærmere på hvordan aktiviteten og økonomien i Ungt Entreprenørskap faktisk fordeler seg i det regionale bildet. UEs aktiviteter er, som tidligere nevnt, underlagt konkrete føringer i denne sammenhengen. I tildelingsbrevene fra KRD til og med 2005 gis det føringer om at 70 % av midlene de gir som støtte, skal brukes innenfor det geografiske virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene. Dette målet ble noe justert i 2007 (minst 2/3 av midlene), og nå sier tildelingsbrevet at "hoveddelen" av midlene skal brukes i kommuner som faller innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Kjønnprofilen i UEs programmer vektlegges også. I 2008 spesifiseres dette til et mål om at minst 40 % av deltakerne i UEs aktiviteter skal være jenter. I 2010 kommer det til et punkt om ekstra innsats mot unge i Nord-Norge, som en del av regjeringens nordområdesatsing.

Det ble innført en ny soneinndeling for det distriktpolitiske virkeområdet for regionale utviklingsmidler 1. januar 2007 (med foreløpig virkning til 31. desember 2013). Dette innebar en utvidelse av det distriktpolitiske virkeområdet i forhold til tidligere. Virkeområdet avgrensner bruken av direkte bedriftsrettet støtte gjennom Innovasjon Norge, samt tilretteleggende virkemidler. Det nye virkeområdet inneholder to soner (sone 3 og 4) med differensiert støtteintensitet for direkte bedriftsrettet støtte. Virkeområdet inneholder også en sone (sone 2)

³⁷ Johansen, V., Schanke, T. og Lauritzen, T. (2008). Ungt Entreprenørskap og regional utvikling. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 18/2008

for tilretteleggende virkemidler. Disse sonene vil brukes i den videre presentasjonen av UEs aktiviteter³⁸.

6.2 ØKONOMI

Når vi ser på variasjoner mellom fylkesforeningenes totale finansiering, er det til dels betydelige variasjoner å spore. Som tabellen nedenfor viser, utgjør det minste budsjettet for 2010 (Vestfold) godt under halvparten (41 %) av det største budsjettet (Trøndelag). For Trøndelag fylkesforenings vedkommende, kan det bemerkes at denne mottar dobbel grunnfinansiering siden den har to fylker i sitt ansvarsområde (Nord- og Sør-Trøndelag). Dette kan delvis bidra til å forklare budsjettomfanget (tilsvarende gjelder også for Agder). Det er likevel grunn til å hevde at det er klare forskjeller i fylkenes evne eller mulighet til å fremskaffe regional finansiering, siden grunnfinansieringen i utgangspunktet fordeles flatt mellom fylkene.

Tilsvarende er det også betydelige forskjeller mellom fylkene når vi ser på endringer i total finansiering i den perioden vi har tilgang på data fra (2006-2010). Som tabellen nedenfor viser, har alle fylkesforeningene hatt en vekst i budsjettene i denne perioden. Finnmark og Rogaland har for eksempel over dobbelt så store totalbudsjetter i 2010, sammenlignet med 2006, mens Nordland og Troms har hatt en liten til moderat vekst. Likevel er det svingninger i budsjettstørrelsene fra ett år til et annet, slik at et mer representativt bilde på forholdet mellom fylkene i perioden 2006-2010, vil være å se på gjennomsnittstallene. I så måte ligger Nordland og Trøndelag klart i tet:

³⁸ Sone 1 = "utenfor virkemiddelområdet; Sone 2-4 = "innenfor virkemiddelområdet".

Tabell 22: Total finansiering av UE etter fylke. Kroner.

	Gjennomsnitt 2006-2010	2010	Endring 2006- 2010 (%)
Nordland	6002046	5594298	10,9 %
Trøndelag	5845313	6076060	39,9 %
Akershus	3955493	4151308	21,4 %
Østfold	3945766	4705114	40,6 %
Agder	3743666	4621577	57,1 %
Oslo	3536025	4247424	47,2 %
Finnmark	3138871	4474396	114,2 %
Hordaland	3045098	4172992	61,7 %
Troms	2803134	2783795	2,8 %
Hedmark	2755939	3151434	69,5 %
Telemark	2720229	2986657	44,7 %
Rogaland	2549181	3013046	102,3 %
Møre og Romsdal	2467736	3234483	61,7 %
Buskerud	2425743	3013229	61,2 %
Oppland	2405499	3143662	77,6 %
Vestfold	2068099	2492741	62,3 %
Sogn og Fjordane	2020667	2556836	23,1 %

Som nevnt foran, er målsettingen om en samlet privat finansieringsandel på minimum 40 % ikke nådd. Det er imidlertid også her klare forskjeller mellom fylkesforeningene, noe tabellen nedenfor viser. Fem av fylkene har en privat finansieringsandel på over 30 % for 2010, mens Oppland har den laveste andelen privat finansiering for 2010 med 13,4 %. Igjen er det mer fruktbart å se på gjennomsnittstallene for perioden 2006-2010. Oslo utmerker seg med den klart høyeste gjennomsnittlige andelen privat finansiering i denne perioden (37 %), mens Telemark og Oppland har de relativt laveste andelene (henholdsvis 10 % og 8 %). Tabellen viser også at det ikke er noen entydig sammenheng mellom et stort totalt budsjett og en høy andel privat finansiering. For eksempel er Nordland på topp i total finansiering i perioden 2006-2010, mens den private andelen av denne er ligger omtrent på gjennomsnittet (19 %) for fylkesforeningene i denne perioden.

Tabell 23: Privat finansieringsandel av fylkesforeningenes totale finansiering, 2006-2010. Prosent.

	2006	2007	2008	2009	2010	Gj. snitt 06-10
Oslo	37 %	37 %	35 %	39 %	36 %	37 %
Troms	8 %	63 %	18 %	12 %	31 %	26 %
Østfold	26 %	24 %	15 %	26 %	34 %	25 %
Akershus	28 %	22 %	24 %	20 %	22 %	23 %
Finnmark	23 %	13 %	25 %	29 %	21 %	22 %
Rogaland	26 %	16 %	23 %	21 %	23 %	22 %
Hordaland	14 %	14 %	13 %	20 %	38 %	20 %
Trøndelag	23 %	22 %	17 %	14 %	19 %	19 %
Nordland	15 %	11 %	15 %	33 %	17 %	18 %
Sogn og Fjordane	10 %	12 %	17 %	22 %	23 %	17 %
Agder	16 %	8 %	17 %	25 %	16 %	17 %
Vestfold	10 %	8 %	17 %	16 %	30 %	16 %
Buskerud	19 %	10 %	10 %	19 %	22 %	16 %
Hedmark	4 %	16 %	19 %	17 %	18 %	15 %
Møre og Romsdal	16 %	17 %	12 %	11 %	18 %	15 %
Telemark	4 %	9 %	10 %	7 %	17 %	10 %
Oppland	4 %	6 %	3 %	15 %	13 %	8 %

6.3 AKTIVITET

Når det gjelder den regionale fordelingen av UEs aktivitet, har vi, i samråd med UEs ledermøte, valgt å ta utgangspunkt i seks ulike programmer. Følgende programmer inngår i analysen: "Vårt lokalsamfunn" og "SikkSakk Europa" på barnetrinnet; "Økonomi og karrierevalg" og "Elevbedrift" på ungdomstrinnet, samt "Fra utdanning til jobb" og "Ungdomsbedrift" innen videregående opplæring. Analysen omfatter kun identifiserbare kommuner – dette innebærer at det faktiske antallet deltakere vil være høyere enn det som framkommer i tabellene. Vi tar videre utgangspunkt i registreringer for 2009 og 2010³⁹.

³⁹ Det knytter seg usikkerhet til kvaliteten på dataene for 2008; enkelte kommuner opptrer med flere registreringer. 2008-tall er derfor utelatt.

Som nevnt foran, ønsker vi å se fordelingen av aktivitet i forhold til det distriktspolitiske virkemiddelområdet, siden dette er sentralt i en av de føringene som gis fra KR D. Riktignok har vi ikke mulighet til å gi en framstilling av hvordan ressursinnsatsen fordeler seg på kommuner i og utenfor virkemiddelområdet, målt i kroner og øre. I det følgende vil vi derfor bruke andelen deltakende elever pr. 1000 innbyggere, henholdsvis i og utenfor virkemiddelområdet, som et sammenlignbart mål på regional fordeling av aktivitet⁴⁰. Det gis også en oversikt over kjønnsfordelingen på de programmene som er inkludert i analysen.

6.3.1 Regional fordeling i seks programmer

Tabell 24 nedenfor viser fordelingen av deltakende elever i programmet "Vårt lokalsamfunn", fordelt etter virkemiddelområde:

Tabell 24: Deltakende elever i "Vårt lokalsamfunn" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.

"Vårt lokalsamfunn"						
Virkemiddelområde (sone)	Antall elever		Deltakere pr. 1000 innbyggere 6-12 år		Antall kommuner	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Utenfor (1)	3211	2945	11,0	10,6	29	31
Innenfor (2-4)	1688	2487	15,6	25,4	30	61
Sum	4899	5432	12,3	14,4	59	92

Tabellen indikerer at dette er et program som i 2010 relativt sett når ut til en større andel av befolkningen i den relevante aldersgruppen i kommuner innenfor virkemiddelområdet, sammenlignet med kommuner utenfor, selv om det er flest deltakende elever fra kommuner utenfor virkemiddelområdet i absolutte tall. For 2009 er imidlertid forskjellen mindre. Dette skyldes at aktiviteten i kommuner innenfor virkemiddelområdet har økt i antall kommuner (doblet) – og dermed også økt i antall elever – samtidig som aktiviteten i kommuner utenfor virkemiddelområdet er relativt stabil.

⁴⁰ Deltakere pr. 1000 innbyggere i de relevante aldersgruppene for hvert enkelt program.

Det samme hovedbildet gjelder også for det andre programmet på barnetrinnet; "SikkSakk Europa":

Tabell 25: Deltakende elever i "SikkSakk Europa" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.

"SikkSakk Europa"						
Virkemiddelområde (sone)	Antall elever		Deltakere pr. 1000 innbyggere 6-12 år		Antall kommuner	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Utenfor (1)	478	481	1,6	1,7	11	10
Innenfor (2-4)	421	499	3,9	5,1	13	17
Sum	899	980	2,2	2,6	24	27

For programmet "Økonomi og karrierevalg" på ungdomstrinnet er bildet imidlertid motsatt; her øker deltakelsen i kommuner utenfor virkemiddelområdet markant fra 2009 til 2010, både i antall deltakende kommuner og antall elever. For 2010 deltar over 60 elever pr 1000 innbyggere i den relevante aldersgruppen i kommuner utenfor virkemiddelområdet, mot 42 pr. 1000 innbyggere i kommuner innenfor – selv om aktiviteten også har økt noe her:

Tabell 26: Deltakende elever i "Økonomi og karrierevalg" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.

"Økonomi og karrierevalg"						
Virkemiddelområde (sone)	Antall elever		Deltakere pr. 1000 innbyggere 13-15 år		Antall kommuner	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Utenfor (1)	2811	7446	22,2	60,7	17	33
Innenfor (2-4)	1917	1954	38,4	42,2	33	37
Sum	4728	9400	26,7	55,6	50	70

Det andre programmet på ungdomstrinnet ("Elevbedrift") synes derimot å ha et klart sterkere gjennomslag i kommuner innenfor virkemiddelområdet, noe som

framkommer i Tabell 27 nedenfor. 136 elever pr. 1000 innbyggere i relevant aldersgruppe deltar i kommuner innenfor virkemiddelområdet, mot 65 pr. 1000 i kommuner utenfor området (2010). Antallet involverte kommuner er også tilnærmet dobbelt så stort. I begge kategoriene kommuner er det en økning i deltakelse fra 2009 til 2010, men økningen er klart sterkest i kommuner utenfor virkemiddelområdet.

Tabell 27: Deltakende elever i "Elevbedrift" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.

"Elevbedrift"						
Virkemiddelområde (sone)	Antall elever		Deltakere pr. 1000 innbyggere 13-15 år		Antall kommuner	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Utenfor (1)	6725	8026	53,0	65,4	49	54
Innenfor (2-4)	4810	6305	96,3	136,2	99	103
Sum	11535	14331	65,3	84,8	148	157

For programmet "Fra utdanning til jobb" (videregående nivå) er derimot forskjellen mellom kommunegruppene relativt liten, selv om antallet deltakende elever i kommuner utenfor virkemiddelområdet er en del høyere i absolutte tall, særlig i 2009.

Tabell 28: Deltakende elever i "Fra utdanning til jobb" etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.

"Fra utdanning til jobb"						
Virkemiddelområde (sone)	Antall elever		Deltakere pr. 1000 innbyggere 16-20 år		Antall kommuner	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Utenfor (1)	1011	1106	4,7	5,3	14	13
Innenfor (2-4)	413	710	5,0	9,1	8	10
Sum	1424	1816	4,8	6,4	22	23

”Ungdomsbedrift” (videregående nivå) er et program som viser en noe større dekning blant kommuner innenfor virkemiddelområdet, sammenlignet med kommuner utenfor. I absolutte tall er det igjen flere deltakende elever i kommuner utenfor virkemiddelområdet, men som tabellen nedenfor viser er antallet involverte kommuner noe større innenfor virkemiddelområdet. Endringen fra 2009 til 2010 er forholdsvis liten; noen flere elever deltar, mens antallet kommuner har sunket noe.

Tabell 29: Deltakende elever i ”UB” etter virkemiddelområde i 2009 og 2010.

”Ungdomsbedrift”						
Virkemiddelområde (sone)	Antall elever		Deltakere pr. 1000 innbyggere 16-20 år		Antall kommuner	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Utenfor (1)	6833	6923	32,0	33,5	81	78
Innenfor (2-4)	4005	4094	48,1	52,7	115	110
Sum	10838	11017	36,5	38,7	196	188

Tabell 30 nedenfor viser alle seks programmets dekning av befolkningen i relevante aldersgrupper (6-20 år), fordelt på fylker. Med utgangspunkt i tallene for 2010, ser vi at Nordland, Sogn og Fjordane og Hedmark er de fylkene som relativt sett når ut til flest i denne aldersgruppen (8,7 % - 9,5 %). Vestfold, Rogaland og Vest-Agder har relativt sett svakest dekning med utgangspunkt i disse seks programmene (1,2 % - 2,7 %)⁴¹. Vestfold, Vest-Agder, Telemark og Nord-Trøndelag har også en noe svakere dekning gjennom disse seks programmene i 2010 enn i 2009.

⁴¹ Det skal imidlertid presiseres at dette ikke kan tas til inntekt for et samlet og representativt ”effektivitetsmål” for de enkelte fylkene. Dette krever en analyse av et større utvalg av aktiviteter.

Tabell 30: Samlet andel deltakende elever av befolkningen i aldersgruppen 6-20 år i seks utvalgte programmer etter fylke. 2009 og 2010. Prosent og prosentpoeng.

Fylker	2009 %	2010 %	Endring prosentpoeng
Nordland	7,7	9,5	1,8
Sogn og Fjordane	4,9	9,4	4,5
Hedmark	4,7	8,7	4,0
Østfold	3,6	6,5	2,9
Oppland	4,0	6,0	1,9
Møre og Romsdal	4,7	5,4	0,7
Finnmark	3,8	5,0	1,2
Sør-Trøndelag	4,4	4,7	0,3
Oslo	4,6	4,6	0,0
Akershus	2,8	4,5	1,7
Aust-Agder	4,3	4,3	0,0
Buskerud	3,2	3,9	0,7
Troms	2,5	3,9	1,4
Nord-Trøndelag	5,5	3,5	-2,0
Hordaland	2,6	3,5	0,8
Telemark	3,4	3,0	-0,3
Vest-Agder	4,5	2,7	-1,8
Rogaland	1,7	2,1	0,4
Vestfold	1,5	1,2	-0,2

Kjønnsfordelingen i de seks utvalgte programmene er gjennomgående balansert. Relativt sett er jentene svakest representert i "Ungdomsbedrift" og "Elevbedrift", men forskjellen mellom gutter og jenter er heller ikke her markant. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at enkelte av de programmene som er tatt med her, er klasseromsbasert, noe som betyr at hele klassen deltar, og det vil derfor ikke gi utslag i forhold til kjønnsfordeling, i og med at andel gutter og jenter i grunnopplæringen er jevnt fordelt.

Tabell 31: Andel deltakende jenter i seks programmer. 2008-2010. Prosent.

Program	2008	2009	2010
Elevbedrift	49,2	49,4	48,3
Fra utdanning til jobb	51,0	52,5	50,0
SikkSakk Europa	48,8	47,9	50,8
Ungdomsbedrift	48,8	46,9	47,2
Vårt lokalsamfunn	49,6	50,5	49,7
Økonomi og karrierevalg	49,8	50,0	50,2

6.4 OPPSUMMERING

Når det gjelder regional variasjon mellom fylkesforeninger, både i form av økonomiske rammebetingelser og aktivitetsnivå, bør det presiseres at de foreliggende dataene gjør det vanskelig å etterspore noen entydig *trend*. Det kan være betydelige endringer fra ett år til et annet. Når det er sagt, er det likevel betydelige variasjoner å spore mellom fylkesforeningene i de tilgjengelige dataene. Ikke minst ser dette ut til å gjelde i finansieringssammenheng. Det synes å være klare forskjeller i fylkenes evne eller mulighet til å fremskaffe regional finansiering. Samtidig er det vanskelig å hevde at denne variasjonen følger et spesifikt mønster; geografisk sentrale og demografisk tunge regioner som for eksempel Oslo og Akershus ligger over gjennomsnittet i total finansiering, men det gjør også fylker som Finnmark og Nordland. Det synes heller ikke å være noen entydig sammenheng mellom stort budsjett og en høy andel privat finansiering. Samlet sett preges likevel den private finansieringsandelen av stabilitet.

Når det gjelder aktiviteten målt i antall deltakende elever i de seks utvalgte programmene, er den relative "dekningsgraden", målt i antall deltakere per 1000 innbyggere i de relevante aldersgruppene, i de fleste tilfellene størst for kommuner som er definert innenfor det distriktpolitiske virkemiddelområdet. Unntaket her er programmet "Økonomi og karrierevalg", hvor deltakelsen i kommuner utenfor virkemiddelområdet øker markant fra 2009 til 2010, både i antall deltakende kommuner og antall elever. Kjønnfordelingen i de seks utvalgte programmene er gjennomgående balansert.

Tatt i betraktning at fylkesforeningene har begrensede personellmessige ressurser, og med tildels stor regional variasjon og geografisk spredning innad i

fylket, er det grunn til å bemerke at fylker som for eksempel Nordland, Sogn og Fjordane og Hedmark evner å implementere aktivitet i det omfanget som er dokumentert her. Ut fra dette synes ikke distriktsprofilen i Ungt Entreprenørskaps aktivitet å være underprioritert.

7. KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

7.1 INNLEDNING

I dette kapittelet oppsummeres og konkluderes det i forhold til de tre problemstillingene som oppdragsgiverne ønsket å få analysert:

- Hvordan forvaltes departementenes tilskudd til UE?
 - Er utformingen av tildelings- og oppfølgingskriterier hensiktsmessige?
 - Er gjeldene mål og føringer fra departementene relevante i forhold til virksomhetens formål og mål?
 - Er mål og føringer entydige, forståelige og etterprøvbare?
 - Er NHD og KRD tilstrekkelig samordnet i føringer og tilbakemeldinger
 - Er departementenes oppfølging av tilskuddene god?
- Hvordan bidrar UE som organisasjon og hvordan UEs aktiviteter og resultater til å oppfylle departementenes mål med tilskuddene?
 - Hvordan bidrar UEs aktiviteter til å nå overordnede mål og delmål?
 - Er fordelingen av tilskuddet mellom aktiviteter og fylker/regioner hensiktsmessig?
 - Hvordan er innsatsaddisjonaliteten i form av privat medfinansiering og endret engasjement fra private aktører i UEs arbeid?
 - Hvordan bidrar UEs organisering av arbeidet, kompetansen, arbeidsformene, oppfølging av aktiviteter/resultater til måloppnåelse? Dette omfatter også UEs forståelse og oppfølging av føringene i departementenes tilskudd.
- Forslag til forbedringer for de to områdene som evalueringen omfatter.

7.2 BETRAKTNINGER OM EFFEKTIVITET

Til grunn for problemstillingene og underspørsmålene, ligger et fokus på i hvilken grad UE er effektiv i sitt arbeid med å fremme entreprenørskap i utdanningen. Før vi går gjennom konklusjonene for de ulike målområdene som UE vurderes på, vil vi se litt nærmere på begrepet effektivitet. Først og fremst er det viktig å erkjenne at det finnes ulike fortolkninger og forståelser av begrepet effektivitet, noe som må tas hensyn til når man drøfter måloppnåelse og effektivitet. De ulike

forståelsene kan fungere som et bakteppe for å drøfte funnene; sett ut fra én forståelse av effektivitet kan UE være effektiv, mens vurdert ut fra en annen forståelse, kan konklusjonen bli en annen.

I forhold til vurdering av hvorvidt UE er organisert effektivt, kan dette eksempelvis ses ut fra to ulike forståelser. Man kan ha fokus på administrativ og organisatorisk effektivitet, der UE som én, samlet enhet med en effektiv organisasjon sannsynligvis vil vurderes som mest effektiv fordi man da kan utarbeide effektive og enhetlige rutiner for prioritering av satsingsområder, rapportering etc. Med dagens modell, med selvstendige fylkesforeninger, kan en del av slike konsernfordeler forsvinne, men lokal forankring kan imidlertid være mer effektivt enn en sentralstyrt enhet vurdert etter andre dimensjoner. Lokal forankring kan vurderes som effektivt i forhold til å nå ut til der aktiviteten skal skje, til å få legitimitet lokalt, noe som igjen kan resultere i utløsning av midler fra lokale offentlige myndigheter og privat næringsliv. Selvstendighet for fylkesforeningene og et lokalt sammensatt styre, dvs. ikke en konsernmodell, vil ha betydning i den sammenhengen.

En annen måte å vurdere effektivitet på er å se på økonomisk effektivitet i forståelsen av mest mulig produksjon per krone, kontra det å være effektiv i betydningen av å tilby kvalitativt gode tilbud som bidrar til mye og god læring. I den perioden som er studert har, UE økt produksjonen betydelig, målt i antall elev- og studentaktiviteter. Økningen er større enn man kunne forvente ut fra økningen i antall ansatte. UE har også klart å utløse betydelige lokale midler. I en forståelse av effektivitet som mest mulig produksjon per krone kan man hevde at UE har vært effektiv. Et problem er imidlertid at samme aktivitet koster ulikt, avhengig av hvor i landet aktiviteten foregår. Det er derfor ikke uten videre enkelt å måle og sammenligne fylkesforeningene ut fra en streng forståelse av økonomisk effektivitet. Et annet viktig forhold er at ulike aktiviteter koster ulikt. Det kan argumenteres for at de kvalitativt gode tilbudene læringsmessig ikke er spesielt økonomisk effektive, fordi de går over for lang tid, krever for mye ressurser, og ikke omfatter svært mange elever. Innsatsen forbundet med god gjennomføring av EB og UB er eksempelvis svært kostnadskrevenne tidsmessig, mens ved gjennomføring av Gründercamp kan man nå mange elever med forholdsvis liten personellmessig innsats.

Vi vet forholdsvis lite om kvaliteten på de enkelte tilbudene som UE har, vurdert ut fra hvilket læringsutbytte de gir, og hvordan de påvirker elevers arbeids-

motivasjon og holdninger. Østlandsforsknings rapport fra 2008⁴² var litt innom dette forholdet, men i nokså begrenset grad. For dette punktet er også Kunnskapsdepartementets involvering helt sentralt – kilden til suksess i skolene ligger i å kunne vise at entreprenørskap er effektivt i betydningen at man når mål i LK06 på en god og effektiv måte gjennom arbeidet med UEs programmer.

7.3 FORVALTNING AV TILSKUDDENE

7.3.1 Tildelingsbrev og samordning

Som det framgår av kapittel 3, gir både informanter og tildelingsbrevene i seg selv et inntrykk av at departementenes føringer gjennomgående framstår som hensiktsmessige og godt samordnet. Selv om NHD og KRD har sine spesifikke føringer, oppleves departementene å operere med samme hovedfokus og å ha samme forståelse av UEs arbeid. Departementenes føringer oppleves generelt både entydige, forståelige og etterprøvbare. Departementale føringer er også gjennomgående godt kjent i UEs organisasjon. Departementenes generelle interesse for entreprenørskap i skolen beskrives og oppleves som stor i begge departement.

Evaluators vurdering er med utgangspunkt i dette at samordningsutfordringene mellom NHD og KRD framstår som små. Vi vil som sagt likevel påpeke at spørsmålet om Kunnskapsdepartementets begrensede deltakelse framstår som et mindre heldig aspekt ved departementenes rolle. UE ønsker KD og Utdanningsdirektoratet inn som mer aktive partnere. Med KD som en viktig premissleverandør for skoleverket, og dermed for UEs aktiviteter, vurderer evaluator dette som et betimelig ønske, selv om det nok kan anføres gode grunner til at engasjementet ikke er sterkere. Tilslutningen til UEs arbeid på politisk nivå i Kunnskapsdepartementet oppleves riktig nok å være godt, og kan muligens representere et utgangspunkt for et fremtidig sterkere engasjement.

Generelt framstår også kontakten og dialogen mellom departementene og UE som god og fruktbar. Departementene vurderer lydhørheten i UEs organisasjon som god når det gjelder oppfølging av de føringer som gis, og organisasjonen framstår som serviceinnstilt på tilbudssiden. Både NHD og KRD mener at de i all hovedsak mottar god og tilstrekkelig informasjon fra UE.

⁴² Johansen, V., Skålholt, A. og Schanke, T. (2008). Entreprenørskapsopplæring og elevenes læringsutbytte. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 08/2008.

7.3.2 Finansiering

Departementstilskuddene har en viktig betydning som grunnfinansiering til UEs virksomhet, noe som sikrer stabilitet i driften. Den symbolske siden ved de statlige tilskuddene oppleves likevel også som svært viktig. Departementenes tilskudd betraktes av UE Norge som en sterk indikator på statens engasjement når det gjelder entreprenørskap i utdanningen. Dette er også et viktig virkemiddel i arbeidet med å skaffe annen finansiering.

Som sådan er det vår generelle vurdering at de statlige tilskuddene har vært et bidrag til å utløse annen finansiering og aktivitet som ellers ikke ville ha blitt realisert. Selv om det her ikke er gjort et forsøk på entydig å kvantifisere denne addisjonalitetseffekten, noe som metodisk sett uansett er svært vanskelig, er det etter vår oppfatning klart at den finnes. Det synes imidlertid å være klare forskjeller i fylkenes evne eller mulighet til å fremskaffe addisjonal, regional finansiering. Samtidig er det altså vanskelig å hevde at denne variasjonen følger et spesifikt mønster. Det synes heller ikke å være noen entydig sammenheng mellom stort budsjett og en høy andel privat finansiering. Samlet sett preges likevel den private finansieringsandelen av stabilitet.

Slik finansiering, og det partnerskapet med næringslivet som dette representerer, framstår som et viktig legitimitetsfundament for UE. Målsettingen om minimum 40 % privat finansiering på nasjonalt plan har imidlertid ikke blitt oppnådd. Det ligger fortsatt en utfordring i å få større grad av næringslivsdeltakelse i UEs aktiviteter. Men både for UE Norge og for flertallet av fylkeslederne fremstår arbeidet med å skaffe privat finansiering som en stor utfordring. Til tross for dette, er det viktig å ta i betraktning at næringslivet også bidrar på andre måter ved gjennomføring av ulike programmer i skolene; slike bidrag framstår imidlertid som lite synliggjort.

Den flate fordelingen mellom fylker kan hevdes å representere et kompromiss mellom et effektivitetsfokus (antall involverte i målgruppen) og et hensyn til regional balanse i UEs programmer. Selv om det reises spørsmål om hensiktsmessighet og rettferdighet i en slik modell fra enkelte fylkesforeningers side, framstår det som vanskelig å finne en bedre egnet fordelingsnøkkel. Grunnleggende sett synes det imidlertid ikke som om dette representerer en stor utfordring for UE som organisasjon.

Når det gjelder den regionale fordelingen av UEs aktivitet, ligger det som sagt en utfordring i at samme aktivitet koster ulikt i ulike deler av landet, slik at en sammenligning av fylkesforeningene med hensyn til effektivitet kan være vanskelig. Dette tatt i betraktning, er det grunn til å bemerke at fylker som for eksempel Nordland, Sogn og Fjordane og Hedmark evner å implementere aktivitet i det omfanget som dokumenteres i Kapittel 6. Ut fra dette synes ikke distriktsprofilen i UEs aktivitet å være underprioritert.

7.4 UES BRUK AV TILSKUDDSMIDLENE

7.4.1 Omfang, kompetanse og kvalitet

Evalueringen har vist at UE gjennom den første programplanperioden hadde høyest utbredelse i de videregående skolene. Følgforskningen for første programperiode konkluderte med at UE hadde kommet i mål med å fremme entreprenørskap på alle nivåer i skoleverket, men at spredningen av UEs konsepter og tiltak varierte på ulike nivåer.⁴³ Følgeevalueringen konkluderte videre med at UE hadde nådd sine mål i videregående opplæring. I forhold til å nå målene for grunnskole og høyere utdanning, var UE ikke helt i mål. Gjennom denne evalueringen har vi også sammenlignet statistikker for å avklare måloppnåelse i forhold til omfang, og slutter oss til samme konklusjon som følgforskningen presenterte. Omfang er tett tilknyttet kompetanse og kvalitet. Følgforskningen viste at tre av fire lærere mente at UE hadde god kompetanse i å bistå elever, lærere og mentorer i arbeidet med å øke elevers entreprenørskapskompetanse.

I den andre programplanperioden hadde UE et mål om å nå 130 000 elever i grunnskole, 68 000 elever i videregående opplæring og 2 000 studenter i høyere utdanning, totalt 200 000 elever i ett årskull. UEs statistikker viser at det kun var i høyere utdanning at UE nådde omfangsmålet. Vi vil imidlertid påpeke at målet var relativt lavt, og at det i hovedsak er stor deltakelse på Gründercamp arrangementer som gjør at UE har nådd måltallet for høyere utdanning. Som tidligere beskrevet er Gründercamp en kortvarig aktivitet som i de fleste tilfeller går over 1-2 dager. Antall studenter som deltar i studentbedrifter har lagt på stabilt nivå rundt 500-600 gjennom flere år. Totalt nådde UE ut til om lag 150 000 elever og studenter i 2010. Dersom UE fortsetter den samme veksten i omfang

⁴³ Frydenlund, S. og Hella Eide T. (2005). Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 2. Års følgeevaluering. Østlandsforskning. ØF-notat nr: 04/2005

som de forutgående årene, kan sannsynligvis 200 000-målet oppnås i løpet av to til tre år. I 2008 ble det gjort en undersøkelse⁴⁴ som viser at mer enn halvparten av EB-lærerne mente at UE ga tilbud om aktiviteter som hadde høy faglig kvalitet, og at også lærematerialet hadde høy faglig kvalitet. Flere av fylkeslederne formidlet imidlertid bekymring i forhold til at det er for stort fokus på omfang kontra kvalitet.

7.4.2 Forankring og samarbeid

Følgforskningen viste at UE hadde lyktes svært godt med å spre og forankre sine konsepter, og at UE hadde stor tillit blant nasjonale, regionale og lokale aktører.⁴⁵ Evalueringen konkluderte også med at UE fungerte godt i rollen som brobygger, men at det var en del variasjoner mellom fylker. I Vedlegg 4 finnes en oversikt over UEs målsettinger for den første programplanperioden, og denne viser at de aller fleste av målene som er relatert til forankring og samarbeid, er oppfylt.

UE må ha en kontinuerlig prosess gående for å sikre forankring og samarbeid i entreprenørskapssatsingen. Også programplanen for årene 2006-2009 beskriver mål relatert til dette satsingsområdet. Evalueringen har avdekket at den statlige støtten har stor betydning for entreprenørskapssatsingen, ut over den finansielle siden. UE opplever at den statlige finansieringen er med på å legitimere hele satsingen, og den bidrar til at flere aktører forstår at entreprenørskap i utdanning er viktig. Departementenes støtte er derfor svært viktig når UE skal selge inn sine konsepter til skolene og til skoleeierne, men også i forhold til næringslivet. Antallet frivillige fra arbeids- og næringslivet som deltar i UEs arbeid, har økt betraktelig i løpet av programperioden. Antall lærere som har vært involvert i UEs arbeid, er også flerdoblet i løpet av programperioden, og UE har fått i gang en dialog med flere av landets lærerutdanninger. Til tross for den nye handlingsplanen for entreprenørskap i utdanning for perioden 2010-2014, er entreprenørskap i utdanningen fremdeles et nokså ukjent område for mange i høyere utdanning. UE sliter med å få forankret entreprenørskap i høyere utdanning. Samlet sett vurderer vi at UE på nasjonalt nivå har oppnådd sine målsettinger om forankring og samarbeid, med unntak av innen høyere utdanning. På lokalt plan er det fremdeles en del variasjoner i hvor sterk grad entreprenørskap og UEs programmer er forankret.

⁴⁴ Johansen, V., Skålholt, A. og Schanke, T. (2008). Entreprenørskapsopplæring og elevenes læringsutbytte. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 08/2008.

⁴⁵ Frydenlund, S. og Hella Eide T. (2005). Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 2. Års følgeevaluering. Østlandsforskning. ØF-notat nr: 04/2005

7.4.3 Dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid

I den første programplanen definerte UE følgende mål som direkte kan relateres til dette satsingsområdet: Programmet skulle utvikle metoder og materiell for å fremme entreprenørskap i utdanningen. Modeller skulle utvikles i forhold til gjeldende læreplaner, kurskonsepter skulle utvikles, data skulle sikres for fremtid forskning, forskning skulle iverksettes, samt flere. Alle disse målene, med kommentarer om måloppnåelse, er oppsummert i tabell som ligger i Vedlegg 4. Vår vurdering er at UE delvis har oppnådd sine mål for dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid i programplanperioden for 2002-2005.

Programplanen for årene 2006-2009 inneholder litt færre mål i forhold til dette satsingsområdet. Flere av målene er oppnådd i forhold til dokumentasjon og utvikling av programmer, samt forskning på effekten av arbeidet i forhold til hovedmålsettingen. Et eksempel på ett av målene som ikke ble oppnådd, var utvikling av fire årlige publikasjoner som markedsfører gode tiltak. Vi vurderer at UE delvis har oppnådd sine målsettinger for dette satsingsområdet gjennom programperiode to, spesielt innenfor dokumentasjon og forskning. Evalueringen viste imidlertid at det var noen av de planlagte utviklingstiltakene som ikke ble gjennomført. Evalueringen viste også at det finnes forbedringspotensial i forhold til mer fokus på rapportering av kvalitet.

7.4.4 Internasjonalisering

Samarbeidet med JA-YE har bidratt til at UE har fått tilgang til programmer og aktiviteter, i tillegg til et omfattende internasjonalt nettverk som er nyttig i forhold til erfaringsutveksling og for å oppnå ny kunnskap. I løpet av få år ble UE også en viktig bidragsyter til JA-YE nettverket.

I den første programplanen for 2002-2005 oppnådde UE målsettingene sine om å tilby mer enn 1000 elever og studenter anledning til å delta på Cambridge eksamen. Et annet mål var at elever og studenter skulle få delta på internasjonale messer, og dette målet ble også oppnådd.

I den andre programperioden hadde UE mål om at 2000 elever og studenter skulle få delta på Cambridge eksamen. UE var nær ved å oppnå dette målet. UE har også oppnådd målene om deltakelse på internasjonale messer, og utvikling av metoder for internasjonal samhandling mellom elever i entreprenørskapsutdanning. Det mangler imidlertid dokumentasjon for måloppnåelse for noen av resultatmålene, som for eksempel at UE skulle delta i et internasjonalt prosjekt om utvikling av

elevevaluering innenfor ungdomsbedrift. Vi konkluderer med at UE delvis har oppnådd sine mål for programperiode to.

UE har påbegynt flere av tiltakene som er beskrevet i programplan tre for årene 2010-2014.

7.5 ORGANISERING

For at UE skulle kunne oppnå målsettingene i den første programplanen, ble det etablert fylkesforeninger i alle landets fylker, med UE Norge som sekretariat for hele organisasjonen. Evalueringen har avdekket at denne formen for organisering har fungert godt, både i forhold til å oppnå lokal finansiering, samarbeid med lokalt næringsliv, og skape aktiviteter i skolen. Betydningen av den lokale tilknytningen gjennom de selvstendige fylkesforeningene, vektlegges sterkt.

Gjennom at fylkesforeningene er etablert som egne juridiske enheter oppstår noen ekstra utfordringer i forhold til å fremstå enhetlig og drive effektivt i forhold til fellestjenester, stabsfunksjoner, merkevarebygging og regnskap. Ser man på disse faktorene isolert sett, er ikke UE organisert på den mest mulig effektive måten i forhold til å oppnå effektiviseringsgevinster.

Det er en rød tråd i UEs planverk som sikrer at fylkesforeningene har samme forståelse av mål og føringer som det UE Norge har, men det er også rom for lokale tilpasninger. I forbindelse med overføring av de statlige tilskuddene gjennom UE Norge til fylkesforeningene, blir det skrevet en avtale som sikrer at fylkesforeningene må bidra til å oppfylle de krav og føringer som departementene har satt for tildelingene.

Evalueringen viser at mer enn 60 % av de ansatte i UE har pedagogisk kompetanse, og like mange har næringslivserfaring. UE har færre ansatte med erfaring fra høyere utdanning, sammenlignet med grunnopplæringen. Om lag 16 % av de ansatte i UE fortalte at de hadde erfaring fra høyere utdanning. UE-organisasjonen har den nødvendige kompetanse i forhold til å ha en dialog og et samarbeid med de viktige målgruppene innenfor grunnopplæringen og næringsliv, men har for lite erfaring i forhold til hva som er nødvendig for å lykkes med satsingsområdet høyere utdanning.

Konklusjonen er at UE er godt organisert i forhold til å nå målsettinger relatert til programplanen, men at det er rom for forbedringer i forhold til mer kompetanse i organisasjonen, arbeid med kvalitetssikring og mer effektive fellesfunksjoner.

7.6 ANBEFALINGER

I det følgende vil vi komme med anbefalinger basert på informantenes vurderinger og våre egne, uavhengige vurderinger av resultatene som er framkommet gjennom de foregående kapitlene. Anbefalingene relateres til organiseringen av UE, samt UEs ulike satsingsområder; a) omfang, kompetanse og kvalitet, b) forankring, c) dokumentasjon, evaluering, forsknings- og utviklingsarbeid, og d) internasjonalisering.

7.6.1 Anbefalinger relatert til organiseringen av UE

- **Oppretthold dagens organisering med selvstendige fylkesforeninger**

Vi vurderer UEs nåværende organisasjonsmodell som en god modell. Modellen består av selvstendige fylkesforeninger som samarbeider tett med UE Norge, og som også samarbeider regionalt. Det er likevel hensiktsmessig å drøfte balansen mellom sentral og lokal styring fortløpende, blant annet for å sikre gode systemer for registrering og rapportering av aktivitet, tilrettelegge for erfaringsutveksling, og sikre nødvendig støtte og kompetanseutvikling for alle ansatte i UEs organisasjon. Enkelte kontor er svært små og sårbare uten den støtten som ligger i et tett nettverk nasjonalt sett. Samtidig er den lokale forankringen av avgjørende betydning for å lykkes med å skape legitimitet og engasjement lokalt.

- **Utnytt regionsamarbeidet bedre for å få fart på satsingen i høyere utdanning**

Denne rapporten har avdekket at UE i all hovedsak mangler ansatte med erfaring fra og god kjennskap til høyere utdanning. Dette er ikke overraskende da fokus i UE historisk sett har vært på grunnopplæringen. Vi mener det etablerte regionsamarbeidet gir muligheter for å få fart på UEs satsing i høyere utdanning. Dette kan gjøres ved at flere fylkesforeninger i en region i første omgang deler på personellressurser som har særlig kompetanse og ansvar for arbeidet innen høyere utdanning.

- **Utvikle gode rutiner for økonomi- og finansieringskontroll for den nye programplanen**

Programplanenes budsjetter har økt fra 28 millioner kroner i 2002 til 83 millioner kroner i 2010. Prosjektets størrelse tilsier at det bør være en nøye kontroll med kostnadene, og at det faktisk er mulig å oppnå den finansieringen som er skissert. Det er viktig at UE har planer for hvordan de skal gå fram dersom en eller flere av finansieringskildene skulle bli borte. Et eksempel er Frifondsmidlene som ikke mottas lengre. Samtidig er det viktig at UE legger bevisste planer i forhold til hvordan fylkesforeningene kan jobbe for å nå målet om økt privat finansiering.

7.6.2 Anbefalinger relatert til omfang, kompetanse og kvalitet av UEs aktiviteter og programmer

- **La ikke kvantitet gå ut over kvalitet og bredden av UEs tilbud**

Både sponsorer, samarbeidspartnere og UE selv er opptatt av å nå de måltallene som settes. Det kan imidlertid reises spørsmål ved om de gjeldende variablene som UE måles etter, er adekvate, eller om det kan utvikles alternative tilnærminger. Målet om å nå 200 000 elevaktiviteter er veldig grovt og sier lite om kvaliteten i arbeidet. UE kan eksempelvis nå svært mange elever med bruk av lite ressurser gjennom Gründercamp, mens andre aktiviteter og program krever betydelig større ressursinnsats, selv om de når færre elever. Vi mener det er hensiktsmessig å sette opp mer spesifikke måltall innenfor de ulike områdene og programmene som UE jobber innenfor. Det er viktig at sponsorer og samarbeidspartnere har forståelse for denne problematikken og anerkjenner bredden av aktiviteter som UE tilbyr.

7.6.3 Anbefalinger relatert til forankring av UEs aktiviteter og programmer

- **Utarbeide strategier for forankring av UEs aktiviteter i grunnopplæringen**

UE har gått gjennom en periode med stor aktivitet knyttet til utvikling, utprøving og lansering av en rekke ulike programmer i grunnopplæringen. Samtidig har organisasjonen vokst, og aktiviteten har økt betraktelig. Flere beskriver nå at UE er inne i en konsolideringsfase der det handler om å få godt grep på gjennomføring av det som allerede er utviklet, heller enn å utvikle nye tilbud. I en slik situasjon mener vi det er viktig at UE drøfter ulike strategier for å nå fram med sine tilbud til skolene i grunnopplæringen. Skolene er på ulike

stadier i arbeidet med å implementere entreprenørskap i utdanningen; noen har ikke begynt, andre er i startgropa, mens noen har lang erfaring og mye kompetanse på feltet. UEs strategier for å forankre entreprenørskap i grunnopplæringen må reflektere hvordan UE skal nå skoler, skoleledere og skoleeiere på disse ulike stadiene i prosessen. En strategi kan være å etablere nettverk der erfarne og noviser kommer sammen for å drøfte gjennomføring av entreprenørskap i utdanningen. Erfaringsutveksling mellom skoler kan ha stor gjennomslagskraft siden skoleledere og lærere ofte lytter nøye til andre som kjenner skolehverdagen godt.

- **Få forståelse av og definert UEs rolle i høyere utdanning**

Et område som synes å være et utfordrende område for UE, er arbeidet rettet mot høyere utdanning. Noen av informantene har reist spørsmålet om det er formålstjenlig at UE i det hele tatt skal satse mot høyere utdanning. Vi mener svaret på dette spørsmålet er ja, men det er viktig å se nærmere på hvordan UE bør satse innen høyere utdanning. Høyere utdanning skiller seg fra grunnopplæringen ved å være langt mer autonom, i tillegg til at det vektlegges forskningsbasert undervisning på de ulike studiene. Dette kan innebære at SB, høgskolenes og universitetenes svar på EB og UB, ikke er det riktige satsingsområdet. Statistikk viser at det er en nedgang i antall studentbedrifter de siste årene. Et område som synes mer suksessfullt, er den gode kontakten som er etablert mellom UE og lærerutdanningsinstitusjoner. Disse institusjonene er viktige å få gjennomslag i, siden de gjennom både grunnutdanning og etter- og videreutdanningstilbud når primærmålgruppen for å kunne øke entreprenørskapsaktiviteten ute i grunnopplæringen; lærerne.

- **Fylkesforeningene må fortsette arbeidet med å forankre UE i sitt lokale miljø**

UE budsjetterer med en betydelig økning i finansiering fra fylkeskommuner og kommuner for inneværende programperiode. Alle fylkeskommunene er inne med finansiering av fylkesforeningene i dag, mens finansiering fra kommunene ikke er like utbredt. Dette impliserer at fylkesforeningene må legge ned en betydelig innsats for å få forankret UE i fylkets kommuner i en så stor grad at de ønsker å bidra økonomisk.

7.6.4 Anbefalinger relatert til dokumentasjon, evaluering og forsknings- og utviklingsarbeid

- **Sikre forskningsprosjekt som kartlegger kvaliteten i læringsarbeidet**

UE har fått gjennomført mange forskningsprosjekter relatert til ulike sider ved organisasjonen, og de fleste av prosjektene har vært kvantitative. Disse prosjektene har økt forståelsen av UE og UEs betydning, men det har vært etterlyst forskning av mer kvalitativ art. Den pågående følgeforskningen knyttet til gjennomføring av gjeldende strategiplan for entreprenørskap i utdanningen, har dette inne som ett av sine områder. Vi mener det er viktig å få gjennomført nokså omfattende forskning som undersøker kvaliteten på læringsarbeidet som foregår under gjennomføring av UEs ulike tilbud. For å nå fram hos skoleeiere, skoleledere og lærere, må det dokumenteres at arbeid med entreprenørskap i utdanningen gjennom bruk av UEs ulike programmer, gir et godt læringsutbytte, vurdert ut fra oppnåelse av mål i gjeldende læreplan. For å framskaffe slik dokumentasjon mener vi det er nødvendig med kvalitative dybdestudier av selve aktiviteten. Slike studier kan også bidra i arbeidet med forbedring og videreutvikling av de ulike tilbudene. Gjennom samarbeid med lærerutdanningsinstitusjoner kan UE få til mer lokalt initiert forskning gjennom å involvere ansatte og masterstudenter. Utvikling av felles registreringssystem for å kartlegge elevers og læreres vurdering av og erfaringer med arbeid med de ulike UE-programmene, vil gi slik forskning en viktig basis å jobbe ut fra.

- **Få avklart om SB skal være “flaggskipet” til UE i høyere utdanning**

Det har blitt avdekket en nedgang i gjennomføring av SB de seinere årene. Vi ser det som en utfordring å finne ut hvorfor det skjer, og vil anbefale at det gjennomføres en undersøkelse blant studenter og ansatte ved relevante studiesteder for å finne ut av hvordan de vurderer SB som konsept, og hva som eventuelt kan gjøres for at det skal bli mer attraktivt for studenter innen høyere utdanning.

7.6.5 Anbefalinger relatert til UEs internasjonaliseringsarbeid

- **Oppretthold det gode samarbeidet med JA-YE**

Evalueringen viser at UE og JA-YE nettverket har en gjensidig nytte av samarbeidet, for eksempel i forbindelse med utveksling av programmer og aktiviteter. Vi anbefaler at UE jobber bevisst for å opprettholde dette

samarbeidet i årene fremover. Samarbeidet er nyttig for de UE-ansatte, men også for lærere og elever.

- **Gi flere elever muligheten til å delta i internasjonale programmer og aktiviteter**

Informantene ga uttrykk for at UE har spennende internasjonale tilbud til elevene. Totalt sett er det likevel svært få elever som får anledning til å delta på disse fordi det er ressurskrevende på flere måter, blant annet er kostnadene forbundet med slike aktiviteter relativt store. Vi anbefaler at UE i årene fremover søker å øke andelen elever som får delta i internasjonale programmer og aktiviteter. UE bør også undersøke mulighetene for om det er mulig å inngå avtaler med bedrifter for å dekke kostnader forbundet med reiser for elever til utlandet, eventuelt opprettelse av et reisefond for elever som skal delta i UEs internasjonale aktiviteter.

VEDLEGG 1 – KARTLEGGINGSSKJEMA KOMPETANSE

Fylke/region: _____

Arbeidstaker	Pedagogisk kompetanse	Næringslivserfaring	Grunnskoleerfaring	Erfaring fra videregående opplæring	Erfaring fra høyere utdanning
1					
2					
3					
4					
5					

Kompetanse: Formell utdanning i pedagogikk

Erfaring: har jobbet min. ett år i hhv. næringsliv eller skoleslag

VEDLEGG 2 – KARTLEGGINGSSKJEMA LØNN, HUSLEIE

Orientering

I forbindelse med gjennomføring av oppdrag for NHD og KR D om evaluering av Ungt Entreprenørskap, har det kommet opp et behov for å kartlegge hvor medarbeiderne i fylkesorganisasjonene er ansatt, samt forhold vedrørende husleie og kontorhold. Dette kom opp som et behov i etterkant av intervjuene som er foretatt med dere og ble av den grunn ikke tatt opp der. Bakgrunnen for den foreliggende kartleggingen er først og fremst å få synliggjort eventuell ekstra lokal finansiering som ikke framkommer i økonomirapporteringen til UE Norge. Vi ber dere besvare spørsmålene som følger nedenfor. Dersom dere vil gi nærmere orientering, kan kommentarfeltet under spørsmålene eller nederst i skjemaet benyttes.

Tusen takk for hjelpen!

1. Hvem er arbeidsgiver for deg og dine medarbeidere? Dersom det er flere arbeidsgivere, sett flere kryss og gi en kommentar i kommentarfeltet.

Ungt Entreprenørskap
Fylkeskommunen
NHO
Annen arbeidsgiver

Hvem:

Kommentar:

2. Dersom det er personell ved ditt kontor som **ikke** er ansatt i Ungt Entreprenørskap: er lønnsutgifter tatt med i økonomirapporteringen til UE Norge?

Ja
Nei

3. Hvem betaler husleie for kontorlokalene deres?

Ungt Entreprenørskap
Fylkeskommunen

NHO
Andre
Hvem: _____

☐
☐

Kommentar: _____

4. Dersom andre enn Ungt Entreprenørskap selv dekker husleie: er husleieutgiftene tatt med i økonomirapporteringen til UE Norge?

Ja
Nei

5. Hvem dekker kontorhold (telefon, datautstyr, kontorrekvisita etc.)? Dersom det er flere som deler på utgiftene: sett flere kryss og gi en kommentar i kommentarfeltet.

Ungt Entreprenørskap
Fylkeskommunen
NHO
Andre
Hvem: _____

☐
☐
☐
☐

Kommentar: _____

6. Dersom andre enn Ungt Entreprenørskap selv dekker kontorhold: er utgiftene til kontorhold tatt med i økonomirapporteringen til UE Norge?

Ja
Nei

Tilleggsopplysninger/kommentar:

VEDLEGG 3 – OVERSIKT OVER UE-RELATERT FORSKNING

Forfattere/ navn på rapport	Tema
Grimsrud, A., Jenssen, F. og Røe, K. UEs omdømme og kulturbygging: Muligheter og utfordringer. (2010) Powerpoint presentasjon	Våren 2010 ble det igangsatt et omfattende kartleggingsarbeid for å få et valid bilde av UEs omdømme. Tre spørreundersøkelser ble gjennomført for å kartlegge ledelse, internkultur og omdømme. Hovedkonklusjonen var at UE fremstår som en robust organisasjon med lavt konfliktnivå, i takt med sine visjoner og målsettinger. Omdømmeundersøkelsen viste at UE har et veldig godt omdømme generelt. De som gir høyest score er politikere nasjonalt, næringsliv og høyskole/universitetssektoren. De elementene som gir høyest uttelling, er UEs virksomhetsidé, kjerneverdier og evnen til å ta samfunnsansvar. De ulike kartleggingene gir godt grunnlag for en målrettet videreutvikling av virksomheten.
Johansen, V. og Schanke, T. (2009). Trivsel og fravær i videregående opplæring. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 08/2009	<p>Forskningen er en oppfølging av "Jakten på arbeidsgleden i ungdomsbedrift". Forskningen i skoleåret 2008/09 inkluderer fire kvantitativt orienterte datainnsamlinger: to elevundersøkelser om trivsel, en måneds fraværsregistrering i ungdomsbedrifter, og innhenting av fraværstatistikk ved skolene som deltok i undersøkelsen. Rundt 300 elever ved syv videregående skoler i Akershus har deltatt i studien.</p> <p>Studien så spesielt på betydningen av deltakelse i et prosjekt om inkluderende arbeidsliv (IA) i ungdomsbedrifter, og følgende funn løftes frem: UBer som var aktive i IA-prosjektet hadde klart lavere fraværsandel sammenlignet med UBer som ikke deltok i IA-prosjektet. Elever i UBer som var aktive i IA-prosjektet opplevde høyere grad av inkludering, anerkjennelse og medvirkning sammenlignet med elever i UBer som sto utenom IA-prosjektet.</p> <p>Det var ingen forskjeller mellom de elevgruppene når det gjaldt arbeidsmiljøet i UBen, samt opplevelse av trygghet og anerkjennelse for utført arbeid. IA-elevne hadde også høyere motivasjon for deltakelse i UB enn elever som ikke deltok i</p>

IA-prosjektet. IA-prosjektet virket ikke i nevneverdig grad inn på trivselen i klassen. IA-elevene hadde mindre skolefravær enn andre UB-elever, men minst fravær hadde elever som ikke deltar i UB. Resultatene kan slik sett tolkes både positivt og negativt alt ettersom hvilke grupper av elever som IA-elevene sammenlignes med.

Blant andre funn i rapporten kan man se at UB har en særlig nytte for skoletrøtte elever, og at elever som trives med klassekameratene har mindre fravær enn elever som har lavere skåre på trivsel. Det ble også avdekket at elever ved studiespesialiserende program har et bedre arbeidsmiljø enn elever ved de yrkesfaglige programmene, og andelen elever med høyt skolefravær er høyere ved yrkesfaglige program enn ved de studiespesialiserende.

Johansen, V., Skålholt, A. og Schanke, T. (2008).
Entreprenørskapsopplæring og elevenes læringsutbytte.
Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 08/2008.

I undersøkelsen deltok 1700 elever i ungdomsskolen, 1400 elever i videregående skole, og rundt 50 lærere. Studien tok utgangspunkt i strategiplanens brede tilnærming til begrepet entreprenørskap. Målet er å undersøke hvorvidt opplæring til entreprenørskap bidrar til å utvikle elevers kompetanse i entreprenørskap, det vil si; kreative evner, kunnskap om samarbeid, evner for konflikt-håndtering, vilje til å ta initiativ, akademiske selvtillit, og til positive holdninger til entreprenørskap. I tillegg ses det på andre mulige effekter som trivsel, faglige prestasjoner og skolemotivasjon.

Funnene fra studien indikerer at aspekter ved opplæring til entreprenørskap har positive innvirkninger på elevers trivsel på skolen, skolemotivasjon og akademiske selvtillit. Funnene indikerer også at aspekter ved opplæring til entreprenørskap har små positive innvirkninger på elevers kunnskap om samarbeid, samt vurderinger av egne kreative evner og atferd ved konfliktløsning.

For elever i videregående opplæring virker deltakelse i UB og samarbeidsprosjekt mellom skole og lokalt samfunnsliv/næringsliv positivt inn på et

	<p>ønske om å bli selvstendig næringsdrivende. I forhold til ungdomsskoleelevers karriereønsker har ikke opplæring til entreprenørskap signifikant betydning.</p>
<p>Johansen, V., Schanke, T. og Lauritzen, T. (2008). Ungt Entreprenørskap og regional utvikling Hovedkonklusjoner. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 10/2008</p>	<p>I dette notatet gjennomgås hovedfunn for prosjektet "Ungt Entreprenørskap og regional utvikling" om det regionale aspektet ved UEs arbeid. Undersøkelsen viser blant annet:</p> <p>Elever som ofte deltar i prosjekter som involverer det lokale samfunnslivet, tiltak som elevbedrift, utplassering med mer lettere vil ønske å bosette seg på hjemstedet, enn elever som ikke har deltatt i slike program. Deltakelse i UB kan virke inn på å hindre frafall. Oddsene for å ønske å bosette seg på hjemstedet etter endt utdanning er høyere blant elever som har deltatt i UE-program (EB og/eller UB) enn blant elever som ikke har deltatt i slike.</p> <p>Rektorer og veiledere mener at UE-programmene er viktige for å skape interesse og bevissthet om arbeidslivet og muligheter som finnes lokalt, samt at UE er en brobygger. Offentlig ansatte og politikere mener den regionale dimensjonen ved UEs arbeid er svært viktig. De ser entreprenørskap i skolen som ett av flere tiltak for å styrke unge menneskers kjennskap til behov og muligheter i lokalmiljøet – og dermed også tilhørigheten til hjemstedet.</p> <p>90 % av veiledere fra arbeids- og næringslivet mener at skolen bør satse mer på samarbeid med næringslivet, og mange lærere ønsker det samme. Informantene oppfatter det slik at UE-programmene stimulerer unge menneskers nysgjerrighet og gir kunnskap om lokalmiljøet og regionen. Gjennom dette blir både unge og voksne (lærere og veileder) bevisste på de mange muligheter som finnes, og ungdommene kan få et mer positivt syn på mulighetene for arbeidsskaping der de bor. Informantene ser entreprenørskap i skolen som ett av flere tiltak for å styrke unge menneskers kjennskap til behov og muligheter i lokalmiljøet – og dermed også tilhørigheten til hjemstedet. UEs</p>

	program kan også bidra til å løfte fram "lokale helter" som har lyktes og som kan inspirere de unge til å se at man kan skape verdier.
Johansen, V., Schanke, T. og Lauritzen, T. (2008). Ungt Entreprenørskap og regional utvikling. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 18/2008	Denne rapporten fokuserer på det regionale aspektet ved UEs arbeid. Forskning ser på følgende programmer: Vårt lokalsamfunn og SikkSakk Europa på grunntrinnet, Elevbedrift på ungdomstrinnet, Ungdomsbedrift i videregående opplæring og Studentbedrift i høyere utdanning. I arbeidet med prosjektet er det benyttet både kvantitative og kvalitative tilnærminger. Rapportens hovedkonklusjoner oppsummert i ØF-rapport nr: 10/2008
Johansen, V. og Skålholt, A.(2007). Enterprise 2010. The Next Generation in 2007. ENRI-report no: 19/2007	Enterprise 2010 er en undersøkelse i regi av JA-YE hvor spørreskjema ble sendt ut til ungdommer i 17 europeiske land, herunder Norge. Formålet var å spørre unge hva de tror om Europas fremtid og sin egen rolle. Blant funnene som kom frem gjennom denne undersøkelsen var at om lag 67 % av respondentene svarte at de sannsynligvis ville etablere sin egen virksomhet.
Johansen, V. (2007). Experience from participation in JA-YE Company Programmes. Østlandsforskning: ENRI-report no. 10/2007	Studien er basert på en kvantitativ studie av tidligere deltakere i JA-YE- (det europeiske nettverket Junior Achievement – Young Enterprise) programmet fra seks land: Belgia, Danmark, Estonia, Finland, Romania og Slovakia. Det er blitt gjort en sammenligning opp mot tidligere studier på dette i Norge. I rapporten stilles følgende fire spørsmål: 1) Anbefaler respondentene deltakelse i ungdomsbedrifter til andre elever? 2) Utvikles entreprenørielle kunnskaper gjennom ungdomsbedrift? 3) Hva synes deltakerne om ungdomsbedrift som undervisningsmetode? 4) Leder ungdomsbedrift til flere bedriftsetableringer? Studien konkluderer med: 1)Flertallet av tidligere deltakere i UB var positive til deltakelse i UB, og anbefaler UB til andre elever. 2)Flertallet av tidligere deltakere i UB fant UB som nyttig i forhold til å utvikle entreprenørielle kunnskaper. 3) Flertallet av respondentene var positive til UB som undervisningsmetode, men det er litt forskjeller avhengig av land, kjønn, og opplevd nytte. 36 % av

	<p>respondentene anså UB som en svært god undervisningsmetode, 45 % mente at metoden var god men hadde forbedringspotensial, 19 % mente at metoden krever signifikant mer utvikling. 4) 15 % av tidligere deltakere i JA-YE-programmer er involvert i entreprenøriell aktivitet, og de som mest sannsynlig blir entreprenører er menn over 25 år. Det er større sannsynlighet for at unge mennesker som deltar i JA-YE-programmer blir entreprenører enn de som ikke har deltatt i slike programmer.</p>
<p>Eide, T. og Johansen, V. (2007). Jakten på arbeidsgleden i ungdomsbedriften. Resultater fra følgeevalueringen av prosjektet. Østlandsforskning: ØF-rapport nr: 09/2007</p>	<p>Rapporten er basert på følgeforskning av prosjektet "Jakten på arbeidsgleden i ungdomsbedriften" som er gjennomført blant 230 ungdomsbedrifter i videregående skole i Akershus. Prosjektet er et samarbeid mellom UE Akershus og NAV arbeidslivssenter Akershus og har som mål å øke trivselen og redusere fraværet blant elevene gjennom å implementere IA-avtalen i ungdomsbedriftene. Følgeforskningen har hatt fokus på prosess- og resultatevaluering.</p> <p>Forskningen konkluderer med at prosjektet har bidratt positivt til holdningsendring i forhold til elevenes forståelse av fravær og hva som bidrar til trivsel og inkludering. Flere respondenter mener at IA-prosjektet hadde bidratt til å redusere eget og/eller andres fravær, men evaluatoren gjenfinner ikke dette i faktisk redusert fravær. En anbefaling er å fortsette prosjektet for derigjennom å kunne arbeide mer langsiktig og systematisk med fraværsoppfølgingen i videregående skole.</p>
<p>Harris-Christensen, H. og Hella Eide, T.(2007). Entreprenørskap er en muskel som kan trenes. Et forprosjekt om entreprenørskapsopplæring blant elever og studenter. Østlandsforskning. ØF-notat nr: 03/2007</p>	<p>Notatet bygger på en intervjustudie av 22 informanter. Studien er et forprosjekt som skal danne utgangspunkt for et hovedprosjekt hvor tilsvarende intervjugrupper ble intervjuet i fire europeiske land. Forprosjektets formål har vært å få innsikt i målgruppens erfaringer med entreprenørskapsopplæring gitt gjennom ungdomsbedrift (UB) og/eller studentbedrift (SB).</p> <p>Studien viser at deltakelse i UB/SB er hensiktsmessig for generering av entreprenører, gjennom at deltakerne tilegner seg et kunnskapsgrunnlag om</p>

	<p>hvordan de omsetter ideer til praktiske og målrettede aktiviteter, samtidig som de får styrket sine personlige egenskaper og derigjennom senker terskelen for å se på seg selv som fremtidige entreprenører. De personlige egenskapene er de som i betydeligst grad har blitt styrket gjennom entreprenørskapsopplæringen.</p>
<p>Johansen, V., Eide, T. og Harris-Christensen H. (2006). Forskning på entreprenørskapsopplæring i Norge. Østlandsforskning. ØF-rapport nr: 19/2006</p>	<p>Rapporten er en statusbeskrivelse av relevante forskningsprosjekter på entreprenørskapsopplæring, hovedsakelig i norsk grunnskole og videregående skole, for perioden 2000 til oktober 2006. Intensjonen med kunnskapsstatusen er å si noe om hva vi vet om tiltak som er igangsatt innen norsk entreprenørskapsopplæring, effektene av disse tiltakene, samt å tydeliggjøre hvor det er behov for videre forskning.</p>
<p>Johansen, V., Hella Eide, T. (2006). Erfaringer fra deltakelse i Studentbedrift. Hvordan opplevd deltakerne tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå? Østlandsforskning. ØF-notat nr: 16/2006.</p>	<p>Prosjektet "Etableringsfrekvens Studentbedrift" er en kvantitativ studie av tidligere deltakere i studentbedrifter. Målet var å få vite hvordan deltakerne opplevde tiden som etablerer av studentbedrift, og hvorvidt deltakelsen i Studentbedrift har hatt innvirkning på deres senere karriere, herunder etablering av egne bedrifter.</p> <p>Studien viser at blant alle som har deltatt i Studentbedrift er det 13 % som har etablert egen bedrift, mens 4 prosent arbeidet med å etablere bedrift i perioden hvor studien ble gjennomført. Blant de som deltok i kullene i 2002/03 og 2003/04 er det 22 % som har etablert egen bedrift, mens de tilsvarende tall er 11 % for de som deltok i 2004/05 og 2005/06. Studien avdekket også at de som hadde Studentbedrift som et obligatorisk fag hadde en lavere interesse for entreprenøriell aktivitet enn de som selv valgt å ha Studentbedrift. For de fleste av entreprenørene har deltakelse i Studentbedrift gitt økt lyst til å etablere egen bedrift, kunnskapen til å starte og drive egen bedrift, samt muligheten til å prøve ut et konsept som de har kunnet bygge videre på.</p>

Johansen, V. og Hella Eide, T. (2006). **Entreprenørskapsopplæring i skolen. Hovedkonklusjoner fra 3-års følgeforskning av Ungt Entreprenørskaps program: "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005).** Østlandsforskning. ØF-notat nr: 13/2006

UE sitt "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005) hadde som hensikt å bidra til utvikling av entreprenørskapskompetanse hos elever og ungdommer. Østlandsforskning har i perioden 2003-2005 foretatt en følgeevaluering av programmet, i dette notatet oppsummeres hovedfunnene fra evalueringen. Tidligere er det skrevet en serie på tre notater fra denne følgeforskningen: ØF-notat 15/2004, ØF-notat 04/2005, og ØF-notat 07/2006.

I dette sluttnotatet konkluderes det med at UE har nådd, eller delvis nådd de mål som var tiltenkt med programmet. I forhold til programmets hovedmål som var å utvikle ungdoms entreprenørskapskompetanse var både elever, lærere og mentorer overbeviste om at ungdom som deltar i UEs konsepter har stor nytte av dette. Deltakelse i UB og andre av UEs konsepter oppleves som viktig, lærerikt, meningsfylt, og skaper gode læringsarenaer for arbeidsmiljø mellom elevene, samt mellom elev og lærer. Gjennom sitt arbeid bidrar UE til å utvikle et klima for nyskaping og entreprenørskap og stimulerer ungdommene til å få økt etablererlyst.

Delmål 1 i programmet var å forankre og spre UEs konsepter og tiltak. I følge evalueringen har UE lyktes svært godt med å spre og forankre sine konsepter, og at UE nyter stor tillit blant nasjonale, regionale og lokale aktører. Delmål 2 var at UE skulle være en brobygger mellom skole og næringsliv. Evalueringen konkluderer med at UE har fungert godt i denne rollen, men det er en del variasjoner mellom fylker. Delmål 3 var at UE skulle fremme entreprenørskap på alle nivå i skoleverket. Evaluator konkluderer med at UE kom i mål i forhold til dette delmålet, men at spredningen av UEs konsepter og konseptrelaterte tiltak varierer på ulike nivå. Målet om å nå 20 % av et årskull i videregående skole ble nådd i skoleåret 2005/2006. UE klarte ikke å nå sine mål i forhold til å nå 20 % av elevene i grunnskolen og 10 % av studentene i høyere utdanning. Delmål 4

	<p>var å kvalifisere lærere og mentorer. Evalueringen viser at UE i stor grad hadde lyktes i sitt arbeid i forhold til lærerne, men ikke i like stor grad blant mentorer, noe som skyltes at UE hadde hatt særskilt fokus på kvalifisering av lærerne.</p>
<p>Frydenlund, S., Hella Eide T. og Johansen, V. (2006). Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps program: "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Underveisnotat 3. Års følgeevaluering. ØF-notat nr: 07/2006</p>	<p>Notatet er basert på følgforskning av UE sitt "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Dette er nr. 3 i en serie på 3 notater. I følgforskningens siste år er det gjennomført en kundetilfredshetsundersøkelse blant elever, lærere og mentorer. I rapporten diskuteres seks emner som de tre gruppene er bedt om å besvare: Oppfatninger knyttet til UEs kompetanse, den jobben UE gjør i fylkene, elevers nytte av deltakelse i UB, UEs info/læremateriell, de andre gruppene som deltar, og anbefalinger av UE.</p>
	<p>Rapportens konklusjoner er: 3 av 4 UB-lærere og halvparten av mentorene mener at UE har god kompetanse i forhold til å bistå elever, lærere og mentorer i arbeidet med å øke elevers entreprenørskapskompetanse. 1 av 10 mentorer og 1 av 20 lærere var misfornøyd. 4 av 5 lærere og halvparten av mentorene er tilfredse med jobben som gjøres av UE i fylkene. 3 av 20 mentorer og 1 av 20 lærere er misfornøyd. Nesten 9 av 10 lærere sier at de får god service av UE, at de blir tatt godt i mot, får rask tilbakemelding ved henvendelser, og at UE er lydhøre overfor deres innspill. Tilsvarende tall er 5/10 blant mentorer. I forhold til faglig veiledning sier 1 av 3 mentorer at de ikke får tilstrekkelig opplæring av UE, mens bare 7 % av lærerne er misfornøyd med opplæringen.</p>
	<p>Mens UB-lærerne i stor grad er fornøyd med læremateriellets faglige og praktiske verdi er elevene mer lunkne: 55 % av lærerne er fornøyd mot i overkant av 40 % av elevene; og 25 % av elevene er misfornøyd mot 10 % av lærerne. Bare 1 av 2 mentorer mente at informasjonsmateriellet til UE var godt nok til å gi en innføring i mentorrollen.</p>

Både elever og lærere er enige om at deltakelse i UB gir økt etablererlyst: 7 av 10 lærere mener at elevene får økt etablererlyst og 13 av 20 elever vil gjerne starte egen bedrift. Videre sier 8 av 10 lærere at deltakelse i UB har stor betydning for ungdoms selvbilde og selvstendighet, mens 4 av 10 elever sier at de har fått mer selvtilitt. Majoriteten i begge grupper er enige i at UB er et godt alternativ for skoletrøtte. 7 av 10 mentorer mener at UEs arbeid bidrar vesentlig til satsing på entreprenørskapskompetanse blant unge. Den store majoriteten av de som har deltatt i UB mener denne erfaringen både er lærerik og utfordrende og vil gjerne anbefale denne videre: 8 av 10 lærere vil anbefale andre lærere til å jobbe med UB; 8 av 10 elever vil anbefale andre elever til å delta i UB; og 7 av 10 mentorer vil oppfordre andre fra næringslivet til å gå inn i samarbeid med UB.

Frydenlund, S. og Hella Eide T. (2005). **Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge"** (2001-2005). Underveisnotat 2. Års følgeevaluering. Østlandsforskning. ØF-notat nr: 04/2005

Notatet er basert på følgforskning av UE sitt "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Dette er nr. 2 i en serie på 3 notater. Følgforskningen har hatt fokus på hvordan skolens eiere (departement, direktorat, fylkeskommune) og forvaltning (fylkesmannen) legger til rette for entreprenørskapsopplæring og utvikling av UEs konsepter. Notatet gir til slutt en oversikt over hvilke aktører som blir ansett som sentrale pådrivere på regionalt og nasjonalt hold for å få entreprenørskapsopplæringen godt forankret.

UE har en tydelig og sterk posisjon i nasjonale og regionale planer for økt satsing på entreprenørskapsopplæring. Aktører på nasjonalt, regionalt og lokalt plan opplever at UEs målsetninger er i samsvar med deres forståelse og anvendelse av entreprenørskap i utdanningen. UEs betydning i anvendelsen og forankring av entreprenørskapsopplæring fremheves av informanter i fylkeskommuner, hos fylkesmann og blant skoleledelse. På nasjonalt nivå har UE en solid plass i det

norske skolesystemet.

I den nasjonale strategi for entreprenørskap i utdanning mangler foreløpig retningslinjer for hvordan man skal arbeide med tematikken. Fylkeskommunene har entreprenørskapsopplæring som satsingsområde, og satsingen skyldes blant annet fylkeskommunens nye rolle som regional utviklingsaktør. UE har et utstrakt samarbeid med fylkeskommunene, og fylkeskommunene ønsker et økt fokus på entreprenørskap, men avventer nasjonale føringer. Skolene opplever at den nasjonale strategien på entreprenørskapsopplæring har gode mål, men så lenge entreprenørskap ikke er synliggjort i læreplaner oppleves satsingen på lik linje som andre "gode" tilbud som konkurrerer om å få innpass i undervisningen. Skolene ønsker gjerne et økt fokus på entreprenørskap, men også de avventer føringer.

Alsos, G.A., Rasmussen, E. og Rønning, W. (2005). **Har du en god idé? Idéskaping i ungdomsbedrifter.**
Nordlandsforskning:
Arbeidsnotat nr: 1008/05

Prosjektet ble gjort som oppdrag for Nærings- og Handelsdepartementet. Rapporten viser til at noen av elevene gjennom arbeid med ungdomsbedrifter har kommet opp med nyskapende ideer med åpenbart markedspotensial – rett og slett gode innovative forretningsideer. Spørsmålet som belyses i rapporten er: Hvordan fremkommer disse spenstige, nyskapende ideene? Hva er det som gjør at noen ungdomsbedrifter ender opp med denne type ideer, mens de fleste andre velger mer tradisjonelle ideer?

Studien konkluderer med at følgende faktorer synes å ha betydning i forhold til å skape innovative forretningsideer i ungdomsbedrifter:

- Det settes fokus på behov og ikke produkt i idémyldringsfasen. Dette fører til mer åpne og kreative prosesser, der elevene kan gjøre bruk av egne erfaringer.
- Det brukes tid og ressurser også på den andre fasen i idéskapingen: idéutvikling, der relativt abstrakte ideer utvikles til konkrete produkter eller tjenester. Her kan ideen utvikles til noe

innovativt og nyskapende.

- Elevene er motiverte og ambisiøse nok til å velge innovative forretningsideer, samt yte den ekstra innsatsen som kreves for å bringe disse ideene fram til mål. Dette henger også sammen med om læreren er ambisiøs nok til å la dem få velge de mer krevende, innovative forretningsideene.
- At elevene er i stand til å hente inn den nødvendige kunnskapen for å kunne utvikle abstrakte utgangspunkt for ideer fram til forretningsideer med konkrete produkter og tjenester. Dette krever aktiv, problembasert læring der mye av kunnskapen ofte må hentes utenfor skolen.
- At rammene legges for arbeidet med ungdomsbedrift i skolen, skaper rom for utvikling av innovative forretningsideer.
- Tilrettelegging i forhold til fleksibelt arbeid med ungdomsbedrift som for eksempel muliggjør utadrettet aktivitet knyttet til å skaffe kunnskap og andre ressurser som er nødvendig for idéutvikling.

Frydenlund, S. og Hella Eide T. (2004). **Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge"** (2001-2005). Underveisnotat 1. Års følgeevaluering. Østlandsforskning. ØF-notat nr: 15/2004

Notatet er basert på følgforskning av UE sitt "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Dette er nr. 1 i en serie på 3 notater og adresserer følgforskningens første år som hadde fokus på oppstartsutfordringer relatert til å få ungdomsbedrift etablert, samt hvordan elever og lærere opplever UB-metoden i praksis.

Evaluator konkluderte med at: Tross høy mediedekning var UB-metoden fortsatt ukjent i mange skolemiljøer, og det var til dels lite kjennskap til de pedagogiske grunnprinsippene metoden bygger på. Samtidig gir stadig flere skoler rom for ungdomsbedrifter, og flere informanter poengterte at UB-metoden er et optimalt verktøy i forhold til økende krav om differensiert undervisning.

UB-metoden benyttes på ulikt vis i skolene (valgfag,

	<p>studieretningsfag, tverrfaglig prosjekt), og det er også stor variasjon i måten skolene arbeider opp mot lokalt næringsliv. Samarbeidet mellom skole og bedrifter/mentorer fungerer bedre i fylker der det er etablert partnerskapsavtaler mellom UE og næringslivsaktører, enn i de fylkene der slike avtaler ikke finnes.</p> <p>Det er vanskelig å forankre UB-metoden i allmennfaglig studieretning. Oppstarten av ungdomsbedrift på høsten er en utfordrende periode både for lærere og elever, og det er en stor fordel om bedriftene kommer tidlig i gang med produksjonen.</p>
<p>Haugum, M.(2005) Ungdomsbedrifter og entreprenørskap – 2005. Nord-Trøndelagsforskning. NTF-notat 2005:4.</p>	<p>Studien har tatt utgangspunkt i en nesten identisk undersøkelse om etablererhyppighet som følge av deltakelse i ungdomsbedrift som ble utført av Nord-Trøndelagsforskning i 2002 (Luktvaslimo, 2003). I denne studien er det også inkludert en noe mer omfattende lærerundersøkelse. Studien viser en etableringshyppighet på 16,6 % mot 9,7 % i 2002-undersøkelsen. For aldersgruppen 29 år og eldre er etablererhyppigheten 26,6 % mot 19,6 % i 2002-undersøkelsen. Etablererhyppigheten i den norske befolkningen på dette tidspunktet var til sammenligning 7,5 %. 80,6 % av lærerne som deltok i undersøkelsen opplevde det som positivt å undervise i ungdomsbedrift, og en noe større andel ønsker å fortsette denne undervisningen. Undersøkelsen viste videre at 39 % av lederne i ungdomsbedrifter var kvinner, i 2002-undersøkelsen var andelen kvinner 47,2 %.</p>
<p>Luktvaslimo, M.S. (2003) Hva hendte siden? Ungdomsbedrifter i den videregående skolen. Nord-Trøndelagsforskning: NTF-notat 2003:1</p>	<p>Rapportens hovedkonklusjon er at deltakelse i ungdomsbedrift i den videregående skolen ser ut til å ha positiv påvirkning på elevenes lyst og evne til å etablere egen bedrift etter endt skolegang. Andelen av de som etablerte egen bedrift etter å ha vært med på ungdomsbedrift i den videregående skolen er like høy i Norge som den er i Sverige. Rapporten viste at andelen av personer som har startet opp egen bedrift etter å ha vært med på ungdomsbedrift i den videregående skole er på 9,7 %.</p>

VEDLEGG 4 – MÅLOPPNÅELSE 2002 – 2005

KOMMENTARER OM MÅLOPPNÅELSE UNGT ENTREPRENØRSKAP

Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge
2002 - 2005

Målsetting: Hovedmål	Måloppnåelse:
<p>1. Programmet skal, over en fireårsperiode, utvikle metoder, materiell og nettverk som skal bli brobyggere mellom skole og lokalt næringsliv og fremme entreprenørskap i undervisning på alle nivå i skoleverket.</p>	<p>I løpet av programperioden utviklet UE både metoder, materiell og nettverk, og hadde tilbud til både grunnskole, videregående skole og høyere utdanning. UE utviklet seg til å bli den største tilbyderer av programmer innenfor entreprenørskapsopplæring i Norge. Følgeevalueringen som Østlandsforskning gjennomførte i 2003-2006 konkluderte med at UE i denne perioden fungerte godt i rollen som brobygger, men at det var en del variasjoner mellom fylkene. Følgeevalueringen avdekket at skoleledelsen og lærerne som jobbet med tematikken oppfatter at UE var flinke til å markedsføre seg overfor skolene, og de oppfatter også at UEs materiell og omfattende nettverk virket godt.</p>
<p>2. Programmet skal utvikle metoder, materiell og nettverk som skal bidra til å gi ungdom og unge i skolen innsikt i behovet for verdiskaping og nyskaping i et næringsliv som stiller større krav til omstilling, og på den måte bidra til å utvikle et klima for nyskaping og entreprenørskap som stimulerer den enkelte til å bli en aktiv deltaker i nærmiljø og samfunnet og som øker tilveksten av ny næringsvirksomhet.</p>	<p>UE la vekt på verdiskaping og nyskaping i alle sine programmer. I 2003 og 2005 fikk UE gjennomført studier for å avdekke etablererhyppighet blant tidligere deltakere i Ungdomsbedrifter. Studien fra 2005 viste en høyere etablererhyppighet blant tidligere deltakere i ungdomsbedrifter enn blant befolkningen generelt. I aldersgruppen 29 år og eldre var etablererhyppigheten 26,6 %, mens etablererhyppigheten i den norske befolkningen på dette tidspunktet til sammenligning var på 9,7 %.</p>
<p>3. Innenfor grunnskole og videregående skole skal det tilrettelegges undervisningsopplegg som innebærer at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alle elever gis opplæring i elementære forretningsmessige prinsipper • alle elever gis relevant næringslivskunnskap og gis kontakt med lokalt næringsliv 	<p>Målene som er spesifisert i dette punktet var hovedoppgavene til UE i første programperiode. Dette dekker alt læremateriell som ble produsert, alt metodisk materiell m.m. Prinsippet var at alt materiell og alt av UE arbeid skulle inneholde disse elementene. UE forpliktet seg til å tilrettelegge undervisningsmateriell, og det ble gjort i alt materiell som ble produsert.</p>

<p>gjennom bedriftsbesøk, strukturerte undervisningsopplegg og forslag til prosjektarbeid i samarbeid med lokalt næringsliv o.l.</p> <ul style="list-style-type: none"> • alle elever har et reelt tilbud om entreprenørskapsopplæring og – praksis gjennom arbeid med elev- og ungdomsbedrifter og andre prosjekter med dette tema • skolene arbeider med å tydeliggjøre at det er muligheter for entreprenørskap innenfor alle typer fagområder • skolene utvikles til å bli arenaer som kan fungere som møteplasser mellom næringsliv, finansieringsinstitusjoner, veiledningsapparat m.v., slik at elevene kan bli kjent med muligheter for utvikling av nettverk mot disse. 	
<p>4. For at dette skal fungere, kreves det at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • det utvikles entreprenørielle miljøer i skolene • det nedlegges mye arbeid i utvikling av læreplaner og pedagogiske opplegg, og at det utvikles større kapasitet i tilbud som skal kvalifisere lærere • det bygges opp tilstrekkelig kompetanse blant et tilstrekkelig antall lærere • det utvikles et tilstrekkelig samspill mellom skolene og næringslivet 	<p>Gjennom programperioden bidro UE til å øke det entreprenørielle miljøet i en stor andel skoler, dette vises gjennom økt entreprenørskapsaktivitet i skolene i perioden 2002-2006. UE utviklet sine programmer i samsvar med gjeldende læreplaner. Over hele landet var det fokus på å øke lærernes kompetanse om entreprenørskap og UEs programmer. Følgforskningen har vist at det er utviklet et tettere samarbeid mellom skolene og næringslivet gjennom programperioden.</p>
<p>5. Det skal inngås avtaler med næringslivet og dets organisasjoner som bidrar til minimum 60 % av finansieringen til arbeidet i Ungt Entreprenørskap innen 2005</p>	<p>Målsettingen om 60 % finansiering fra næringslivet og dets organisasjoner ble ikke oppnådd, og er fremdeles en målsetting som det jobbes med.</p>
<p>6. Når det gjelder det kvalitetsmessige, skal det nå legges mer vekt på at rådgiverfunksjonen fungerer bedre. Kontakt med og rådgivning fra</p>	<p>Fylkesforeningene har hatt en viktig rolle i forhold til å få rådgiverfunksjonen til å fungere godt. Kurs og andre former for opplæring har vært de viktigste tiltakene for å øke kompetansen hos rådgiverne. Det har</p>

næringslivet er en forutsetning i alt arbeid.	gjennom programperioden blitt arrangert kurs for rådgivere over hele landet. Følgeforskningen som Østlandsforskning gjennomførte viste at halvparten av rådgiverne ikke var helt fornøyde med UE på fylkesnivå. En av tre rådgivere mente at de ikke fikk tilstrekkelig opplæring.
7. I programmet skal det formuleres mål som spesielt fokuserer på følgende områder <ul style="list-style-type: none"> • Kvinner • Landbruk • Distrikt 	Gjennom programperioden var det et fokus på kvinner, med egne tiltak rettet mot jenter for å motivere disse til å ta ledelse i ungdomsbedriftene, etablere bedrift, danne nettverk, og øke sin entreprenørielle kunnskap. UE har mål i forhold til å nå ut til kommuner i det distriktspolitiske virkemiddelområdet. På lokalt nivå finnes det mer spesifikke mål knyttet til distrikt. I forhold til landbruk er det ikke spesifisert nasjonale mål. I perioden engasjerte LMD seg. Det samme var tilfelle med fylkesmennenes landbruksavdeling. UE innførte Gastronomiprisen.

Målsettinger: Sektorovergrepene	Måloppnåelse:
Det skal utvikles modeller i samsvar med gjeldende læreplaner som kan bidra til å styrke entreprenørielle ferdigheter hos elever og studenter i utdanningssystemet og som bygger på en systematisk progresjon gjennom hele utdanningsløpet	Alle UEs programmer er utviklet i samsvar med de gjeldende læreplaner. I forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet ble alle programmene revidert og oppdatert. UE har i forbindelse med utvikling av programmene sine lagt vekt på å bygge en systematisk progresjon gjennom hele utdanningsløpet. Kun noe av programmene ble ferdig utviklet i løpet av programperiode en, men den første planleggingen for flere av programmene som i dag inngår i progresjonsmodellen ble igangsatt i slutten av programperioden.
Det skal organiseres årlige konkurranser som har som formål at: <ul style="list-style-type: none"> • det skapes økt oppmerksomhet for og legitimitet rundt entreprenørskap • vellykkede entreprenører trekkes fram som rollemodeller • det virker mobiliserende og stimulerende overfor personer som har ideer til å starte ny virksomhet • det virker miljøskapende • det utvikles nettverk mellom kommende entreprenører og mellom entreprenører og veiledere Via en regional organisering, skal det inspireres til konkurranse mellom ulike	De årlige konkurransene skjer som hovedregel i forbindelse med de lokale, nasjonale og internasjonale messene. Det er også et konkurranseelement i Gründercamp konseptet. Forskning viser at deltakerne finner messene svært motiverende. <p>Gjennom studien "Entreprenørskap er en muskel som kan trenes" ble det avdekket at elever finner messene svært motiverende. I studien "Jakten på gleden i ungdomsbedriften" var et av funnene at konkurranseelementet for mange av deltakerne i ungdomsbedrift at konkurranseaspektet er svært fremtredende. Det er viktig å gjøre det bra, bli sett, få oppmerksomhet i form av lokaloppslag i lokalmedia, utmerkelse og priser på messer. Prisene oppleves som</p>

<p>regioner om å komme fram med de beste ideene, og til fremme regionale tiltak for å utvikle miljø for entreprenørskap. Deretter føres konkurransen videre i en nasjonal finale og i en europeisk finale. Gjennomføringen blir basert på en kombinasjon av nasjonale og regionale tiltak, fram mot en bredt anlagt nasjonal kampanje og konkurranse i entreprenørskap.</p>	<p>viktige gulrøtter i arbeidet.</p>
<p>Programmet skal forankre en landsomfattende permanent organisasjon som skal utvikle og implementere modeller og metoder innenfor entreprenørskap i utdanning og opplæring som hvert år skal omfatte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • minst 20 % av et årskull elever i grunnskolen (ca 100.000 elever pr år) • minst 20 % av et årskull i videregående skole (ca 12.000 elever pr år) • minst 10 % av et årskull i høyskole og universitet. (ca 4.000 studenter pr år) <p>Gjennomføring skal være i nært samarbeide med lokalt arbeids- og næringsliv. Hovedmålet skal være innfridd innen utgangen av 2006</p>	<p>Tidlig i starten av programperioden ble det etablert fylkesforeninger over hele landet som fikk i oppdrag å bidra til å utvikle og implementere metoder innenfor entreprenørskap i utdanning.</p> <p>Statistikkene viser at UE oppnådde: (En elev/student kan være registrert flere ganger):</p> <ul style="list-style-type: none"> • 16 000 elever i grunnskolen • 37 400 elever i videregående opplæring • 2 200 studenter <p>Gjennomføringene ble gjort i nært samarbeid med lokalt arbeids- og næringsliv.</p>
<p>Minimum 2000 veiledere fra lokalt næringsliv skal årlig bidra og være engasjert i dette arbeidet</p>	<p>Statistikkene viser en kraftig økning i antall frivillige som har bidratt i gjennomføringen av UEs programmer og aktiviteter. I løpet av 2006 hadde om lag 8200 frivillige bidratt. Antall frivillige gir ikke et nøyaktig bilde av hvor mange av disse som kommer fra lokalt næringsliv, men det er grunn til å tro at målsettingen er oppnådd.</p>
<p>Programmet skal bidra til å skape nettverk og møteplasser regionalt mellom skole og næringsliv og koble disse opp mot etablerer- og entreprenørskapsaktører i regionen</p>	<p>Følgforskningen som Østlandsforskning utførte viste at UE hadde bidratt til å skape nettverk og møteplasser mellom skoler og næringsliv. Det er imidlertid ingen dokumentasjon på om disse ble koblet opp mot etablerer- og entreprenørskapsaktører i regionen.</p>
<p>Programmet skal utvikle en kanal mellom nasjonale prioriteringer og lokal gjennomføring i nært samarbeide med statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter</p>	<p>I forbindelse med regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanning for 2004-2008 hadde UE en viktig rolle både for å forankre denne, men også for å gjennomføre tiltak for å bidra til at målene ble nådd. Følgforskningen som Østlandsforskning gjennomførte i forbindelse med den første programperioden viste at</p>

	at både fylkeskontorene og fylkesmannen mente at UE hadde stor betydning for forankring og anvendelsen av entreprenørskap i opplæringen. UEs målsetninger/strategier ble anerkjent av viktige aktører på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Forskningen viste også at UE står sterkt på regionalt nivå der organisasjonen er den ledende leverandøren av entreprenørskapsopplæring i videregående skole.
Programmet skal fokusere på å stimulere til at kvinner skal ta del i etablering og vekst av nye virksomheter	UE har gjennomført en rekke kurs med fokus på Jenter og ledelse i gjennom programperioden.
Programmet skal rekruttere inn nye organisasjoner / etater / institusjoner i samarbeidet	UE har både nasjonalt og regionalt hatt et kontinuerlig fokus på å rekruttere inn nye organisasjoner, etater og institusjoner i samarbeidet om entreprenørskap i utdanning. Blant en rekke nye organisasjoner/etater og institusjoner som kom til i løpet av programperioden var KS, Ferd og Manpower.
Programmet skal et spesielt fokus på regional forankring, herunder tiltak innenfor landbruk, havbruk og fiskeri	Programmet har gjennom hele perioden hatt et spesielt fokus på regional forankring. Det er ikke dokumentasjon på måltall i forhold til tiltak på landbruk, havbruk og fiskeri. Hoveddelen av midlene fra KR D har blitt brukt innenfor det geografiske området for de distriktpolitiske virkemidlene.

Grunnskole: Faglige og organisatoriske resultatmål:	Måloppnåelse:
Det skal utvikles kurskonsepter som 2000 lærere årlig deltar på, og som skal fokusere på kreativitet og entreprenørskap i undervisningen.	I 2005 deltok om lag 2400 lærere i kurskonsepter i regi av UE. Dette var EB-kurs, Kickoff, Plankton- og kreativitetskurs, tilsvarende tall for 2004 var ca 2500 lærer på kurs. Kilde: UEs aktivitetsdatabaser for 2004 og 2005
Det skal utvikles minimum et undervisningsopplegg og en metode for hvert årstrinn innenfor entreprenørskap i skolen som spesielt fokuserer på nærmiljø og lokal- og regional forankring Det skal kartlegges, videreutvikles og markedsføres gode undervisningsopplegg som allerede er utviklet i samarbeid mellom skole og lokalt arbeids- og næringsliv.	Første programperiode var starten på utviklingen av undervisningsopplegg for de ulike årstrinn. I 2005 var det elevbedrift og gründercamp som utgjorde hovedaktivitetene i grunnskolene. I 2005 ble det også besluttet av programmet Vårt Lokalsamfunn skulle utprøves, målgruppen er 4. og 5. trinn i grunnskolen. Kilde: UEs aktivitetsdatabase for 2005 og UEs årsmelding for 2005
Det skal initieres og sluttføres et nasjonalt utviklingsarbeid som skal resultere i forslag til hvordan skoler kan arbeide med entreprenørskap på alle klassetrinn	Progresjonsmodellen ble i den perioden utviklet i samarbeid med Kerstin Laue.

Det skal stimuleres til at minimum 25 % av alle skoler har partnerskapsavtaler med lokalt næringsliv	Grunnskoleundersøkelsen "Entreprenørskapskompetanse i den norske grunnskolen 2004/2005" hadde inkludert spørsmål om partnerskapsavtaler. Undersøkelsen viste at 35,2 % av grunnskolene hadde partnerskapsavtaler i 2005. Kilde: Entreprenørskapskompetanse i den norske grunnskolen 2004/2005
Det skal utvikles og gjennomføres kurs for representanter for lokalt næringsliv som bidrar i arbeidet	UE utviklet kurs og informasjonsmøter for sine samarbeidspartnere, i 2004 var 881 politikere og representanter fra næringslivet på kurs og infomøter i UE. I 2009 var det 1159 næringslivsrepresentanter og politikere på kurs og informasjonsmøter og andre elevrelaterte arrangementer.
Det skal oppsøkes og initiere tiltak på minimum 300 grunnskoler	Har ikke dokumentasjon på hvor mange grunnskoler som ble oppsøkt og initiert tiltak hos.
Det skal etableres nettverk mellom grunnskolelærere som arbeider med entreprenørskap i alle fylkene	I løpet av programperioden ble det lagt til rette for etablering av nettverk for lærere i grunnskolen. I 2005 var det 154 grunnskolelærere knyttet opp til nettverk med fokus på entreprenørskap
Alle skoler og lærere som arbeider med entreprenørskap i skolen skal registreres i en sentral database for forskning, formidling og ideutveksling	UE har laget en oversikt over alle skoler og lærere som arbeidet med entreprenørskap i skolen, disse er registrert i en database.
Minst 25 grunnskoler i Norge skal ha etablert samarbeid med andre land i Norden	Har ikke dokumentasjon på at tiltak ble igangsatt og at målet ble oppnådd
Legge til rette for lokale messer og møteplasser i spennet mellom skole og næringsliv	12 fylker hadde elevbedriftsmesser i 2005. En nasjonal entreprenørskapsuke ble gjennomført i flere år. Kilde: UEs årsmelding for 2005
Det skal sikres data for framtidig forskning	Helt siden oppstart av første programperioden i 2002 har UE hatt et kontinuerlig fokus på dokumentasjon av alle sine aktiviteter. Det har hele tiden vært et mål at informasjonen skulle kunne danne grunnlag for fremtidig forskning. I 2002 etablerte UE en sentral database for registrering av aktiviteter. Kilde: UEs rapport for aktiviteter i 2003 til NHD og KR D og UEs årsmelding for 2008
Det skal iverksettes forskning som kan dokumentere effekten av arbeidet i forhold til hovedmålsetting	Fra 2003 til 2005 ble det gjennomført en følgeforskning av programmet i regi av Østlandsforskning. Det ble ikke igangsatt forskning spesielt rettet mot å se effekten av entreprenørskap i grunnskolen Kilde: Se vedlagte oversikt over forskningsprosjekter som er igangsatt av UE

Det skal utvikles og iverksettes kompetansebyggende tiltak / kurs som skal bidra til at personer uten pedagogisk bakgrunn skal kunne samarbeide med skolen på en rasjonell og trygg måte	Har ikke dokumentasjon på at tiltak ble igangsatt og at målet ble oppnådd Det ble etablert en rekke veiledninger for frivillige fra næringsliv, og UE jobbet mye med mentorrollen. Det ble laget skriv og ideark for mentorer.
Det skal utvikles veilederhefter til de ulike konseptene som skal gjennomføres i skolen	Det er kontinuerlig blitt utviklet veilederhefter for de ulike konseptene. Kilde: Årsmeldinger og rapporter til NHD og KR D
Det skal utgis fire årlige publikasjoner som markedsfører gode regionale tiltak	Har ikke dokumentasjon på at tiltak ble igangsatt og at målet ble oppnådd
Det skal utvikles samarbeid med ideelle organisasjoner i nærmiljøet	UE har som mål å være åpne for samarbeid med alle som arbeider med beslektede arbeidsfelt. Eksempel på ideelle organisasjoner som UE samarbeider med er Samarbeidsforum mot svart økonomi, Norske 4H, Rotary og andre beslektede nettverk. Kilde: Årsmelding 2004
Det skal deles ut flere årlige priser til bedrifter, etater, organisasjoner som utmerker seg i forhold til målsettingene for programmet	Har ikke dokumentasjon på at tiltak ble igangsatt og at målet ble oppnådd

Mål: Videregående skole	Måloppnåelse:
Det skal utvikles læremateriell for ungdomsbedrift basert på interaktiv CD rom som også skal være en hjelp i en reell etableringsfase	Det ble utviklet digitalt læremateriell som ble publisert på www.ue.no (Mangler informasjon om denne også ble publisert på CD)
Det skal utvikles og implementeres konsept for internasjonal handel for ungdomsbedrifter	UE utviklet i programperioden et konsept for internasjonal handel for ungdomsbedrifter som skulle tilbys til elever i videregående skole fra høsten 2006. Kilde: UEs årsmelding 2005
Det skal bidra i utviklingen av en europeisk base for samarbeid om entreprenørskap mellom videregående skoler	Har ikke dokumentasjon på at tiltak ble igangsatt og at målet ble oppnådd
Det skal utvikles læremateriell for den nye studieretningen salg og servicefag basert på nært samarbeid med lokalt arbeids- og næringsliv	I programplanperioden ble det utviklet kursmaterieell for lærere og det ble holdt en rekke kurs innenfor disse områdene. UE hadde flere lærere med bakgrunn i akkurat disse fagene for å utvikle materiellet. UE hadde også tilsatte med spesialkompetanse innen feltet.
Det skal utvikles læremateriell for studieretningen "Etablererkunnskap"	Har ikke dokumentasjon på at tiltak ble igangsatt og at målet ble oppnådd

Programmet skal iverksette tiltak som bidrar til at jenter søker lederstillinger i ungdomsbedrifter	Eget prosjekt i UE: Jenter og Ledelse: Kurs og nettverkssamlinger Kilde: UEs rapport for aktiviteter i 2003 til NHD og KRD og årsmeldinger
Programmet skal iverksette tiltak som holder ved like etablererlysten hos jenter som har deltatt i ungdomsbedrift	Eget prosjekt i UE: Jenter og Ledelse: Kurs og nettverkssamlinger Kilde: UEs rapport for aktiviteter i 2003 til NHD og KRD og årsmeldinger
Det skal utvikles progresjonsmodell for entreprenørskap i videregående skole	Grunnlaget for utvikling av progresjonsmodell for entreprenørskap i videregående skole ble påbegynt i programperioden Kilde: Ues årsmeldinger
Det skal tilpasses / utvikles et konsept for ungdomsbedrift for teorisvake elever i videregående skole	Materiellet ble utviklet på basis av et grunnlag fra England og solgt i organisasjonen.
Det skal stimuleres til partnerskapsavtaler mellom videregående skoler og lokalt næringsliv og minimum 30 % av alle skoler skal ha slike avtaler	UE har arbeidet for å stimulere til partnerskapsavtaler, det mangler imidlertid dokumentasjon på antall partnerskapsavtaler i videregående skole for årene 2002-2005.
Det skal utvikles kurskonsepter og tilbys kurs for 1000 lærere årlig som skal fokusere på kreativitet og entreprenørskap i undervisningen	3700 lærere deltok i 2005 på ulike kurs og arrangementer. UE arrangerte metodekurs på ulike nivå, generelle informasjonskurs om entreprenørskap, temakurs og fagspesifikke kurs rettet mot studieretningene, tilsvarende tall for 2004 og 2003 var henholdsvis ca 2800 og 960. Kilde: Ues årsmelding for 2005 og aktivitetsdatabase for 2004.
Det skal legges til rette og gjennomføres den internasjonale prøven for ungdomsbedrifter, arrangert av University of Cambridge, der minst 1000 ungdommer deltar årlig	I 2003 hadde UE 1195 påmeldinger til Cambridge eksamen, antall deltakere økte gjennom hele programperioden. Kilde: Ues årsmeldinger
Det skal forankres en serviceorganisasjon i alle landets fylker som skal bidra til at minst 20 % av et årskull i videregående skole gjennomfører ungdomsbedrift	UE etablerte foreninger i alle landets fylker. I 2002 var det for landet samlet 12 % av et årskull i vdg skole som hadde gjennomført ungdomsbedrift, i 2005 var tallet økt til 19 %. Det er store regionale forskjeller, mens det var 9 % av et årskull i vgs skole i Oslo som hadde gjennomført UB i 2005, var tilsvarende tall for Troms 35 %. Om lag halvparten av fylkene hadde oppnådd 20 % målet. Kilde: Ues årsmelding for 2005
Det skal etableres en egen organisasjon av elever som tidligere har deltatt i ungdomsbedrift med tanke på framtidig faglig og organisatorisk støtte	UE Alumni ble etablert oktober 2003, med formål å opprettholde og utvide nettverket som året med ungdoms- eller studentbedrift gir, både nasjonalt og internasjonalt.

	Kilde: Ues rapport for aktiviteter i 2003 til NHD og KRD
Det skal gjennomføres minst 19 regionale messer / møteplasser årlig for ungdom og representanter fra regionalt næringsliv	I 2003 ble det gjennomført 19 regionale fylkesmesser for ungdomsbedrifter med totalt 6500 deltakere. Det var ca 300 jurymedlemmer fra lokalt næringsliv, politikere og representanter fra offentlig forvaltning. Kilde: Ues rapport for aktiviteter i 2003 til NHD og KRD
Det skal gjennomføres en årlig nasjonal konkurranse / messe som skal profilere arbeidet	Det har siden programstart vært arrangert nasjonale messer for ungdomsbedrifter Kilde: Ues årsmeldinger
Minst 20 ungdomsbedrifter pr år deltar på internasjonale arenaer	UE har lagt til rette for at ungdomsbedrifter får delta på internasjonale arenaer, men ikke i den størrelsesorden som er skisser i dette målet. Kilde: Ues aktivitetsdatabase og årsmeldinger
Minst 4 regioner i Norge har utviklet fast samarbeid med andre land i Norden	UE Troms hadde en ledende rolle i EU-prosjektet Young Enterprise Factory for unge entreprenører i Nordområdene. Kilde: Ues årsmelding 2005 I tillegg har en rekke interreg prosjekter har gått mellom Østfold og fylker i Sverige. Det samme gjelder Nord-Trøndelag
Minst to regioner i Norge har etablert fast samarbeid med land i Baltikum	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal sikres data for framtidig forskning	Helt siden oppstart av første programperioden i 2002 har UE hatt et kontinuerlig fokus på dokumentasjon av alle sine aktiviteter. Det har hele tiden vært et mål at informasjonen skulle kunne danne grunnlag for fremtidig forskning. I 2002 etablerte UE en sentral database for registrering av aktiviteter. Kilde: Ues rapport for aktiviteter i 2003 til NHD og KRD og Ues årsmelding for 2008
Det skal initieres forskning som kan dokumentere effekten av arbeidet i forhold til hovedmålsetting	Fra 2003 til 2005 ble det gjennomført en følgeforskning av programmet i regi av Østlandsforskning. I 2003 og 2005 gjennomførte Nord-Trøndelag forskning to studier om ungdomsbedrifter og entreprenørskap, UE var oppdragsgiver for begge disse studiene. Kilde: Se vedlagte oversikt over forskningsprosjekter som er igangsatt av UE

Målsettinger: Høgskole og universitet	Måloppnåelse:
Det skal utvikles et konsept for "Studentbedrift" basert på konseptet "Ungdomsbedrift"	Studieåret 2002/2003 ble de første studentbedriftene etablert, hvor 61 studenter etablerte bedrift. Studentbedrift ble utviklet med utgangspunkt i ungdomsbedriftsmetoden og det britiske konseptet Graduate Programme som var utviklet fire år tidligere av Young Enterprise UK. (Kilde: UEs rapport for aktiviteter i 2002 til NHD og KRD)
Det skal utvikles innholdselementer i et årlig seminar som skal holde etablererlysten oppe hos elever som har gjennomført ungdomsbedrift	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal utvikles nettverk og møteplasser for jenter som har vært ledere i ungdomsbedrifter for på den måten å holde oppe lyst og interesse til å gå inn i lederjobber og til å etablere egen bedrift	I 2002/2003 ble prosjektet Jenter og ledelse igangsatt. Flere av fylkene gjennomførte fra 2003-2005 flere kurs spesielt rettet mot jenter: "Jenter i ledelse", "Jenter og Entreprenørskap", nettverkssamlinger for kvinnelige UB-ledere og media seminar. UE Hedmark og UE Oppland innførte hadde i 2003 en egen pris for beste "jentebedrift" på sin innlandsmesse. I løpet av programperioden ble utviklingsarbeidet av programmet Jenter og ledelse igangsatt. (Kilde: UEs rapport for aktiviteter i 2002, 2003 til NHD og KRD, og UEs Årsmeldinger for 2004 og 2005)
Det skal utvikles en seminarserie i samarbeide med lokalt næringsliv som skal stimulere tidligere UB-ungdom til å etablere bedrift i eget lokalmiljø	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal utvikles et rekrutteringsprogram for framtidige rådgivere fra næringslivet som samtidig bidra til å stimulere studenter til å ta aktivt del i lokalmiljøet og til å lede slikt arbeid	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal utvikles et program for internasjonal handel der studenter skal lære grunnlaget for internasjonal handel samt å etablere studentbedrifter med deltakere fra flere nasjoner	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal utvikles registreringsrutiner i samarbeid med Brønnøysundregistrene for "Studentbedrifter"	I forbindelse med oppstart av Studentbedrift for studieåret 2002/2003 ble avtalen med Brønnøysundregistrene utvidet til også å gjelde studentbedrifter. (Kilde: UEs rapport for aktiviteter i 2002 til NHD og KRD)

Det skal utvikles / initieres en internettportal / Web sider for entreprenørskap på høyskole og universitetsnivå	Det ble gjort i forbindelse med lanseringen av UEs nye nettportal, der UE hadde studenter som en målgruppe og de fikk sitt eget rom.
I samarbeid med arbeidsgiverorg., skal det etableres kompetansenettverk for nyetablerte bedrifter der arbeidsgivers-organisasjonene stiller sin kompetanse til disposisjon i oppstart- og første driftsfase	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd UE tok initiativ i forhold til både NHO og HSH uten at det i første omgang førte til konkrete resultater. I ettertid har både NHO og HSH drøftet gratis medlemskap for UEs bedrifter som en følge av dette.
Det skal utvikles samarbeide med andre organisasjoner på universitet og høyskolenivå	UE hadde flere møter med START, og hjalp dem i gang med sine aktiviteter. Drøftingene gikk på at START skulle representere UE i høyere utdanning.
Det skal utvikles samarbeidet med høyskoler innenfor SMB høyskole i samarbeid med Forskningsrådet	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
I samarbeid med andre organisasjoner og høyskolene, skal det utvikles en serviceorganisasjon for arbeidet med entreprenørskap innen høyskole og universitet.	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal arrangeres regionale messer og konkurranser for studenter	Fra 2004 ble det arrangert fylkesmesser for studentbedrifter, og i 2004 ble også den første nasjonale messen for studentbedrifter arrangert ved Høgskolen i Vestfold (Kilde: UEs Årsmelding fra 2004 og UEs aktivitetsdatabase for 2004)
Det skal tas initiativ til en nordisk messe for studentbedrifter / andre lignende tiltak på dette nivå	Initiativet ble tatt, og UE hadde drøftinger med Nordea om å være vertskap for en aktivitet for studenter basert på "Nordic ideas" en utstilling av studentbedrifter i hele Norden. Nordea trakk seg fra dette.
Gjennom Young Enterprise Europe, skal det arrangeres en europeisk konkurranse for studenter mellom 18 og 25 år	Fra 2004 har UE sendt studenter på EM i Studentbedrift. (Kilde: UEs Årsmelding fra 2004)
Det skal stimuleres til samarbeid med andre nordiske og europeiske høyskoler og universiteter gjennom en egen europeisk internettside	Har ikke dokumentasjon på at målet ble oppnådd
Det skal stimuleres til partnerskapsavtaler mellom næringsliv og høyskoler / universitet slik at alle institusjoner har avtaler	I forbindelse med evalueringen av regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanningen ble det avdekket at frem til juli 2008 hadde det kun vært registrert 5 partnerskapsavtaler i NHO sin partnerskapsdatabase, og kun 3 av disse avtalene var

	<p>aktive. Det er ingen informasjon om hvor involvert UE var i forbindelse med etableringen av disse partnerskapsavtalene.</p> <p>(Kilde: Evaluering av regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanningen 2004-2008: Se mulighetene og gjør noe med dem!)</p>
--	---

Basert på diskusjonene om måloppnåelse, oppsummeres grad av måloppnåelse. Grad av måloppnåelse er delt inn i fire kategorier:

- 1) Dokumentert oppnådd: Bygger på statistikk og/eller forskning
- 2) Delvis oppnådd: Bygger på forskning og innspill fra informantene
- 3) Delvis ikke oppnådd: Bygger på forskning og innspill fra informantene
- 4) Ikke dokumenterbar: Det har ikke vært mulig å skaffe til veie tilstrekkelig informasjon for å si om målsettingen er oppnådd eller ikke

Målsettinger	Kategorier			
	1	2	3	4
Hovedmål				
1. Programmet skal, over en fireårsperiode, utvikle metoder, materiell og nettverk som skal bli brobyggere mellom skole og lokalt næringsliv og fremme entreprenørskap i undervisning på alle nivå i skoleverket.	X			
2. Programmet skal utvikle metoder, materiell og nettverk som skal bidra til å gi ungdom og unge i skolen innsikt i behovet for verdiskaping og nyskaping i et næringsliv som stiller større krav til omstilling, og på den måte bidra til å utvikle et klima for nyskaping og entreprenørskap som stimulerer den enkelte til å bli en aktiv deltaker i nærmiljø og samfunnet og som øker tilveksten av ny næringsvirksomhet.	X			
3. Innenfor grunnskole og videregående skole skal det tilrettelegges undervisningsopplegg som innebærer at: <ul style="list-style-type: none"> • alle elever gis opplæring i elementære forretningsmessige prinsipper • alle elever gis relevant næringslivskunnskap og gis kontakt med lokalt næringsliv gjennom bedriftsbesøk, strukturerte undervisningsopplegg og forslag til prosjektarbeider i samarbeid med lokalt næringsliv o.l. • alle elever har et reelt tilbud om entreprenørskapsopplæring og – praksis gjennom arbeid med elev- og ungdomsbedrifter og andre prosjekter med dette tema • skolene arbeider med å tydeliggjøre at det er muligheter for entreprenørskap innenfor alle typer fagområder • skolene utvikles til å bli arenaer som kan fungere som møteplasser mellom næringsliv, finansieringsinstitusjoner, veiledningsapparat m.v., slik at elevene kan bli kjent med 	X			

muligheter for utvikling av nettverk mot disse.				
4. For at dette skal fungere, kreves det at: <ul style="list-style-type: none"> • det utvikles entreprenørielle miljøer i skolene • det nedlegges mye arbeid i utvikling av læreplaner og pedagogiske opplegg, og at det utvikles større kapasitet i tilbud som skal kvalifisere lærere • det bygges opp tilstrekkelig kompetanse blant et tilstrekkelig antall lærere • det utvikles et tilstrekkelig samspill mellom skolene og næringslivet 	X			
5. Det skal inngås avtaler med næringslivet og dets organisasjoner som bidrar til minimum 60 % av finansieringen til arbeidet i Ungt Entreprenørskap innen 2005			X	
6. Når det gjelder det kvalitetsmessige, skal det nå legges mer vekt på at rådgiverfunksjonen fungerer bedre. Kontakt med og rådgivning fra næringslivet er en forutsetning i alt arbeid.	X			
7. I programmet skal det formuleres mål som spesielt fokuserer på følgende områder <ul style="list-style-type: none"> • Kvinner • Landbruk • Distrikt 		X		

Målsettinger	Kategori			
	1	2	3	4
Sektorovergrepene				
Det skal utvikles modeller i samsvar med gjeldende læreplaner som kan bidra til å styrke entreprenørielle ferdigheter hos elever og studenter i utdanningssystemet og som bygger på en systematisk progresjon gjennom hele utdanningsløpet	X			
Det skal organiseres årlige konkurranser som har som formål at: <ul style="list-style-type: none"> • det skapes økt oppmerksomhet for og legitimitet rundt entreprenørskap • vellykkede entreprenører trekkes fram som rollemodeller • det virker mobiliserende og stimulerende overfor personer som har ideer til å starte ny virksomhet • det virker miljøskapende • det utvikles nettverk mellom kommende entreprenører og mellom entreprenører og veiledere Via en regional organisering, skal det inspireres til konkurranse mellom ulike regioner om å komme fram med de beste ideene, og til fremme regionale tiltak for å utvikle miljø for entreprenørskap. Deretter føres konkurransen videre i en nasjonal finale og i en europeisk finale. Gjennomføringen blir basert på en kombinasjon av nasjonale og regionale tiltak, fram mot en bredt anlagt nasjonal kampanje og konkurranse i entreprenørskap.	X			
Programmet skal forankre en landsomfattende permanent organisasjon		X		

<p>som skal utvikle og implementere modeller og metoder innenfor entreprenørskap i utdanning og opplæring som hvert år skal omfatte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • minst 20 % av et årskull elever i grunnskolen (ca 100.000 elever pr år) • minst 20 % av et årskull i videregående skole (ca 12.000 elever pr år) • minst 10 % av et årskull i høyskole og universitet. (ca 4.000 studenter pr år) <p>Gjennomføring skal være i nært samarbeide med lokalt arbeids- og næringsliv. Hovedmålet skal være innfridd innen utgangen av 2006</p>				
Minimum 2000 veiledere fra lokalt næringsliv skal årlig bidra og være engasjert i dette arbeidet	X			
Programmet skal bidra til å skape nettverk og møteplasser regionalt mellom skole og næringsliv og koble disse opp mot etablerer- og entreprenørskapsaktører i regionen		X		
Programmet skal utvikle en kanal mellom nasjonale prioriteringer og lokal gjennomføring i nært samarbeid med statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter	X			
Programmet skal fokusere på å stimulere til at kvinner skal ta del i etablering og vekst av nye virksomheter	X			
Programmet skal rekruttere inn nye organisasjoner / etater / institusjoner i samarbeidet	X			
Programmet skal et spesielt fokus på regional forankring, herunder tiltak innenfor landbruk, havbruk og fiskeri	X			

Målsettinger	Kategorier			
	1	2	3	4
Grunnskole: Faglige og organisatoriske resultatmål				
Det skal utvikles kurskonsepter som 2000 lærere årlig deltar på, og som skal fokusere på kreativitet og entreprenørskap i undervisningen.	X			
Det skal utvikles minimum et undervisningsopplegg og en metode for hvert årstrinn innenfor entreprenørskap i skolen som spesielt fokuserer på nærmiljø og lokal- og regional forankring. Det skal kartlegges, videreutvikles og markedsføres gode undervisningsopplegg som allerede er utviklet i samarbeid mellom skole og lokalt arbeids- og næringsliv.			X	
Det skal initieres og slutføres et nasjonalt utviklingsarbeid som skal resultere i forslag til hvordan skoler kan arbeide med entreprenørskap på alle klasstrinn	X			
Det skal stimuleres til at minimum 25 % av alle skoler har partnerskapsavtaler med lokalt næringsliv	X			
Det skal utvikles og gjennomføres kurs for representanter for lokalt næringsliv som bidrar i arbeidet	X			
Det skal oppsøkes og initiere tiltak på minimum 300 grunnskoler				X
Det skal etableres nettverk mellom grunnskolelærere som arbeider med entreprenørskap i alle fylkene	X			

Alle skoler og lærere som arbeider med entreprenørskap i skolen skal registreres i en sentral database for forskning, formidling og ideutveksling	X			
Minst 25 grunnskoler i Norge skal ha etablert samarbeid med andre land i Norden				X
Legge til rette for lokale messer og møteplasser i spennet mellom skole og næringsliv	X			
Det skal sikres data for framtidig forskning	X			
Det skal iverksettes forskning som kan dokumentere effekten av arbeidet i forhold til hovedmålsetting	X			
Det skal utvikles og iverksettes kompetansebyggende tiltak / kurs som skal bidra til at personer uten pedagogisk bakgrunn skal kunne samarbeide med skolen på en rasjonell og trygg måte	X			
Det skal utvikles veilederhefter til de ulike konseptene som skal gjennomføres i skolen	X			
Det skal utgis fire årlige publikasjoner som markedsfører gode regionale tiltak				X
Det skal utvikles samarbeid med ideelle organisasjoner i nærmiljøet	X			
Det skal deles ut flere årlige priser til bedrifter, etater, organisasjoner som utmerker seg i forhold til målsettingene for programmet				X

Målsettinger	Kategorier			
Videregående skole	1	2	3	4
Det skal utvikles læremateriell for ungdomsbedrift basert på interaktiv CD rom som også skal være en hjelp i en reell etableringsfase	X			
Det skal utvikles og implementeres konsept for internasjonal handel for ungdomsbedrifter	X			
Det skal bidras i utviklingen av en europeisk base for samarbeid om entreprenørskap mellom videregående skoler				X
Det skal utvikles læremateriell for den nye studieretningen salg og servicefag basert på nært samarbeide med lokalt arbeids- og næringsliv	X			
Det skal utvikles læremateriell for studieretningen "Etablererkunnskap"				X
Programmet skal iverksette tiltak som bidrar til at jenter søker lederstillinger i ungdomsbedrifter	X			
Programmet skal iverksette tiltak som holder vedlike etablererlysten hos jenter som har deltatt i ungdomsbedrift	X			
Det skal utvikles progresjonsmodell for entreprenørskap i videregående skole	X			
Det skal tilpasses / utvikles et konsept for ungdomsbedrift for teorisvake elever i videregående skole	X			
Det skal stimuleres til partnerskapsavtaler mellom videregående skoler og lokalt næringsliv og minimum 30 % av alle skoler skal ha slike avtaler.		X		
Det skal utvikles kurskonsepter og tilbys kurs for 1000 lærere årlig som skal	X			

fokusere på kreativitet og entreprenørskap i undervisningen				
Det skal legges til rette og gjennomføres den internasjonale prøven for ungdomsbedrifter, arrangert av University of Cambridge, der minst 1000 ungdommer deltar årlig	X			
Det skal forankres en serviceorganisasjon i alle landets fylker som skal bidra til at minst 20 % av et årskull i videregående skole gjennomfører ungdomsbedrift		X		
Det skal etableres en egen organisasjon av elever som tidligere har deltatt i ungdomsbedrift med tanke på framtidig faglig og organisatorisk støtte	X			
Det skal gjennomføres minst 19 regionale messer / møteplasser årlig for ungdom og representanter fra regionalt næringsliv	X			
Det skal gjennomføres en årlig nasjonal konkurranse / messe som skal profilere arbeidet	X			
Minst 20 ungdomsbedrifter pr år deltar på internasjonale arenaer		X		
Minst 4 regioner i Norge har utviklet fast samarbeid med andre land i Norden		X		
Minst to regioner i Norge har etablert fast samarbeid med land i Baltikum				X
Det skal sikres data for framtidig forskning	X			
Det skal initieres forskning som kan dokumentere effekten av arbeidet i forhold til hovedmålsetting	X			

Målsettinger	Kategorier			
Høgskole og universitet	1	2	3	4
Det skal utvikles et konsept for "Studentbedrift" basert på konseptet "Ungdomsbedrift"	X			
Det skal utvikles innholdselementer i et årlig seminar som skal holde etablererlysten oppe hos elever som har gjennomført ungdomsbedrift				X
Det skal utvikles nettverk og møteplasser for jenter som har vært ledere i ungdomsbedrifter for på den måten å holde oppe lyst og interesse til å gå inn i lederjobber og til å etablere egen bedrift	X			
Det skal utvikles en seminarserie i samarbeide med lokalt næringsliv som skal stimulere tidligere UB-ungdom til å etablere bedrift i eget lokalmiljø				X
Det skal utvikles et rekrutteringsprogram for framtidige rådgivere fra næringslivet som samtidig bidra til å stimulere studenter til å ta aktivt del i lokalmiljøet og til å lede slikt arbeid				X
Det skal utvikles et program for internasjonal handel der studenter skal lære grunnlaget for internasjonal handel samt å etablere studentbedrifter med deltakere fra flere nasjoner				X
Det skal utvikles registreringsrutiner i samarbeid med Brønnøysundregistrene for "Studentbedrifter"	X			
Det skal utvikles / initieres en internettportal / Web sider for entreprenørskap på høyskole og universitetsnivå	X			
I samarbeid med arbeidsgiverorganisasjonene, skal det etableres				X

kompetansenettverk for nyetablerte bedrifter der arbeidsgiverorganisasjonene stiller sin kompetanse til disposisjon i oppstart- og første driftsfase				
Det skal utvikles samarbeide med andre organisasjoner på universitet og høyskolenivå		X		
Det skal utvikles samarbeidet med høyskoler innenfor SMB høyskole i samarbeid med Forskningsrådet				X
I samarbeid med andre organisasjoner og høyskolene, skal det utvikles en serviceorganisasjon for arbeidet med entreprenørskap innen høyskole og universitet.				X
Det skal arrangeres regionale messer og konkurranser for studenter	X			
Det skal tas initiativ til en nordisk messe for studentbedrifter / andre lignende tiltak på dette nivå			X	
Gjennom Young Enterprise Europe, skal det arrangeres en europeisk konkurranse for studenter mellom 18 og 25 år	X			
Det skal stimuleres til samarbeid med andre nordiske og europeiske høyskoler og universiteter gjennom en egen europeisk internettside				X
Det skal stimuleres til partnerskapsavtaler mellom næringsliv og høyskoler / universitet slik at alle institusjoner har avtaler			X	

VEDLEGG 5 – MÅLOPPNÅELSE 2006 – 2009

KOMMENTARER OM MÅLOPPNÅELSE

UNGT ENTREPRENØRSKAP

Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge
2006 - 2009

Hovedmål	Måloppnåelse
Programmet skal bidra til at det norske utdanningssystemet skal bli blant de beste i verden når det gjelder opplæring i entreprenørskap.	Norge sies å være først ut i verden med en nasjonal strategi for entreprenørskap i utdanning. Den norske satsingen på entreprenørskap i utdanning har fått mye omtale verden over. Spesielt Regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanning 2004-2008: Se mulighetene og gjør noe med dem! er blitt brukt som et positivt eksempel. Også World Economic Forum har brukt denne strategiplanen som eksempel i sine anbefalinger til regjeringer i andre land om hvordan de bør arbeide med entreprenørskap. UE har hatt en viktig rolle både i forankring av denne strategiplanen og i gjennomføringen av tiltakene, på denne måten kan man si at UEs program bidrar til at det norske utdanningssystemet skal bli blant de beste i verden i forhold til entreprenørskap.
Programmet skal bidra til at Norge blir et av verdens mest nyskapende land	Det kan ikke dokumenteres. Det er spesielt befolkningen aldersgruppen 18-64 år som bidrar til at Norge blir et nyskapende land. Men UE bidrar med kompetanse, kapasitet og motivasjon som øker interessen for etablering senere i livet.
Programmet skal bidra til å gjennomføre tiltakene i strategiplanen for entreprenørskap i utdanning: "Se mulighetene og gjør noe med dem"	Evalueringen av regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanning: "Se mulighetene og gjør noe med dem" avdekket at UE var den største leverandøren av entreprenørskapstilbud i utdanningen, og at UE hadde en viktig rolle i forankringen av entreprenørskap i skolene.
Programmet skal sikre stor grad av involvering fra lokalt nærings- og arbeidsliv i arbeidet med entreprenørskap i utdanning og dermed bidra til en bredere forankring	Statistikkene viser at involveringen fra lokalt nærings- og arbeidsliv har økt betraktelig i løpet av programperioden. UE har en regel om at nærings- og arbeidslivet alltid skal være med som veiledere i forbindelse med gjennomføring av programmer og aktiviteter. Se punkt 4.4.1 og 5.1.4 for mer informasjon.
Programmet skal sikre et bedre	Alle aktiviteter i regi av UE blir dokumentert, både

kunnskapsgrunnlag ved å dokumentere omfanget og evaluere resultatene av entreprenørskapsopplæringen	for å dokumentere omfanget, men også for å kunne brukes i forbindelse med evalueringer og forskning. Se punkt 5.2.4 for mer informasjon.
Programmet skal sikre forutsigbare og gode rammebetingelser for arbeidet med entreprenørskap i utdanning. Stabile rammevilkår over en periode på fire år skal sikre de grunninvesteringer som er gjort i forrige programperiode, i tillegg til å forankre arbeidet i skolene, samt utvikle nye aktiviteter, primært i forhold til grunnutdanningen.	Programmet har sikret forutsigbare rammebetingelser for hele UE-organisasjonen. For UE er denne forutsigbarheten helt avgjørende for å kunne opprettholde sin kontinuitet, og på den måten kunne gjennomføre de aktivitetene som er beskrevet i programplanen, strategiplaner og handlingsplaner på nasjonalt og lokalt nivå. Se punkt 2.9 om programplanens økonomi
Programmet skal sikre samsvar mellom aktiviteter innenfor entreprenørskap i utdanning og de nye læreplanene som introduseres i 05 og 06, samt bidra til å utvikle kunnskap og interesse for entreprenørskap blant personalet i utdanningssystemet.	Alle UEs programmer er forankret i de nye læreplanene. I forbindelse med Kunnskapsløftet ble det gjort en omfattende revidering av alle programmer slik at de ble tilpasset de nye læreplanene. UE har bidratt til å utvikle kunnskap og interesse for entreprenørskap blant personalet i utdanningssystemet gjennom kurs/seminarer og veiledning. I årsmeldingen for UE 2006 informeres det om hvordan UE har arbeidet med å forankre alle sine programmer i forhold til Kunnskapsløftet. Punkt 5.1.2 omhandler hvordan UE har forankret entreprenørskap blant lærere og lærerstudenter.
Programmet skal bidra til internasjonalisering og samarbeid mellom norske skoler og skoler i utlandet.	UE har helt siden programperiodens start bidratt til å øke fokuset på internasjonalisering i skolen. Spesielt programmet Enterprise without Borders kan bidra til å skape samarbeid mellom norske skoler og skoler i utlandet. Punkt 4.2.1 gir en beskrivelse av programmet Enterprise without Borders. Punkt 5.3 gir en oversikt over UEs arbeid med å bidra til internasjonalisering.
Programmet skal sikre langsiktighet og en koordinert innsats fra mange ulike aktører	UE oppnådde den nødvendige finansieringen for å gjennomføre programmet som beskrevet i programplan to. Punkt 2.9.2 gir en oversikt over hvilke aktører som finansielt har bidratt til å sikre den økonomiske langsiktigheten. Punkt 2.7, figur 3 viser en oversikt over UE sine ulike langsiktige samarbeidspartnere.

Delmål	Måloppnåelse
I løpet av programperioden skal det etableres en felles norsk, nordisk og europeisk definisjon av entreprenørskap i	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen. UE forholder seg til den definisjonene av entreprenørskap som er beskrevet i den nasjonale

utdanning, som kan bidra til begrepsavklaringer og danne grunnlag for forskning og evaluering i forhold til hovedmålet	handlingsplanen for entreprenørskap.
Det skal tas initiativ til et forskningsprosjekt i samarbeid med Brønnøysundregistrene og SSB som kan dokumentere hvor stor grad satsing på entreprenørskap i utdanning gir utslag på etablering av nye bedrifter i Norge	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Det skal etableres en kontinuitet i entreprenørskap i utdanning i hele utdanningsløpet med naturlig progresjon fra barnehage til bedrift	UE bidrar med en progresjonsmodell som går fra grunnskole til høyre utdanning. Man kan derfor ikke si at UE har etablert en kontinuitet i entreprenørskap i utdanning gjennom hele utdanningsløpet fra barnehage til bedrift.
<p>Programmet skal bidra til</p> <ul style="list-style-type: none"> • å samordne den norske satsingen på entreprenørskap i utdanning • at entreprenørskap blir forankret i læreplaner, og at metoder som fremmer entreprenørskap som for eks. elevbedrift og ungdomsbedrift er med i skoleeiers føringer for den enkelte skole. • å styrke utdannings og yrkesveiledningen i ungdomskolen og videregående skole ved å få entreprenørskap inn som en naturlig del av denne satsingen • å styrke lærernes entreprenørskapskompetanse og sikre langsiktighet i arbeidet. Det skal gis tilbud om en rekke etter- og videreutdanningstilbud i perioden. • dokumentasjon, evaluering og informasjonsspredning om entreprenørskap i utdanning både nasjonalt og internasjonalt. • at alle elever i grunnskolen får jobbe med personlige egenskaper og holdninger som bidrar til å styrke deres entreprenørskapskompetanse 	<ul style="list-style-type: none"> • Gjennom samarbeidet med offentlige myndigheter kan man si at UEs program bidrar til å samordne den norske satsingen på entreprenørskap i utdanningen, • UE har bidratt til at entreprenørskap blir forankret i læreplaner. • UE har utviklet egne program for å styrke utdannings- og yrkesveiledningen i ungdomsskolen og i videregående skole. • UE bidrar til å styrke lærernes entreprenørskapskompetanse ved å tilby kurs og veiledning. Gjennom samarbeid med lærerutdanninger kan også UE bidra til å øke entreprenørskapskompetansen hos lærerutdannerne. • UE gjør et omfattende arbeid for å dokumentere entreprenørskapsarbeidet og spre informasjon om entreprenørskap i utdanning • Det finnes ikke dokumentasjon på at alle elever i grunnskolen får jobbe med personlige egenskaper og holdninger som bidrar til å styrke deres entreprenørskapskompetanse.
Programmet skal sikre at satsing på entreprenørskap i skolen er et spleiselag av mange aktører, det skal være tverrdepartementalt, samtidig som organisasjoner i arbeidslivet, skoleeiere,	På nasjonalt og lokalt nivå har programmet sikret at entreprenørskap i skolen er et spleiselag av mange aktører.

Innovasjon Norge og privat næringsliv er engasjert.	
Særlig i de allmennfaglige studieretningene skal entreprenørskap fremmes som en metode for læring. Programmet skal bidra til at det i videregående skoler blir stimulert til samarbeid på tvers av fag, og mellom ulike programområder, for på den måten å bryte ned unaturlige skiller.	UE arbeider med å fremme entreprenørskap som metode for læring i de studieforberedende programmene. I 2009 tilhørte 68 % av UBene yrkesfaglige utdanningsprogram. Punkt 4.2.2, figur 14 gir en oversikt over UB-er i ulike utdanningsprogram.
Programmet skal sikre at studenter i lærerutdanningen må få kunnskaper om ulike måter å jobbe med entreprenørskap, får erfaring med metodikken gjennom selv å drive studentbedrifter, samtidig som studentene skal gjør seg kjent med materiell og metoder i grunnutdanningen.	UE har de senere årene kommet sterke inn i lærerutdanningene. Punkt 3.4.3, tabell 18 gir en oversikt over hvilke lærerutdanninger som UE er inne i.

Resultatmål: I løpet av programperioden skal det etableres en felles norsk, nordisk og europeisk definisjon av entreprenørskap i utdanning, som kan bidra til begrepsavklaringer og danne grunnlag for forskning og evaluering i forhold til hovedmålet	Måloppnåelse:
Initiere forsknings og utviklingsarbeid gjennom vårt nasjonale og internasjonale nettverk	UE har bidratt til å initiere forskning på nasjonalt nivå, spesielt igjennom Østlandsforskning. I forhold til utvikling har UE samarbeidet med søsterorganisasjoner om utvikling og oversettelser av ulike programmer.
Utvikle systemer for registrering av aktivitet utover UB, EB og SB- dokumentasjon, herunder grunnlagsdokumentasjon for framtidig forskning og nasjonal rapportering	UE har utviklet et system hvor alle aktiviteter registreres også de som går ut over UB, EB og SB-dokumentasjonen. Statistikkene brukes i forbindelse med både nasjonale og lokal rapportering. Statistikkene kan også benyttes i forbindelse med forskning. Punkt 5.2.4 omhandler registrering av aktiviteter og gir en kort beskrivelse av systemet.
Utvikle kriterier for vurdering av entreprenørskap i utdanning: Verktøy for skolevurdering	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Gjennomføre en årlig internasjonal konferanse der fokus første året er på høyskole / universitet	UE arrangerte i 2009 en internasjonal konferanse i lærerutdanningen. Kan ikke se at UE har arrangert årlige internasjonale konferanser.

Delta i et internasjonalt prosjekt om utvikling av elevevaluering innenfor ungdomsbedrift.	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Resultatmål: Det skal etableres en kontinuitet i entreprenørskap i utdanning i hele utdanningsløpet med naturlig progresjon fra barnehage til bedrift	Måloppnåelse:
Ungt Entreprenørskap vil være en pådriver i forhold til å tydeliggjøre satsing på entreprenørskap på alle nivåer i utdanningssystemet	UE har lyktes i å være en pådriver i forhold til å tydeliggjøre satsingen på entreprenørskap i grunnskolen og i videregående skole. UE sliter med å forankre satsingen på entreprenørskap i høyere utdanning.
Det skal gjennomføres en årlig entreprenørskapsuke i tett samarbeid med nasjonale organisasjoner og lokalt næringsliv	Det synes som det er noe ulike praksis i fylkesforeningene i forhold til å arrangere en årlig entreprenørskapsuke.
Ungt Entreprenørskap Alumni skal utvikles og styrkes til å bli en aktiv og viktig bidragsyter i entreprenørskapsarbeidet	UE Alumni ble etablert som en ideell organisasjon i 2003, men det er for tiden ingen aktivitet i UE Alumni. Punkt 2.5.2 gir en beskrivelse av UE Alumni
Utvikle nettstedet "ue.no" med "de gode eksemplene" på ulike nivåer i utdanningsløpet	Nettstedet www.ue.no er utviklet, og flere av de europeiske søsterorganisasjonene til UE har laget tilsvarende nettsteder.
Utvikle metoder for internasjonal samhandling mellom elevgrupper i entreprenørskapsutdanning	Gjennom programmet Enterprise without Borders får UB-elever mulighet for internasjonal samhandling.
Sikre at det i grunnskolen blir utviklet materiell for alle årstrinn	UE har ikke utviklet programmer og materiell for 1.-3.trinn. Fra 4.-10 trinn er det tilgjengelige programmer.
Ta initiativ til å utvikle en entreprenørskapsundervisningsmetode for lærlinger	UE Nordland og NHO Nordland jobbet en del med dette.
Styrke de etiske sidene av entreprenørskap i utdanning, som f. eks reklame i skolen og holdninger mot svart økonomi	UE har et samarbeid med SMSØ (Samarbeid mot svart økonomi), som er en allianse mellom Skatteetaten og sentrale parter i arbeids- og næringslivet. Det tilbys veiledningshefter både i skatter og avgifter og Økonomi og regnskap. Gjennom samarbeidet med UE tilbyr Skatteetaten regnskapsopplæring for elever og lærere som arbeider med ungdomsbedrifter.
Sikre at elevene får kunnskap om den globale økonomien som en naturlig del av entreprenørskap i utdanning på ungdomstrinnet, herunder u-land / i-lands problematikk.	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Etablere nettverk og stimulert til idé- og	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne

erfaringsutveksling mellom skoler og mellom skoler og lokalt næringsliv og på den måten å skape en kultur der lokalmiljøet rundt elevene får en naturlig plass i undervisningen	målsettingen.
Styrke elevenes regionale forankring som grunnlag for næringsetablering i fremtiden	Gjennom studien "Ungt Entreprenørskap og Regional forankring" er et av funnene at oddsen for å ønske å bosette seg på hjemstedet etter endt utdanning er noe høyere blant elever som har deltatt i UE-program (EB og/eller UB) sammenlignet med elever som ikke har deltatt i UE-program.
Sikre at det er minimum 2 ansatte i hvert fylke for å kvalitetssikre entreprenørskap i hele utdanningsløpet	Alle fylkesforeningene har to eller flere ansatte.
Alle elever som gjennomfører ungdoms- eller studentbedrift skal få mulighet til å gjennomføre Cambridge eksamenen, og antall norske deltakere skal dobles i løpet av programperioden	UE har tilbudt Cambridge eksamen til alle elever som gjennomfører UB eller SB. Målet om at antall norske deltakere skulle dobles i løpet av programperioden ble ikke oppnådd. Punkt 4.2.2, tabell 15 gir blant annet en oversikt over antall elever som har tatt Cambridge eksamen.

Resultatmål: Programmet skal bidra til å samordne den norske satsingen på entreprenørskap i utdanning	Måloppnåelse:
Utarbeide oversikter over tilgjengelig materiell og kompetanse	Flere av disse målsettingene er tilfredsstillt gjennom IT plattformen som ble utviklet. Her ligger mye materiell som er tilgjengelig for lærere, elever og ansatte.
Utvikle nettsted med linker og oversikt over tilbydere	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Koordinere arbeidet med entreprenørskap inn mot skolene i de enkelte fylker	For å nå denne målsettingen har UE arbeidet med følgende: Samarbeid med NHO om partnerskapsavtaler. UE har også en felles brosjyre med Connect, Venture Cup og Næringsliv i skolen.
Tilrettelegge for møteplasser og nettverk mellom ulike aktører gjennom en årlig konferanse der de ulike aktører kan dele ut skolepriser, lærerpriser, næringslivspriser, kommunepriser m.m	Spesielt i forbindelse med fylkesmessene, NM i UB og NM i SB, samt i forbindelse med EM åpnes det for utdeling av ulike priser. I forbindelse med NM i UB og SB er det vanlig at UE Norge inviterer til konferanser for lærere.
Vi skal videreføre og videreutvikle samarbeidet med Samarbeidsforum mot svart økonomi	Samarbeidet er videreført og videreutviklet. Årsmeldingene til UE gir en beskrivelse av dette samarbeidet.
Videreføre satsing på jenter og ledelse	UE har hatt en satsing på jenter og ledelse, både i videregående skole og i høyere utdanning. Det

	<p>tilbys i denne sammenheng et eget program for jenter i videregående skole: Jenter og ledelse. I høyere utdanning har UE et samarbeid med Innovasjon Norge om KAN-programmet. Fylkesforeningene i UE har arrangert en rekke kurs og informasjonsmøter rettet spesielt mot jenter. Punkt 4.2.1 gir en beskrivelse av programmet Jenter og ledelse, mens punkt 4.2.2, tabell 15 viser blant annet hvor mange deltakere det er i programmet Jenter og ledelse. Punkt 4.3.2 gir en beskrivelse av UEs programmer i høyere opplæring, blant disse KAN-programmet. Punkt 4.3.3, tabell 17 gir blant annet en oversikt over antall deltakere i KAN-programmet.</p>
--	---

<p>Resultatmål: Programmet skal bidra til at entreprenørskap blir forankret i læreplaner, og at metoder som fremmer entreprenørskap som for eks. elevbedrift og ungdomsbedrift er med i skoleeiers føringer for den enkelte skole.</p>	<p>Måloppnåelse:</p>
<p>Utarbeidelse av årlige veiledningshefte med forslag til aktuelle metoder, gode eksempler, materiell, indikatorer og progresjon i arbeidet med entreprenørskap i utdanning.</p>	<p>Dette ble besluttet skulle ivaretas gjennom IT plattformen. Der ligger mye veiledningsmateriell og gode eksempler, tilknytning til læreplaner m.m</p>

<p>Resultatmål:</p>	<p>Måloppnåelse:</p>
<p>Programmer skal bidra til å styrke utdannings og yrkesveiledningen i ungdomsskolen og videregående skole ved å få entreprenørskap inn som en naturlig del av denne satsingen</p>	<p>Programmet Jobbskygging som tilbys elever i ungdomsskolen skal lære elevene om framtidige yrkes- og utdanningsmuligheter i nær kontakt med arbeidstakere og med elever i den videregående skole. Programmet går over tre år.</p> <p>I videregående skole får elevene tilbud om programmet Fra utdanning til jobb. Programmet skal gi den enkelte elev selvinnsett i forhold til egne styrker og potensial. Leder for en dag er et annet konsept som tilbys elever i videregående skole. Leder for en dag gir elever som har drevet UB muligheten til å se hvordan Norges toppledere jobber. Elevene får skygge toppledere i norske bedrifter.</p> <p>Punkt 4.1.1, tabell 10 gir blant annet en presentasjon av programmet Jobbskygging.</p> <p>Punkt 4.2.1, tabell 13 gir blant annet en presentasjon av programmene Fra utdanning til</p>

	jobb og Leder for en dag.
--	---------------------------

Resultatmål: Programmet skal bidra til å styrke lærernes entreprenørskapskompetanse og sikre langsiktighet i arbeidet. Det skal gis tilbud om en rekke etter- og videreutdanningstilbud i perioden.	Måloppnåelse:
I og med innføring av nye læreplaner, vil det være et stort behov for slike tiltak i kommende skoleår. Etterutdanningen vil bli gjennomført i alle landets fylker, med i gjennomsnitt vel 160 deltakere fra hvert fylke hvert år	I forbindelse med Kunnskapsløftet ble alle UEs programmer revidert, det ble da gjennomført kurs og seminarer i alle landets fylker. Mangler dokumentasjon på antall deltakere pr. fylke. Statistikkene til UE viser imidlertid en sterk økning i antall deltakere på UEs kurs/seminarer i denne perioden.
Utarbeide en håndbok i entreprenørskap til lærere	IT plattformen med "min side" erstattet denne.
Vurdere bruk av "sertifisering" av lærere som har gjennomført kursrekker	Ble vurdert, utprøvd i to fylker (Østfold og Akershus), men skrinlagt.
Kurs og sertifisering av representanter fra næringsliv og offentlig forvaltning som bidrar i gjennomføring av undervisningsopplegg	Det er utarbeidet kursmodeller for flere av konseptene for representanter fra næringsliv og off forvaltning. Vårt Lokalsamfunn er ett eksempel
Etablere samarbeid med utdanningsinstitusjoner om videreutdanningstilbud	Videreutdanningstilbud i Nordland er ett eksempel på dette. UE hadde forelesninger og var veiledere på poenggivende kurs.

Resultatmål: Programmet skal bidra til dokumentasjon, evaluering og informasjonsspredning om entreprenørskap i utdanning både nasjonalt og internasjonalt.	Måloppnåelse:
Bygge opp nasjonale og engelskspråklige databaser som grunnlag for informasjonsspredning og kontakt over landegrensene	UE har bygget opp en nasjonal database over UE-aktivitet. Har ikke dokumentasjon i forhold til bidra til engelskspråklig database
Bygge opp en nasjonal database over aktivitetene i skolene som grunnlag for dokumentasjon, forskning og evaluering	UE har bygget opp sin egen nasjonale database over UE aktiviteter i skolene. Har ikke dokumentasjon på at UE har registrert andre entreprenørskapsaktiviteter. Punkt 5.2.4 gir en beskrivelse av hvordan UE registrerer sine aktiviteter og hvorfor denne jobben gjøres.
Gjennomføre en årlig entreprenørskapsuke	Det synes som det er noe ulike praksis i fylkesforeningene i forhold til å arrangere en årlig entreprenørskapsuke.

Gjennomføre årlig en internasjonal erfaringskonferanse	I 2009 arrangerte UE et nordisk lærerseminar i Gøteborg, tilstede var 120 deltakere fra de nordiske landene og fra Baltiske land. UE-Østfold var ansvarlig for dette arrangementet. Kan ikke se at UE gjennomfører årlige internasjonale erfaringskonferansen. (Høsten 2010 arrangerte UE også en internasjonal lærerkonferanse, på Gardermoen)
--	---

Resultatmål: Programmet skal bidra til: At alle elever i grunnskolen får jobbe med personlige egenskaper og holdninger som bidrar til å styrke deres entreprenørskapskompetanse	Måloppnåelse:
Alle elever på ungdomstrinnet skal få tilbud, gjennom etablerte planer i skolene, om å gjennomføre minst ett bedriftsprosjekt	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Alle elever i videregående opplæring skal få tilbud, gjennom etablerte planer i skolene, om å gjennomføre minst ett bedriftsprosjekt	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Alle studenter i høyere utdanning skal få tilbud, gjennom etablerte planer i skolene, om å gjennomføre minst ett bedriftsprosjekt	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Programmet skal sikre at det på barnetrinnet kan bygges en progresjon som gjør at elevene får større utbytte av en elevbedrift på ungdomstrinnet. Her skal både representanter fra foreldre og arbeidsliv få en naturlig rolle i undervisningen.	UE har utviklet en progresjonsmodell med programmer som gjør at elever kan få større utbytte av elevbedrift på ungdomstrinnet. UE krever at det er eksterne veiledere tilstede under gjennomføringen av programmene.
Programmet skal stimulere til utforskende arbeidsmetoder der elevene lærer til å stille spørsmål, og søke ut av skolen for å finne svar på spørsmålene, og på den måten gi elevene en naturlig innføring i forskningsmetodikk.	UEs programmer er utformet slik at elevene skal bli nysgjerrige og stille spørsmål.

Resultatmål: Programmet skal sikre at satsing på entreprenørskap i skolen er et spleiselag av mange aktører, det skal være tverrdepartementalt, samtidig som organisasjoner i arbeidslivet, skoleeiere, Innovasjon Norge og privat næringsliv er engasjert.	Måloppnåelse
Rekruttere inn store nasjonale bedrifter i samarbeidet	UE Norge har rekruttert inn flere store nasjonale bedrifter i samarbeidet. I programperiode to omfattet dette blant annet bedriftene: Ferd, Nordea, Manpower, Norgesgruppen, Oracle,

	Citibank, Nokia, og Enova.
Sikre, videreføre og utvide det gode samarbeidet som er etablert med HSH, Utdannings- og forskningsdepartementet, Innovasjon Norge, KR D, Landbruksdepartementet, NHO, Sparebankforeningen i Norge, Brønnøysundregistrene, Skattedirektoratet, Samarbeidsforumet mot svart økonomi, Utdanningsforbundet og LO	UE har videreført det gode samarbeidet med disse organisasjonene. Det er ingen av organisasjonene som har trukket seg fra samarbeidet.
Etablere samarbeid med Renatesenteret om å utvikle pedagogiske opplegg innenfor teknologi og design for grunnskolen	I samarbeid med Renatesenteret har UE utviklet programmet Teknovisjon
Rekruttere inn 80 % av kommunene i Norge som medlemmer i Ungt Entreprenørskap	Mangler dokumentasjon i forhold til hvor mange av kommunene som er medlemmer i UE
Ta initiativ til å få Kommunenes Sentralforbund engasjert i arbeidet	Det er inngått samarbeidsavtale med Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS)
Etablere IBedrift som et tilbud til flyktninger og innvandrere til Norge i samarbeid med m. a A-etat.	UE har utviklet og tilbyr programmet Introduksjonsprogrammet (IB)
Videreføre prosjektet "Inkluderende arbeidsliv" også i Ungt Entreprenørskap bedrifter	Inkluderende Arbeidsliv (IA) er videreført, og er et program i videregående opplæring tilknyttet EB
Videreføre en satsing med fokus på fiskeri og landbruk	UE har videreutviklet samarbeidet med LMD knyttet til dette.

Resultatmål: Særlig i de allmennfaglige studieretningene skal entreprenørskap fremmes som en måte å arbeide på (metode for læring). Programmet skal bidra til at det i videregående skoler blir stimulert til samarbeid på tvers av fag, og mellom ulike programområder, for på den måten å bryte ned de unaturlige skillene som formidles til elevene.	Måloppnåelse:
Det skal utvikles et eget opplegg innenfor Ungdomsbedrift som retter seg spesielt mot allmennfaglige studieretninger, og som utfordrer til tverrfaglig samarbeid	Ivaretatt gjennom lærerkurs, samt IT portalen
Det skal utvikles insentivordninger for samarbeid mellom ulike skoler og ulike studieretninger	Har ikke dokumentasjon i forhold til denne målsettingen.
Stimulere til at ulike kulturuttrykk i skolen organiseres som ungdomsbedrift.	UE jobbet mye mot Kulturdepartementet for å få til dette. Men, liten respons, selv om dette var inne

	i Kulturmeldinga som en satsing. Det ble etablert flere priser i konkurransene for kulturbedrifter, både kulturfaglig og med tanke på framtidig levebrød.
--	---

Resultatmål	Måloppnåelse:
Programmet skal sikre at studenter i lærerutdanningen må få kunnskaper om ulike måter å jobbe med entreprenørskap, får erfaring med metodikken gjennom selv å drive studentbedrifter, samtidig som studentene skal gjør seg kjent med materiell og metoder i grunnutdanningen.	UE har de senere årene kommet sterke inn i lærerutdanningene. Punkt 3.4.3, tabell 18 gir en oversikt over hvilke lærerutdanninger som UE er inne i.

Basert på diskusjonene om måloppnåelse, oppsummeres grad av måloppnåelse. Grad av måloppnåelse er delt inn i fire kategorier:

- 1) Dokumentert oppnådd: Bygger på statistikk og/eller forskning
- 2) Delvis oppnådd: Bygger på forskning og innspill fra informantene
- 3) Delvis ikke oppnådd: Bygger på forskning og innspill fra informantene
- 4) Ikke dokumenterbar: Det har ikke vært mulig å skaffe til veie tilstrekkelig informasjon for å si om målsettingen er oppnådd eller ikke

<u>Målsettinger</u>	<u>Kategorier</u>			
	1	2	3	4
Programmet skal bidra til at det norske utdanningssystemet skal bli blant de beste i verden når det gjelder opplæring i entreprenørskap.		X		
Programmet skal bidra til at Norge blir et av verdens mest nyskapende land				X
Programmet skal bidra til å gjennomføre tiltakene i strategiplanen for entreprenørskap i utdanning: "Se mulighetene og gjør noe med dem"	X			
Programmet skal sikre stor grad av involvering fra lokalt nærings- og arbeidsliv i arbeidet med entreprenørskap i utdanning og dermed bidra til en bredere forankring	X			
Programmet skal sikre et bedre kunnskapsgrunnlag ved å dokumentere omfanget og evaluere resultatene av entreprenørskapsopplæringen	X			
Programmet skal sikre forutsigbare og gode rammebetingelser for arbeidet med entreprenørskap i utdanning. Stabile rammevilkår over en periode på fire år skal sikre de grunninvesteringer som er gjort i forrige programperiode, i tillegg til å forankre arbeidet i skolene, samt utvikle nye aktiviteter, primært i forhold til grunnutdanningen.	X			
Programmet skal sikre samsvar mellom aktiviteter innenfor entreprenørskap i utdanning og de nye læreplanene som introduseres i 05 og 06, samt bidra til å utvikle kunnskap og interesse for entreprenørskap blant personalet i	X			

utdanningssystemet.				
Programmet skal bidra til internasjonalisering og samarbeid mellom norske skoler og skoler i utlandet.	X			
Programmet skal sikre langsiktighet og en koordinert innsats fra mange ulike aktører	X			

Måloppnåelse: Delmål	Kategorier			
	1	2	3	4
I løpet av programperioden skal det etableres en felles norsk, nordisk og europeisk definisjon av entreprenørskap i utdanning, som kan bidra til begrepsavklaringer og danne grunnlag for forskning og evaluering i forhold til hovedmålet				X
Det skal tas initiativ til et forskningsprosjekt i samarbeid med Brønnøysundregistrene og SSB som kan dokumentere hvor stor grad satsing på entreprenørskap i utdanning gir utslag på etablering av nye bedrifter i Norge				X
Det skal etableres en kontinuitet i entreprenørskap i utdanning i hele utdanningsløpet med naturlig progresjon fra barnehage til bedrift			X	
Programmet skal bidra til <ul style="list-style-type: none"> ○ å samordne den norske satsingen på entreprenørskap i utdanning ○ at entreprenørskap blir forankret i læreplaner, og at metoder som fremmer entreprenørskap som for eks. elevbedrift og ungdomsbedrift er med i skoleeiers føringer for den enkelte skole. ○ å styrke utdannings og yrkesveiledningen i ungdomskolen og videregående skole ved å få entreprenørskap inn som en naturlig del av denne satsingen ○ å styrke lærernes entreprenørskapskompetanse og sikre langsiktighet i arbeidet. Det skal gis tilbud om en rekke etter- og videreutdanningstilbud i perioden. ○ dokumentasjon, evaluering og informasjonsspredning om entreprenørskap i utdanning både nasjonalt og internasjonalt. ○ at alle elever i grunnskolen får jobbe med personlige egenskaper og holdninger som bidrar til å styrke deres entreprenørskapskompetanse 	X			
Programmet skal sikre at satsing på entreprenørskap i skolen er et spleiselag av mange aktører, det skal være tverrdepartementalt, samtidig som organisasjoner i arbeidslivet, skoleeiere, Innovasjon Norge og privat næringsliv er engasjert.	X			
Særlig i de allmennfaglige studieretningene skal entreprenørskap fremmes som en metode for læring. Programmet skal bidra til at det i videregående skoler blir stimulert til samarbeid på tvers av fag, og mellom ulike programområder, for på den måten å bryte ned unaturlige skiller.	X			
Programmet skal sikre at studenter i lærerutdanningen må få kunnskaper om ulike måter å jobbe med entreprenørskap, får erfaring med metodikken gjennom	X			

selv å drive studentbedrifter, samtidig som studentene skal gjør seg kjent med materiell og metoder i grunnutdanningen.				
---	--	--	--	--

Resultatmål	Kategorier			
	1	2	3	4
I løpet av programperioden skal det etableres en felles norsk, nordisk og europeisk definisjon av entreprenørskap i utdanning, som kan bidra til begrepsavklaringer og danne grunnlag for forskning og evaluering				
Initiere forsknings og utviklingsarbeid gjennom vårt nasjonale og internasjonale nettverk	X			
Utvikle systemer for registrering av aktivitet utover UB, EB og SB-dokumentasjon, herunder grunnlagsdokumentasjon for framtidig forskning og nasjonal rapportering	X			
Utvikle kriterier for vurdering av entreprenørskap i utdanning: Verktøy for skolevurdering				X
Gjennomføre en årlig internasjonal konferanse der fokus første året er på høyskole / universitet			X	
Delta i et internasjonalt prosjekt om utvikling av elevenevaluering innenfor ungdomsbedrift.				X

Resultatmål	Kategorier			
	1	2	3	4
Det skal etableres en kontinuitet i entreprenørskap i utdanning i hele utdanningsløpet med naturlig progresjon fra barnehage til bedrift				
Ungt Entreprenørskap vil være en pådriver i forhold til å tydeliggjøre satsing på entreprenørskap på alle nivåer i utdanningssystemet	X			
Det skal gjennomføres en årlig entreprenørskapsuke i tett samarbeid med nasjonale organisasjoner og lokalt næringsliv		X		
Ungt Entreprenørskap Alumni skal utvikles og styrkes til å bli en aktiv og viktig bidragsyter i entreprenørskapsarbeidet		X		
Utvikle nettstedet "ue.no" med "de gode eksemplene" på ulike nivåer i utdanningsløpet	X			
Utvikle metoder for internasjonal samhandling mellom elevgrupper i entreprenørskapsutdanning	X			
Sikre at det i grunnskolen blir utviklet materiell for alle årstrinn			X	
Ta initiativ til å utvikle en entreprenørskapsundervisningsmetode for lærlinger		X		
Styrke de etiske sidene av entreprenørskap i utdanning, som f. eks reklame i skolen og holdninger mot svart økonomi	X			
Sikre at elevene får kunnskap om den globale økonomien som en naturlig del av entreprenørskap i utdanning på ungdomstrinnet, herunder u-land / i-lands problematikk.				X
Etablere nettverk og stimulert til idé- og erfaringsutveksling mellom skoler og mellom skoler og lokalt næringsliv og på den måten å skape en kultur der lokalmiljøet rundt elevene får en naturlig plass i undervisningen				X

Styrke elevenes regionale forankring som grunnlag for næringsetablering i fremtiden	X			
Sikre at det er minimum 2 ansatte i hvert fylke for å kvalitetssikre entreprenørskap i hele utdanningsløpet	X			
Alle elever som gjennomfører ungdoms- eller studentbedrift skal få mulighet til å gjennomføre Cambridge eksamenen, og antall norske deltakere skal dobles i løpet av programperioden	X			

Resultatmål	Kategorier			
Programmet skal bidra til å samordne den norske satsingen på entreprenørskap i utdanning	1	2	3	4
Utarbeide oversikter over tilgjengelig materiell og kompetanse	X			
Utvikle nettsted med linker og oversikt over tilbydere				X
Koordinere arbeidet med entreprenørskap inn mot skolene i de enkelte fylker	X			
Tilrettelegge for møteplasser og nettverk mellom ulike aktører gjennom en årlig konferanse der de ulike aktører kan dele ut skolepriser, lærerpriser, næringslivspriser, kommunepriser m.m	X			
Vi skal videreføre og videreutvikle samarbeidet med Samarbeidsforum mot svart økonomi	X			
Videreføre satsing på jenter og ledelse	X			

Resultatmål	Kategorier			
Programmet skal bidra til at entreprenørskap blir forankret i læreplaner, og at metoder som fremmer entreprenørskap som for eks. elevbedrift og ungdomsbedrift er med i skoleeiers føringer for den enkelte skole.	1	2	3	4
Utarbeidelse av årlige veiledningshefte med forslag til aktuelle metoder, gode eksempler, materiell, indikatorer og progresjon i arbeidet med entreprenørskap i utdanning.	X			

Resultatmål	Kategorier			
	1	2	3	4
Programmer skal bidra til å styrke utdannings- og yrkesveiledningen i ungdomskolen og videregående skole ved å få entreprenørskap inn som en naturlig del av denne satsingen	X			

Resultatmål	Kategorier			
Programmet skal bidra til å styrke lærernes entreprenørskapskompetanse og sikre langsiktighet i arbeidet. Det skal gis tilbud om en rekke etter- og videreutdanningstilbud i perioden.	1	2	3	4
I og med innføring av nye læreplaner, vil det være et stort behov for slike tiltak i kommende skoleår. Etterutdanningen vil bli gjennomført i alle landets fylker, med i gjennomsnitt vel 160 deltakere fra hvert fylke hvert år	X			
Utarbeide en håndbok i entreprenørskap til lærere	X			

Vurdere bruk av "sertifisering" av lærere som har gjennomført kursrekker	X			
Kurs og sertifisering av representanter fra næringsliv og offentlig forvaltning som bidrar i gjennomføring av undervisningsopplegg		X		
Etablere samarbeid med utdanningsinstitusjoner om videreutdanningstilbud	X			

Resultatmål	Kategorier			
Programmet skal bidra til dokumentasjon, evaluering og informasjonsspredning om entreprenørskap i utdanning både nasjonalt og internasjonalt.	1	2	3	4
Bygge opp nasjonale og engelskspråklige databaser som grunnlag for informasjonsspredning og kontakt over landegrensene		X		
Bygge opp en nasjonal database over aktivitetene i skolene som grunnlag for dokumentasjon, forskning og evaluering	X			
Gjennomføre en årlig entreprenørskapsuke		X		
Gjennomføre årlig en internasjonal erfaringskonferanse	X			

Resultatmål	Kategorier			
Programmet skal bidra til at: At alle elever i grunnskolen får jobbe med personlige egenskaper og holdninger som bidrar til å styrke deres entreprenørskapskompetanse	1	2	3	4
Alle elever på ungdomstrinnet skal få tilbud, gjennom etablerte planer i skolene, om å gjennomføre minst ett bedriftsprosjekt				X
Alle elever i videregående opplæring skal få tilbud, gjennom etablerte planer i skolene, om å gjennomføre minst ett bedriftsprosjekt				X
Alle studenter i høyere utdanning skal få tilbud, gjennom etablerte planer i skolene, om å gjennomføre minst ett bedriftsprosjekt				X
Programmet skal sikre at det på barnetrinnet kan bygges en progresjon som gjør at elevene får større utbytte av en elevbedrift på ungdomstrinnet. Her skal både representanter fra foreldre og arbeidsliv få en naturlig rolle i undervisningen.	X			
Programmet skal stimulere til utforskende arbeidsmetoder der elevene læres til å stille spørsmål, og søke ut av skolen for å finne svar på spørsmålene, og på den måten gi elevene en naturlig innføring i forskningsmetodikk.	X			

Resultatmål	Kategorier			
Programmet skal sikre at satsing på entreprenørskap i skolen er et spleiselag av mange aktører, det skal være tverrdepartementalt, samtidig som organisasjoner i arbeidslivet, skoleeiere, Innovasjon Norge og privat næringsliv er engasjert.	1	2	3	4
Rekruttere inn store nasjonale bedrifter i samarbeidet	X			
Sikre, videreføre og utvide det gode samarbeidet som er etablert med HSH, Utdannings- og forskningsdepartementet, Innovasjon Norge, KRD, Landbruksdepartementet, NHO, Sparebankforeningen i Norge,				

Brønnøysundregistrene, Skattedirektoratet, Samarbeidsforumet mot svart økonomi, Utdanningsforbundet og LO				
Etablere samarbeid med Renatesenteret om å utvikle pedagogiske opplegg innenfor teknologi og design for grunnskolen	X			
Rekruttere inn 80 % av kommunene i Norge som medlemmer i Ungt Entreprenørskap				X
Ta initiativ til å få Kommunenes Sentralforbund engasjert i arbeidet	X			
Etablere IBedrift som et tilbud til flyktninger og innvandrere til Norge i samarbeid med m. a A-etat.	X			
Videreføre prosjektet "Inkluderende arbeidsliv" også i Ungt Entreprenørskap bedrifter	X			
Videreføre en satsing med fokus på fiskeri og landbruk	X			

Resultatmål	Kategorier			
	1	2	3	4
Særlig i de allmennfaglige studieretningene skal entreprenørskap fremmes som en måte å arbeide på (metode for læring). Programmet skal bidra til at det i videregående skoler blir stimulert til samarbeid på tvers av fag, og mellom ulike programområder, for på den måten å bryte ned de unaturlige skillene som formidles til elevene.				
Det skal utvikles et eget opplegg innenfor Ungdomsbedrift som retter seg spesielt mot allmennfaglige studieretninger, og som utfordrer til tverrfaglig samarbeid	X			
Det skal utvikles insentivordninger for samarbeid mellom ulike skoler og ulike studieretninger				X
Stimulere til at ulike kulturuttrykk i skolen organiseres som ungdomsbedrift.		X		

Resultatmål	Kategorier			
	1	2	3	4
Programmet skal sikre at studenter i lærerutdanningen må få kunnskaper om ulike måter å jobbe med entreprenørskap, får erfaring med metodikken gjennom selv å drive studentbedrifter, samtidig som studentene skal gjøre seg kjent med materiell og metoder i grunnutdanningen.	X			

VEDLEGG 6 – INTERVJUGUIDE SKOLEVERKET⁴⁶

1. Først vil jeg spørre deg om hva du forstår med entreprenørskap i utdanningen.
2. Kan du gi en kort beskrivelse av hvordan du har arbeidet med entreprenørskap i utdanningen.
3. Hvor lett eller vanskelig synes du det er å integrere arbeidet med entreprenørskap i undervisningen din?
4. I hvilken grad og på hvilken måte synes du læreplanen gir rom for å arbeide med entreprenørskap?
5. Vi skal nå se nærmere på en del spørsmål som omhandler Ungt Entreprenørskap og det tilbudet de gir.
 - a. Først vil jeg at du gir en beskrivelse av hvordan du har samarbeidet med UE, og hvordan du vurderer dette samarbeidet.
 - i. Deltakelse på kurs?
 - ii. Bruk av spesifikke opplegg som:
 1. Vårt lokalsamfunn
 2. EB/UB
 3. Gründercamp
 4. etc.
 - iii. Hjelp og veiledning på skolen?
 - b. Hvordan vurderer du de tilbudene UE gir?
 - i. Faglig kvalitet
 - ii. Knytting til læreplan
 - iii. Fleksibilitet
 - c. UE har et mål om å samordne innsatsen for å styrke entreprenørskap i utdanningen. Hvordan synes du de lykkes med dette målet?
 - d. Hvordan synes du UE bidrar til å realisere de målene dere har for entreprenørskap i utdanningen ved din skole/i din (fylkes-)kommune?

⁴⁶ Dette er guiden for intervju av lærere. Guiden for intervju med skoleledere og skoleeiere omfattet de samme temaene; spørsmålene var bare tilpasset deres funksjon.

- e. UE har som mål å få flere til å spleise på arbeidet med å styrke entreprenørskap i utdanningen. I hvilken grad synes du de har lyktes med dette i din kommune/ditt fylke? Har det gitt dere mulighet for finansiering av egne aktiviteter, evt. deltakelse på aktiviteter som er finansiert av nye bidragsytere?
 - f. UE skal bidra til samarbeid mellom skole og næringsliv. I hvilken grad synes du dere har fått hjelp til dette fra UE, og har dere lyktes med det ved din skole?
 - g. UE skal hjelpe til med at skoler skal kunne inngå partnerskapsavtaler med bedrifter. Har dere slike avtaler. Hvis ja: hvordan bruker dere avtalene, og har UE vært til hjelp i dette arbeidet?
 - h. UE skal bidra til at du og andre lærere skal få økt kompetanse om entreprenørskap i utdanningen. I hvilken grad synes du de lykkes med dette arbeidet?
 - i. UE skal bidra til økt interesse for og større omfang av aktiviteter innen entreprenørskap i utdanningen. Hvordan synes du de har lyktes med dette ved din skole eller i din kommune/fylkeskommune.
 - j. Er det til slutt noe du ønsker å si om UEs virksomhet, råd du vil gi til dem eller evt. ønsker for hvordan de kunne jobbe for å gi et bedre tilbud for deg som lærer.
6. Du har nå jobbet noen år med en ny læreplan, LK06, samtidig som det også har skjedd andre endringer i skolesektoren knyttet til fokus på vurdering, motvirking av frafall i videregående opplæring osv. Hvordan synes du vilkårene i dag ligger til rette for å jobbe med entreprenørskap i opplæringen, sammenlignet med tiden før Kunnskapsløftet?

VEDLEGG 7 – INTERVJUGUIDE UES FYLKESFORENINGER

Intervjuguide – lederne for UEs fylkeskontorer

Tre hovedområder det stilles spørsmål om:

- Forvaltningen av tilskuddene fra NHD og KRD
- Oppfattelse av måloppnåelse for de ulike satsningsområdene
- Forbedringer
 - Forslag til forbedringer i forhold til forvaltning
 - Forslag til forbedringer i forhold til å nå målene for de ulike strategiske satsningsområdene

OPPFATTELSE AV MÅLOPPNÅELSE FOR DE ULIKE SATSINGSOMRÅDENE

Et av satsningsområdene er forankring og samarbeid

- Kan du si litt kort om hva du forstår med dette satsningsområdet og hvordan dere jobber i ditt fylke for å nå målene?
- Hvordan oppfatter du at dere i ditt fylke har oppnådd målsettingene i forhold til dette satsningsområdet?
- Hva er din oppfattelse i forhold til hvordan UE har oppnådd dette målet på nasjonalt nivå?
- Er det noen hinder eller andre utfordringer i forhold til å nå mål om forankring og samarbeid (lokalt og nasjonalt)?

UE har definert mål relatert til omfang, kompetanse og kvalitet

- Kan du kort beskrive hvordan dere jobber for å nå målene om økt kompetanse, bedre kvalitet og økt omfang på aktivitetene i ditt fylke.
- Hvor langt er dere i ditt fylke kommet i å nå målene for dette satsningsområdet?
- Har du kjennskap til hvor langt man er kommet på nasjonalt nivå for å oppnå dette satsningsområdet?
- Har dere gjort noen kartlegging på hvor fornøyd brukerne (elever og lærere) er med deres produkter og tjenester, både i forhold til tilgjengelighet og kvalitet?

- Hvilke tiltak gjør dere for å sikre at programmene har god kvalitet?
- Ser du noen hinder eller utfordringer i forhold til å nå målene?

Om mål relatert til Internasjonalisering

- Kan du kort si litt om hva du legger i satsningsområdet internasjonisering?
- Hvilke internasjonale tilbud legger dere til rette for?
- Synes du at UE sentralt legger nok til rette for at målsettingene i forhold til internasjonisering kan oppnås?
- Kjenner du til hvordan søsterorganisasjonene i utlandet arbeider? – Er det noe å lære av disse?

Satsning på entreprenørskap i høyere utdanning

- Kan du kort si litt om hva du forstår med dette satsningsområdet og hvordan dere jobber i ditt fylke for å nå målene?
- Hva legger du i begrepet "entreprenørskap i høyere utdanning"?
- Hvor nært tilknyttet er dere høyskoler (evt. universitet) i eget fylke?
- Har dere stillingsressurser med kompetanse på høyere utdanning?
- Hvordan oppfatter dere at UE sentralt bidrar i forhold til å nå målsettingene i forhold satsning på entreprenørskap i høyere utdanning?
- Hva er utfordringene i forhold til å lykkes med entreprenørskap i høyere utdanning? – Er det noe som kan gjøres annerledes?

Dokumentasjon, evaluering, forskning og utviklingsarbeid

- Kan du kort fortelle hvordan dere jobber for å nå målsettingene relatert til satsningsområdet "Dokumentasjon, evaluering, forskning og utviklingsarbeid"?
- Hva synes du om måten dere rapporterer på aktiviteter til UE sentralt, gir rapporteringen et godt nok bilde av deres aktivitet?
- Hva bruker dere rapportene til lokalt og sentralt?
- Er det noe som kan gjøres bedre i forhold til rapportering og dokumentasjon på det arbeidet som dere utfører?

Forbedringsmuligheter (Generelt spm)

- Hvordan har utviklingen vært i forhold til å nå målsettingene?
- Har du noen anbefalinger i forhold til områder hvor UE kan forbedre seg for å sikre måloppnåelse i forhold til de ulike satsningsområdene?

FORVALTNING AV TILSKUDDENE

Ungt Entreprenørskap får årlige tilskudd fra KRD og NHD, som fordeles mellom kontorene og på ulike aktiviteter. Vi har følgende spørsmål tilknyttet forvaltningen av disse midlene:

- Hvor mye kjennskap har dere som fylkesledere til disse tildelingene, og føringene som følger med disse midlene?
- Dersom dere har kjennskap til mål og føringer fra departementene, hvordan opplever dere at disse er:
 - Relevante i forhold til deres satsningsområder og mål
 - Entydige, forståelige og etterprøvbare?
 - NHD – flest mulig skal få et tilbud om entreprenørskapsopplæring
 - KRD – UE skal bidra til regional utvikling
- Kjenner du til hvordan UE sentralt fordeler midlene fra KRD og NHD mellom aktiviteter og fylkeskontorene?
 - Synes dere at dette er en rettferdig og hensiktsmessig måte å fordele tilskuddene?
- Hvilken betydning har tildelingene fra NDH og KRD for ditt regionkontor?
 - Bidrar disse midlene til å utløse finansiering fra andre kilder? – eller er det et hinder for å oppnå annen finansiering?
 - Hvordan er krav/føringer fra eventuelle andre støttespillere i forhold til føringene fra NHD/KRD?
 - Hvordan jobber dere for å få opp andelen av privat finansiering?
- Blir midlene brukt effektivt?
- Har du noen innspill om forbedringer relatert til bruken og fordelingen av tilskuddene fra KRD/NHD?

ANDRE SPØRSMÅL

- Er organisasjonen Ungt Entreprenørskap organisert på en optimal måte i forhold til å oppnå sine målsettinger?
 - Er det noe som kan forbedres?